Coperta și supracoperta : *Petre Vulcănescu*

847.0
A76

TUDOR ARGHEZI

32

9080

PROZE

EDITURA MINERVA

Biblioteca Fac. de Lb. şi Lit. Bucureşti
SECŢIA
LITERATURA

APROAPE ȘTIUTE

(Din cronica Bucureștilor)

RESPECTUL PENTRU MORȚI

Multă lume cînd n-are ce face, se duce, fără nevoia de a jeli niște morți, pe care vizita lor de curiozitate îi insultă, la cimitire. E o petrecere ciudată ce se face scoborînd în morminte, întîrziind prin ele, răcoroase în timpurile caniculare, fumînd și povestind nerozii alăturea de un cadavru. Individul poltron și tîrîtor care în viața de toate zilele se despoaie de orice demnitate și își încovoaie spinarea și-n fața cîinilor, marcați de oarecicare tresă socială, cîtă vreme pot aceștia să dea din coadă, simte un fel de fericire să spurce tăcerea din jurul unui mort care a însemnat o putere. Singura părere de rău a unor vizitatori trebuie să fie că nu se servește-n cripte bere și-nghețată. Și nu aș fi mirat să aflu chiar că un cofetar ar fi organizat în orașul morților o ambulanță de prăjituri. Detaliu sinistru, am văzut perechi de tineri dîndu-și întîlnirea dragostei pe poteci de cimitire și în vreme ce un mort coboară în pămînt, o femeie strînsă de brațul unui bărbat dichisit ieșind de subt o piatră de mormînt. Și aceștia nu-s cine știe ce degenerați literari cu palori violete, sau niște intelectuali cinici, doritori de singularități, dar oameni respectabili din cumintea breaslă a micei burghezii, oameni așezați și sățioși, pe care o comparație ceva mai tendențioasă dintr-o carte, de povești de cele care ei nici nu prea citesc, i-ar indigna cu violență.

Gustul pentru putred al acestor funebri satiri, e dealtfel încurajat. Libera lor intrare în cimitire cred că nu poate fi discutată. Însă nu pricep de ce se tolerează intrarea lor în morminte, lipsite de orice pază. Ochii și sufletele tristelor făpturi care viermuiesc în jurul gropilor, ciocli și săpători, măturători și aprinzători de candele, îngrijitori de coroane decolorate și clopotari — se ațintesc în mortul ce va să vie și în bacșișul ce lasă mortul pe tava pomenii, pentru popii, dricarii și următorii lor.

Ceea ce pricep și mai puțin este că se găsesc unele morminte tragice, a căror grijă familia morților a pierdut-o cu desăvîrșire, a căror familie poate chiar că s-a stins, morminte pentru care desigur nimeni nu plătește.

Sînt la « Bellu » doi morți aproape fără sepultură, zăcînd la fața pămîntului ca hoiturile dobitoacelor, doi morți către care bucureștenii se duc ca la panoramă.

Unul e doctorul Asaki, care pentru medicina românească a fost o glorie! . . . Acestuia i se vede fața pînă la piept printr-un geam cu oblonul deschis, și coșciugul lui, expus direct subt ușa orizontală de intrare, e martorul ploilor ce-i cad pe față și al cîinilor ce se ascund să-i doarmă dedesubt.

Celălalt e generalul Brătianu, înnegrit la față și descompus. Îmbălsămarea — oh, groaza cuvintelor! — este trezită. Ducîndu-mă la înmormîntarea unui cunoscut, la generalul Brătianu am refuzat să intru. Mi se atrăsese în special atenția asupra lui! Însă oamenii demni de încredere afirmă că trupul lui Brătianu poate fi descoperit și atins cu mîna, și că unii din vizitatori își fac o plăcere să deschidă capacul coșciugului, dezlipit, și să contemple resturile osîndite ale unui general cu numele istoric. Detaliu înfiorător, care m-a făcut

să mă gîndesc cu groază la copilul meu, plăcerea de a-i deschide coșciugul o au mai ales copiii, care se duc la cimitir în cete . . .

Nu există oare nici un mijloc de-a ne aduce aminte de morții noștri după ce i-am moștenit?

1911

ACADEMIA VANDALILOR

În memoria Parcului Oteteleşanu

Bucureştii oraşul tuturor murdăriilor, al tuturor absurdităţilor de arhitectură, al caselor idioate şi meschine, al hotelurilor dezgustătoare, al birturilor împuţite, al prăvăliilor sulemenite pe dinafară uneori; Bucureştii muştelor şi al latrinelor primitive; Bucureştii fără apă şi cu puţine canale; Bucureştii tramvaielor cu gloabe; Bucureştii uliţelor asfaltate în vederea conservării noroaielor eterne — dar Bucureştii monumentelor pompoase şi umflate; capitala prostului gust şi a banditismului sau a bizantinismului municipal; metropola ploşniţelor, a şobolanilor, a gîndacilor, a curvelor, a politicăriei, a escrocheriei, a lichelismului, a sifilisului, a Societăţii Scriitorilor Români, a magazinelor internaţionale de modă, a degradării, a moralităţii, a zdrenţelor fastuoase, a mahalagismului, a trăsurilor şi a ologilor, a spiritelor betege, a fricoşilor şi obraznicilor; Bucureştii oraşul lăcomiei, porcul Orientului, cimitirul sentimentelor şi al idealelor etc., etc., etc.

Aceşti Bucureşti, fala noastră, e de-ajuns să-i străbaţi şi să te uiţi la ei de pe deal ca să vezi cît sînt de pitici şi de ridiculi.

Alinierile cele mai fantastice, igiena cea mai scîrboasă, planurile cele mai efemere. Privăţile Bucureştilor fac politică şi ele, ca mulţi din bărbaţii lui de stat. Se respectă un colţ de uliţă infect, depozit de excremente, cît şi un ministru, îndată ce aparţine unui partizan, şi acesta poate,

cînd clădește vreo serie nouă de coteţe pentru chiriași, să-și scoată « casa » cu zece metri peste linie sau s-o înceapă din mijlocul uliței, pentru ca încă o jumătate de veac să împiedice circulația unui număr de trei sute de mii de locuitori. Oare nu-l cheamă pe el domnul Popescu, și nu-i domnul Popescu alegător la colegiul întîi?

Multe din acestea nu revoltă pe nimeni. Bucureșteanul e foarte des un animal oriental, un amestec de pătlăgele roșii, de țîri, de smochine și de bostan; o corcitură de mătură și gunoi, mulțumit cu un țol dacă i s-ar așterne în loc de un pat; o cîrpă — slugă și sclav. Bucureșteanul e foarte des tipul servitorului fără demnitate; el suferă totul, primește totul. Dacă proprietarul lui îi urcă într-o zi chiria de la o mie de lei la zece mii, bucureșteanul plătește. Dacă n-are cu ce, el se « învîrtește », altfel zis face o « afacere » care pute a pungășie și scoate chiria. Pretextul lui moral e simplu: el zice că se scumpește viața. Nu poate să existe o jivină mai slugarnică și mai lașă. Bucureșteanul preferă să fure, numai să nu-și cheltuiască . . . energia printr-o protestare, într-o luptă. Ar fi prea cinstit lucru, și bucureș-teanul nu gustă decît o singură cinste, pe cea nemeritată și uzurpată.

Dar se găsea în acest București și pentru acești bucureșteni o grădină de arbori seculari, o grădină admirabilă, uitată cine știe cum în cartierul teatrelor: Parcul Oteteleșanu.

Nu cred să se afle în multe orașe, în plin cartier central, o grădină cum este Parcul Oteteleșanu. Duceți-vă scumpii mei bucureșteni să mai vedeți o dată parcul vostru, înainte de a fi răsturnat și nimicit. El a fost vîndut unor capitaliști care, după ce vor distruge copacii și umbra fermecă-toare a bolților de frunză, vor clădi un imens hotel, pentru ramoliți și cocote.

Lucrul e știut de către toată lumea. Auzit-ați pe cineva să protesteze, să exprime un regret mai violent? Bucureștenii se gîndesc cu totul la altceva, domniile lor « se învîrtesc », pentru că viața s-a scumpit . . . Într-altă țară s-ar fi ridicat îndată pictorii, artiștii, scriitorii; s-ar fi constituit o societate pentru apărarea drepturilor frumuseții ofensate; s-ar fi afișat manifeste, un rînd întreg de oameni inteligenți și cu respect față de natură s-ar fi opus impertinenții banilor, care n-au și nu trebuie să aibe toate drepturile, oricît ar fi de sfînt Francul, după care gonește leaota mizeră a capitalei! Nu, nimeni nu s-a simțit jignit și desigur că mulți se vor mira, din cîți vor citi aceste rînduri, că Parcul Oteteleșanu poate fi subiect de ciudă și de răcnet.

Dar pare că nepăsarea mulțimii, cu sau fără pretenții intelectuale, s-ar mai înțelege în raport cu nivelul ei cultural. Omul barbar își aruncă brutalitatea în tot ce întîlnește; bate cîinii ce-i ies înainte, pentru plăcerea de-a bate; sparge geamurile; sfărîmă becurile de gaz; urinează pe răsaduri de flori; smulge și frînge ramurile copacilor.

Nu s-a găsit și un procuror care, ca să poată face pe cocoșul și pe spaniolul subt fereastra unei soții oneste, în toată libertatea, i-a prins bărbatul și l-a închis?

Ceea ce-i însă hidos și neînchipuit este că Parcul Oteteleșanu a fost vîndut ca să fie distrus, nu de către un oarecare tîmpit de proprietar, dar de către însăși Academia Română, academia bunului gust, a religiei artelor; paznica lucrărilor frumoase... Acești babalîci și dascăli bolnavi de trînji și zăpăciți la creier, ce sînt academicienii, în majoritate, n-au nici o tresărire cînd despoaie capitala de singurul colț cu adevărat frumos central ce-l avea, un parc cu viața lui, dealtfel, cu istoria lui,

o moștenire a Bucureștilor, ce trebuia sfințită prin păstrare. Domnul Bianu ne-ar putea răspunde că Cișmigiul, în care se adună ungurenii băgați la stăpîn, ne ajunge. Adevărul este că Academia setoasă de niște bani cu care nu prea se știe ce face, o Academie ce nu întreține cel puțin o bibliotecă publică, necum un nivel intelectual și sufletesc, a vîndut parcul ca orice particular, fără nici o părere de rău, fără un scrupul.

Și pe locul acesta nu se va ridica o școală, o academie de belearte, un muzeu, dar o clădire urîtă ca multe altele, un local de petrecere și chefuri, la îndemîna moșierilor care, după vînzarea grînelor și despuierea sătenilor, se refugiază la București unde, departe de controlul familiei, jertfesc pe altarul lubricității burgheze.

1912

REPAOSUL DUMINICAL

Dumnezeu făcu în șase zile universul. Întîia zi: lumina. A doua zi: cerul. A treia zi: apele și plantele. A patra zi: soarele, stelele și luna. A cincea: pasările și peștii. A șasea el făcu dobitoacele și pe om.

Nu știu, de pildă, în ce zi anume fu făcut pămîntul și de ce, făcîndu-se lumina luni, a mai fost apoi nevoie de soare, zămislit într-o joi. Nu se știe nici timpul, nici noaptea cînd s-au ivit, și se pare că ziua a șasea, sîmbăta, și cea din urmă, i-a fost lui Dumnezeu de ironie, de vreme ce l-a lăsat pe om la coadă și l-a scuipat în țărînă în același timp cu dobitoacele. Și multe ar fi să nu se știe. Ceea ce-i sigur este că marele mitropolit al Creației s-a odihnit în ziua a șaptea. Mulțumit au ba, e sigur că s-a întins pe o saltea de nori albi și s-a lăsat dulce legănat în rețeaua vîntului.

Fecunditatea Tatălui nostru celui din ceruri a fost colosală, cînd te gîndești că pentru ca să facă un spic de grîu plugarul pune azi cîteva luni de zile, pe cînd cultura forțată, de la începutul lumii, a dat deodată toată verdeața de pe glob, de la spanac pînă la molifți. Ca să faci azi un « pește » e nevoie de niște condiții pe cît de speciale, pe atît de îndelungate: mustăți, familie bună, babe, uneori poeți și prințese răscoapte; în cartea lui Moisi toți peștii s-au risipit în pătura apelor într-o secundă. Pui

azi doisprezece sau șaisprezece ani de studii ca să obții un dobitoc, zeci de profesori, sute de regulamente; la început mii de dobitoace s-au trezit sugînd la țîțele pămîntului, cît ai aprinde un chibrit. Atunci lucra o forță de proporții americane: azi industria protoplasmei a degenerat și-a ajuns meschină. Într-un singur domeniu rapiditatea și volumul lucrurilor create mai pot fi comparabile cu isprăvile genezei: al afacerilor; și cu atît mai mult cu cît afacerile au caracterul jafului, și în această privință — bine au zis profeții protestanți și catolici de-acum vreo zece ani — trăim într-o epocă de reînviere a mistic-ismului. Dumnezeii timpului sînt samsarii, speculatorii, simpaticii pungași, inteligenții escroci. Într-o zi se pot cîștiga, cu o singură mînă ciuntă, milioane. Și apoi rubla, polul, franc-u , nu sînt oameni, stele, plante, pește, cer și lumină?

Nu știu cine scria cîndva, în nu mai țin minte ce țară, că lucrurile se produc după un ritm stă-ruitor același. După cum nămolul cade la fundul undelor, tot așa simbolismul numărului trei se produce neîncetat și tot așa săptămîna nu poate avea peste șapte zile, cu muncitoare și de odihnă... Fiindcă s-a odihnit Dumnezeu în ziua a șaptea, și omul pune duminica, pe el, hainele din dulap, ia baston și nevastă, petrece și merge la cinemato-graf.

Cînd s-a introdus și la noi repaosul duminical și s-a făcut o lege pentru respectarea zilei a șaptea, legiuitorul a fost silit să se supuie ritmului pome-nit, ca un Adam docil. Și popii, și muncitorii, și guvernul au făcut și au primit legea cu bucurie; popii crezînd că tava liturghiei va ieși din biserică duminica mai îngreuiată de gologani; muncitorii pentru că se vor odihni; guvernul pentru că tihna lui va fi prelungită.

Urmările repaosului duminical pe mine, unul, mă scîrbesc... Îndeobște, duminica n-ai ce mînca, n-ai ce fuma, n-ai ce cumpăra. Ca un democrat ce sînt, gust firește din plăcerile cu care se întinde pe pat, în dosul oblonului tras, vînzătorul meu de țigări; dar mi-ar plăcea să beau și tutun. Librarul nu-mi dă hîrtie; cizmarul nu-mi aduce ghetele; droghistul nu-mi vinde prafuri de dinți. Dacă aș voi să iau o baie, nu se poate. Îți vine gustul să-ți cumperi niște ciorapi, și trebuie să amîni. Legiuitorul se plimbă toată săptămîna; eu toată săptămîna muncesc și nu-mi rămîne timp decît duminica pentru piața închisă, ca un cimitir. Poșta și bărbierii închid după-amiază. Singuri dricarii țin în permanență ușa dată de părete.

E o libertate și într-același timp o robie. Mă rog, funcționarii comerciali trebuie să se odihnească și dînșii, spune un sociolog de la magazinul «La trei stele verzi». Și-i adevărat. Însă de ce să se odihnească și patronii, și cum se poate ca viața orașelor să doarmă pentru că este o zi în calendar, duminica săptămînală? Poate fi ceva mai urît decît încetarea freamătului de muncă și orbirea cartierelor laborioase? O prăvălie deschisă e ca o zi de vară; vitrinele, culorile, mărunțișul, marfa, dezordinea muncii alcătuiesc un peizaj urban, ce șade cetățenilor bine. Duminica, viața aceasta se schimbă într-o tristețe adîncă; ia înfățișarea zvăpăiată a urîtului disperat de lene: trăiește cafeneaua, învie ulițele destinate trîndăviei, e un vîrtej de sentimente plictisite. Duminica e o zi pentru sinucigași și găgăuți. Repaosul periodic mi se pare ca o aberație. Dar, în sfîrșit, lumea trebuie să se odihnească, să se îmbete o dată pe săptămînă bine și să-și sleiască puterile cumsecade. Ziua a șaptea e singura zi

în care omul se tocește mai mult. Atunci cînd poate că organele lui funcționează întocmai ca joia, în care s-au zămislit soarele și luna, și întocmai ca sîmbăta, omul se oprește și se orientează altfel. Lunea toți funcționarii comerciali sînt bolnavi de moalele capului sau în ascunzătorile pîntecului; sîmbăta, după o săptămînă de trudă, abia își revin în simțire, că reîncepe . . . duminica.

Dar legea nu-i respectată nicăieri la noi, în negoțurile de hrană mai cu seamă, unde poate fi cu multă ușurință eludată. Băcăniile, pe nesimțite, s-au transformat în cîrciumi. Duminica un oblon special se deschide în locul celui închis, și prăvălia rămîne deschisă. Și neajunsul cel mare care trebuia suprimat, exploatarea salariaților de către patronii băcani, rămîne în picioare. Personalul din băcănie trece în cîrciumă, și duminicile pier. Sînt cîteva mii de băcănii și cîrciumi în București; personalul lor duminica nu se odihnește. Singur « gagiul » se bucură de ghetele lui americane, de mînușile ca mălaiul, de vesta cu nasturi de sticlă. Și în personalul acestor cîrciumari rapaci — pe care îi obligi să-și concedieze muncitorii, iar poliția, în schimbul unui bacșiș, îi ocrotește — se găsesc copii de opt, nouă, zece, unsprezece și doisprezece ani, vîrstă compatibilă cu odihna cea mai îndelungată și exploatată, cu învoiala autorităților, de către patroni.

E dulcea noastră clasică ipocrizie; forma idioată. Ar fi prea onest ca prăvăliile să rămînă deschise negoțului duminica și prea simplu de reglementat ca, fără excepție, personalul salariat să nu muncească. Zăvorînd prin față și deschizînd prin dos, ostenindu-și un personal care nu cunoaște din

SECȚIA
LITERATURĂ
București

repaosul duminical, ani de zile în șir, nici cel puțin apa și săpunul, necum plăcerile unei zile de lene; vînzînd cui îi place și refuzînd pe alții, comerțul alimentației salvează aparențele, de care într-o societate meschină ca a noastră se simte nevoie, iar legea, ca toate legile din Valahia, rămîne fără de ființă.

1912

CENUȘA MORȚILOR

În orice ins e o pornire secretă și dîrză de a contribui la linia generală a vieții, cu un punct agitat. Oricît de divers, timpul se uniformizează zilnic, împrejurările își pierd neîncetat culoarea care le făcea mai atractive, și rînd pe rînd stagnează în masa trecutului și plutesc moarte la un nivel definitiv. În orașe, mai mult decît pe cîmp, deasupra căruia veghează senin privirea eternă a naturii, omul trăiește cuprins de împrejurări ce se sting progresiv. Cutare zi, care a trecut fluidă, conține, ca o rășină străvezie, imaginea întreagă a unei bucurii decese, și omul, patinînd uneori înapoi, pe suprafața lucie a vîrstei lui, își zărește propriul lui cadavru ici și colo, imagine schematică a unui gest descompus.

Împotriva acestor stratificări neîncetate luptă două feluri de vizionari. Cei mai nefericiți, dar și cei mai viteji și mîndri, se leapădă de împrejurările celorlalți și caută o schimbare de așezămînt, cel puțin în suflet și gîndire. Ceilalți circulă printre ore și zile, din care își trag trei sferturi din viață, o viață de triumf în umilință, și nemulțumirea lor adîncă pentru schimbări superficiale și compensații mărunte. Efortul lor este titanic, dar efortul lor are în vedere, cel mai des, o moleculă. Mulți din oamenii însemnați ai societății și mari prin suma puterilor conferite, ne fac impresia unor armăsari coloși care tremură, se scutură, se aruncă, sforăie și strică subt copite

un șes întreg, luptîndu-se cu o muscă invizibilă sau un țînțar. Ei sînt încredințați în infinitatea gesturilor lor inutile și indiferente, că au contribuit la nu știu ce lucru mare, cu nu știu ce indispensabil.

Poetul Radu D. Rosetti s-a făcut propagandistul fierbinte al unei noi metode de îngropăciune. Ea consistă în a înlocui țărîna cu jarul, și cripta prin cuptor. Atunci cînd votul universal nu dobîndește în așa-zisa clasă cultă, timp de zece ani, nici un drept aderent, acțiunea domnului Rosetti pentru suprimarea taxelor de cimitir și a cheltuielilor de întreținere a candelei la mormînte, o cucerește. E un fel de a fi — nu-i așa? — idealist. Veseli că pot și ei să satisfacă sufletul pe o cale de intelect și cu iluzia că participă la un fel de luptă, la un fel de mișcare de un fel de idei, advocații, rentierii, politicianii și alți gură-cască sociali, se înscriu cu grămada, cu stolul și cu haita, în rîndurile morților ce au să fie. Dacă mai multe milioane de plugari nu pot să afle cum să trăiască, o mie de surtucari au în schimb la știre, cum vor muri.

Odinioară romantismul provoca revoluții, jertfe și opere de geniu, azi este mulțumit să fie pus în serviciul cioclilor și imondicelor.

În afară de personalitățile profesiilor libere, noua metodă numără între partizani și doi miniștri. Și cîțiva preoți! . . .

Adeziunea popilor e singura care ne surprinde. Pentru dînșii s-a înființat încă demult un crematoriu, municipal.

1913

MAJESTATEA SA PROPRIETARUL

Nemulțumiți să încaseze chirii fabuloase, pentru locuințe nepotrivite în țările civilizate nici pentru adăpostul dobitoacelor de ogradă, proprietarii din București, simțindu-se indispensabili, visează să supuie orașul unei tiranii imperiale.

A fi proprietar în capitală este a poseda, în majoritatea cazurilor, o colibă leproasă, înnămolită în mocirla unui cartier, la care colaborează rațele, lăturile, găinile și o jivină întru tot spurcată, ce se numește: omul. Beciurile și mușuroaiele de moloz umed ce alcătuiesc Bucureștii mulțimii, sînt sălașurile funcționarilor și populației care cîștigă de la o sută la trei sute de lei, de familie, pe lună.

Proprietarul adevărat, specific mitropoliei românești, e acolo, în aceste văgăuni, îmbrăcat englezește, cu nevasta grasă și ridicată pe vîrful pîntecos al nasului în sus; cu o fată care învață piano; cu un băiat care va fi judecător sau deputat — trăind cu toții în piftia mahalalei și educați ca viermi, pentru moleșeală, putreziciune și inconștiență.

La fiece semestru acest proprietar urcă și la fiece an îndoiește chiria, care la locatarii cei mai săraci echivalează aproape cu cifra venitului muncii. E ca o funie ce se strînge pe gîtlejul unui spînzurat, încă în viață, cu fiece smucire, cîte puțin.

Pînăaci lucrurile privesc finanțele și negoțul. Proprietarii storc puterile populației, și acestei

populații, care reprezintă fără să-și dea seama o putere, îi place să fie viguros tescuită. Iar autoritățile nu intervin să echilibreze gușa proprietarului cu punga chiriașului.

De aci încolo proprietarul devine social și politic, personajul diabolic, de distrugere și prăpastie.

Interogatoriul căruia este supus candidatul la impozitul chiriei începe cu o frază invariabilă:

— Aveți copii?

Rostită cu tonul stăpînului care-și tocmește sluga și o cercetează: « La cine-ai mai fost băgat?... Ești bețiv? . . . »

Chiriașul cu copii e îndepărtat. Urmașii pe care istoria, națiunea și ideile pun atîta preț sînt odioși proprietarului, care, deși analfabet, e un emul al filosofiei neantului, un preot al Nirvanei.

E dreptul proprietarului să primească și să refuze « în casa lui » pe cine voiește.

Iată un drept care se naște din însuși Dreptul, un drept parazitar și un anulator de Drept.

Cu un capital de cinci mii lei dobîndiți din bacșișuri și furturi mărunte, un odăieș de biurou poate cumpăra, în același timp cu o magazie de zid, dreptul, rezervat lui Dumnezeu, de a suprima omenirea.

1913

LĂSAȚI NOAPTEA BERĂRIILE DESCHISE

Un ordin prostesc și ridicul al doctorului Minovici

Față de acuzările aduse administrației militare de către toată presa, pentru tembelism și nepăsare atunci cînd nu erau alte motive mai urîte și mai grave, administrația civilă nu vrea să treacă prin aceeași situație și se grăbește să ia unele măsuri, înainte ca ziarele să o silească.

Cînd din întîmplare presa îi va spune: « n-ai făcut asta », administrația civilă, mai liberă și mai activă, vom vedea îndată cum, va putea răspunde: « dar am făcut altceva, poftim! »

Singurul rău în această lăudabilă acțiune a autorităților civile este că se procedează cu aceeași lipsă de judecată ca și în intendență, și o măsură rea sau inutilă nu poate ține loc de o măsură bună, decît întrucît jignește mai multe interese.

E o incapacitate ridiculă peste tot.

Prefectura poliției a făcut regula de a se închide restaurantele, berăriile și cafenelele la unu din miezul nopții, fără să se întrebe dacă o asemenea dispoziție cade în atribuțiile ei; fără să caute să priceapă dacă închiderea localurilor la ora unu convine publicului și convine patronilor acestor localuri.

Într-adevăr, publicul, ieșind de la spectacole sau de la lucru, cum e cazul ziariștilor și al personalului tehnic, care muncesc pînă la ora două și trei din noapte, și care sînt pentru berării o parte din clientelă, se vede silit, de dragul Prefecturii, să nu mai mănînce și să nu găsească un

singur pahar de apă, de băut. Întîlnești grupuri de oameni noaptea, pe străzi, care încearcă la ușa tuturor birturilor și băcăniilor, zadarnic.

Cercetînd ce idee genială a pricinuit această măsură jignitoare și caraghioasă, care lasă publicul flămînd și berăriile fără clienți, mi s-a răspuns precis că ideea nu vine de la Prefectură, ci aparține domnului Minovici, și că Prefectura a fost nevoită să o pună în execuție, în vederea epidemiei holerice.

De la ora unu în sus, știința medicală a doctorului Minovici, spune, prin urmare, că bacilul holerei începe să fie mai virulent decît pînă la ora unu fără un minut. Vina trebuie să fie a întunericului, desigur, sau cel puțin a becurilor electrice și de gaz, lumina artificială pricinuind, probabil, o mai activă propagare a holerei.

Cînd ziarele îi vor reproșa domnului doctor Minovici că a cheltuit sume fabuloase, nu se știe cam pentru ce, deși s-a cam bănuit, atunci domnul Minovici va răspunde: «Am închis cafenelele, berăriile și restaurantele».

Vrem să credem că domnul doctor Minovici e un mare savant și un bărbat de geniu. Îl povățuim însă să-și întrebuințeze savantlîcul și geniul într-altă parte și să se amestece într-un mod mai inteligent decît o face în viața cetățenilor săi, care au ajuns să suporte prea multe neajunsuri de pe urma nulităților cocoțate în funcțiile superioare.

Dacă domnul doctor Minovici crede că localurile publice pot sluji de propagare a infecției holerice, atunci mijlocul științific la care un om de știință adevărat ar recurge, este dezinfectarea, supravegherea alimentelor și curățenia ireproșabilă a serviciului de masă. Patronii localurilor de consumație vor fi și ei mai mulțumiți să-și mărească personalul de bucătărie sau spălătorie, ori să

se supuie controlului permanent al unui agent sanitar cinstit, decît să renunțe la beneficiile realizate de la miezul nopții în sus.

Domnul doctor procedează alt fel. Domnia sa suprimă, prin poliție, dreptul de a te hrăni.

Poate că în vederea combaterii epidemiei, domnia sa va putea găsi un mijloc și mai eficace: suprimarea tubului digestiv.

În mîinile unui felcer, această excelentă măsură ar avea și o aparență științifică.

1913

CEI ȘAPTE ȘVABI

Cine-și mai aduce aminte de vechiul birt din strada Academiei? Sapte șvabi fără pușcă, însă înarmați toți șapte cu o singură prăjină cu vîrful de fier, dusă unul în spatele celuilalt, pe umăr, umblau să vîneze, dar să nu sperie un iepure care le-o luase înainte și care nu se grăbea nici el. Timp de douăzeci de ani, cît s-a legănat firma la ușă, nici iepurele, nici șvabii nu s-au mai mișcat din loc și nu au trecut dincolo de marginile firmei. Iepurelui i-a crescut barba pînă la brîu, și șvabii nu s-au mai spălat; odată încăpuți în firmă, cu toții erau preocupați să rezolve problema: iepurele să scape fără să se obosească și șvabii să-l prindă fără să se aplece: deplasare prin staționare.

Cei șapte șvabi, totuși au progresat — și-i găsim astăzi la primăriile municipiului București. Ei n-au rezolvat încă problema, cu toate că au lepădat prăjina și că în loc de un iepure au umblat cîtva timp după doi. Însă au renunțat la iepure definitiv, ca la o sălbăticiune rapidă, și l-au înlocuit în problemă cu gîsca. Dacă doriți să știți în ce stadiu se găsește activitatea municipiului, citiți următoarea « publicațiune » extrasă textual din *Monitorul Comunal*, nr. 32 443, 11 ianuarie 1928.

« Primindu-se la primărie, pe lîngă raportul comisariatului de poliție circ. 25 din capitală, cu nr. 15577 din 31 decembrie 1927, una gîscă

albă găsită de pripas prin raionul acelei circumscripții; se publică spre aflarea proprietarului, ca în termen de opt zile de la data acestei publicațiuni, să se prezinte spre a și-o primi, după ce mai întîi va achita costul nutrimentului și al întreținerii; contrariu se va vinde spre despăgubirea casei comunale de cheltuieli făcute ».

Consiliul suprem al municipiului este muncit de chestiunea: A cui este gîsca? peatît de complicată, pe cît gîsca se constată a fi albă. Cel puțin acum șvabii au prins-o.

Se pare că amorul propriŭ al domnului Temistocle Alexandrescu se opune să ne adreseze încercările sale literare direct și preferă să colaboreze la *Bilete de Papagal*, prin *Monitorul Comunal*.

1928

PRIMĂVARA LUI COCÒ

Bună dimineața, Cocò! Ai dormit bine, ai visat frumos? Hai să ridicăm perdelele grele și să-ți arăt ceva mai frumos decît toate visurile tale. Pînă la miezul nopții a fost întuneric și frig: azi-dimineață s-a ivit deodată primăvara, ca o muzică militară, cu steaguri mari și alămuri lucii, cîntînd un marș victorios pe o stradă întunecată. Vino de vezi la fereastră, cum trec marșurile universului între ceruri și pămînt. Gloatele de mizerie și de răzvrătire în sîngele de noroaie ale cîmpului și-au pierdut armele de argint, suflate cu cristal, sulițe și săgeți; uniforma împăratului alb s-a rupt și s-a murdărit; armatele lui fug negre și șchioape, ca și cum momîile de speriat corbii, din grădini, s-au mobilizat în retragere la comanda unui general cu un singur picior, cu o pălărie desfundată pe ochi și cu brațele întinse în aer, făcute din mînecile unui palton aruncat, umplute cu paie.

— Strigoi de cîrpe și cîlți, duceți-vă sănătoși, la marginea lumii, unde bîntuie bezna, sărăcia și dezgheț!

Cocò a ieșit în geam, întru întîmpinarea liberatorului și ciocul lui se ascute, pe ambele plăsele, în raza de soare a ferestrei. El joacă-n lumină, ridicîndu-și subsuorile ca un dansator într-o funingine de aur, se scaldă în baia de metal impalpabil a dimineții, se bucură și nu crede că trăiește în mijlocul unui jar nemărginit. În vatra de azur

a lumii el arde ca un diamant, sfiios și covîrșit de tăceri, adăogînd marii lumini țandăra lui de lumină secretă, interioară.

Deluviul primăverii a înecat lumea într-o secundă, din streșinile văzduhului, scoborîte pînă la marginea cîmpului. De Florii, Cocò va ciuguli parfume în ramurile cu scrumuri albe trandafirii, ale pomilor, naivi ca niște miei creți abia născuți. Iar de Paști, hainele lui noi, comandate prin rugăciune și metanii, atelierului de păpuși cu sînge și de micșunele cu mirezmă, ale Meșterului-celui-mai-de-sus-și-mai-de-departe, vor fi gata, după ultimul model: coada indigo, piept tar de ametist, bonetă de catifea gălbuie și un cîrlionț frizat pe creștetul, înmuiat în apă, de argint.

— Bună dimineața, Cocò! Peste cîteva zile în geamul nostru se vor ivi rîndunelele, care-ți vor aduce știri din țările tale, de silex alb, cu șerpi, elefanți și cămile. Ele ne vor cînta în revărsatul zilei, pe marginea casei, cu vocile lor de harmonici mici ciripite, și vor începe să zidească un cuib rotund pentru niște cofeturi de ouă lunguiețe. Iarna le-a lăsat atîta umezeală cîtă le trebuiește pentru a frămînta-o cu lut.

Noi, Cocò, vom ieși de Paști cu flașneta, ca să urăm oamenilor triști bucurii și să le ghicim amăgitoarea fericire pe care o așteaptă cu plăcere, măcar de la papagali. Am frecat caterinca pe toate fețele cu nisip, am lustruit-o și am dat-o cu lac și i-am pus cîteva panglici roșii, înnodate pe țevile cîntărețe, ca să nu fie deochiate — și am dat bilete noi la tipar, scrise copilărește de șoarecii albi și de cobai, autorii noștri de casă.

Iar în orga veche a flașnetei, cu polcile încurcate și peltice, am deșteptat un cîntec foarte vechi tineresc.

1928

BISERICA ZLĂTARI

Biserica dintre Poștă și Lipscani, înconjurată cu plantații, se găsea mai demult în mijlocul unei cetăți de prăvălii și apartamente, cu o intrare boltită în dreptul ușii bisericii actuale. Berăriile, cofetăriile și farmaciile, și sinodul, care-și ținea ședințele într-o sală de sus, cu perspective de galerii mînăstirești, răspundeau într-o curte urîtă, forfotită și murdară, depozit permanent de gunoaie cu viermi. În dreapta, cam în dreptul plopilor actuali, bucureștenii își amintesc că localul bisericii era concurat de un mare templu al urinii, împrejurul căruia roiau consumatorii de bere, legănați pe picioare și nesiguri, căutîndu-și nasturii de la pantaloni, ca să-i descheie sau să-i încheie, unii uitînd pentru ce veneau și alții pierzînd din vedere, ca statuile nude ale lui Apolon, că frunza de viță fusese înlocuită în anatomie cu poalele cămășii. Grupuri de cîte doi, trei halucinați ai lui Gambrinus restituiau solidar prin curtea bisericii salata de *boeuf* mîncată și jumătățile de crenvurști înghițite, ca și cum li s-ar fi aplecat devorînd la beție, din eroare, cu poftă, lungimile vizibile ale clienților reîntorși descheiați.

O singură categorie de viețuitoare se bucurau de acest spectacol: cîinii, care urmăreau clienții cu prestiință și care dacă ar fi fost doctori în teologie ar fi scris că Dumnezeu care a făcut sinodul Ungro-Vlahiei, situat la etaj, poartă și cîinilor

pribegi de grijă, aprovizionîndu-i pe o cale complicată cu cele necesare existenței.

Probabil că Spiru Haret, un ateu, a cărui energie a hotărît suprimarea imensei porcării din jurul unui altar închinat zeului mai mult sau mai puțin necunoscut, asistase dezgustat din sala sinodului, pe care îl prezida în timpul bisericii civile și încă neautonome, la tablourile vii din cuprinsul imobilului Zlătari.

Preoții bisericii Zlătari și comitetul parohial au nostalgia timpurilor trecute și doresc să le reînființeze, reconstruind cetatea. Din personalul acestei biserici face parte și acel preot după rînduiala lui Melchidesec, care a ținut cu pasiune să-și demonstreze într-un public special darul chrisostomic al elocinței, emițînd la inaugurarea unui mare local de bancă principiul anume, că Dumnezeu binecuvîntează meșteșugul cămătăriei, după ce l-a recomandat tuturor apostolilor, și făcînd de rușine de la Iisus Hristos pînă la Bossuet, Antim Ivireanul și Frank Thomas, pe toți cîți au vorbit în auzul public despre lucrurile tăinuite.

S-a anunțat o licitație pentru clădirea terenului din jurul bisericii Zlătarilor și presa, săritoare ca-ntodeauna cînd e vorba de marile evenimente lipsite de interes, a țipat. Estetica, vorba ceea, este amenințată prin utilizarea în proeminență a unui teren turtit. E mai estetică, vor să spuie ziarele, o pîrloagă cu pietriș, decît o gîndire arhitecturală întemeiată pe terenul ei.

E de mirare că presa nu s-a ocupat mai devreme de maidanul cu plante din jurul bisericii, închis ermetic cu fier și interzis și trecătorului care ar dori să se odihnească pe o bancă, și copiilor lipsiți de parcuri centrale, sugaci cu biberon, privați de drepturile votului universal și încă nu impozabili direct, nici pentru fisc, nici pentru prestații. Presa

se gîndește atît de puțin la copii, care reprezintă viața nației viitoare, încît s-ar crede că e condusă de pederaști, neobișnuiți să procreeze, și scrisă de masturbanți, care nu au cu cine să obție rezultate. Locul pustiu din jurul bisericii Zlătari nu ar fi avut sens municipal și obștesc, decît în funcție de parc public: nu s-a observat. A-l păstra intact pentru ca pe pîrtiile lui să se plimbe un popă și o preoteasă, și nici ei, abstrași în interpretările gîndurilor lui Dumnezeu în materie bancară, sau ca să se împărecheze pisicile din cartier, este a-l răpi utilității, care trece înaintea ideilor imitate cu fraze de reportaj și aplicate unui obiect derizoriu. Nu e totuna castelul vechi apărat de domnul Iorga împotriva unei administrații vandalice ardelenești, cu o iarbă semănată acum zece ani pe Calea Victoriei și cu o perdea de plopi, improvizați ca să mascheze cărămizile și pereții netencuiți ai imobilelor rămase dezvelite și nemodificate în urîțenia lor, după dărîmarea hanului Zlătari.

Locul ar fi potrivit cu o monumentalitate culturală. Capitalei României mărite și industriale îi lipsește un muzeu special pentru documentarea și popularizarea culturii tehnice prin reproducerea mașinilor clasice care au întemeiat viața modernă a Europei și Americii — și se perfecționează necontenit. Inteligența inventivă românească și capitalurile hoinare au nevoie să știe cum se fabrică și se transformă materia și să caute cum s-ar putea ameliora o fabricație sau adapta o industrie la teren. Pe de altă parte, o expoziție permanentă și în perpetuă schimbare a fabricatelor din țară, unde se muncește fără știrea nimănuia, și unde munca este tot atît de puțin respectată ca și muncitorul, ar putea să completeze muzeul viu al eforturilor omenirii cu pilda efortului românesc.

E un întreg tineret și-o lume întreagă, în așteptarea lecției de seriozitate pe care politica și adepții ei din toate profesiunile nu sînt în stare să le-o dea.

În orice caz, cîrciuma, bodega, berăria și birtul nu mai au ce căuta în hanul viitor al Zlătarilor.

1928

ANIMALELE NOASTRE

O lamentabilă superioritate conștientă și lipsa unui subiect mediocru cu lipici, au împins nu numai o dată și nu numai de o sută de ori pe redactorul glumeț al foii cotidiene să încerce umorul facil și dialogul vulgar pe socoteala sentimentului de animalitate. Domnișoara bătrînă cu cîinele în brațe solicită constant spiritualitatea opacă și ironia compactă a moralistului social arătos. Avînd recriminări de formulat în privința propriei lui jigodii și a unui tignafes personal, în loc să-și înjure stăpînul, care-l plătește prost la gazetă, el găsește mai inofensiv și mai comod să înjure cîinii și oamenii sătui de presă și dezgustați de oameni — și această atitudine sufletească îi permite să fie ideolog, reformator gudurat. El luptă în felul lingău pentru ordine și higienă, cerînd stîrpirea cîinilor și punerea lor în botniță și lanțuri.

A existat în București o Societate pentru protecția animalelor, cu o firmă, cum vedeți, lungă și destul de puțin simpatică, însă cu o idee, care a împiedicat-o să funcționeze activ și cu folos din pricina rînjetului humoriștilor fără subiect. Cîteva persoane care au învățat că un cal înhămat la o mie de sifoane merită cel puțin tot atît respect ca și un vistavoi literar, s-au gîndit să ușureze sarcinile animalului frînt și mut subt povară și în nestare să protesteze ca un confrate de-al nostru prevăzut de natură cu o singură

pereche de picioare, mut și el, însă din socoteală și slugărnicie. Aceste persoane s-au organizat cu statute, cu biurou și cu toate formele administrative care ucid inițiativa, încuiate într-un ermitaj intelectual contrariu rolului activ orînduit. Și ni se pare că în afară de cîteva inscripții și sentințe tipărite pe cartoane și distribuite prin autorități, ca niște eterne și zadarnice îndemnuri la «rog a nu se scuipa» și la «fumatul oprit», opera societății s-a mărginit la asfixia cîinilor prinși cu prăjina și la o expoziție de galoși de căței și pălării de paie pentru catîri, într-o vitrină din strada Sf. Ionică, din cartierul intelectual.

Acțiunea strict biurocratică a dat greșul cuvenit. Societatea trebuia să se inspire din principiul că bătaia dobitoacelor se înlătură prin bătaia omului care le maltratează și să înceapă cu un personal de agenți întăriți cu vîna de bou. Cîțiva birjari și căruțași coborîți cu politețe de pe capră și bătuți sănătos la fese chiar lîngă vehicul, ca să asiste și caii, care înțeleg și mulțumesc, ar fi servit vizitiilor și stăpînilor o pildă. Dacă ne gîndim că răspîndirea întregului creștinism a fost rezultatul a patru, cinci pilde principale — învierea lui Lazăr, nunta din Cana, pîinea și peștii, slobozirea îndrăciților — pricepe oricine efectul moral al cîtorva umflături extrase din spinarea brutelor cu joardă și bici, prin mijlocirea unui retevei de cauciuc.

Societatea trebuie să-și asocieze, în primul rînd, blîndețea și idealismul copiilor din școli, cei mai buni agenți de reparație socială, prin cursuri și conferințe, și să le cîștige acestora drepturi, pe care părinții lor, lăbărțați sufletește și sceptici fără justificare, le batjocoresc.

Dacă ceea ce se spune este adevărat, Societatea se desființează, din lipsă de energie. Sacagiii umorului au izbutit. Rînjetul lor, peste care nu

s-a culcat niciodată dosul de palmă greu al hingherului de lichele, e victorios. Nici teoretic, mîrţoagele oarbe, înhămate la marele întuneric şi purtînd de la teatru, prin neant, într-un convoi de schelete, cocoşate de mizerie şi de ciomag, nu vor mai avea o adresă sentimentală. Agonia în public nu va mai cunoaşte măcar mîngîierea abstractă că sufletul lor, scăpat de materie, va putea să treacă pe strada Sf. Ionică şi oprit la vitrina cu chivăre de paie să zică:

— Eu n-am avut în viaţă nici pălărie, nici galoşi . . .

1928

ȘOSEAUA PLOIEȘTI

La nord de capitală se întinde frumosul șes de la nordul capitalei . . .

Dacă am avea de gînd să scrim un studiu de geografie serioasă, nici nu ne-ar fi permis să ne exprimăm într-altfel. Tot ce este serios trebuie să fie grav și tot ce este grav trebuie să fie neted și fără complicații, adică la mintea omului mijlociu. Dacă lucrările didactice sînt atît de grele pentru un cititor inteligent, este că ele au fost scrise pentru proști, și noi, profesorii, buni pedagogi și excelenți ingineri ai psihologiei omenești, înțelegem în mod superior stilul cel mai adecuat spiritului mijlociu.

Pe de altă parte, încă din frageda copilărie, care trebuie dusă cu succes la liman, spiritul mijlociu trebuiește cultivat, documentat și ornat, dat fiindcă din batalioanele lui respectabile se recrutează făuritorii legilor și ochiul neadormit al omului politic. Inteligența, cu care argumentează ziariștii și scriitorii, o categorie de indivizi lipsiți de cele mai multe ori și de elementarul doctorat, nu a fost niciodată nici serioasă, nici gravă, nici constructivă și s-a manifestat întodeauna prin tăgăduială și zeflemenea. Păzească Dumnezeu și pe cel mai depărtat de putere partid politic românesc să-și aleagă șefii dintre acești ratați și incapabili: el va fi destinat veșnicei opoziții și nu-și va putea promova drepturile și valorifica visul curios de a guverna țara cu orice

preț, decît cedînd ceea ce este fantezist, adică intelectual în structura lui morală și băgîndu-se argat la mijlociu.

Vrei să-ți dau o dovadă irefutabilă că lucrul de lux, cum este inteligența, cum este talentul — cuvintele colorate ale ușuratecului — se consumă cu mult mai puțin folos și mult mai puțin, decît lucrul util, de mare utilitate? Voi lua pilda din lumea săpunului și îți voi pune întrebarea: pe ce se întemeiază înflorirea unei mari fabrici de săpun? Pe săpunul de toaletă sau pe să . . .

— Punul prost? răspunsei eu, ghicind restul săgeții cu care mă perfora tovarășul meu de drum și căutînd prin completarea finalului frazei sale să-i adopt, în primejdie, punctul de vedere și să-mi însușesc argumentul.

Asupra acestora ne aflam împreună într-un automobil la nordul capitalei. Lăsasem în urmă casa numită Minovici pe care un prinț, cu o imensă avere moștenită de la Majestățile lor părinții Săi, o întreține goală și sunînd din clopoțel; tot la nordul capitalei, trecuserăm peste șinele de cale-ferată și ne aruncasem pe panta Băneseі între două oglinzi de heleșteu. Ieșind în capul dealului de la Băneasa, pe platou, automobilul nostru părea un cîine gros și cîrn, cu ochii scînteietori și cu coada retezată măcelărește.

Într-adevăr, șesul viu, de pămînturi line și de văzduhuri boltite de așternuturi verzi pînă-n marginea cerurilor unde-și tivesc albăstrimile lor licăritoare cu velințele de lut înflorit și îngroșat de sămînță, începe numaidecît după ce ultimii reprezentanți ai municipiului se văd ciocnind, ca niște chimiști cu fiole analitice în dreptul luminii, ciocanele cu țuică, ridicați în picioare la mese.

— Ce zici? îl întreb pe didacticul meu confrate de plimbare. Nu ți se pare că înainte de doi

kilometri ai să-ți lași, risipite pe șosea, prețioasele dumitale intestine, scumpul dumitale ficat, onorata dumitale splină și, ca un arici creț, pe aci pe undeva, simpaticul dumitale șezut?

El nu răspunse, ținîndu-și buzele strînse și eu continuînd să-i pun în vedere pericolele unui drum asfaltat, mă minunam de arta supraomenească utilizată de inginerii constructori ai acestei importante Șosele Naționale, ca să realizeze atîtea milioane de găuri, strîns legate unele de altele. Cum plouase de curînd, șoseaua părea o expoziție de strămbini cu piftie, rînduite între hîrdaie cu piftie, printre care automobilele trebuiau să se strecoare fără să le calce. Dădurăm poruncă șofeurului să ne treacă prin găuri cu maximum de viteză, așa că didacticul meu personaj, înainte de a-și deschide gura, fu silit să capete patruzeci și opt de cucuie în cap, adică atîtea coarne cîte dorește teoria lui să poarte toți școlarii și cetățenii României.

— Oprește! făcu el, disperat, cu mîna.

Oprindu-l instantaneu, el abia avu timpul să verse echivalentul unui dejun, căruia îi dete drumul din automobil în șosea. Se dete jos titubînd.

— Afurisită șosea! zise el, scoțîndu-și pălăria.

— Mai stai puțin! îi zisei. Ai fost patru ani în Consiliul municipal. Așteaptă puțin.

Mă suii în automobil și o luai spre Otopeni. Întorsei automobilul și cu maximum de iuțeală venii spre dascăl. El credea că glumesc.

— Treci peste el! zisei șofeurului, ceea ce și făcu imediat. Călcarăm pe dascălul de carte și de energie. Trecurăm peste el și ne întoarserăm. Repetarăm de o sută patruzeci de ori această traversare și automobilul nostru părea un păianjen negru care învăluia un pui de muscă.

Într-o jumătate de oră nu mai rămăsese din el nimic.

— Domnilor automobiliști și domnilor din municipiu. Cînd veți ajunge în fața aeroportului și veți întîlni o cruce trasă cu tibișirul pe asfalt, să știți că acolo s-a întîmplat evenimentul. Am tencuit unsprezece gropi cu carne de savant, de consilier și de prost. Ca să netezim toată șoseaua de asfalt, vă rog mai procurați-mi o sută patruzeci și opt de mii.

1928

PROBLEME DE CIRCULAȚIE

Înmulțindu-se peste măsură automobilele, într-un oraș oarecare, alături de problemele curente ale vieții aglomerate: valută, restaurare, mizerie, apă, electricitate, pavaj, furt cu efracție, învățămînt etc., se ivi problema de lux a circulației generale.

Cum fiecare își poate da lesne seama, există două circulații sau mai multe, din care totuși reținem pe cele două mai importante: circulația particulară și circulația generală. În circulația particulară fiecare din noi, la domiciliu sau pe stradă, cu condiția să se deplaseze fără vehicul, umblă după putere și necesitate și oarecum în dezordine, fără să influențeze caracteristic circulația generală, dar integrat în circulația generală ca o frunză și ca o frînghie cu rufe în curgerea vîntului total. Această circulație săvîrșindu-se public pe trotuare ea nu vine în contact apropiat cu circulația generală, decît atunci cînd pietonul, subt imperiul unei nevoi comerciale sau de orientare, trece de pe un trotuar pe celălalt, de la stînga la dreapta, de la dreapta la stînga, participînd din punct de vedere circulatoriu la diametrul opus și la neprevăzut.

Din circulația particulară fac parte cîteva profesii neînzestrate cu automobil sau brișcă: studenții, ofițerii pînă la gradul de locotenent-colonel, marinarii care circulă în vehicul numai de la Constanța înainte (spre Smirna, Palermo,

Marsilia și Rotterdam), scriitorii de versuri și proză, pînă la romanul subt nivelul secretariatului general, plus lucrătorii plătiți cu ziua și săptămîna. La aceștia se adaogă, pe lîngă fetele grimate, cu buzele roșii pînă la urechi, a căror profesiune este strict înlănțuită de circulația pe jos și pe la colțuri, în zigzag și curbe, șofeurii fără angajament. E poate cea mai tristă situație din cîte există: să treci de la o sută douăzeci de kilometri pe oră, la patru, să nu mai poți tampona și strivi nimic, să devii geamantan cînd ai fost accelerat, să te vezi degenerînd într-o săptămînă din rinocer în crocodil, în cîrtiță și poponeț, păstrînd în amintirea unei activități divine și dictatoriale, de sfărîmător de fluiere și destrăbălător de viscere, un carnet cu fotografie într-un buzunar.

Nu trebuie lăsată deoparte, din circulația particulară, categoria pietonilor, cu una din tălpi de cincizeci de ori mai groasă decît părechea ei, a trecătorilor cu un baston și o umbrelă sau răsuciți cu fantezie din șold și din genunchi. Nici subdiviziunea ei, una din cele mai artistice în ce privește albumul viu al circulației: domnul elegant și curtenitor, care la cincizeci de ani, trece de la un pas la celălalt, fără să-și dezlipească pingelele de pe asfalt, procedînd prin frecare pe loc, ca un dansator, magnetizat către centrul planetei și osîndit la chinul prometeic, cu excluderea Caucazului, a lanțului și a vulturului adăpat în ficat.

Există prin urmare, ca în trupul omenesc, o circulație mică și o circulație mare. Relativ la trup, circulația mică a fost descoperită de Michel Servet. Relativă la oraș, descoperirea constituie titlul de glorie al Prefecturii de poliție. Toți prefecții de poliție ai tuturor cetăților administrative și politice, au pus mîna lor binefăcătoare pe aceste două căi de răzbire înainte, trotuarul

și drumul dintre trotuare: vinele și artera, derivîndu-le în așa fel, încît s-a putut obține o circulație generală, aproape fără alt accident decît aruncarea cu capul de ziduri a cîte unui membru, din cînd în cînd, al circulației mici. Ceea ce este mic, prezintă, comparativ cu interesele esențiale, o importanță redusă: șurubul nu împlinește funcțiunile roții și roata puțin lucru însemnează față de motor.

Problema circulațiunii consistă în a se afla mijlocul de a călători cu viteza de o sută de kilometri pe oră în plin oraș, pentru toată lumea, nu numai pentru cîțiva privilegiați care răstoarnă felinarele și intră cu radiatorul în vitrină. Desigur că pe unele porțiuni ale străzii celei mai circulate, care despică orașul în două, ca o cărare bine făcută de un frizer dibaci, șoseaua vehiculelor se îngustează pînă la jumătate. Capriciul însă face că tocmai pe acele porțiuni se găsesc situate magazinele cu marfă de prima necesitate: automobile, roșu de buze, cravate, mînuși, pantofi de dans și pulverizatoare — vizitate de familiile directe, adiacente și colaterale ale marilor cetățeni, milionarii și miliardarii. Problema era cu atît mai delicată cu cît vehiculele staționate dinaintea acestor magazine intens frecventate, trebuiau lăsate pe loc, două, trei ore și o jumătate de zi, și circulația marelui kilometraj efectuată pe lîngă ele.

S-au propus numeroase soluțiuni, care toate au fost încercate, rînd pe rînd. Comisiunea cuprindea, pe lîngă autoritățile cele mai competente, și cîțiva geometri și matematiciani. Observîndu-se încă că suprema competință rămînea totuși un deziderat, s-au luat măsurile dictate de împrejurări și un mare număr de viitori organizatori ai circulației au fost trimiși în străinătate, să se perfecționeze. S-a dat preferință dansatoarelor și în

special dansatoarelor care cumulează conducerea picioarelor cu conducerea mașinilor de 45 HP, ca unora care, într-un salon de dancing, pot să evolueze în compania unui cavaler înțepenit, fără să lovească din miile de persoane asistente nici una. De la circulația dansată pînă la circulația vertiginoasă a marelui Opt-cilindri, nu este decît un pas, atît cît se cere să scobori scara de la bufet la garaj.

Posedînd toate luminile adunate într-un Consiliu al circulațiunii, care prin valoarea lui juridică se așază în ierarhia dreptului, imediat după Curtea de Casație, s-a procedat la noi soluțiuni.

Călătoriile în străinătate au dat prilej cîtorva personalități foarte instruite în știința asului de treflă, să se înapoieze cu textul Doctoratului în Circulațiune, care, în noua reformă viitoare a învățămîntului, va face parte din arhiva oricărui diplomat, destinat organizărilor tehnice și sociale. Căci unde e omenire, este și circulație și fără omenire nu se poate concepe nimic, vorba lui Emmerson. O bună circulație e de resortul, tot atît de mult, al medicinii, cît și de al Internelor și de al sufragiului universal. Nu se va mai putea cîrmui un stat fără brevetul de șofeur; pe viitor nimeni nu va mai putea fi ales — cum se mai zice și azi — deputat ori senator, fără certificatul de agent de circulație.

Pe negîndite, ca în toate marile descoperiri ale veacurilor, înainte de a descoperi modul de circulațiune cel mai simplu, noi am descoperit modul cum vom ajunge la această descoperire, adică metoda de lucru. Ne putem felicita. Nici Pasteur n-a descoperit lumea bacteriilor, pînă ce nu a descoperit microscopul. Grație microscopului, am intrat în universul infinitului mic. Grație concepției teoretice a circulațiunii, am intrat în circulațiune.

În articolele ce vor urma ne vom putea da seama că o nouă eră se deschide culturii și civilizației și că departe de a fi o înghesuială, ca în trecut, circulațiunea devine pe zi ce trece o muzică și un ritm.

1928

ELOGIUL BUCUREȘTILOR

Au ieșit anul acesta din țară — s-a numărat — o sută de mii de familii, cu cinci miliarde lei. Datoria statului nu este cu prea mult mai mare și se poate crede că celui ce a cheltuit cinci miliarde pentru o plimbare teoretică de sănătate, de obicei ostenită de două călătorii, compensînd printr-un deficit real cîștigurile abstracte dobîndite, i-au mai rămas douăzeci intacte.

N-am voi să asuprim defel și să violentăm libertatea nimănuia din cei care preferă, justificați de lăcomia sălbatică a negustorilor de climă, de apă sărată și de munte, organizate în primul rînd de către călătorii în străinătate, acționari ai întreprinderilor destinate celor rămași acasă — să-și cheltuiască economiile dincolo de fruntarii. Cu simplicitate, indicăm în treacăt că bani, artificiali sau naturali, tot se găsesc, în vreme ce vîrtejul crizei generale, marcat prin lipsa bancnotelor din buzunarele mici, devastează orașul și cîmpul.

Toți cîți se întorc din străinătate au o injurie suplimentară de adaos la înjurăturile cetățenilor români rămași să fumeze praf și să bea limonadă, la București. Capitala noastră e cea mai infectă din Europa, desigur, dar s-a oprit cu mult în urma chiar a capitalelor din Balcani. Turcii au progresat atît de mult încît, adoptînd instituțiile cele mai noi și mai suedeze, au uitat să se și scarpine, de cînd îi guvernează Kemal-

pașa, care le-a eliminat din cultură, odată cu haremul, odată cu turbanul, și puricii din zăbun. De cum cobori subt Dunăre, civilizația cea mai sticlitoare se răsfață în priveliștea călătorului român uluit. Ca să nu se mai murdărească nici odată, popoarele din Balcani au adoptat cămăși de sticlă, care se șterg numaidecît cu batista, și ghete de alamă, frecate cu « Putzin » și cu « Solarină ». Trotuarele se întrețin cu ceară de parchet și primăriile nu mai mătură, fiecare casă și uliță fiind în legătură, printr-un mat estetic, cu un vast rezervor central, de felul cazanelor uriașe ale uzinei noastre de gaz, și care absoarbe totul prin electricitate. Turcii au ajuns să nu mai aibă nici scuipat, nici acel material urît al nasului, numit românește muci. Cît privește privățile, care sînt de asemeni cu electricitate sau cu un gen de raze, mai puternice sută la sută decît curentul electric, ele miros a altceva decît în România, așa încît s-ar zice că popoarele orientale nici nu se mai hrănesc decît cu rădăcină de micșunele, cu pudră impalpabilă și cu pastă de dinți.

Totuși, Bucureștii sînt un oraș frumos, și care se mai înfrumusețează. Niciodată nu simți, incomparativ, sufletescul agrement al capitalei noastre bîrfite de trei sute șaizeci de ori pe an, ca după o convalescență sau după ce părăsești odaia unui bolnav, cu care te-ai închis cîtva timp, ca să-l îngrijești. Deschizăturile mari ale Bucureștilor: Șoseaua, Cotrocenii, Oborul, Văcărești, Filaretul sînt ca niște imense bijuterii în amurg. O frumusețe cu sute de bolți descrescute, face drumul de aur și cerul de peruzea galbenă și rubinie, din răscrucea Bulevardului cu calea Victoriei, către Ciurel. Și în interiorul acestui vast apartament, care e capitala, zi pe zi, se răscroiește un colț și se descifrează o intenție. Bulevardul Dinicu Golescu, pardosit cu lanuri

de flori, e o grădină englezească lină și corectă. Bulevardul cel nou, ivit după suprimarea peninsulei din dreptul palatului Șuțu, strălucește cu un desen de splendidă puritate care se va defini după mutarea cavoului Brătianu într-altă parte. Bulevardul Schitu Măgureanu, cu podul nou, cu candelabre, cu retezarea terenului Arhivelor, e un centru de mare lumină citadină și a devenit o piață de circulație compactă. Și de acolo, durmul Dîmboviței intră leneș în ceruri, ca o șosea de povești.

Și pretutindeni, în toate sectoarele se muncește tăcut, spornic, repede și frumos — și liniile electrice ale tramvaielor intră zilnic cu globurile lor astrale și cu jucăria vagoanelor iluminate în farmecul perspectivelor neîncetat sporite, ca niște arcuri de prestidigitație, unele dintr-altele, pînă-n zările noi.

Ne deschidem ochii . . . Orașul nostru e frumos și seamănă numai cu el însuși. Aplecați către lumina din gîrlă, făceam cu bolnavul meu discretul elogiu al doctorului Costinescu și ne părea rău că, necăjit pe rapiditățile sectorului de Verde, Cocò a condamnat într-o zi tîrnăcopul binevenit dar nemilos al primarului, domnul Mincu și subt frumusețea reală a Bucureștilor ne împăcăm în dorințele de împlinire cu toată lumea . . .

1928

BUCUREȘTII

Rămînem în tradiția foii noastre minuscule, dacă vom repeta că Bucureștii sînt un oraș frumos și dacă ne vom mai bucura o dată că frumusețea lui sporește o dată la șapte zile.

N-au trecut bine trei săptămîni de cînd ne-am încumetat să facem elogiul unui lucru văzut de toată lumea și a doua zi uitat, că orașul a căpătat o nouă fereastră, un rînd nou de ferestre, deschise în bulevardul inaugurat joia trecută cu o sărbătoare de steaguri. Inaugurarea, care constituie pentru municipiu și pentru domnul doctor Costinescu un succes și un succes personal, poate că ar fi putut să fie întîrziată, pînă în ziua cînd orașul întreg, cu mahalalele și cu drumurile lui de pămînt mărginașe, ar fi participat la hram, în toate cartierele deodată. Primarul a inovat. A primit elogii meritate și discursuri și a tăiat, probabil cu foarfeca, ritual și mistic, o panglică, probabil de-a curmezișul. Presa, care ne-a adus la cunoștință această bobotează a panglicilor, ignorată de calendarul ceremoniilor noastre comune, și-a rezervat amănuntele pentru sine.

În simbolica municipală ce mare rost va fi avînd o panglică netăiată, care se taie în momentul oportun? E o panglică de mătase, o panglică politică, o panglică tenia, semnificînd viața parazitară a imobilului unui înalt magistrat sentimental, fortificat în mijlocul orașului, în bastioane, dărîmate cu asaltul unui mare număr de

milioane? Retezînd panglica, primarul a reeditat poate, isprava Sfîntului Gheorghe, tăietorul de balauri. E drept că și cetățenii, cu o spontaneitate ivită de ziua inaugurării dis-de-dimineață, au realizat pînă la ora adunării o placă de bronz comemorativă, fără ca primarul să fi știut ceva înainte. Un cetățean și-a închipuit că primarul a desfăcut o panglică de cîțiva kilometri, de la intersecția bulevardelor Universității pînă la statuia lui Lascăr Catargiu și, plimbîndu-se cu foarfeca de-a lungul ei, a crîmpoțit-o în răcrucile străzilor afluente, a ferfenițat-o, și asistenții au plecat fiecare cu cîte un crîmpei comemorativ.

Sau poate că era restul unui obicei gospodăresc părăsit. Odinioară, cînd ajungea la căpriori și înainte de-a se fi urzit șindrila sau intercalat olanele, zidul era sărbătorit cu daruri de îmbrăcăminte, înșirate pe frînghii printre ramuri de brad. Salahorii luau cămășile și izmenele țărănești, meșterii nădragii cu crețuri umflate și căciulile de oaie, femeile fuste, basmale și găteli. Municipiul ne datorește un comunicat: căror intenții răspunde panglica stricată?

Ei bine, totuși, noul bulevard se deschide ca o imensă sală de bal, în mijlocul căreia s-a rînduit linia de sateliți electrici ai lumii, pînă-n zarea din fund. Cîteva steaguri, ca niște zmeie tricolore, s-au clătinat o zi întreagă deasupra reverberelor, așezate ca sfeșnicele și policandrele pe-o masă de banchet. Caii de carne și caii de benzină valsează slobod și tramvaiele, pe două laturile șoselei, bătută cu mozaic, întrețin un cadril permanent. E-o perspectivă de port cu bazar și de intrare triumfală în perspectiva mării, printr-un iarmaroc de cadîne.

Negustoriile de covoare, de pe cheul gîrlii, strămutate pe largile trotuare ale bulevardului și amestecate cu olărie, cu antichități, cu pînze-

turi, mătăsuri, mărgele, strînse seara și întinse dimineața, ar putea să însuflețească pitoresc, cu culorile tari ale lînii vopsite, această arteră de garaje, animată de o circulație torențială de mașini. Desigur că municipiul s'a gîndit să reverse Calea Victoriei într'o matcă vastă și să facă din bulevardul Brătianu promenada lenevoasă a tumultului pe strîmtori, dintre Palat și Cercul Militar. Un ideal municipal împlinit cu atîta frumusețe trebuie să coincidă cu o recrudescență de viață determinată de comerț. Cîteva teatre, cîteva panouri cu reclamă luminoasă, cîteva colțuri cu știrile și fotografiile unui serviciu de presă special, expuse subt lămpi cu mii de lumini, vitrine de blănuri, de parfumerie, de feminități, ar putea să concentreze viața orașului pe noul bulevard pînă la șoseaua Kiseleff . . .

A fost un întreg comerț ambulant murdar și schilod, pe care municipalitatea l'a desființat. E locul să se înființeze un comerț ambulant civilizat, de mărfuri lucitoare, un comerț de scîntei și de flori, de nimicuri multiple, variate și pure, de poze și jucării.

1928

ALO! CENTRALA: CINE-I-ACOLO?

Guvernele, care pregătesc în opoziție capacități variate pentru ministere și instituții, s-au gîndit la toate locurile ce trebuiesc reocupate, de la prezidenție pînă la gardist, dar au neglijat întodeauna o specialitate, marcată pe șepci și imprimate cu acel P.T.T., corespunzător în poștă cu C.F.R., R.M.S., S.M.R., și alte trinități cu inițiale. Se pare că oricine este bun financiar și bun român, însă că nimeni nu vrea să fie bun poștaș. E adevărat că lucrul cere bătaie de cap și că odată intrat la poștă, un om politic nu se mai poate învîrti decît în distribuția scrisorilor și expediția de telegrame.

Toate binefacerile guvernului actual, scumpirea traiului, sporul impozitelor etc., s-au grupat în jurul preocupărilor de a ieftini viața cu orice preț, știut fiind că viața se ieftinește, după economia politică cea mai precisă, cu atît mai mult cu cît mărfurile se scumpesc. Cum se produce acest fenomen, nu pricepe integral orice naiv, abia dacă îți dai seama, pe baza criteriilor medicale, că se poate. E inutil să intri într-un comentariu de fond unde, fără specializarea în finanțe și în științele economice și sociale, ai putea să rămîi confuz și să simți că te prostești. Guvernul a neglijat numai poșta, telefonul și telegraful.

Ca să deschidă perspective politice adepților, poșta ar trebui numaidecît să devie obiectul unui subsecretariat de stat și al unui portofoliu. Atunci

s-ar găsi probabil; fie o forță economică, fie un general sau un arhiereu, care ar primi să facă să ajungă abonamentele și scrisorile la timp și să funcționeze telegraful și telefonul.

Am voit să dau de la Craiova o telegramă la București și am fost întrebat: « Doriți să meargă telegrama cu trenul sau cu căruța? » « Parcă aș prefera, am răspuns, să meargă pe sîrmă. Nu glumesc, domnișoară, dar mi se pare că sîrma, după spusele fostului meu profesor de fizică, este bună conducătoare de telegraf. » « E cu neputință, mi-a răspuns domnișoara de la poșta din Craiova: sîrmele s-au rupt, în urma valului de zăpadă și îngheț, de care suferă toată Europa. Să vă trimit telegrama cu trenul . . . » « Mulțumesc, domnișoară, am răspuns, mai bine o duc eu, cu mine. » « Perfect! a răspuns domnișoara; dacă fiecare expeditor de telegrame ar face ca dumneavoastră, nu am mai fi atît de aglomerate de lucrări și ne-am putea vedea de treabă în biurouri: avem de numărat conținutul poșetelor noastre și publicul ne turbură neîncetat la toate ghișeele. » « Dar, îndrăznii să insinuez atunci, parcă există și o telegrafie fără fir; știți, domnișoară, un aparat mic-mititel, care permite să telegrafiezi ieftin pînă în Australia. »

Domnișoara începe să rîdă cu poftă. « Fugi, domnule, de-aci: s-ar putea așa ceva? Telegrafia fără fir? Este ca și cum ați zice trăsură fără drum. Pe unde ar merge telegrama, dacă nu o lași să se ducă pe ceva? » « Aveți dreptate, domnișoară, m-am înșelat. Știți ce? Nu mai dau telegrama. Lasă, să mă dea afară din slujba mea, dacă nu voi putea să ajung luni în București. »

Abonații din țară ai *Biletelor de Papagal*, primesc foaia regulat. Probabil că trenul este de vină. În capitală, încep dificultățile, îndată ce-ți vine bizara idee să trimiți o scrisoare sau o gazetă cu

poșta, în loc să-ți duci corespondența personal. Din Calea Victoriei în strada Fîntînii, o cartă poștală ajunge negreșit în șapte, opt zile, dar se întîmplă să nu mai ajungă niciodată. Reclamațiile la poștă sînt destul de controversate. « Nu se poate, domnule! » răspunde enervat șeful expe-diției, care mai are și sarcina de-a interpreta, ca un magistrat, capitolele tarifului. În orice caz, reclamația e primită cu oarecare dezgust. Să plătești numai douăzeci și cinci de bani de foaie și să mai ai și pretenția să ajungă foaia la timp, este ceva care numai în capul unui cetățean cu totul privat, adică de tot inexperimentat și oarecum imbecil, poate să intre. Mai există ceva atît de ieftin: douăzeci și cinci de bani? Singură instituția poștei face această caritate, într-un timp cînd taxa timbrului de petiție s-a făcut zece lei.

Guvernul ar putea să găsească aci un nou capitol de ieftinire a traiului, taxînd ziarele cu un pol bucata și scrisorile cu optzeci de lei. Atunci poate că se vor ivi și oameni politici neplasați, pe care să-i tenteze însăși distribuția scrisorilor și ziarelor prin oraș, locul de factor poștal devenind, prin importanța taxelor de distribuție, aproape egal cu acela de secretar general.

Telefonul! Centrala: regulat numărul greșit. Este la centrala telefoanelor o secție umoristică literară, care dă comunicațiilor telefonice nimereli și « poante » ca în Mark Twain și construiește abonaților întîlniri epigramatice. Comedia telefonică face că se dă același număr în același timp la cîte patru-cinci persoane care își așteaptă rîndul ca la bodegă, asistînd la convorbirile succesive și, permanent, taie o convorbire abia începută. Două persoane politicoase vorbesc interese și, scurt convorbirea dispare, lăsînd impresia fiecărui abonat că celălalt a închis aparatul, ca un mitocan.

Şi aci guvernul poate introduce o reformă salutară, care pe lîngă normalizarea telefonului, ar ieftini şi traiul, înlocuind rînd pe rînd preţul abonamentelor, de la cinci mii la cincizeci de mii, de la şapte mii la şaptezeci de mii şi aşa mai departe. Căci, de fapt, telefonul e lux. Pînă ce un loc în tramvai nu va fi mai scump ca un loc la teatru şi pînă ce chiria telefonului nu va întrece de două ori chiria casei, nu este de aşteptat o ieftinire adevărată.

1929

COMERȚUL AMBULANT

O tendință permanent activă a municipalității precedente a fost să desființeze comerțul cu coșul și să favorizeze prăvăliile. Un om cu concepții generalizatoare, care contempla lucrurile vieții de la un biurou filozofic, un vizionar, un pedagog, un profet al negoțului — nu știm cum s-a chemat, ca să propunem posterității numele lui — funcționa cu voința lui tenace și uniformă, undeva, într-un colț, într-un păienjeniș administrativ, urmărind în rețeaua capitalei pe olteanul cu struguri și pe covrigar. Pătruns de toate cerințele igienii, adept, cu alte cuvinte, al științei celei mai pure și partizan al ultimelor descoperiri, care au dovedit că omul scuipă și își șterge nasul exclusiv în aerul liber, păstrîndu-se uscat și inofensiv în magazine, el exercita, paralel cu importantele aptitudini de ajutor de primar, știința în strictul ei înțeles.

Se pare că acest reformator exercita nobila profesiune de băcan și cîrciumar. Perfect! Dar iată de ce trebuiesc înlăturați negustorii din administrațiile publice și înlocuiți cu liberi profesioniști. Cine are firmă și tejghea trebuie lăsat la îndeletnicirea lui, cu facultatea de a-și exprima luminile administrative și temperamentul de guvernator, ca Machiavel, în scris și publicitate, și scutit de posibilitatea de a și le aplica de-a dreptul.

Acest om providențial împărțise mental Comuna în celule și creionînd cu roșu, în mijlocul

unui sistem de celule, stabilise cîte o piață de uluci. Rezultatele concepțiilor sale realizate, au fost mai mult gunoi, mai mult noroi și mai multă putoare în cartier. Împiedicate să circule, de a fi ambulante, găinile, rațele, gîștele, curcile au trăit în societate și au emis găinaț, în societate, improvizînd pentru mirosul și curățenia cetățenilor, dar și pentru satisfacerea principiilor abstracte ale cumătrului cu vederi universale, maidane noi și noi pricini de a te scîrbi că locuiești în creierul țării. Nu a fost nevoie de o lungă experimentare ca instituția pieților de scînduri de cartier să se dovedească ridicule și inutile. Ele au contribuit și la o scumpire mai mare a vieții, un detaliu care nu are importanță excesivă, desigur, pentru proprietarii de cîte șase mii de acțiuni într-o Societate anonimă a comerțului de automobile, dar destul de considerabil pentru slugile acestor domni, adică pentru noi toți, valeții lor asigurați *ab initio* și din tată-n fiu.

Noii edili, probabil, vor avea alte idei în privința comerțului ambulant, care reprezintă efortul individual și un criteriu de selecție excelent, în materie de energii economice. Băiatul care vine de la țară cu cobilița în spinare, trebuie lăsat să negustorească în voie. Copilului care vinde bomboane și ciocolată, tatălui care vinde bricege și mamei vînzătoare de flori municipalitatea este datoare să le ocrotească munca onestă. Negoțul lor e cel puțin tot atît de onorabil ca al unui mare magazin de accesorii de înfrumusețări din Calea Victoriei. O administrație care împiedică pe toate căile contribuția caznei independente de a trăi și de a strînge capital, ruinează așezămîntul social, în numele căruia se debitează cele mai multe discursuri. Oricît ar dori o categorie de oameni, parveniți fără muncă personală de construcție și prin prestigiul moștenirilor și

al muncilor făcute de ascendenți, să transforme generațiile în slugi devotate, fie prin salariu, fie prin cuprinderea lumii în interiorul unui partid politic, nația, statul și cultura trag foloase mai ales din osîrdia și jertfa individuală și un popor de stăpîni, mici stăpîni însă stăpîni, trăiește mai conform cu deziderateле civilizației, decît o gloată de slugi mute, guvernate de o clasă de stăpîni imbecili.

Nu stînjeniți, domnilor de la stăpînire, sloboda dezvoltare a personalității, cînd nu o puteți înghesui în școală, în spitale și în închisori. În afară de pogoanele bine trasate și egal socotite de coduri și instituții, poporul românesc, puțin mai nedisciplinat decît popoarele mai culte, s-a obișnuit să trăiască și liber, în indivizii lui, fără certificate, numere de ordine, plăci pe piept, pașapoarte și firmă. Lăsați-l în voie-bună și pace. Lăsați-l să colinde țara și orașul, cu marfa lui în spinare, cu inițiativa lui, cu osteneala lui, cu varietatea și optimismul lui. Lăsați-l să cînte, fără conservator, la nunți și să negustorească, fără titluri universitare, la răspîntii. Pribeag și cu căciula pe ceafă, el a făcut cîteva veacuri pline de viață și voi n-ați făcut decît regulamente, ca să i le stîrbiți.

1929

ZIDURI...

Nevoia de locuințe, silind pe proprietari să clădească, a sugestionat și activitatea oamenilor publici. Au clădit toți miniștrii, guvernele și municipalitățile clădesc școli, localuri de instituții, biserici. S-au ridicat, ni se pare, și două mînăstiri și presa discută de cîțiva ani alegerea locului celui mai expresiv pentru zidirea unei mari patriarhii.

E o manifestare aparent frumoasă, dacă atîtea podoabe și ghirlande nu ar fi masca unei stări sufletești. Oamenii noștri au fost covîrșiți de marile datorii, înfrînate sau uitate în dulceața unei vieți de iresponsabilități somptuoase și, în panică subită, ei aleargă la materialele care se cumpără, în absența materialelor sufletești. O școală de arhitectură a îngrijit să avem arhitecți și o mulțime de fabrici scot cărămidă. Întovărășim betonul cu tehnica și — clădim.

Panica e catastrofală. Toată lumea cu obligații și răspunderi s-a succedat în decorurile de cîrpă ale comediei politice, veselă și cîntînd cu pălăria pe sprînceană. Timpul, care se găsea șes, a făcut o pantă și lucrurile, provizoriu fixate și scaunele înalte, pierzîndu-și o stabilitate relativă, alunecă devale. Timpul s-a întors, o ia înapoi — și cine știe pînă la ce origini se va putea opri. Cu inima și conștiința în geamantan, călătorii fug după toate trenurile, care au pornit încrucișate.

Ce facem? Clădim... Ziduri.

Un ministru al Instrucțiunii publice s-a măgulit că a zidit cîteva mii de școli, zidite dealtfel de către săteni, la care, într-adevăr, școala corespunde uneia din acele mari datorii dispreţuite timp de cîteva zeci de ani. Sînt singurele clădiri realmente strict trebuincioase, cînd spitalele nu mai au mijloace ca să-și caute bolnavii. În vreme ce se controversează asupra localurilor decorative și a monumentelor ce vor fi ridicate, Eforia sfîntului Spiridon din Iași ne vestește că își închide clinicile milostive, din lipsă de fonduri.

Epoca noastră va putea să fie vîrsta zidurilor numeroase. Găurile și gropile morale se tencuiesc cu ciment și var, într-un stil cu arcade, clopotniți și pridvoare. Zidurile stau totuși izolate, reproducînd în interiorul lor murmurul golurilor, care, căutînd să fie astupate, au fost cuprinse în săli și odăi. De-a lungul coridoarelor fluieră pustiul și se topește neantul.

— Cine m-a strigat?

— Nu e nimeni.

— Mă cheamă cineva . . .

— Nu vă cheamă nimeni, altarul e zidit însă gol.

— Și totuși, n-auzi? mă strigă.

— Te strigă datoria, domnule ministru; te cheamă Răstignirea, prea sfințite . . . Nu e nimic. Măcinați liniștit și nu arătați-vă rar în pridvoare . . . Ca să vă treacă, mai cumpărați cărămidă și ziditi alte ziduri, și mai mari, ziduri pînă la ceruri și tavane lipite de tărie, ca să nu se mai uite în ele nici soarele, nici Dumnezeu. Cînd se vor fi înmulțit clădirile peste măsură, le vom căuta un rost. Vom face o mare crescătorie de bufnițe, de lilieci și cucuvăi. Și mai tîrziu, le vom face pușcării . . .

Iisuse, tu, în numele tău se ridică ziduri, cripte cu turle, beciuri cu clopotnițe. Tălpile tale rănite

de pribegie prin pulberea Iudeii, au odihnit pe pământ. Templul tău a fost firmamentul și făcliile tale, stelele aprinse. Tu n-ai avut monumente și tindele le-ai ocolit. Învățătura ta s-a iscat pe țărmuri de heleștaie, pe bărăgane, în pustie-tatea vie.

Tu ai făcut suflete, noi zidim morminte . . .

1929

CHINEZUL INTERIMAR

Un proprietar cititor ne scrie că nu poate construi tocmai din pricina absurdă a factorului interesat să se construiască. Primăria, care altădată croia bulevarde și determina sporirea clădirilor prin facilități acordate necesității de locuințe, s-a transformat în divinitate abstractă și în instanță de paralizie. Sînt cel puțin trei sute de cereri de autorizare pentru clădiri principale, în cartoanele de fildeș ale Inchizitorilor municipali, care nu-și argumentează nazurile și fantezia cel puțin cu calitatea de-a fi fost aleși de către victimele lor actuale.

Onorații membri ai comisiei interimare, numiți în micul guvern de culoare și suburbie, s-au văzut consacrați distribuitori de hîrtii ștampilate și înțeleg să exercite funcțiunea lor de registratori și arhivari, cu autoritate. Cum poate simți un interpus binefacerile intelectuale ale autorității, decît refuzînd să execute mișcarea comandată de mașina în care a fost angrenat? Dacă împărțitorul de telegrame își capătă postul prin selecție politică și nu profesională, el numaidecît își intercalează o facultate liber-cugetătoare și își manifestă puterea ducînd telegramele a treia zi la destinație sau aruncîndu-le pe gîrlă: poștașul a devenit o personalitate, guvernată de un program și nu de o datorie. Municipalitatea are practica autorității încă din specia hingherilor, care prevăzuți cu o prăjină cu laț și cu libertatea

de-a fugi după cîini, prind și cîinii cu botniță și zgardă. Într-altfel cum ar fi hingherul hingher și ce sens ar mai avea însărcinarea dată lui de un partid cu principii, dacă i s-ar mărgini acțiunea la o datorie și la niște căței pribegi?

— Dumneata vrei să clădești o casă? Bine că mi-ai spus! O să-ți arăt eu, consilierul interimar, dumitale. Poftim și clădește. Întîi că fără autorizație nu poți clădi și al doilea că autorizație nu-ți dau. De ce? Eu nu răspund la întrebări, eu sînt consilier interimar, eu pot să nu vreau. Nu vreau, domnule, ai înțeles?

La trei sute de case găsesc de muncă treizeci de mii de brațe. Piața, răspîntiile sînt pline de oameni fără lucru, vechi alegători, care s-au fript o dată și nu se vor frige, poate, de două ori. Primăria nu are să concorde șomajul cu ofertele de muncă. Ea refuză ici prilejul de lucru și dincolo reglementează. Dacă ar fi fost numite comisiile interimare într-adins pentru organizarea adîncă a neghiobiei, ele n-ar fi putut izbuti în aceleași proporții ca azi. Într-o zi, cînd nu vor mai avea ce împiedica, ele au să împiedice circulația, punînd lucrătorii să scoată pietrele și să le așeze transversal. Ori ai, ori nu ai autorizație.

Un caz tot atît de interesant. Un fabricant dintr-o comună vecină cu capitala, s-a văzut anexat cu uzina lui la municipiu, cinci ani după ce și-a construit-o într-adins dincolo de periferii. Primo, primăria i-a trimis ordinul să nu mai lucreze și, secundo, i-a comunicat că regiunea e destinată, în urma unui vot, care întinde periferia pînă la Ploiești, Giurgiu și Călărași, unui Parc Național. Uzina cu terenul ei va fi expropriată peste cincizeci de ani.

Din cînd în cînd, un agent al statului, îl vizitează și-i face un proces-verbal de contravenții.

Însă după o săptămînă procesul-verbal îi vine proprietarului de la judecătorie. Procesele-verbale sînt de vînzare: cincizeci de lei, o sută de lei bucata, după dificultăți.

Dacă primăria vrea concret, i se poate da concret.

1929

GRĂDINARII ȘI POMPIERII

Pe cînd bucătăria politică și comunală și dependințele ei, funcționau în subsolurile capitalei, către marele tot la canal — spălături de vase și lături sentimentale — se putea organiza cu puterile și rîvna cîtorva oameni, care nu lipsesc niciodată, cînd sînt puși la locurile lor, excelentul serviciu al pompierilor, deopotrivă de prompt, de precis și de bine înzestrat, ca toate instituțiile de apărare locală din străinătatea bine civilizată. Stăm din întîmplare într-un cartier cu o tabără de pompieri și ne acordăm plăcerea să urmărim uneori activitatea și repaosul acestor ostași cu chivăra licăritoare de metal, în gospodăria lor minuțios curată, ca o școală norvegiană de ingineri. Organizația pompierilor e-o avere definitiv dobîndită de municipiu și ea poate sluji de model și unui cămin studențesc, și unei cazărmi și unui spital — și am îndrăzni să spunem chiar statului întreg, care, la rigoare, ar putea să fie perfect condus de un locotenent de pompieri la fiecare din ministerele lui, încredințate unor titulari nehotărîți, timorați și încurcați în principii și ipoteze. Cu tîrnul și cu tulumba, bravul sergent, agățat cu brațul de toarta sacalei roșii automobile, spălată și ștearsă ca oglinda, și aplecat, în picioare, pe treapta de comandă, ar fi în stare să facă mai multă și mai multă treabă, într-un departament, decît domnul ministru, care lucrează de două ori pe săptămînă cu înalta regență și de cinci ori

în Consiliu, urmate de niște declarațiuni importante.

Al doilea serviciu care pare să-și fi dobîndit autonomia trebuincioasă unei munci independente și unui program încet realizat, este al grădinilor, care salvează pe altă latură prestigiul calomniatei noastre capitale. Într-un șir de ani, neîntrerupți la șevalet, grădinarii au fixat în zările Bucureștilor, cîteva tablouri vaste, zugrăvite cu dragoste și cu talent, din care Cișmigiul și Șoseaua sînt rezultatele aproape geniale ale unei tenacități inspirate. Din Piața Victoriei pînă la curba Bănesei, expoziția de pictură vie, se desface pe dreapta și stînga, în panouri decorative vaste, la care colaborează perspectivele, lumina și fantezia sezoanelor, exploatată de grădinari. Toate crescențele și degradările fundurilor de icoane bizantine și ale picturii savante și clasice, umbra catedralelor, orizonturile altarelor și policromia cristalelor din domuri și vitrouri se urzesc dinaintea nefericitului chior artistic, care consumă cu nasul în pahar, la o masă situată într-un paradis miraculos, o halbă de bere. Peluza engleză, cu acorduri românești, din dreapta Bufetului pînă la Institutul geologic, mascat pe încovoiala șesului, de copaci à la Puvis de Chavannes, à la Curtea de Argeș și à la Gorj, e o frumusețe de o sută de ori nouă în timpul unei zile, de sori mari, înecați în uriașe crepuscule. Acolo și aerul găsește cu cale să se rezolve în cochetării de zefir și să treacă pe la gura bucureștenilor, ignoranți de ceea ce au și loviți de strechea vilegiaturilor mecanice, tava cu fructe respirative, din regiunile Sinaiei. Duminica, desigur, e o grozăvie și delicatul Cișmigiu, mai ales se complace să devie sala de bal unguresc a idilelor dintre slugi. Odinioară, am propus măsura antidemocratică a taxei de intrare, care ar echivala, bănuim, veni-

turile populare, de la bărcile venețiene și de la scaune.

Ah! Scaunele, domnilor, ce calamitate! Efortul estetic împlinit cu cheltuieli de imaginație și bogat înscenat, a fost subit batjocorit de rîndurile de scaune lipite, ca într-un circ de iarmaroc, pe marginile cele mai gingașe ale peizajelor. Pentru că un samsar oarecare a plătit o taxă primăriei, Comuna a acceptat să plaseze o scuipătoare în mijlocul mesei albe, înviorată de porcelane cu flori. Băncile, altădată risipite pe subt sălcii și tei, în insule de umbră, au fost scoase din parcuri afară și înlocuite cu serii de scaune de un prost-gust atroce. Cît poate să renteze municipiului această stupiditate a unei negustorii, pentru ca să nu poată renunța la ea, încărcînd în cîteva camioane, fără altă formă de procedură, putregaiurile vopsite și aruncîndu-le undeva, departe, pe la hingheri, ca să nu mai dea nimeni cu ochii de ele? Mă rog, gustul bun nu lipsește municipiului, autorul, în ultimă analiză a parcurilor bucureștene — și are destul ca să anuleze insinuarea unui prost-gust, care ridiculizează floarea și pîngărește moliftul.

1929

SF. GHEORGHE

La o întrunire recentă a ligii chiriașilor, s-au prezintat la tribună doi oratori neașteptați, care au sosit călări: Sfîntul Gheorghe și Sfîntul Dumitru. Prezida — nu ne aducem aminte exact — domnul doctor Rădulescu, domnul Magder sau altul; fapt este că întregul comitet conducător se afla de față, aprobînd cu gestul capului și mîna discursurile nemulțumite cu ultimile adaose și reforme. Și tot fapt este, că întregul comitet, văzînd pe cei doi ostași, cu pieptare de metal, intrînd cu caii în public, a lăsat discursul neisprăvit și a luat-o la fugă emoționat.

Este, într-adevăr, cu totul neobișnuit să se mai vadă în timpurile noastre oameni călări, în ținută de icoane, cu brațele înmănușate în zale, cu ciorapi de fier și cu coifuri licăritoare. Tineri amîndoi, ei veneau cu sulițe autentice și cu cai adevărați. Nimic de lemn și de alte materiale moi, nu se vedea în ființa cailor și călăreților, și caii erau, după opinia domnului doctor Rădulescu, care își pierduse ochelarii — niște armăsari cu puternice potcoave de oțel.

Pînă să descalece și să se urce vizitatorii la tribună, nu s-a mai pomenit picior de chiriaș în sala de întrunire, și ei au fost siliți să încalece iar. De astă dată misiunea lor s-a complicat cu trebuința de a aduce publicul înapoi la întrunire, dat fiind că ei aveau de făcut declarații importante,

ce trebuiau comunicate domnului Voicu Nițescu, noul ministru de justiție.

Oamenii credeau, cu sinceritate, că cei doi călăreți erau niște reprezintanți ai Sindicatului proprietarilor, aleși dintre elvețienii Papii și trimiși să stîrpească neamul chiriașilor, în scopul ca proprietarii să rămînă singuri în viață. O goană din două părți s-a angajat, și chiriașii, înspăimîntați, nu mai auzeau nimic din strigătele călăreților, care argumentau cu titlurile și numele lor.

— Sînt Sfîntul Gheorghe de la 23 aprilie: veniți oameni buni înapoi! îndemna unul.

— Sînt Sfîntul Dumitru de la 26 octombrie, striga celălalt, și am căzut de acord cu colegul meu primăvăratec, să facem propuneri!

La Prefectura de poliție, s-a raportat că doi oameni deghizați umblă prin oraș după lume, fără autorizație scrisă — și însuși domnul general Nicoleanu, care se pricepe la călăreți, a ținut să-i cunoască, în afară de localul domniei sale de ordine socială.

Liga chiriașilor a emis cea dintîi părerea că e vorba de niște pompieri șarlatani, întrucît Sfîntul Gheorghe și Sfîntul Dumitru nu mai există decît în contractele de locațiune și la notariat.

Totuși, iubiți alegători chiriași, vă dăm o știre bună. Liga semenilor dumneavoastră s-a întors la întrunire — nu e vorba, într-o stare fizică lamentabilă. Unii membri au fost aduși de-a fuga prin ploaie, tocmai de prin Dudești și alte cartiere fără asfalt, și evenimentul avu loc, deși mai tîrziu, negreșit.

Trebuie să vă spunem însă că Sfîntul Gheorghe vorbea cu un ușor accent meridional și că a fost nevoit, în aplauzele sălii, să repete unele declarații de mai multe ori. Iată, pe scurt și numerotate, ideile principale din discursul călărețului de primăvară.

1. Cu începere de azi, toate contractele de închiriere se desființează și se sparg geamurile la toate casele, în semn de bucurie.

2. Cine are un apartament, ia două, pentru musafiri.

3. Proprietarii vor fi scoși din case și puși pe două rînduri, pe marginile trotuarelor, printre care va trece masa imensă a chiriașilor — și fiecare va face cum va crede mai bine, cu proprietarul lui sau al altuia, plus facultatea de a-l tolera în pivniță sau în pod.

4. În Piața Victoriei proprietarii vor mînca — fără să li se permită apa — în fața chiriașilor și a lui Dumnezeu, contractele de închiriere, foaie după foaie, ca să se sature, corurile de locatari îndemnîndu-i, cu versete apropriate, să le mestice fără zăbavă.

5. Mobilierul proprietarilor va rămîne proprietatea chiriașilor. În aceeași zi fiecare baie va fi ocupată de un chiriaș de la periferie, care va lua o baie caldă și un duș rece, însoțit de un masaj higienic, practicat de proprietar.

6. Pe seară, toți chiriașii vor vorbi exclusiv franțuzește și vor participa la reprezintații gratuite în teatre, unde se va juca de preferință *Hamlet* cu scopul ca reflecțiunea «*A fi sau a nu fi*», să fie țipată de un chiriaș în urechea unui proprietar.

7. Retragerea cu masalale, fiecare unde vrea. Cetățenii vor trece însă pe la ziare, manifestînd cu bolovani de mărimea a treia și cîntînd *Deșteaptă-te, române*.

Comitetul Ligii chiriașilor a felicitat viu pe Sfîntul Gheorghe pentru generoasele lui inovații, și cititorii noștri vor reține acest lucru milenar: că nu mai există proprietari și chiriași, ca să nu mai depuie nici o chirie, în nici o formă, niciodată.

În ce privește pe Sfîntul Dumitru, ros de gelozie față de succesul colegului său, el a intrat în guvern, la unul din departamentele vacante, luînd cu sine secretar pe Sfîntul Sisoie și lăsînd să-i crească cioc.

1930

MUNICIPIUL

Vor fi vroind să admită edilii anteriori au ba, faptul brut, simțit de cetățeni, este că mintea municipiului s-a schimbat. De la superba autocrație a domnului Costinescu, care și-a împărțit împărăția impenetrabilă a primăriei cu cîțiva buni tovarăși din familia domniei sale politică, pînă la omenia simplă și cordială a domnului Dobrescu, e o întreagă civilizație și o întreagă barbarie.

Domnul Costinescu își datora numelui său, care dăduse țării și partidului un ministru de finanțe cu avuții multe — un stil și o infailibilitate de Princeps și rîvna domniei sale consista în a stabili, paralel cu guvernul statului, un guvern al Comunei, prezidat de vastele-i înfumurări. Domnul Costinescu învățase la club rigiditatea indiscutabilă, inflexibilitatea poruncii și urechea surdă — și, proprietar pe dinlăuntrul acestei armuri de exterior, al unei inteligențe, puțin expresivă, atitudinile domniei sale dictatoriale, în disproporție cu personalitatea, deveneau jignitoare și agasante. Domnul Costinescu avea todeauna un mister, o toană, un capriciu, o chichiță și un pîrțag, ca oamenii mari, imitați, din cancelarii și ambasade, în bărbierie.

S-a isprăvit pe todeauna cu acest rit hermetic al nulităților somptuoase. După cum ciorba nu mai merge după plăcintă, nici Costineștii nu vor mai fi cu putință după Dobrești.

Pentru întîia oară în capitală, cetățenii au intrat la primărie cu capul pe umeri și în mers neîncovrigat, neanunțați de diverșii lachei și lingăi și de feluritele lichele, care formau exclusiv statul-major politic și sufletesc al primarului precedent, în ziua sosirii la primărie a domnului Dobrescu. Azi se vorbește și se cercetează, nu se mai poruncește scurt din profunzimile efigiei unui ministru cu barba albă, care a știut să iscălească. Cetățeanul vine în casa comună, găsește ascultare și sfat, se știe făcînd parte din obștea, pînă-aci exclusă din conclavul cîtorva Mataci.

E stilul nou al oamenilor de ispravă și el se găsește în onoare la toate primăriile municipiului. Domnul Chiriță Vasilescu, primarul culorii de Albastru, de pildă, aduce în despărțămîntul cel mai întins, mai divers și mai complicat al capitalei, metodele unui om, ale unui bărbat, ale unui cetățean mai mare și mai autorizat și nu ale unei stafii, care cere supușilor tămîie și adorațiune. Cetățeanul este, ca în țările de civilizație veche, ascultat cu camaraderie, pricina lui face obiectul unei judecăți, al unei chibzuințe și încă nici un ins, cît de neînsemnat — și cu atît mai mult — nu a ieșit de la domnul Chiriță Vasilescu, din sectorul III, cu sentimentul că a fost nedreptățit.

Din colaborarea bunelor voințe și bunelor intenții, grupate la municipiul Bucureștilor, subt prezidența domnului Dobrescu, au ieșit toate îmbunătățirile, renovările, inovațiile și reformele de utilitate generală. Capitala, luată în răspăr, de la periferie la centru, a cunoscut întîneriri, pe care nu le mai putea nădăjdui de la Protopopescu Pake încoace — și realizări și speranțe, continuu descurajate pînă-aci. Într-un singur an, în singura culoare de Albastru, s-au pietruit aproape o sută de străzi. În orice altă țară pavajul corespunde la noțiunea veche a monumentali-

zării: la noi, a pune piatră înseamnă a desființa o mocirlă, un infern, o cloacă, o nefericire: la noi este a trece de-a dreptul din epoca reteve-iului în epoca respectului de semeni.

Pentru că rolul presei și al presei literare nu consistă numai în defăimare, și la demerite și la merit — și numai în literatură extatică; și pentru că Bucureștii, oricît s-ar lepăda de el pripășiții și nervoșii unui romantism izmenit, sînt un oraș de mare și variată frumusețe ferme-cătoare, și mai interesant decît multe capitale din Apus, ne vom face și plăcerea și datoria să notăm pe foi de calendar săptămînale, îmbunătățirile aduse și posibilitățile dorite municipiului nostru.

1930

ȘTRANDURILE

Un merit directiv al actualei municipalități îl constituie inițiativa plăjilor de nisip, pe marginea bazinelor cu apă proaspătă, denumite în termen destul de nou *ștranduri*. Cel dintîi ștrand, construit la Șosea cu o repeziciune, care arată posibilitățile de muncă românească, bine organizată, a cunoscut un succes nebănuit și contribuie la rămînerea bucureștenilor acasă și la emancipare de lăcomiile, anul acesta cumplit de pedepsite, ale hoților hotelieri și restauratori. Alte plaje au ieșit din pămîntul scormonit de municipiu.

Întîia plajă populară din capitală, din Bulevardul Maria, e aceea, inaugurată duminica trecută în culoarea de Albastru, a domnului Chiriță Vasilescu, pe care sîntem nevoiți, cu voie și fără voie, cu intenție și fără intenție, să-l felicităm, de cîte ori îi pomenim numele și activitatea. La plaja de nisip s-a adaos un sistem de dușuri și la bazinul adulților, inovație fericită, un bazin rezervat copiilor, a căror nevoie de tăvălire în nisip, de soare, de apă și de aer primit în pielea goală, e documentată de toate cercetările igienice, întreprinse după război.

Transportarea vieții pe litoral și o modalitate de mare în orașe, fac orașele mai frumoase și existența și mai sănătoasă și mai plăcută. Un om care se plimbă o dată pe zi în lumină, în aer și în apă, sau măcar o dată pe săptămînă, nu poate să nu fie mai viu decît osînditul de odinioară la

vecinica încăltăminte, la gulerul permanent, la subsuorile constrînse și la pantalonul ferecat cu șapte nasturi și o sută de prejudecăți și ipocrizii.

Incontestabila influență a nudului sincer asupra moravurilor nu poate să fie decît binevenită și la noi, unde sporturile au contribuit foarte mult la civilizarea mahalalelor. În biurourile particulare, funcționarii încep să lucreze în cămașe; e de dorit ca obiceiul să fie generalizat și în biurourile oficiale.

Baia în comun și nudul vor decide nu numai o estetică intimă, mai exprimată, de moda costumului, dar mai ales de starea morală a cetățenilor, aduși din copilărie să vadă formele de aproape, să înlăture curiozitatea morbidă și să aprecieze castitatea.

Sîntem cu o deosebită plăcere datori să citățm numele unui fruntaș al primăriei culorii de Albastru, a cărui perseverență, eleganță de mijloace și promptitudine de execuție, au făcut posibilă realizarea în plin sezon a ultimei plaje: domnul Manole Constantinescu, un mare gospodar și o puternică energie. Și un consilier iubit de toți cetățenii.

1930

PRIMARUL DOBRESCU

Domnul Dobrescu, primarul Bucureștilor, pare să-și fi pierdut entuziasmul și optimismul. Haina domniei sale, orașul, pe care o purta cu dungă și făgăduise să o calce în fiecare zi, măcar o dată, se șifonează. Asfaltul se roade și face găuri în locurile care trebuiesc să rămînă decent acoperite. Centrul e mult mai rău îngrijit decît periferi- și în special decît Albastrul, fieful municipal al domnului Chiriță Vasilescu, primar de regiune. În vreme ce Văcărești, sînt pe cale, se poate zice fără calambur, să devie un bulevard occidental, grație unei frumoase hotărîri tot a domnului Dobrescu din epoca optimismului, parcul Filipescu, cravata municipiului, primește tot ce cade din gura și din barba aceluiași municipiu. Plastronul lui de beton adună gunoiul, cu afinitatea exercitată asupra piliturilor de către magneți și cu gustul răsfățat al ploșniței pentru cearșafurile noi. De la Palatul Sturdza pe toate laturile și în toate direcțiile și din toate punctele de asfalt în care se așază compasul soarelui meridian, înainte și îndărăt, pe trotuare, pe șosele și în curțile marilor clădiri, spectacolul jignește și pute.

S-ar putea cita numeroase cartiere pe care luxul unui pavaj civilizat nu s-a codit să le caracterizeze — cîteva luni; și unde edilitățile repede au degenerat, fără motiv, fără alt motiv, ne închipuim, decît motivul moral. Căci lipsa de fonduri și nevoia de mari cheltuieli, în stare de grav

deziderat, n-au împiedicat în trecut entuziasmul domnului Dobrescu să funcționeze. Cu ochii închiși, cu generozitatea de acte a unei energii activ orientate și cu oarecare spirit dictatorial — era trebuință de el și mai este — domnia sa s-a sfiit să angajeze lucrări peste puterile mediocre ale unui buget întodeauna prea mult discutat. Sistematic, primarul a dat de lucru unui mare număr de inițiative și de brațe, neîmpiedicat de grija burgheză a scadenței — și pînă acum a biruit.

Și cel dintîi primar care și-a ridicat nasul — cuvîntul e scuzabil — din zdrențe și hîrțoage și a mirosit aerul pe deasupra barierelor de imondice ale orașului, de dincolo de cîmpie. Azi, Calea Victoriei trece printr-o Șosea organizată și duce la Băneasa epurată și pînă la Snagov, anexă de umbră, de răcoare și de ape albastre helvetice a unei capitale de baltă.

Nu vom face confidența că la restaurantul local, pitoresc învești mîntat în adînca pădure a lacului, tot atît de curat în unda lui de peruzea lichidă ca și pe vremea lui Odobescu, care l-a văzut și l-a scris, poezia ne-a fost o dată stricată, la prețul marcat, de o sută de muște prăjite subt zece pui de pește fripți. Acest amănunt nu aparține desigur decît foarte indirect răspunderilor artistice ale primarului. Căci lingoarea care a scuturat stomacul și oribila scîrbă care ofensa bucuria n-au fost în stare să ne abată admirația de la opera domnului primar. Un bun gospodar e un om prevăzător. Invitat la o partidă de plăceri cu mîncare, el își ascunde de acasă într-un ghiozdan, ouăle fierte vîrtos, coltucul de brînză și codrul de pîine, ca să se ospăteze în inima naturii, moderată de auspuful bărcilor cu motor și ilustrată de un tarif aprobat, în care fripturile sînt cifrate cu o culoare în ulei.

Dar aleargă să afirme setea constructivă a unui primar relativ recent și caracterizat de o aplicare îndîrjită, zecile și sutele de străzi refăcute, aliniate, întemeiate din nou; ceea ce le este cu atît mai lesnicios, cu cît mai toate arterele de circulație din București au căpătat în ultimii ani însușiri retorice, numindu-se în fabula municipală, cu nume de oameni.

A obosit domnul Dobrescu în rîvna și diligența domniei sale? Efortul realizat sau adversitatea stăruitoare, asasină, a concurenților incapabili și răi, au temperat ardorile mistuitoare ale primarului? Ani de zile a fost văzut așteptînd într-o răscruce de drumuri, dărîmarea unui imobil condamnat, ca să poată prețui personal noua perspectivă și acuratețea lucrului împlinit. Acest om care și-a sacrificat o carieră productivă de advocat, în slujba populației unui oraș în dezordine, nu a dormit ani de zile și nu s-a odihnit de o strădanie decît începînd-o pe cea următoare. E un fel de a înțelege datoria, care nu i s-a iertat nici după ce i-au fost rezultatele pipăite, și mai ales atunci cînd s-a văzut că primarul Dobrescu sfidează gestiunile trecute, cu un simț al onestității personale, demn de epocile clasice ale lepădării de sine.

Cel mai nedrept adversar al acestui primar, care ia lucrul de acolo unde a fost lăsat de Pake Protopopescu, întîiul primar bun al Bucureștilor și, fie zis în treacăt, dublat de un învățat, este presa. Îndeobște, ziarul e obligat să ajute sforțările unui diriguitor activ și cinstit în gospodăria lui: subt amîndouă aceste raporturi domnul Dobrescu lasă în urmă multe reputații stabilite prin declarații agresiv teatrale, repetate în adunările publice, la gazetă și în Parlament. Cu domnul Dobrescu publicitatea a fost cetățenește ingrată și intelectualmente enigmatică, trecînd de

la injurie la calomnie și de la calomnie la insulta vulgară.

Ceea ce ar putea să-i impute respectuos primarului presa, aparține unui punct de vedere neutilizat în cenzurarea acțiunii domniei sale de edil; al așa-numitei propagande culturale. Și ar mai avea să-i ție, poate, socoteală și de risipa propriilor puteri și destoinicii, provocate de o totală lipsă de încredere în oameni, în mare parte justificată. Dacă domnul Dobrescu nu-și acordă cu bunăvoință concursul funcționarilor, pe care i-a găsit îndreptățiți să se achite de o îndatorire, este drept că nici nu a știut să-și aleagă alții, substituindu-i pe toți cu marea încredere ce o are în diversitatea armonioasă a personalității domniei sale. Deficitele de realizare au fost inevitabile și normale.

În materie de cultură, așa-numită, din pricina unor atenee și a unui buget de treizeci de milioane, după o informație necăutată dar primită spontan de la municipiu, primarul se folosește în schimb de o samă de personaje fără nici un nume în viața culturii, cu o preferință remarcabilă a bugetului, nu pentru mediocritate dar pentru nulitate de-a dreptul. Numele care pornesc și întrețin viața sentimentelor și ideilor în municipiu nu se întîlnesc niciodată în librărie, terenul unde se impun și s-au selectat activitățile intelectuale; așa că, pe cînd cărturarii aleși de un talent și autorizați de o activitate susținută, continuă și unică, fac cu dificultate înconjurul săptămînii, neorînduiți într-o îndeletnicire plătită, unde însuflețirile și potențialul lor ar avea locul să se organizeze în vederea folosului obștesc, în activitatea acestora sînt utilizate gîngăniile și puși în valoare băieții de prăvălie fără fotă, ca să se poată digera treizeci de milioane, transformate zilnic în simplu excrement. Această situație

insultătoare pentru nivelul atins de mișcarea intelectuală românească, nu s-a clătinat cu venirea domnului Dobrescu la municipiu. Domnul Dobrescu a fost așteptat an cu an, zi de zi, să renunțe la o metodă care dimpotrivă s-a sistematizat — și nu se poate spune că nu i s-a atras cuviincios luarea-aminte asupra agravării ei. La fiece așteptare, primarul a răspuns cu o stradă tăiată, cu un trotuar asfaltat, cu un bulevard — zecile de milioane culturale sînt viu și fervent mîncate de paraziții statului municipal. Acum domnul Dobrescu, care avea o piață vastă la statuia Brătianu, vrea să o facă de două ori mai mare . . .

Va să zică, domnul Dobrescu nu e atît de ostenit, dar poate este și ostenit. Activitatea domniei sale s-a neurastenizat, apucînd ca arborii către ceruri și pierzîndu-și din vedere omizile și rădăcina. Gutuii încep să înflorească în decembrie. Abia făcut un lucru, îi pare urît, și ca să nu se menție în stare de mare dezgust, inițiază un lucru mai greu, lepădat la isprăvire sau pe la jumătate, pentru o idee momentan vioaie. Domnul Dobrescu e hantat de nașterea de giganți, care puși în tipare sfîrșesc adeseori în caricatural. Pe nesimțite, spiritul domnului primar s-a îndreptat către monument, uitînd poticneala și mizeria măruntă, care adunate dau zilnic pagube colective. Ochiul domniei sale nu mai vede decît în sus, în orizont și cu luneta.

Evident că lucrul municipal nu putea fi început, decît de la mare la mic sau de la mic către mare. Inovația domnului Dobrescu venind la primărie urma concepției ciocoiești, a centrului dichisit cu abandonarea periferiei; noul primar începu cu periferia. Fostul primar fusese un gospodar de fanfaronadă: dinaintea propriei sale case, situată pe o stradă centrală, dintr-un cartier de bogătași, stă în permanență o ladă cu gunoi și

zece stînjeni de lemne cojite și surcelele lor în curtea nemăturată: fostul primar este și medic aproximativ. Zeci și sute de străzi au fost pavate la periferie. Mai minuțios informați, admiratorii Dobrești, printre care ne numărăm, fără codire, au văzut că dacă noua concepție aparținea prezidenției domniei sale de inspirator, realizarea ei continuă și treptată era isprava obscură a primarilor regionali, care munceau în tăcere la scoaterea orașului din lava noroaielor purulente, cu o mențiune excepțional deosebită pentru calitățile de gospodar ale domnului Chiriță Vasilescu, citat mai sus.

Văzul în mare, jupiterian și prometeic al primarului, n-a întîrziat să facă abstracție de viața mică a populației, pentru ca să o fericească pe planul herculean, și pe cînd Sfinxul împietrit în visul unei metropole de piramide și temple nu mai zărește Sahara, municipalitatea duce o luptă de tăvăleală în toate ulițele, pe toate trotuarele, cu precupeții, cu negustorii ambulanți, și unul din idealurile primarului, de primă fază, ieftinirea vieții, s-a risipit, mărfurile alimentare se scumpesc fără opreliște, laptele primăriei e tot atît de scump ca și spălăturile albe ale laptagiilor, copiii mor cu zile, bolile molipsitoare pun stăpînire pe străzile pavate lîngă mocirle și bilanțul unor intenții admirabile, pierdute în drumul gloriei constructive, e înfiorător. A ostenit domnul Dobrescu sau nu a ostenit? Am dori ca însemnările noastre să-i procure o picătură de tonicitate.

1932

SPIRITUL DE FUDULIE

E interesantă evoluția fuduliei la personajele administrative. Cum omul de origini mai mult decît modeste și militant pentru dreptăți și adevăruri, devine impermeabil. Cum i se ridică nasul în creștetul capului, ca să miroasă deasa dreptul din zenit. Cum nu se mai simte obligat să citească și să audă, să îndeplinească simetriile cuviinței, sacrosant și tabù din pricină că iscălește cu ștampilă.

Fudulia revine cu fiece nou demnitar, intactă și virgină.

În timpul răscoalelor din 1907 eram în orașul Geneva un străin, un străin fără nume, confundat în masa imigranților internaționali. Nu eram nici « factor » și nici măcar un autor cunoscut. O dată pe zi, ne luam corespondența de scrisori și presă, primită din țară la ghișeul de poștă sucursală al cartierului unde locuiam: — *Bonjour Monsieur.* — *Bonjour Monsieur. Vous avez une lettre et deux journaux; les voilà* — *Merci Monsieur. Au revoir.*

Într-o bună zi, găseam în *La voix du peuple*, o foaie săptămînală obscură, cu apariție într-alt oraș de pe Léman, textul demisiei funcționarului principal al biuroului de poștă, care ne servea corespondența. « Nemaiputînd suporta rolul de polițist, la care sînt constrîns de bizareriile și inovațiunile administrației noastre și ofensat în calitatea de cetățean al Elveției libere, denunț

opiniei publice republicane cele ce se petrec împrejurul meu și demisionez, împovărat de nevoi și funcționar cum sînt, notat printre cei mai buni. »

Cam așa suna introducerea la demisiunea trimisă direcției de postașul nostru și publicată într-un ziar de mici revendicări sociale. Cu multă mirare citirăm că funcționarul demisiona din pricină că unui străin, care purta numele nostre întreg, i se ridica zilnic corespondența de către un polițist, i se fotografia și, lipită la loc, era readusă la biurou și predată destinatarului. Fiind o țară de refugiu politic, argumenta demisiunea, cum se poate să fie permisă violarea oficială a dreptului de corespondență și acceptată utilizarea ca document secret a scrisorilor particulare? Demisionarul afirma că fotografiile erau trimise Siguranței din București.

Revolta și actul șefului de poștă ne-au impresionat, pe cît ne amuza cotrobăirea obiectivului și a degetelor experte ale unui agent, în scrisorile noastre inofensive. Preocupat, probabil, să descopere niște instigatori inexistenți, guvernul românesc din 1907 concepuse ideea, nu prea fericită, de-a căuta nu numai în țară dar și în străinătate, responsabilitățile unei mișcări care încheia automatic epoca unei oligarhii excesive, la niște tineri îndrăgostiți de respectele vieții și rebarbativi la năluca politică.

Publicitatea ce ne-o făcea, fără să ne așteptăm, un cetățean elvețian, ne-a jignit oarecum sensibilitatea și a intimidat în noi respectuoasa atitudine de străin, datorită ospitalierei republici. Dar consecințele demisiei, neașteptate pentru noi, care veneam în Svițera din țara noastră, ne-au stîrnit o stare sufletească vecină cu panica. Fiind stabilit între Jura și Alpi pe mai mulți ani de zile, ne-ar fi contrariat enorm să ne vedem, de

pildă, trimiși la urma noastră dintr-o țară, care ne-a plăcut pentru frumusețea liniștii și demnității. Indiferent de inexistența cazului, într-un stat cu aptitudini orientale autoritățile și-ar fi creat un punct de vedere, și domnul pomenit într-o gazetă ar fi putut să fie invitat ca în douăzeci și patru de ore să-și facă geamantanul și să restituie biletul de liberă trecere.

Presa citită, presa de tiraj, a comentat demisia unui șef de sucursală poștală. Consiliul departamental de stat, a ținut ședință. Parlamentul local, care număra nu mai mulți mandatari decît pot fi luați într-un vagon, s-a emoționat. Opoziția a ridicat acuzări grave și majoritatea i s-a asociat. Guvernul a recunoscut exactitatea imputărilor aduse de demisionar. S-a descoperit în același timp că la Departamentul justiției se crease, fără să afle cetatea, un serviciu de dosare politice. Directorul departamentului, echivalent cu ministru, a trebuit să plece: arhiva întreagă a serviciului, desființat *stante pede*, a fost arsă, ca în epocile obișnuite din istoria Republicii, cînd se da foc pe piața publică scrierilor eretice. Totul s-a isprăvit într-o săptămînă, iar șeful poștei, reintegrat de urgență, a fost avansat.

Vi se pare că v-am povestit un basm. Nu.

Acum o lună, în aceeași rubrică și revistă, unde apar și aceste însemnări, ne-am făcut ecoul cîtorva preciziuni primite de la municipiu și am precizat că municipiul cheltuiește un buget de treizeci de milioane cu o așa-zisă propagandă culturală, condusă și întreținută de băieții de băcănie, strămutați fără șorț și șervet, din hale în cultură, într-un timp cînd scriitorii calificați sînt înlăturați din viață și trimiși să ție locul tejgheTarilor și trăgătorilor de obloane, însărcinați să dezvolte gustul și facultățile aristocratice ale cetățenilor din culori. Domnul primar Dobrescu,

care ne onorează cu asemenea competințe, putea să ne răspundă personal, dacă în serviciul domniei sale de cultură și artă nu se află nici un intelectual în stare să lege subiectul cu predicatul, și să puie punct. Putea să ne spuie că nu sîntem informați exact în ceea ce privește cifra bugetului, care nu ni s-a contestat, dar să justifice de ce utilizează rîndași acolo unde este nevoie de personalități. Putea să justifice dreptul de a-și alege de preferință propagandiștii pe subt podurile halelor și nu din tărîmul valorilor cunoscute — sau putea să facă mărturisirea că nepricepîndu-se la toate chestiunile care solicită spiritul domniei sale afară din cale de cuprinzător, ar avea trebuință realmente de consiliile profesionale, individual sau prin asociațiile de scriitori și de presă. Domnul Dobrescu putea, ca să fie pe linia celei mai pure corectitudini, să invite presa să-i propuie personalul cultural de care se simte, dacă se simte într-adevăr, trebuință la municipiu.

Publicația de față reunește un număr de colaboratori foarte cunoscuți. Activitatea bugetului cultural al primăriei a fost discutat în publicația de față. Poate să nu-i pese domnului primar? Este voie să-și tencuiască urechile cu două capace și să facă abstracție de datoria unei explicații? A devenit domnul Dobrescu fudul și sacrosant?

1932

COMPETINȚELE CURATE

Așa-numitul « element » intelectual, acela care lucrează cu mai multă sau mai puțină genialitate, însă cu o egală tragere de inimă și vocație, la înavuțirea și rafinarea instrumentelor de expresie românești, este în această calitate sistematic ținut la marginea activităților și constant inutilizat. Ceea ce se face la municipiu, este și mai caracteristic prin aceea că elementul este dat la o parte de la îndeletnicirea lui naturală, dacă la celelalte autorități i s-ar putea aduce obiecțiunea că nu s-ar pricepe; deși pricepere mai multă nu dovedesc, ba dimpotrivă, nici însărcinații cu funcțiuni de specialitate. Dar regula incompetenții e aplicată pretutindeni unde intelectualii creatori de intelectualitate ar fi la locul lor. Biuroul presii, promovat subsecretariat de stat, are un titular, care în ultimul timp a dat mai mult de vorbit decît era nevoie, și care nu s-a manifestat în proză, în critică sau în versuri, nici la rubricile de șah și aritmogrif, abținîndu-se să semneze măcar cotele Dunării și ale Bursei. Nimeni nu a luat cunoștiință de existența de factor intelectual și de presă a domnului în chestiune pînă în momentul numirii sale, dintr-o dată, la un post pe care a putut să aibă curajul să-l accepte. Tot ce putea să evoce numele cu totul necunoscut în mișcarea intelectuală românească, a dirigintelui și martorului pus de stat la postul de observator și incitator, ridicat în

mijlocul presei, era firma unui fost croitor din Calea Victoriei, a cărui foarfecă se va fi rătăcit vreodată în ștofa pentru pantalonii vreunui ziarist. Domnul reprezintă prin urmare în vitrina de expoziție a valorilor recunoscute de stat, substanța gîndului și a scrisului de la C.A. Rosetti și Eminescu pînă în ziua de azi, și miezul cel mai subtil al zilei de azi.

În toate capitalele Europei, funcționează cîte un atașat, destinat să ție în curent presa țărilor respective cu tot ce ignorează atașatul. Afară de prea puține excepții, care nu-și datoresc numirea unei calități profesionale ci unei protecții, cu totul străină însușirilor de scriitor sau ziarist, grămada atașaților este recrutată din regiunile și treptele nepoților, valeților și rubedeniilor de valeți. Încă ieri se relevau într-un ziar meritele necunoscute ale unui atașat sau subatașat dintr-o mare capitală, de care n-au auzit pînă la acea dată decît onorabila lui familie și hotelierul unde își suna furculița.

Toate acestea și asemenea locuri revin de drept scriitorilor și ziariștilor. S-ar înțelege ca scriitorii să nu fie numaidecît însărcinați cu conducerea Lăptăriei comunale, unde se cer specialiști și unde, fie zis în treacăt, nu a fost primit absolut nici un specialist, pentru ca nu cumva lăptăria să înceapă să meargă bine; dar în funcțiunile legate cu meseria lor, nu prea au ce căuta, de pildă, iaurgii, care, fie zis iarăși în treacăt, în loc să fabrice caimac și lapte covăsit la lăptărie, sînt puși de Comună să explice în atenee viața ideilor și să instruiască publicul de materia cărților și a hîrtiei tipărite. Singur guvernul Maniu și personal domnul Iuliu Maniu încercase o utilizare a scriitorilor în calitate de scriitori și dacă intrarea intelectualilor profesioniști în viața statului a dat greș, acest rezultat se

datorește lipsei de studiu organizator și pripelii pusă de șefi la înființarea organismului de stat pentru încelularea activității literare.

Statul înțelege să-i gonească pe scriitori, întocmai ca acum cincizeci de ani, cînd meseria lui Eminescu constituia o rușine pentru orice familie cu tineret ispitit să lucreze artistic și cînd marii proprietari ai zecilor de mii de hectare dintr-o singură bucată, rezidînd la Paris, rezervau intelectualilor înșelați de viață, spitalul și balamucul subvenționat sau banul aruncat în pălăria prezintată cu gaura în sus.

Ceea ce s-a făcut de curînd de către domnul primar general Dobrescu, ca să se răspundă la Buletinul nostru trecut, este o simplă ofensă din partea spiritului de suficiență și parvenitism. Primarul a înființat o ciorbă comunală, care în vreme ce apostolii adevărați ai primăriei mănîncă treizeci de milioane anual și se simt bine, poate să fie consumată gratuit de un scriitor cu tichet, doritor să-și împută mustața și să capete o indigestie și un jărăgai de lături.

1932

PÎINE ȘI TELEFON

Nu dorim să necăjim pe domnul primar, dar trebuie să reținem o ultimă inovație a domniei sale. Putînd să fie definitiv, cînd voiește să fie drastic, domnul primar a descoperit în materia pîinii telefonul. Un comunicat, de presă, de la domiciliu, dă în vileag numărul de abonament al reședinții domnului primar. Cetățenii — vreo trei sute de mii de adulți — să telefoneze, cerînd casa Dobrescu, ori de cîte ori nu vor găsi pîine neagră la brutării sau cînd această pîine, cîntărită la cea mai apropiată basculă oficială din capitală, se va prezinta în greutate mai mică de un kilogram.

Bucureștii au trei bascule oficiale: la căile ferate, între Mica Viteză și Regie, la gara Filaret și la Obor. Cetățenii se vor transporta de urgență cu un autotaxi, din orice parte a orașului la una din bascule, cu pîinea în brațe, ceea ce nu costă, dus și întors, decît vreo sută și douăzeci de lei, și cum este sigur că pîinea de un kilogram va cîntări negreșit șase sute de grame, cu același automobil sau cu altul, unitatea automobilului nefiind obligatorie, ei se vor repezi la Poștă — dus și întors optzeci de lei — unde, plătind taxa de cinci lei, vor conversa cu feciorul din casă, care văzut în carne și oase, are consemnul domnului Dobrescu de a trimite competitorii în carne și oase, de unde au venit.

Cum nouă sute la mie din cetățeni n-au mai vorbit la telefon, întreprinderea, odată ajunși în

fața aparatului, le va da curaj, și toată bună-voința tehnică a primarului-general va contribui după dorință la ieftinirea pîinii. Ceea ce nu poate realiza un întreg Consiliu municipal, va putea să stabilească astfel, irefutabil, telefonul, acest aparat fiind american și de ebonit.

Evident, cîțiva cetățeni vor putea să utilizeze în comun binefacerile circulației cu motorul și cu telefonul, transportînd o sută de mii de pîini odată, în două sute de automobile, dacă din întîmplare, preferînd să meargă direct la domiciliul primarului, nu le-ar veni ideea să i le introducă pe o cale oarecare, necîntărite, în apartamentele domniei sale.

Ne-am dus la Societatea de telefoane și am cerut date tehnice. Trei sute de mii de cetățeni vor putea, vorbind pe rînd și ordonat și primind un număr de ordine, să ia contact cu domiciliul domnului primar în zece ani de zile, plîngîndu-se de o pîine. Ca și în *La steaua* lui Eminescu, cînd vocea publicului va fi ajuns la urechea domnului Dobrescu, s-ar putea ca domnul primar să fi demisionat de șase ani.

Ne-am dus și la cîteva brutării, unde am găsit tradiționala coadă din timpul războiului. Femeile și-au lăsat copiii acasă singuri, ca să aștepte de la șase pînă la zece dimineața două pîini inexistente.

— Ce mai stați, femeilor? le-am apostrofat.

— Ne trebuie pîine!

— Ce copilărie! Telefonați la domnul primar.

Din uitătura femeilor am înțeles că nici una nu avea încă telefonul instalat la domiciliu, măcar manual.

— De ce mai cereți pîine neagră, dacă nu v-ați instalat nici telefonul?

Ce lipsă de civilizație și de bun-simț, într-adevăr! Poate să le facă primăria ceva, dacă nici atît n-au avut prevederea să realizeze — un telefon?

Ca să mănînci pîine de lei 6,50, trebuie un abonament telefonic de șapte mii cinci sute de lei anual. Ce vrei! așa e în toată Olanda, și într-alte țări, vizitate de domnul primar. Cetățenii au telefon și vorbesc cînd olandeza, cînd limba franceză cu accent.

Iată ce poate da cel mai bun primar al capitalei, de la Pake Protopopescu, cînd populației îi lipsește pîinea, pe care nu o cere de pomană. Din punctul de vedere demagogic, soluția nici nu putea să fie mai izbutită.

Nu e greu de înțeles cum sînt în stare să gospodărească viața cetățenilor alți mari demnitari, care n-au făcut nimic vizibil și pipăit, din cîte a știut să realizeze domnul Dobrescu, dar care au parvenit să scufunde în mizerie o țară din cele mai bine înzestrate pentru avuția individuală și colectivă.

1932

TABLETĂ DE ANUL NOU

Votul universal a pricinuit o sumedenie de relații și atitudini ale turnului de ivoriu politic cu alegătorii, aceștia devenind în terminologia democratică « masele », adică materia primă așa-numită în industria mașinismului, și din care se construiește un deputat, un edil, un tribun. Cîtă vreme nu era nevoie de o căciulă de voturi ca să alegi, cum vine vorba, un reprezentant al națiunii, un factor, o personalitate, un conducător, ci era de ajuns o intenție bună emanată din sînul cel mai intim al partidului dumitale, contactul marilor conducători a destinelor publice cu populația se făcea prin poliție și jandarmerie, alte alăturări sufletești fiind inutile.

Din această epocă, al căreia centenar l-a marcat zilele trecute jubileul *Monitorului Oficial*, registrul de o sută de ani al tuturor actelor cu înțeles social și politic, se trag toate dificultățile aglomerate în epoca noastră și care reclamă ivirea unui om sau a unei formule pentru totalizarea deficitelor noastre variate și anularea lor dintr-un condei. Refuzul de a se osteni al cetățeanului. Neputința de înțelegere și de adaptare. Incapacitatea credinței în rezultatul unei sforțări organizate și incapacitatea acestei organizări; analfabetism intelectual și mai ales moral. Absența unei onestități de echilibru, de sus pînă jos, în orînduirea socială, și lipsa de credit ce se acordă unei idei, unei cărți, unei reforme, unei activități:

discordanță continuă și universală între inițiativă și scop, îndată ce între amîndouă trebuie să lucreze omul cu timpul.

Măcar de sărbătorile Crăciunului individul a fost, desigur, solicitat să dea o mînă de ajutor suferinții, acolo unde se înfățișa mai dramatic, în mahalale, înhămîndu-și prieteniile și relațiile la efort, cerșind pentru părinți iresponsabili și pentru copii înspăimîntător de nenorociți. O ipocrizie utilitară și o caritate ieftină împing pe proprietarii de treaptă și de averi să-și aducă aminte că ar datora cîte ceva, de cele două mari sărbători ale anului, Crăciunul și Paștile, oamenilor săraci: achitarea se face repede, cu un bon de lemne, de pîine, cu doi poli. Restul anului e garantat de această pomană, odioasă ca toate pomenile afară de aceea distribuită la ușa bisericii. Cum trăiește familia cu șase copii a omului de peste drum, interesează de două singure ori într-un an, și atunci cîteva minute.

Dar nici omul de peste drum al familiei cu șase copii nu se interesează de ea și de sine, în nici un fel, și aci se manifestă deficitul nostru. În vreme ce cărturarul cartierului, medic, advocat, inginer — în raport cu împrejurarea — muncește pe brînci ca să-și ducă la bun sfîrșit aproximativ ziua începută, celălalt se ferește de osteneală personală, nu începe nimic, nu pornește nimic, așteaptă numai și dorește. El caută un plasament, adică un sprijin din afară, care de douăzeci și nouă de ori la sută nu poate să vie. Stăpîn, cum ar prefera să fie, nu știe să fie, iar servitor, cum este într-un fel fiecare din noi, și mai puțin. Îl întîlnești într-un colț de mahala toată ziua, toată viața, cu brațele încrucișate. Dacă primăvara îl îndemni să-și cultive cîțiva metri pătrați de pămînt din jurul casei, el surîde ca un parlamentar. Parlamentarul surîde ori de

cîte ori se discută problema « crizei », pe care un bun reprezintant al țării nu o crede remediabilă decît prin buget, miliarde și împrumuturi străine. Sau omul de peste drum răspunde că nu-i casa lui, sau nici nu crede cu putință ca o sămînță pusă în țărînă să rodească legume pentru ciorba lui. Mai mult, femeia lui nu știe să facă ciorba. Fiertura, spălatul, orînduiala casei și a bătăturii, sînt niște științe, pe care ea nu le-a învățat.

Averile omului singuratic sînt toate două, afară de sănătatea, frumusețea și inteligența cu care se naște; ingeniozitatea și munca. Avem un vecin, pe care sîntem datori să-l citățm pentru valoarea lui socială. Într-o epocă de sărăcie gravă, el s-a hotărît să fabrice . . . curele de bice, cum s-a hotărît altădată Henry Ford să fabrice automobile. Și a făcut dintr-o piele zece bice, și le-a vîndut. Povestea continuă după tipicul cunoscut: a făcut douăzeci de bice, pe urmă o sută. Fără să fi ajuns miliardar ca Ford, el are satisfacția că și-a fabricat și o situație odată cu bicele lui, trăiește cu copiii lui îndestulat și e gospodarul casei celei mai îngrijite din două sute de case din preajma ei, gospodărie foarte curată, văruită proaspăt de cîteva ori pe an. Casa, făcătorul de bice și-a construit-o singur, subt ochii noștri, o confortabilă bojdeucă ieșită din tencuirea pămîntului amestecat cu paie între bîrne și șipci, uscată, învelită cu carton cătrănit și dichisită trandafiriu cu bidineaua. Adică, împotriva regulilor admise de comisiile primăriei, care acceptă clădirea numai de la materialul marmură și granit în sus.

Acest băiat meritoriu constituie o excepție. Toți vecinii ar trebui să facă la fel, căutînd în cele zece degete ale lor cea mai fertilă aplicare. Neputincioși, ei sînt suma și diferența unei sute

de ani de absenteism și de indiferență, în care s-au construit licee, universități, bulevarde, linii electrice — și, relativ, nici o școală primară . . .

Acum, votul universal se interesează de periferii și, paralele cu clubul politic, funcționează la mahala cîte un « ateneu ». Adunați la conferințe sau la șezători literare și teatrale, oamenii sînt vărsați la partid. Acțiunea de cultură în ateneu, a fost inițiată, pe cît ne aducem aminte, de domnul Berceanu, care în municipiul liberal fusese un ajutor de primar civilizat, dar care era și un intelectual propriu-zis. Ateneele s-au înmulțit, odată cu numărul partidelor și fracțiunilor de partid. În rîvna de a pune mîna pe « mase », primăria a cheltuit mult, și « cultura », cum i se mai zice alergării în circ închis după oameni, a fost administrată de niște învățați, care își obțineau titlurile și calitatea de la clubul de sector. Invitați cîteodată la lecturi literare, ne-am dat seama ușor, la lumina unui sentiment penibil al totalei indiferențe cărturărești, de neputința ateneelor de a însemna cît de puțin ceva în mișcarea intelectuală. Dezordine, lipsă de idei, pripă, risipă și numai pasiunea la executanți, a bugetului, cifrat cu dărnicie.

Cu asemenea experiență, ne-am dus să citim în ajunul Crăciunului la vecinii noștri, din ateneul « Iacob Negruzzi », înfiripat de cîțiva intelectuali ai cartierului dintre șoseaua Olteniței și a Giurgiului, în punctul unde calea Șerban-Vodă ia două urme noi, orientate către Dunăre. Inițiatorii sînt foști copii de mahala, actualmente profesori, medici, advocați, contabili, determinați de un sentiment al datoriei să participe ca fermenți la viața sufletească a cartierului, care-i o localitate mai mult decît o suburbie. Neajutați de nimeni, adică nici de primărie, nici de alte autorități, dar șicanați de toate, cînd li se înfă-

țișează, din pricină că au exclus din activitatea lor orice preocupare electorală și au interzis conducerii orice activitate politică, acești tineri, rezimați moralmente pe altceva decît o dorință de parvenitism, fac operă folositoare în cartier.

Ca niciodată, sala era plină — o sală mizerabilă, închiriată și plătită scump de inițiatori; ca niciodată, sala era emoționantă și vie — se simțea o stare sufletească; ca niciodată, sală atentă și corespondentă. Erau cam o mie de auditori. Principiu viu și bun, « elementele » nu sînt luate cu împrumut de la teatru și exibiții, ci produse de cartier. Așa, două părți esențiale din program, cuartetul instrumental, din excelenți realizatori — trebuie să-i citățm: domnii Dobrogeanu, Merisov, Ștefănescu, Teodorescu — și corul, compus din douăzeci de domnișoare și domni, condus, neașteptat! de domnul doctor C. Donciu, care cu o simplicitate posibilă numai unui om de carte adîncă, face educația muzicală a cartierului, neobosit să creeze auditori și executanți artistici.

Să nu înlăturăm de la singura recompensă, nici ea așteptată, a elogiului și a bucuriei, pe animatorul acestei mișcări smerite dar demonstrative, de cartier, un tînăr profesor de istorie, delicat și inimos, domnul Spiru Sprînceană. L-am surprins încă ieri într-o mahala de bordeie, vizitînd pe cele mai triste, ca să le încălzească de sărbători, cu cele două mii de kilograme de lemne adunate de el din bordeiele mai înstărite . . .

Iată o lume. Iată niște oameni. Veniți și strîngeți-vă mai mulți.

1933

AJUTOR!

La 7 mai, Federația Societăților de Asistență din România organizează într-adevăr o așa-numită « săptămînă a tineretului », care-i o săptămînă a copiilor.

Într-alte țări, cu o civilizație mai veche decît a noastră, preocuparea socială are un obiect deosebit. Născîndu-se copii puțini, propaganda statului, a societăților și a particularilor tinde la o sporire de nașteri și la înfrîngerea egoismului confortabil. Greutățile vieții pe de o parte, moda pe de altă parte a liniei și a siluetei, care de zece ani încoace și-a făcut un ideal scheletic și a pus în circulație în milioane de exemplare, fabricate în atelierele croitoreselor, pe domnișoara transparentă și pe femeiea fantomă — colaborează intens la obținerea unui tip general de soție stearpă.

Ca să devie mamă, soția, veți zice dumneavoastră cu drept cuvînt, nu are nevoie de un îndemn din afară: instinctul funcționează după dorință. De multe ori este de-ajuns un dram de inconștiență, ca să te fure, ca să zicem așa, maternitatea, într-o epocă a tinereții, care prezintă neajunsul că nu se mai întoarce și nu se repetă. Dar ca să fii și să rămîi mamă, atunci cînd instinctul nu este atît de puternic încît să-și ia și răspunderea consecințelor și atunci cînd instinctul, subt influența exemplului curent și a unui gen de viață nesupravegheată, se desface de individ, o educație este trebuincioasă. Cu o părere de rău: că această

educație nu știm cine o poate face: statul este hipnotizat de nevoile financiare și economice și criteriul lui, ajuns strict comercial, consistă eminamente în buget. Toată lumea știe, lucrul nu e pentru nimeni secret, problema fundamentală a fiecărei sesiuni parlamentare și care acaparează și anulează și idealurile și ideile și problemele grave, este echilibrarea bugetului.

Vă vorbește un gospodar care locuiește în periferia orașului. Are în jurul casei lui vreo cinci sute de familii. Fiecare bravă femeie din suburbie s-a îngrijit să aibă o sumedenie de copii, așa încît dezideratul național a fost cu prisosință împlinit: atît în prezența cît și în absența Ofițerului de Stare Civilă. Nu sînt puține femeile cu cinci și șapte copii. În zilele calde, populația măruntă din cartier e imensă — și foarte mulți copii au acea frumusețe de aristocrație, curioasă, cu care a deprins lumina zilei poporul românesc. Cîțiva din ei sînt îngrijiți bine: se cunoaște numaidecît mîna în casă a unei mame harnice și a unui tată care se întoarce seara treaz și care nu-și maltratează familia. E o reală plăcere să vezi pruncii unor soți săraci, foarte împovărați, încălțați cu ghete lustruite în fiecare zi și cu ciorapi bine întinși pe lungimea gambei. Casele din care ies acești copii sînt spoite des, zăbrelele sînt întreținute, cîțiva metri pătrați cu flori și legume înfrumusețează bătătura mică din jurul ferestrelor. Copiii cunosc surîsul, sînt cuviincioși, au fost învățați să dea bună-ziua.

Dar cei mai mulți locuitori au nevoie de o educație, de orientare.

Mizeria lor e clar evidentă. Curțile lor lasă mult de dorit. Ei nu pun flori, nu dichisesc pămîntul. Femeile stau. Copiii amestecați cu adulții joacă babaroasele sau rișca, uneori patruzprezece ceasuri la rînd. Locuitorii sînt și dezgustați și

boieroși — ca niște sceptici cărturari. Ar dori să-i subvenționeze iarna comuna și vara statul. Unii sînt bolnavi, alții fuduli. Mulți din ei vor să fie funcționari, odăiași, sergenți de stradă, gardieni, supraveghetori de lucrări edilitare. Caută « post ». În așteptarea unui post, demn de personalitatea lor, ei nu muncesc. Strada nu o curăță nici unul. Acolo, în aceste familii, mai des decît se presupune, bărbatul fuge de-acasă și lasă femeia singură cu cîțiva copii. Unii au două neveste, una la țară, acasă, și alta acasă la București. Tuberculoza își întinde mucegaiul pretutindeni. Coșciugele mici trec de cîte două ori pe an, primăvara și iarna, spre cimitir, alternate cu coșciugele mari.

Un început de educație materială li s-a făcut. Li s-au adus drumuri pavate în mahala, li s-a adus electricitate și apă canalizată — cam cu silă. S-a proiectat asocierea tuturora sufletească pentru perfecționarea treptată a cartierului. Ei așteaptă totul să se facă singur, și școala, și biblioteca ei, și infirmeria, și gratuit, și farmacia gratuită... Vecinii se învrăjbesc ca niște Ghelfi și Gibelini, frații se urăsc, nepoții nu se pot suferi. În nici o chestiune de interes elementar, în care nici unul nu ar pune bani, ci numai osîrdie și devotament social, nu se pot aduna, din cinci sute, laolaltă trei.

Aceștia au urgentă nevoie să li se facă o educație a încrederii, în sforțarea lor proprie. Cine le-o face? Cum trebuie ea făcută? De bunăvoie? Cu constrîngeri? E o problemă, și pînă acum nu se gîndește la ea legiuitorul. Copiii mor că tatăl lor e om fără busolă; copiii mor pentru că mama lor nu știe să facă o ciorbă... Copiii mor pentru că părinții lor refuză să mature ograda, să curețe porcul, să puie în pămînt o floare a căreia sămînță o pot căpăta gratuit. Treceți din

periferia capitalei în cîteva sate de jur împrejur de unde se recrutează această periferie. Sînt sate cu nici un pom în nici o bătătură, cu nici o legumă.

Floarea și fructele sînt educative, căci implică osteneală sistematizată și socoteală continuă: e locul să se cultive fiece curte obligatoriu. Ca să nu mai moară copiii, Federația Societăților de Asistență din România trebuie să determine întîi pe mahalagii, care sînt mai la îndemînă unor sforțări educative, să lucreze ograda și să curețe căminul.

Am povestit că în mahalaua a căreia monografie morală o schițez, s-au ivit cîțiva intelectuali, născuți în cartier, copii de mahalagii și hotărîți să puie mahalaua în picioare. Un profesor de istorie, un doctor în științele fizico-chimice, un căpitan, doi advocați, cîțiva contabili diplomați, s-au adunat, au contribuit fiecare cu sărăcia lui și au instituit ceea ce se cheamă un ateneu, cu aplicări practice. Acești tineri însuflețiți s-au necăjit doi ani să facă ceva, în deșert. Organizația și mentalitatea lor sufereau de un defect, de care nu-i permis să sufere un intelectual și o idee: refuzau să facă politică și să-și agațe activitatea de prestigiul unui bărbat cu voturi. Consecința: au cerut o școală gratuită pentru gratuitele lor osteneli; li s-a refuzat. Au cerut un local gol pentru un atelier de confecții ieftine, unde să lucreze cu profit mamele împovărate și bărbații fără lucru; li s-a refuzat totul. Și, în loc de felicitări de mare recunoștință, inițiatorii au fost aproape insultați în biurourile prin care au trecut, ca să deschidă ochii cîtorva personalități cu ochii lipiți.

Mi se pare că la sfîrșit ne-am apropiat de miezul problemei. Ea nu este nici infinit de vastă, nici cu neputință de abordat. Doamnele din Societă-

țile federate, printre care Societatea « Principele Mircea » și doamna Pia Brătianu țin locuri de frunte, să întreprindă civilizarea pe loc a bietelor femei și a bieților oameni, părinți ai bieților copii. Cu o metodă limpede, inspirată de la realitățile simple și concrete și guvernată de cîteva măsuri categoric formulate și impuse și din rîvna, pe care o are din belșug și la care va găsi în fiece colț din cartier și de țară colaboratori inimoși, Federația poate să scape copiii, scăpînd laolaltă cu ei pe părinți. Timpurile nu sînt mai rele azi decît altădată, timpurile sînt mai bune, pentru că azi oamenii se gîndesc la oameni mai mult ca întodeauna — cu voința ca să-i ajute.

1933

ALO, CENTRALA!

Tariful urcat al telefoanelor servește naturilor independente, care se abțin să manifesteze pe terenurile accidentate, un excelent prilej de revoluție lină. Idealul constă, într-adevăr, în răzvrătirea asigurată. Decît să-ți publici opiniunile, care ar putea să dea loc la interpretări și controverse, e perferabil să-ți păstrezi stima șefilor și a clientelei și să ataci, în locul unei societăți cu majusculă, societatea de telefoane.

Derivativul e necesar și moral. Regele Carol I, care a fost atît de înjurat de presa din București, descuraja zelul miniștrilor servili, întodeauna gata să deschidă un proces și să închidă un gazetar — motivînd că nemulțumirile canalizate prin scris scutesc guvernele de complicații. Dacă în anul 1907 țăranii știau să scrie, răscoalele nu mai izbucneau, și în loc de atîția morți s-ar fi ivit zece polemiști — și mai tîrziu, poate, zece domni prefecți sau zece agenți acoperiți.

Aparatul telefonic poate să fie un cîștig pentru toată lumea, un bun paratrăznet pentru scurgerea pe firul lui bine izolat, a mîniei intelectualilor din profesiile liberale, constrînși, fără pîlnia de ebonit, să gîndească cine știe ce, despre situațiile neconduse de o centrală cu ajutorul electricității. E caracteristic în privința idealismului telefonic și numărul mare de aderenți ai ideii, vreo două mii de partizani devotați pînă la moarte, adică pînă la expirarea abonamentului, pe care, nu vă

înfiorați peste măsură, ei vor fi cei dintîi ca să-l plătească pe un an întreg. Nici o idee și nici o acțiune cu deranjament personal n-au fost în stare să strîngă în București două mii de adeziuni. Telefonul, să mulțumim americanilor, a trezit o conștiință și este pe cale să creeze o elită de mari revendicări: două mii cinci sute de lei mai puțin anual dintr-o taxă.

Pentru că ne ocupăm de această mare clătinare de arme insurgente și de importanta ei nevroză istorică, poate că n-ar fi deplasat să pomenim la capitolul vorbirii la distanță și marile merite actuale ale firului telefonic. Miraculoșii cetățeni ai Statelor Unite au izbutit să facă dintr-o rețea învechită, putredă și impracticabilă, însă care merge, o admirabilă vastă instalație costisitoare în valuta dolarului, care nici nu mai cheamă, nici nu mai răspunde. Nu știm cum s-ar traduce în engleză yankee cuvintele « Habar n-am », dar în București, splendida creație din nou a ingeniozităților transatlantice le-a tradus într-o deviză de cea mai nobilă tehnicitate: domnișoara aude întodeauna trei în loc de șapte, aleasă după o metodă experimentală, care aplică rostirea engleză la cifre și la timpan. Cînd, evident, domnișoara aude, căci în acest ultim caz nouă este egal cu opt. Dorind să vorbești cu domnul Popescu, te găsești stînd de vorbă cu domnul Popișteanu, pe care n-ai avut onoarea să-l cunoști.

Cu un tarif sau cu altul, telefonul e surdo-mut și cacofonic.

1933

SUGACISMUL

Cincinalele, săptămînile și zilele, s-a descoperit în stadiul actual al științei că pot să dea mai multe rezultate, dacă sînt izolate din timp, într-un cuvînt cu program, vechea săptămînă a brînzei fiind prima achiziție cu program.

Săptămîna copilului și a laptelui a fost sărbătorită precum se cuvine, cu o protestare împotriva vacii, incapabilă să dea un lapte bun, un lapte literar și de mare tiraj. Ca să nu se spuie că e vinovată comuna și că ar putea să fie implicat și statul, copiii, născuți dibaci ca și părinții lor, și ca doamnele din comitete, protestează contra laptelui care nu poate să fie băut.

Am urmărit convoaiele de copii, care, cu pancarte de carton ca niște alegători jigniți că un guvern stă prea mult la putere, s-au plimbat prin oraș, conduși, de-a lungul coloanei de cîte o domană sergent și căprăroiacă. Și, alegînd un copil, care ne plăcuse mai mult, fiind cel mai cîrn din procesiune, l-am luat cu noi și l-am distrat cîteva ore. După ce i-am cumpărat un balon, o sfîrlează, o băsică muzicală, un bici și o pungă cu bile, ne-am gîndit că dată fiind mișcarea lor unanimă îi pot oferi în pahare succesive cîțiva litri de lapte.

— Nu, mersi, ne-a răspuns copilul. Nu obișnuiesc . . .

— Păi, nu strigași tu că vrei unul mai bun? Laptele mai bun, ăsta e. Bea-l cu încredere. E

ținut la gheață și nu are bacterii la centimentru cub. E lapte pur, muls de la cele mai autentice vaci elveține aclimatizate, pasteurizat, răcit, filtrat, distribuit la sticle sterile. . .

Copilul ne răspunde cu acel nu onomatopeic care se rostește *țc*, sugînd vîrful limbii lipite în spatele dinților de sus. Și dete din cap, de jos în sus. Nu ne dumiream.

— Poate că n-ai încredere în pahar, îngerașule... Paharul e curat și construit din pur cristal. Ia te uită ce limpede e, ziserăm, ridicînd paharul la lumina zilei. N-are nici un fir de praf.

— Nu înțelegeți, răspunse copilul, că nu pot să-l sufăr? Aspectul lui de borș alb mă face să-mi fie greață. Abia am scăpat de sînul mamei și vor să-mi puie țîța bivoliței în gură. Ce fericit am fost într-a șaptea lună, cînd mi-a vîrît întîia oară o felie de ghiudem în plisc. Asta da, mîncare, mi-am zis numaidecît.

— Atunci de ce protestezi, mă cîrnule? i-am reproșat.

— Așa vor cucoanele astea, răspunse băiatul. Într-o săptămînă am învățat opt poezii cu lapte.

— Ei vezi! și în poezie e laptele delicios. Haide, ia te rog un pahar.

— Nici în poezie nu-i bun, zise copilul. Face acreală pe gît. Și miroase a unghie . . .

— Dar vreau să te tratez cu ceva, nu pricepi? Ți-o fi sete de cînd umbli cu coada cartonului în spinare.

— Da!

— Ia o limonadă, zisei.

Dar copilul se ridică pînă la urechea mea.

— Nu vrei să-mi dai un țap de bere cu vitamine?

1933

AUTOMAT

În lipsa unei opinii publice, avem o foarte dezvoltată opinie telefonică. În telefonie se răz- bună impetuos spiritul nostru de independență, constrîns în altă privință să-și vadă de treabă chitic. Căci un viciu trebuie să aibă, cît de ino- cent, orișicine. Nu bei, de pildă, alcool, dar taberi pe bragă, și în consumația acestui gen de bere, care n-are nimic comun — fără joc de cuvinte și fără publicitate plătită — cu firma « Azuga », nu te întrece nimeni.

Telefonul preocupă pasional pe corespondenții noștri, dintre care unul ne scrie din nou.

« Nu știu dacă ați aprofundat — ne atrage atenția cititorul — nu vreau să jignesc pe domnii medici de nas, gît și urechi și pe nici unul din clienții lor. (Eu i-aș sfătui să suspende tratamentul și să-și ia un angajament la telefoane), nu știu dacă ați aprofundat toată fudulia de auz a per- sonalului feminin din Centrală. Că se poartă cu uniforma de culoarea cerescului azur, de ri- goare în sferele telefonice, sau că e o prelungire științifică a microfonului din aparat, refuzul de auzire al domnișoarelor de la multiplu constituie o eleganță supremă.

La toate orele din zi și din noapte, abonatul care își subțiază limba vorbind papagalicește, ca să rostească pe șepte, primește, nu șase cum încearcă el să evite, ci *patru*. O cifră care n-a fost în nici o aritmetică egală cu îndoitul ei minus unu.

«Am cerut *șepte* domnișoară», corectează abonatul: «Vorbiți mai tare», răspunde domnișoara: «Am răcnit, domnișoară», precizează abonatul, și domnișoara, care în sfîrșit a înțeles, dă nouă.

Interpelînd amabilitatea unui specialist de la Societate, am căzut de acord că sistemul american, reputat abreviator, a lungit apelul cu douăzeci și cinci la sută. Nu se mai cere patruzeci și unu pe nouăzeci și cinci, ci trei punct și pauză, patruzeci și unu punct și pauză, nouăzeci și cinci — ceea ce revine la pierderea dintr-o sută de zile telefonice, a douăzeci și cinci de zile și la o risipă de intensități.

Dacă mai rupem și pe *trei* din conținutul numărului cerut, ne-a explicat specialistul, ce ne mai rămîne? Acest număr se aude în orice caz, chiar dacă fantezia auditivă a domnișoarelor ar fi dispusă să perceapă *patru* și e todeauna exact pentru motivul că stă în capul tuturor numerelor posibile. N-ați identificat aci grija Societății de a oferi abonaților o consolare? Pot să n-aud numărul întreg, dar am auzit pe trei. Trebuie să ne gîndim și la abonamente, adaose specialistul. Dacă actualmente, cînd oferim o cifră în plus, refuză abonații o sporire de tarif cu cincizeci la sută, ce-ar mai fi în ziua cînd ar dispărea și treiul obligatoriu?

Specialistul are toată dreptatea și se studiază tocmai ce compensație s-ar putea acorda abonaților la un supliment de tarif. Natural ar fi, după argumentarea inginerilor, să se mai adaoge la cifrele cu care se enunță orice număr încă două, ca totalul cifrelor unui număr să fie de șapte — și cu fiece nouă sporire de tarif să crească proporțional și numărul-tip, hotărît fiindcă, pînă la sfîrșitul concesiunii, taxa uniu abonament anual să nu depășească suma de o sută mii lei. Să tot facă într-un viitor depărtat, peste vreo trei,

patru ani, zece mii de lei pe lună, plus două luni pe an gratis.

Americanii de la telefoane însă s-au opus acestui punct de vedere, căci în România s-au spurcat la vin și feminități, pierzîndu-și în cîteva luni frumosul accent natal. Compensația în ceea ce privește pe abonații bărbați ar consista în răspunsul «Allo! vă sărut pe ochiul stîng. Ce număr doriți?» acordat de către Centrală, la o primă sporire de tarif... Mai tîrziu, se va vedea cum vor putea să se conexeze mai agreabil sîrma izolată cu abonatul.

Tot la studiu se găsește și contrapartea chestiunii, relativă la abonamentele sexului derizoriu și tenace. Soluția de a răspunde un bărbat american s-a recunoscut a fi nefericită. Doamnelor romînce le-a intrat în cap că americanii miros a conserve americane și că tracțiunea inimii americane e cu motor și valvolină.

1933

REPAOS DUMINICAL

Legile și măsurile administrative împotrivite obișnuinții nu dau rezultatele artificiale așteptate. Zilnic ziarele sînt pline de atacul repetat al guarzilor albaștri, la spinarea negustorilor ambulanți. Curge sînge și se risipesc șireturi de ghete. Harnicii auxiliari ai domnului primar bat cu cauciucul într-un colț de stradă, și peste drum doi băiești dezghețați vînd ciorapi cu prețul pe jumătate. Echipa vînzătorilor de ciocolată împrăștiată la numărul zece al unei străzi din piață, la numărul douăzeci se recompune. Ca să fie urmăriți cum se cuvine, municipiul înmulțește săptămînal agenții, ca Ministerul de Finanțe. Ideal: atîți agenți, cîți vînzători și cîți contribuabili. Nu e încă întocmai ca în imperiul rus odinioară, unde jumătate din totalul locuitorilor spiona cealaltă jumătate, dar ne apropiem de această proporție de control. Rezultat? Cheltuiala se cam balansează cu încasarea pentru care a fost instituită.

E un gen postbelic de a fi constructiv, inteligent și energic și cîteodată genial, geniul care se încheie cu zero, zero pătrat și zero cub. Cîtă activitate a implicat obținerea definitivă a frumoasei cifre rotunde, documentează zecile de miliarde pulverizate cincisprezece ani în șir, pentru a ține în funcțiune pisălogul și piulița. Asemenea succese au și avantajul de a fi culturale: autorii grotescului nostru sînt cel puțin o dată

doctori în oarece, consacrați de un șir de scaune roase de lustru. Cultura i-a intercalat între prestigii cu aparatura unei baterii de sonerii electrice, organizată pe biurou ca o claviatură de pian.

Dictatorii de cabinet ai legilor, măsurilor, regulamentelor, dispozițiilor, deciziilor și ordonanțelor, găsesc și mijlocul de a plasa un punct de vedere, un punct de onoare, o concepție și un autor propriu personal, de creatori, în fantezie. Cît privește pe domnul primar-general, cu mai multe cuvinte, domnia sa a intrat nu numai în război dar și în polemică de presă cu ambulanții, care nefiind prozatori și stiliști, nu-i pot răspunde la gazetă, unde se mărginesc să colporteze cîte o falcă ruptă și cîte un rînd de măsele adunate în buzunar.

Mulți proști sînt de părere că domnul primar ar trebui să rîvnească altă autoritate și să exercite alte puteri, fixînd măcar — o bagatelă — prețul la pîine, oscilant bisăptămînal. A umple de sînge, cum se zice, pe un oltean, care preferă hoției de buzunare și spargerii pedepsite de Cod o negustorie, pedepsită mai rău decît o pungășie pe Calea Victoriei, de către municipiu, pare foarte urît dar trebuie să fie și foarte lesnicios. Nu e nevoie să fii părinte de oraș ca să izbutești: fiii periferiei sînt și mai victorioși în mînuirea pumnului strîns aplicat pe figură.

O lege care nu se aplică de treizeci de ani, de cînd a fost promulgată, privește repaosul duminical. Autoritățile de biurou au sanctificat-o, marile autorități ospătîndu-se la banchete, care nu sînt duminica interzise, și neavînd nevoie să se aprovizioneze în timpul liturghiei, dintr-o săptămînă penibil muncită și tot atît de penibil plătită sîmbătă seara, cîteodată tîrziu din pricina lipsei de încasări. Strivit de fisc, sugrumat de

creditori și vînzînd pe datorie, negustorul nu poate plăti furnizorilor după matematica repaosului duminical din ziua a șaptea, în care singur Dumnezeu își permite să se odihnească în împrejurările de azi, și băieții de prăvălie, gătiți, în Cișmigiu. Ca să fie demagogia salvată, autoritățile repetă inspecțiile și măsurile, asociațiile profesionale iau atitudini de arenă, funcționarii poliției de control sînt indicați ca responsabili.

Publicul însă nu este întrebat ce vrea, el care asigură existența autorităților, a negustorilor și a personalului lor. Publicul vrea să cumpere după închidere și duminica de dimineață — în voința lui e inexpugnabil și orice măsură se lovește de el. Nu e simplu să colaborezi cu o realitate, decît să te încăpățînezi să o suprimi? Odihna personalului salariat se poate organiza și fără închiderea prăvăliilor, deschise pe din dos.

1933

PERIFERIA MUNICIPALĂ

Dacă în hotărîrea Consiliului municipal pentru dărîmarea imobilelor clădite fără autorizație se cuprinde și periferia, executarea ei trebuie gîndită de două ori; căci de discutat e discutată de cîțiva ani și neîncetat amînată, cu o legitimă sfială.

Construcțiile mici de la periferie au continuat să se înmulțească, paralel cu controversa edilitară, și ele sporesc și acum, în fiecare zi. În timpul domnului profesor N. Minovici, casele din periferie se clădeau pe întuneric, cîte două sute pe noapte. Nu numai intenția de fraudă, care de regulă lipsește, întovărășea cîte șapte, opt cumpărători de parcele să clădească în comun după apusul soarelui, dar oamenii puneau în pămînt ceea ce cîștigau ziua, și nu aveau altă vreme de zidit. Odihna intra în pereții casei, ca sufletul nevestei meșterului Manole, în mînăstirea lui din Argeș.

— N-avem ce face, spunea domnul primar Minovici. Închidem ochii. Lume multă săracă și chirii prea scumpe.

Din toleranță, în cincisprezece ani oamenii au căpătat un fel de drept. Clădite fără arhitect și improvizate pe loc, măsurînd cu pasul și cu prăjina, ce pergamente se puteau prezinta autorității municipale, ca să aprobe? Comisarii de poliție însărcinați cu observarea obligațiilor cetățenești, trăiesc între nevoiași, îi cunosc, sînt martorii cei mai apropiați ai muncilor grele ce

se fac pentru o bucată de pîine și nu le-au pus oamenilor piedicile prevăzute pe hîrtie. Oamenii mai aveau de partea lor un decret al domnului mareșal Averescu, prim-ministru și fostul lor general în războiul fruntariilor actuale ale țării, într-o vreme cînd municipiul era numai un punct pe o hartă de Stat-Major și nu absorbise încă toate provinciile în abstracțiile unei teorii.

Acum vreo trei ani, domnul primar Dobrescu împărtea punctul de vedere al necesității. O comisiune de sistematizare, din care am făcut parte ca invitați-asistenți, a fost permanent combătută de sentimentul domniei sale, atașat mai mult de oameni decît de regulamentele de biurou și decît de asfalt. Fără frînările treptate ale domnului Dobrescu, funcția tîrnăcopului ar fi asaltat încă demult cartierele sărace, iar sentimentul domniei sale era servit de documentele, adeseori înregistrate în viața statelor, ale disperării jignite. Locuitorul periferiei e același sătean transplantat de nefericirea lui, din brazdă, care dă centimetrului pătrat de pămînt prețul catastrofal din 1907.

Consiliul municipal are, firește, datoria să curețe fizionomia capitalei, dar nici scrupulul nu-i poate rămîne străin, al păstrării cuibului rîndunicii. Cînd nu-i mai rămîne nimic, locuitorul tot are o încăpere, în care să ofteze cu copiii lui.

Domnul primar citează pe omul sărac în argumentele domniei sale, cînd este vorba de construit parcuri și bulevarde, unde totuși nu intră să se amuzeze picioarele goale. De bună seamă, omul mai are un drept și de la natură, care prezidează la misterul nașterii lui, nu numai de la Municipiu și Stat. De ieslele Betleemului sînt mahalalele pline.

Încă ieri, vizitînd mahalaua în care stau și unde împlinesc rolul inutil și sterp de « delegat »,

iscălind hîrtii fără consecințe și alergînd de-a surda pe la sectoare, după nevoile grele ale mahalagiilor mei — sînt, îmi pare rău, un simplu scrib și nu un elector necesar — m-a năvălit dezolarea dinaintea caselor adunate cu lopata și făcute mușuroaie, din noroiul mlaștinilor succedate în schițe de străzi. În ianuarie, bordeielor degradate de ploi, pe ulițele fără drum, Ministerul de Finanțe le-a impus taxele statistice pe propietăți clădite. Nu constituie impozitul o recunoaștere? Dar însuși domnul Dobrescu, în fața unei aglomerări de cazuri monstruoasă, a schițat o recunoaștere, înlocuind autorizația absentă, cu « cea mai mică amendă municipală ».

Cuvintele sînt ale domnului primar, iar amenda cea mai mică este de o sută de lei.

O logică locală strictă a periferiei, în colaborare cu moravurile, a dus la starea penibilă de azi. Vatra săracului nu poate să fie însă pustiită. În calitate de gospodar, mi-aș permite să afirm că o soluție elegantă nu este cu neputință și că domnul Dobrescu poate să prezideze sforțările grupate pe cartiere, care vor duce la eleganță, fără să dea drumul tîrnăcoapelor să intre în acțiune.

Materialele ieftine stau la îndemîna primăriei pentru o reconstruire confortabilă, și nu lipsesc nici creditele garantate, rambursabile cu încetul de către mahalagii. Primarul are nevoie de o lege Loucheur cu care Franța și-a construit sute de mii de « cotaje » cochete pentru perifericii ei.

1933

IMPOZITUL GORILEI

Să semnalăm domnului ministru de finanțe drept « bun sosit », un gen de cazuri care solicită atenția altor factori decît perceptorul și toboșarul, și o soluție inimoasă.

Bucureștenii nu sînt cu toții bucureșteni integrali, bacalaureați, diplomați, licențiați și doctorați în curent cu tot ce se publică și se iscălește, pasionați de lecturi și cultură . . . O centură groasă a capitalei aparține speciei analfabetului pur. Socoteala care trece de numărul degetelor de la mîini și picioare și sensurile în afară de cele două brațe, dreptul și stîngul, plus eventual noțiunile înainte și îndărăt, alcătuiesc tabelele tehnice stricte ale contribuabilului deficitar. Dacă ai vrea să aduni cu el găinile și cocoșii din mahala, el se intimidează, clipește accelerat din pleoape, se scarpină subt pălărie și simte cum îi vine o amețeală academică.

Oameni cumsecade și harnici, dacă sînt proprietari le lipsește documentul; chiriași ignoră contractul și chitanța; actul de naștere, de botez, de căsătorie, chiar livretul militar le lipsesc din buzunar și de acasă. Indexul ezită să se puie pe crucea de cerneală violetă pe care le-o construiește pe o petiție un vecin. Ei nu știu adeseori în ce an s-au născut și cît ar putea să fie de bătrîni. Despărțiți de satele lor, ei se gîndesc la cîte zece ani o dată ce-or mai fi făcînd surorile și frații lor, pe care i-au lăsat la vatra părintească mici;

nu le scrie nimeni, nu sînt împinși nici ei de nici un sentiment să roage pe cineva să le facă o scrisoare.

Trăind cu frica în sîn de toate autoritățile, pe care le concep întemeiate exclusiv ca să-i sperie și să-i neliniștească, ei se feresc să apropie mîna de clanța unui comisariat, să stea în fața unui judecător sau în dreptul unui funcționar al statului sau al comunei, oricîtă blajinitate i-ar întîmpina. Nu au încredere nici în becul electric de pe stradă, și însuși numărul casei li se pare suspect și născocit cu scopuri neînțelese.

E o realitate dezolantă, dar o realitate în toată puterea cuvîntului clar silabisit. Ai impresiunea, stînd de vorbă cu cîte o femeie văduvă, din numeroasa categorie, că încerci să te explici cu lutul sau cu soția rămasă în viață a strămoșului reținut în spirit geologic de Darwin. Toate metodele de alăturare de înțelesul ei sînt inutile, și dacă ar fi în chestiune numai o imagine tehnică a vieții de științe naturale, sau romanțate, cazul ar intra în muzeul literaturii. E ceva mai grav.

Oamenii de care vorbim nu știu măcar ce poate să fie un impozit și nici nu le intră în cap lucrul de subtilitate, că pot să fie statului datori cu ceva. Cum nimeni nu-i vizitează niciodată decît în perioada electorală, cînd toată lumea se grăbește să le bată laba și să le dea făgăduieli, pe care le-au luat în serios, ei se găsesc pribegi în societate și abia făcînd aproximativ parte din zilele noastre. Nu pricep onoarea prezenței în mahalaua lor a unei comisiuni și apoi a unui agent fiscal: singură toba îi amuză, pentru că face tărăboi în monotonia de neant a vieții. Să se apere? Să introducă un apel? Mai trebuiesc trei sute de ani pînă la asimilarea unei atari cunoștințe. Să însărcineze un advocat cu afacerea

lor? Dar advocatul nu e una, gîndesc ei, cu toate autoritățile? . . . Și cu ce să-l plătească?

Uite o văduvă, de colea de peste drum, al cărei nume se bucură în registrele fiscului de o situație de rentieră. Ea datorește, din cifre acumulate, statului, aproape treizeci de mii de lei și umblă pe noroi cu o jumătate de papuc, dejunînd numai în zilele în care cele trei găini, pe care le are, consimt să-i facă două ouă. E proprietăreasă! . . . A dat cu chirie o cameră cu trei sute de lei abstracți pe lună, unor oameni fără lucru și care au plecat neplătiți.

— Ce să mă fac, domnule delegat? întreabă femeia pe delegatul mahalalei.

— Ai vorbit cu perceptorul? întreabă delegatul.

— Cum ai zis?

Nu știe ce-i perceptor.

— Ar fi trebuit să dai măcar pe la Ministerul de finanțe. . .

Terorizată de nomenclaturi, femeia nu știe, n-a văzut, n-a auzit . . . De opt ani de zile, averea ei negativă se înavuțește prin atitudini operate științific într-un biurou. E prea tîrziu de făcut ceva, tîrziu legal și tîrziu bănesc.

Nu s-ar gîndi domnul ministru de finanțe la o francă, radicală și binevenită amnistie și apoi la analiza răbdătoare a miilor de cazuri ale categoriei?

Cadoul e așteptat.

1933

TELEFONUL

I

Tariful abonamentului telefonic fiind la ordinea zilei, Societatea interesată să și-l apere împotriva profesioniștilor solidarizați se găsește de cîteva săptămîni în vervă tehnică indirectă pe subiect și în necesitatea de-a eluda chestiunea prin tablouri comparative și gravuri pe zinc.

Abonații acuză tariful de scumpete, și Societatea răspunde că se pot servi doi abonați de un aparat. Abonații cer reducerea tarifului, și Societatea răspunde că nimic nu e mai agreabil pentru un abonat american, din America, decît să aștepte pînă ce tovarășul lui de fir va isprăvi de conversat. Și tot vorbind abonații de prețul abonamentului exorbitant, Societatea le atrage atenția că taxa de instalație și de mutare e mai ieftină în 1933 decît în 1923 . . .

Fără nici o îndoială, sifonul e mai practic decît șampania și bananele sînt un excelent aliment pentru elefanți: reveniți, domnilor, la tariful de abonament. E vorba că *el* e scump, și scumpirea telefonului are nesansa să se producă într-o epocă de ieftiniri generale. Această realitate lapidară face caducă și antipatică fuga de precizii și arguția.

Că Societatea își scumpește toate serivciile; că face marfă din toate facilitățile cu care își deprinde o administrație în respectul de sine clienții; că îngreuiază la maximum aporturile abonaților cu mistica numărului telefonic, în afară de orice discuție.

Un exemplu sau două exemple într-un exemplu, care încă nu a fost pomenit în polemicile abonaților cu Societatea, edifică de ajuns.

Subt regimul românesc al telefoanelor, abonatul putea să-și pună un întrerupător, care nu costa nimic, la aparatul lui. Orele de lucru și de odihnă necorespunzînd la toate categoriile de abonați, cazurile de boală, somnul copiilor și o serie întreagă de împrejurări implicau un întrerupător, și orice instalator îl instala fără nici o autorizație, în zece minute. Abonatul era în dreptul lui, să-ți ție aparatul închis, ca și ușa — un drept de libertate.

Societatea a suprimat întrerupătorul pe motivul că el defectează instalația, după ce funcționase cincisprezece, douăzeci de ani fără inconvenient. Dar ea propune ceva în schimb, ceva care ar costa patru sute de lei; o priză de douăzeci de lei. Însă o priză însemnează două prize și un clopoțel suplimentar, adică vreo mie de lei: preț de monopol. Abonatul ar mai suporta la rigoare cheltuiala, dat fiindcă o face o dată pentru todeauna, și s-ar învoi mental cu o debursare de o mie de lei la o valoare de trei poli. Aci intervine însă alt abonament, un abonament suplimentar de o mie două sute de lei, adăogat la abonamentul de șapte mii două sute de lei privat, ceea ce urcă tarifful abonamentului particular la opt mii patru sute lei anual, o cifră pe care repetatele comunicate ale Societății o tac — *et pour cause*.

E de prisos să se mai demonstreze că această sporire este cu totul abuzivă, a unui abonament, de vreme ce abonatul cu două prize se servește în același timp o singură dată de aparatul lui.

Tot în regim românesc, abonatul avea dreptul să-și lungească firul aparatului după voie, ca să vorbească din orice cameră, fără să plătească un nou abonament pentru că vorbește din biurou

sau din dormitor. E iarăși o libertate indiscret și nedelicat suprimată de Societate, care nu permite abonatului să-și organizeze bugetul decît cu colaborarea domnilor ei directori.

Într-adevăr, economisind combustibilul iarna, din camera telefonului și strîngîndu-și cheltuielile la partea cea mai mică din apartament, abonatul cînd se abonează știe că va fi în stare să ție plățile la curent cu prețul economiilor făcute dintr-altă parte. Dacă Societatea vrea neapărat să servească numai abonați aristocrați și milionari, o să rămîie cu trei sute de clienți în toată țara și nu se va mîndri măcar cu prestigiul că a fost, după ce va fi lichidat, o întreprindere inteligentă și utilă.

1933

EU FAC ASFALT, TU FACI ASFALT . . .

Cîteva ședințe ale numeroaselor consilii atîrnate de muncipalitate au fost de cu primăvară consacrate pavajelor generale, și iată-ne ajunși în preajma lui octombrie. Afară de semnele deosebite ale barometrului domnului primar, indicațiile meteorologice vulgare sînt pentru aprovizionarea cu lemne și cumpărarea de obiecte de cauciuc și piele. Nici poeții cei mai optimiști n-au curajul să prevadă în versurile lor de sezon un termen de chirie trandafiriu și un Sfîntul Dumitru fără ploaie stabilită definitiv. În orice caz, căpițele cu fîneață sînt strămutate din cîmp la adăposturi. Gospodinele și-au închegat bulionul, ceapa și usturoiul.

Și dacă n-au plecat toate pasările migratoare, cele mai multe s-au organizat pentru zbor, și încă azi-noapte, cocorii, care călătoresc pe întuneric, își luau rămas bun de la primarul sectorului Albastru.

Vorbindu-se luni de zile de pavaje și proiectîndu-se pardosirea cu piatră și asfalt, dintr-o singură înghițitură, a capitalei întregi, capitala rămîne fără șosele și trotuare, și cele mai bune drumuri pînă-n vară au început să se clatine și să se găurească. O polemică a cifrei cu metrul pătrat de lucrare executată, a mutiplicat comisiunile și ședințele.

Domnul Dobrescu, care se găsea în elaborarea unui plan napoleonian de uniformizare a mate-

rialului smoală și a costului pe metru, și-a oprit locotenenții porniți pe cheltuiala unui împrumut cu vorbele: « Stați pe loc; ne găsim de-abia în septembrie. Să se facă noiembrie. »

Șoseaua Viilor, una din cele mai greu circulate artere, unind Antrepozitele și Filaretul cu zecile și sutele de fabrici, depozite și ateliere, grămădite pe suprafața dintre Calea Rahovei și Văcărești, era cel mai prost drum pentru transporturile cu camioanele mari, plătitoare ale unor impozite importante. Din Șoseaua Viilor nu a mai rămas nimic. În mijlocul lui septembrie, aspectul ei fotografic nici nu o mai aduce aminte, pierdută între două maluri paralele de pămînt galben, de o plasticitate admirabilă pe vreme de ploaie. De pe acum, pe uscăciune, moleculele de humă tremură în lumina Universității, și domnii care-și beau țapul de bere la Cercul Militar au în gură ceva din canalizarea cartierului cimitirelor « Bellu ». Așa încît, cu idealul de a pune asfalt, primăria scoate movile, praf și noroi.

Zadarnic vom cînta serenada noastră la fereastra domnului primar. Domnul primar face asfalt, ca altădată Georges Clemenceau *la guerre*. La tot ce i se spune, ilustrul prezident răspunde: « Lăsați-mă în pace. Nu vedeți că fac războiul? » Primarul l-a bătut și pe Clemenceau.

Acum trei luni, i-am arătat iadul de circulație al unui punct sinistru din capitală: cotitura din fața liceului Șincai. De atunci, au mai murit în coastă cîteva zeci de cai și s-au mai răsturnat cîteva sute de poveri. Domnul Dobrescu nu aude, domnul Dobrescu gîndește. Domnul Dobrescu face asfalt. Asfalt general, asfalt pe hîrtie.

Peste două săptămîni, articolul acesta va cădea cu frunzele cele din urmă.

1933

MARMORĂ ȘI MĂMĂLIGĂ

Întîi trebuie să cheltuiești și să te cheltuiești, orice loc ai ocupa într-o gospodărie constructivă: căci tot întîi trebuie nu să vegetezi, ci să construiești. În afară de curbele și zigzagurile pe care le face în aplicare, și care adeseori ne-au silit să-i criticăm activitatea, este ceea ce constituie caracteristica primarului actual. Domnul Dobrescu cheltuiește și ce are și mai ales ce-i lipsește, o metodă de viață și de lucru creator. Căci oricîte sume s-ar cheltui, fie și cu mare risipă, economisirea miliardelor nu reprezintă decît miliarde nule, pe cînd miliardele cheltuite capătă o materialitate și o viață diversă, lăsînd mărturiile epocii ridicată peste puterile ei. Așa și-a lăsat și mamutul, a cărui ființă a trecut dar s-a impus, măselele și scheletul împietrite într-un silex pasiv și staționar.

Al doilea, ca să păstrăm numărul și ordinea, sînt două linii pe nivelul cărora lucrurile pot fi văzute; linia tălpii și linia minții. Observația bunului-simț utilitar, manifestată cu drept cuvînt prin presă, dă sfatul să fie moderate cheltuielile la stricta necesitate. În epoca medievală, autoare de catedrale cu turle imense și sculpturi decorative monumentale, funcțiunea bunului-simț practic ar fi îndemnat pe constructori să rămîie niște simpli zidari și dulgheri, mulțumiți să facă niște case de rugăciune de înălțimea unui om sculat în picioare, șapte optimi din gotic fiind, practic, inutile. Ziditorii au avut viziunea seculară,

clădind în proporții și forme luxoase. E drept că sîntem săraci, dar edificarea bogată e obligatorie.

Punctul de vedere al primarului a găsit replica lui, care explică inamovibilitatea primarului capitalei. Sinaia, în vederea cincantenarului de la Peleș, s'a transformat radical, cu mari cheltuieli. Eforia și'a pus toate puterile în joc, ca să colaboreze la renașterea orașului și domnii doctor Mezincescu, Ghika și Băbeanu, interpreții datoriei istorice de edificare, energiile celui dintîi, rafinamentele celui de'al doilea și analiza artistică a celui de'al treilea, au deșteptat de jur împrejurul așezămintelor regale, într'al cincizecilea an de la întemeierea lor, un spectacol, între munți, de occident opulent.

Poate că erau foarte trebuincioase o conductă de apă cu douăzeci de robinete în hala de pește de la Ploiești și un pavaj cu piatră de rîu în periferia capitalei. Înzestrări binevenite, natural. Dar tărîmul nostru e o succesiune de tărîmuri, și noi trăim, și dacă nu ne uităm într'însa, într'o oglindă, care culege umbra epocilor și o reține. Moștenitorii trebuie să moștenească averi colective. Mizeria robiei din Egipt nu rabdă potrivire cu sărăcia actuală, care e o modalitate de bunăstare. Cine face numărătoarea, în fața piramidelor, a miilor de sclavi striviți de blocurile de piatră uriașe, cărate cu spinarea și împinse cu capul?

După o economie politică bună, opera literară și artistică ar trebui să stea pe loc în epocile deficitare — și totuși se tipăresc cărți, se zugrăvesc tablouri, se cîntă și, desigur, nici teatrul liric, amenințat de economia politică, nu va înceta să se numească Opera Română.

Tot ce nu e pîine, mămăligă, e lux. Dar popoarele nu mai trăiesc numai cu mămăligă și pîine.

1933

CONSERVATORUL

Lîngă Prezidenție sau fosta Prezidenție, clădirea Academiei de Muzică avea pînă deunăzi gustul discret să-și ascundă vîrsta și ofensele protejată de o distanță împrejmuită. Trecătorul putea să zărească în perspectiva unei curți un monument de tencuială mascat de o vegetație binevenită. Strada Știrbei Vodă, lărgită și lărgită frumos, a retezat o grădină aproximativă, asfaltul a suprimat-o și clanța ușii de intrare a școlii de cîntări și ziceri a rămas în stradă pe trotuar.

O atmosferă de judecătorie de ocol, de cancelarie cu arhivă, de stație de cale-ferată și vamă la un fost punct de frontieră, încăput în interior. Provincial și jandarmerește, rural și silvic, localul, cu o scară județeană, e vopsit cu bidineaua și tărcat cu pensula cu gudron. Ușile șovăiesc, broaștele au dat uitării o funcțiune înființată acum cîteva zeci de ani de un lăcătuș. Balamalele aproximative țin în pereți de saltea niște ferestre, care deschise în mucavalele lor evoluate, s-ar desface și prăbuși. Totul e doagă putredă, zid răscop. Miroase a praf și a magazie, și nu se poate da de lucru în acest fost palat zidarilor, dulgherilor și fierarilor nimic. Singura sculă care mai poate face oarece din mușuroiul de scînduri și moloz, echilibrat grație atracției astrale, e tîrnăcopul.

De-aci vor ieși toți artiștii savanți ai cîntului, ai teatrului și al orchestrei, și aci se întîlnește

în consiliu subt direcția rectorului, ierarhia artelor cu vocea și instrumentul. Profesorii, profesoarele, studentele și studenții mijloacelor de a pune ritmul biologiei și valsul planetei în viața amorfă a oamenilor, urcă și scoboară o scară de damnați.

Unde-i palatul de marmură, de cristale și de lumină, potrivit cu însuflețirea dascălilor, triști între vechiturile conservatorului actual și a elevilor lui? Din ei trebuiesc selecționate scena, opera, filigranul românesc al microfonului european, lectura, declamația, oratoria și taraful. Se poate lucra cu profesorii și cu ucenicii în grajdul cu etaj de lîngă Prezidenție, în această pensiune pentru clienți ieftini, cu podina putredă, cu dușumelele împuțite, cu mizere și soioase reminiscențe de sărăcie balzaciană? Cuvîntul în asemenea aer are mucegai, violoncelul zbiară, pianul tușește. Trebuie neapărat orașul să se înfrumusețeze numai pe stradă și numai pe dinafară, grădinile interioare rămînînd ce au fost pe vremea sacalelor și a lumînărilor de seu? Și numai atunci va fi doborîtă șandramaua și reconstruită, cînd uitată de toți miniștrii și de toate guvernele, își va anunța regele vizita la Conservator.

1933

DOMNUL TÎRNĂCOP

În mahalaua locuită de semnatar, în prelungirile ei, de dincolo de periferie, a funcționat sîmbăta trecută tîrnăcopul primăriei. Cinci case au fost dărîmate în lipsa bărbaților de acasă, muncitori a cîte doi și trei poli pe zi în fabrici și șantiere.

Cîrmuirea era reprezintată în complectul ei: tehnicienii urbanismului, comisarii de poliție și jandarmii cu pușcă. Oamenii comunei și ai lui Dumnezeu au intercalat și o formulă umană în formula de execuție, închizînd o femeie într-un bordei, ca să nu cadă subt dărîmături, pînă la sfîrșitul operațiilor. Acestea luară sfîrșit la orele douăsprezece. Suna de prînz și devastatorilor li se făcuse foame.

Acum vreo două luni semnalam domnului primar, în urma unei hotărîri luată de un consiliu municipal, că dărîmarea periferiilor ar fi nu numai foarte nedreaptă și cu totul nepotrivită timpului, dar și primejdioasă. De la municipiu ni s-a comunicat, nu de către primar, negreșit, dar de către un personaj din cercul domniei sale, că hotărîrea consiliului nu se referă nicidecum la periferii, unde nevoiașii trăiesc și se adăpostesc, cum pot, plătind toate birurile și gata să-și lase oricînd oasele în războaie și copiii flămînzi, ci la multe imobile centrale sau semicentrale, clădite de proprietari bogați și abuzivi, fără autorizația cuvenită.

Ne-am mulțumit cu răspunsul și măsura ni s-a părut dreaptă.

Cel mai nenorocit dintre oamenii veniți să ni se plîngă era un ajustor de la o uzină de fier. Între casele dărîmate era și căsuța lui nouă gătită pentru mutare. Simpaticul muncitor economisise la ciocan și strung vreo șaizeci de mii de lei, rupți centimă cu centimă, o viață întreagă, din miezul de pîine. Societatea care garantează dreptul de proprietate și îl sfințește, primea prin urmare în sînul ei, un burghez inspirat de la cele mai bune doctrine: răbdare, economie și creație. Primăria l-a dărîmat fără să vrea să știe nimic.

Nu cunoaștem cauza precisă a nimicirii celor cinci case amintite. Se pare că proprietarul terenurilor vîndute nevoiașilor ar fi pierdut un proces ce-l avea cu primăria. Indiferent. Cazul juridic s-a strămutat într-un caz social și dacă micii cumpărători de teren au fost amăgiți, vina trebuie să o plătească cei care i-a mințit, nu buna lor credință.

Știm că domnul Dobrescu era bolnav în pat în ziua dezastrului. Să binevoiască să ceară funcționarului domniei sale o relatare corectă și exactă a împrejurării la căpătîi. Oamenii nu pot fi aruncați pe drumuri, cu atîta nepăsătoare simplicitate. Chiar dacă are dreptate primăria în executarea unei decizii, ea trebuie precis și minuțios cunoscută printr-o publicitate întinsă și văzută de toată lumea, care nu a fost făcută. A presupune că Duhul Sfînt colportează pe căi sufletești hotărîrile municipale, e poate lucru creștinesc și ar dovedi la domnii edili un admirabil misticism. Încă nu s-a realizat însă acea perfectă coeziune și corespondență organică între consiliul comunal și populație, care ar permite ca, atunci cînd îl mănîncă pe domnul consilier, să se scarpine cetățeanul . . .

1933

METODĂ DIRECTĂ

Oricît ar fi de respectată libertatea la indiferenţă a semenilor noştri, dreptul de a-ţi face de cap dezechilibrează viaţa socială pe frînturi şi fracţiuni şi dă artificial naştere la confuzii, şovăieli şi incertitudini apropiate de panică şi haos.

Situaţia românească poate să fie din cele mai puţin bune, însă nu atît de rele cît sentimentul de neîncredere şi de provizorat în care par semenii noştri că se chinuiesc. După o estimare documentară numărul şomerilor caracterizaţi n-ar fi mai mare de cincizeci de mii, iar capitalurile scoase din circulaţie şi ascunse nu s-ar cifra la mai puţin de şase miliarde de lei. Apoi, cel puţin în Bucureşti, localurile de petrecere sînt permanent pline, bulevardele şi Calea Victoriei murmură de forfota unei lumi imense, bine dispusă, bine îmbrăcată şi frumos încălţată. Cît despre periferii, nunţile sînt zgomotoase, ca în vremurile numite bune, şi sîmbetele roiesc de bucuriile paharului.

Totuşi, paralelă, mizeria, mai ales mizeria la domiciliu, este tot atît de evidentă. Dar această mizerie poate fi descompusă pe categorii şi relativ remediată.

O categorie însemnată o reprezintă copiii, pribegi în timpul de lucru al părinţilor. Din fericire şi din nefericire contingentele acestor viitori cetăţeni, cum sînt numiţi măgulitor de domnii inspectori şcolari la finele de ani, nu contenesc.

În toate colțurile mahalalei viermuiec, cîte cincizeci și o sută de toate vîrstele, contaminați la moral de cabotinismul infractor al celor mai vîrstnici din ei. Cîte o grădină de copii în fiece stradă i-ar aduna laolaltă într-o îndeletnicire plăcută, și la cheltuieli ar contribui bucuros par-lagiul, salaorul și spălătoreasa, plecați de-acasă la lucru.

A doua categorie e a bolnavilor. O vizită medi-cală la domiciliu organizată, ar putea să-i însănă-toșească pe cei mai mulți pe loc, lăsînd în căutarea spitalelor pe gravii bolnavi. De obicei, bolnavul din mahala nu se duce la medic sau pleacă în căutarea lui în ultimele zile ale vieții. Formali-tățile sînt atunci atît de complicate, încît omul moare între două instanțe comunale și în locul automobilului doctorului, apare fără vreme dricul primăriei.

Intelectualitatea politică și-a complicat atît de mult meningea, încît oamenii care caută soluții la fasole și mămăligă în englezește și în biblioteci, fac totul odată și-l închid într-o problemă vastă, cu buget, cu ministere, cu direcții, cu biurouri, cu covoare și anticameră — sau cu o mare reformă socială, cînd de dreapta, cînd de stînga.

Ia un hîrleț, omule, și o pungă de semințe și apucă-te de treabă. Nu e nevoie de mai mult.

1933

TELEFONUL

II

Noaptea din 4—5 noiembrie a trecut pentru șase sute de mii de oameni neobservată, și tresărirea coincidentă cu ora douăsprezece din noapte au cunoscut-o numai cincisprezece mii, dacă au cunoscut-o. Un fenomen s-a petrecut prin întuneric, unic fenomen în cei peste șase sute de mii de ani de cînd, de dragul cifrei, s-a strecurat natura inteligentă din blana maimuței în galbul marmorean al corpului uman. Noaptea, la semnal, telefonul a fost automatizat.

Să nu uităm în gîlceava, la care cu toții am participat, dintre abonați și Societatea de telefoane, frumusețea tăcută a transformării, nici estetica delicată a telefoniei. Că disputa noastră, domnilor abonați, a fost nițeluși cam teatrală prin exagerarea gestului și a vocii, nu încape îndoială. Dacă pe cele mai multe chestiuni politice și sociale nu știm să ne înțelegem, am căzut în schimb în unanimitate de acord asupra unei probleme de două mii două sute de lei, rămînînd solidari pînă la moarte și pe cifra scăzută de una mie lei. Ne este într-adevăr penibil în calitate de chirurgi eminenți să plătim un abonament de cinci sute de lei pe lună, chiar dacă marile mizerii ale existenței ne obligă să operăm apendicita cu un onorariu derizoriu de șaizeci de mii de lei bucata.

Profesiunea nu împiedică totuși fiorul, căci este vorba de fior. Blestemații ingineri au umblat

pe subt pămînt ca rîmele și șerpii trei ani, au răz-vrătit betonul, au chinuit metalele și au enervat electricitatea, pentru ca într-o noapte și într-o singură secundă, bagheta licăritoare să dea co-manda pornirii spontane a unei orchestre mute de douăzeci de mii de instrumente de ebonit . . .

Aparatul tainei a opta stă pe masă. Tehnica i-a dat o figură de monstru masiv concentrat, animat de o exclusivă viață interioară. Buldogul negru e suprapus unei broaște pătrate cu zece ventuze, și de undeva dinăuntru se iscă vocea căutată sau memoria bizarului grup. Oricît de clare ar putea să fie regulile neștiute de abonatul sceptic și dezabuzat, care s-a deprins cu telefonul pentru că îl plătește, turburarea sentimentului de certitudine are loc îndată ce chemi cu degetele un suflet din neant, și el îți răspunde la ureche. Și mai ales posibilitatea de anulare a timpului și a distanței, ori de cîte ori dorești, cu un pol pe zi și mai puțin, acest joc contra simplă plată cu vecia și cu misterele echilibrului universal, impresionează și pe un vechi abonat de douăzeci de ani al sforilor vorbitoare, care nu și-a pierdut toate gingășiile și virginitățile la bursa scăzută a marelui oraș.

Mîța noastră pestriță trebuie să știe ceva, cînd, ridicînd receptorul, ne vede vorbind într-o cutie neagră cu lumea nevăzută. Prestițiențele și neastîm-părul ei din timpul unei convorbiri sînt în ordinul intuiției electrice, simțind poate impalpabile corespondențe dintre luminile lumii din perdele, dintre dăliile din cristalul sticlitor, dintre ochii ei și dintre somnambulismul teluric . . . Și trebuie să știe ceva și bătrînul talmudist, de la depozitul de cherestea din șoseaua Olteniței, căci copilăria lui sufletească, atentă și judecătoare, are răs-pîntii, pe unde trece umbra pisicii și vibrează ecoul firului de telefon . . .

La douăsprezece ale nopții de duminica trecută, s-a petrecut într-adevăr evenimentul perfecționării tehnicității, și pe cînd rupeam sigiliul aparatului nostru, cu sfială și îndoială, descuiam mormîntul lui Lazăr, prăvălind o piatră și așteptînd un oftat . . . Oftatul a fost exact la întîlnire: tonul. Am auzit suspinul precis al catacombei, și cel chemat din altă lume, din lumea telefonului automat, din lumea cealaltă, a răspuns: « Tu ești, Doamne? » « Eu sînt. » « Pune degetul în rănile mele . . . »

Pentru emoția pascală a nopții automatului, nemaiîncercată dintr-o epocă naivă resuscitată brusc un moment, abonatul nu-și mai poate aduce aminte de cîte ori i-au încremenit pîlnia și microfonul în mînă, de cîte ori s-a certat cu niște domnișoare necăjite, de cîte ori a stat de vorbă în gol cu un partener dispărut din circuit și înecat în spațiul electric, ca un șoim împușcat. Încep să-i surîdă imaginile tehnice . . . Sîrma legată în streașina casei începe să-i fie simpatică: e firul din păienjeniș, de-a lungul căruia vine la simplul apel, din nevăzut, fabricantul de mătase acustică arămie. De azi încolo, turnul cu rînduri de piatră și cristal din Calea Victoriei va fi mai frumos, clopotnița lui va fi salutată ca o sinagogă științifică a marelui Arhitect, care în toate celea s-a organizat să aibă ultimul cuvînt și să fie Driectorul General al tuturor puterilor scăpărate din fier, din cauciuc și din beton, mare Telefonist, mare Telegrafist și mare Radiofonist, alfa și omega curentului de semne contrarii, plusul și minusul, acordate.

Citind aseară la electricitate din poveștile arabe ale Seherezadei, și tîlmăcind copiilor, cu întortochieri, textul doctorului Mardrus, venise vorba de opaițul unui sat mărunt din vecinătatea Putnei bucovinene, și am reconstituit, cei cîți ne amintim de mai demult, istoria focului și a luminii. Candela

cîte mii de ani a stăpînit, după văpaia de lemn și paie? Cîte povești frumoase n-au fost scoase din vîlvătăi, cu ochii poetului în jar? Stihurile seului și ale untdelemnului, psalmii și epistolele lui Paul și Cîntarea roabei cu fragile sînilor negre, au fost găsite suave la lumînarea de ceară, la policandru, la făclie și nu și-a pierdut amărăciunea și dulceața după ce singuraticul inventator de miracole și tehnologii a răsucit din mineral mustața incandescentă a firului de tungsten.

O sonerie subită spintecă zglobie ca un hohot de rîs al vioiului electron, gînganie subiectivă și corci al atomei, mileniile, cu care stăm la masă, ca niște greieri încurcați în iarba grasă stufoasă. Telefonul! Alo! Alo!

— E bun telefonul? întreabă Turnul fără ceasornic.

— E delicios, domnișoară . . .

— Știți cum vă cheamă, cu începere de azi?

— Probabil, ca și ieri, domnișoară.

— Vă înșelați. Ieri ați fost numărul trei sute patruzeci și unu — nouăzeci și cinci, și sînteți azi numărul trei sute treizeci și trei — cincizeci și patru. Notați, vă rog.

S-a petrecut și acest eveniment. Eram trei sute patruzeci și unu și nu mai sîntem . . .

1933

CIRCULAȚIA ÎN CAPITALĂ

« Stimate domnule Escadé,

La întrebarea dumneavoastră cum văd ca pieton problema circulației, vaș răspunde ca șofeurul: mizerabil.

Cred că o sută douăzeci la sută din accidentele de circulație — afară de bătrîni și surzi — se datoresc animalului, omul, semenul nostru, care merge pe jos. Strada Lipscanilor se comportă ca un trotuar înghesuit de lume, la orice oră din zi publicul preferînd să meargă la mijlocul ei. Răspîntiile orașului întreg sînt locurile predilecte pentru conversații: dinaintea trotuarelor complet goale țin sfat permanent pietonii discutînd politică, nici n-au de gînd să se miște, sau așteaptă tramvaiele între șine. Dacă șofeurul clacsonează, pietonul se supără de un deranjament al urechii: dacă bășica șofeurului tace, el se supără iar. Și înjură.

Din mersul mașinii se observă mișcarea caricaturală a gurii trecătorului, care umblă treaz pe șapte poteci: el dă din buze de rață și, opiniile fiind libere și garantate, el exprimă opinii asupra vitezei, asupra tehnicei, asupra mărcilor de fabrică, a pasagerilor și cauciucurilor. Îndîrjirea pietonului e accentuată mai ales în prezența botului unei mașini particulare, una din opiniile pietonului fiind că oricine nu merge cu pingele personale se plimbă, are parale și profesia că masacrează cetățenii.

Interesantă e doamna care cochetează din șolduri și glezne între semnale, ca să fie remarcată, din închipuirea că în automobile se găsesc exclusiv niște flăcăi în căutarea pe sprînceană a unei viitoare soții pe uliți. Ochii ei spun adeseori: „Am ostenit, nu vrei să mă iei în mașină?" Ba cîteodată limbajul prunelei e însoțit de gestul stop: evident, în majoritatea cazurilor inutil, mașina și pietonii din ea grăbindu-se tare.

Îmi place personal, cetățeanul care face ca agentul de circulație semn: ca să treacă el. Mai demult, cînd îndeletnicirile lui nu se armonizau cu viteza, acest maniac naiv cînta *Rigoletto*, cu o voce scoborîtă în fundul înghițitorii. Cînd bate toba militară, se ia și după tobă...

Dar se mai cunoaște categoria pietonului care dorește să-l calci, ca să-l plătești și care, în caz că scapă cu viață, își creează o rentabilitate dintr-o infirmitate binecuvîntată: ciocnirea claselor sociale. Îl vezi venind și apreciind grosimea roții și greutatea mașinii. Un *Renault* de șase cai, dacă nu e destul de atent, poate sluji o rentă viageră unui mare număr de pietoni, care evită vehiculele grele. Ați observat că circulația e specialmente respectată dinaintea tramvaielor și autobuzelor? Aceste două instrumente de transport nu dau loc iluziei, în ceea ce privește rezultatul și un rest de viață de trăit.

V-ar surprinde să vă declar că pietonul nu știe niciodată unde-i stă dreapta? Dacă aș adăoga că nici automobilistul nu o știe întodeauna, cred că vom cădea de acord.

Lipsește o educație a pietonului. El se mai crede în epoca bicicletei.

O întîlnire între velociped și pieton era catastrofală și apărea cu titluri și subtitluri în ziare, pe o pagină întreagă. Urmarea accidentului era, totuși, nu se poate mai inocentă.

Pietonul bombănea scuturîndu-se de praf iar biciclistul, readucînd roata, din forma lui opt la forma cercului corect.

Obișnuite să vorbească de „nebunia vitezei", ziarele cer mașinilor să se tîrască pe burtă și nedepășind accelerația unui cărăbuș căzut din zbor pe asfalt. Șofeurul este întodeauna vinovat, pentru ziare. Poliția de circulație ar trebui să ia inițiativa educației absente, paralel cu ordonanțele, prin toate mijloacele, oricît de costisitoare, cu toate că unele îi stau gratuit la îndemînă, ca radiofonia. Se așteaptă mult de la domnul chestor Pacsimade, șeful circulației și șeful civilizat și elegant al poliției mișcării, pe care am avut prilejul personal să-l cunosc la promptitudine, la lucru și la stil.

Educația este nevoie să înceapă din școala primară, unde, coincident cu primejdiile nebăgării de seamă, se poate face copiilor cursul extrem de simpatizat de el, al motorului și al mașinei, cu demonstrații de planșă și laborator. Toți copiii sînt sufletește șofeuri și aviatori, ca ofițeri odinioară. Poate că prin copii vor parveni și părinții să capete noțiunea clară că la intersecția unui automobil cu un pieton, cel de al doilea e inevitabil estropiat. Ni se pare că pînă acum educația, nepremeditată bineînțeles, este făcută invers decît comandă necesitatea, mașina fiind obligată să evite pietonul și pietonul fiind lăsat slobod să sfideze angrenajele mașinii. Stabilirea unei zone a străzii și mai ales a răspîntiei în care n-ar trebui să se găsească niciodată un pieton decît pe răspunderea lui personală, cred că ar ajuta căpătarea unei educații a primejdiei și de fapt a bunei-creșteri, pietonul obligîndu-se să fie măcar atît de politicos cît și un șofeur, care la degetul agentului frînează brusc.

Pe o șosea de la periferie am observat un instrument de bună circulație neuzitat în centru, dar care mi s-a părut excelent. Ajutorul șofeurului unei camionete a primăriei era înarmat cu un bici. El îl manipula cu dexteritate și bun-simț, atingînd ușor, însă relativ usturător pe pietonul recalcitrant. Ar fi de imaginat, poate ceva mai bun, o pocnitoare inocentă, o bășică de fum, un ac minuscul — o alică, o scînteie, ceva cam între toate acestea, cu destinația de a sancționa *stante pede* și fără să facă mai mult rău fizic decît moral, placiditatea și impertinența Domnului Pieton.

Vedeți că nu am cultul exagerat al acestui personaj.

Stimate domnule Escadé, bunele mele salutări, și dorința de mult succes ziarului dumneavoastră.

9 noiembrie 1933, București. »

PRIMARUL

Cu tot respectul ce trebuie purtat intact membrilor unui guvern, funcțiunea de primar al unui oraș mare și al unei capitale, întrece în importanță și utilitate funcțiunea puțin vizibilă și dificil cuprinsă a unui ministru. Cîteodată, dintr-o epocă întreagă rămîne în amintirea concretă — singur primarul, după ce miniștrii și primii lor au trecut. Opera unora fiind de aer și de hîrtie, de acte supuse criticii și controversei, poate fi făcută orișicum în marginile aproximației și pe linia mijlocie: în nici o meserie nu se greșește mai stăruitor ca în aceea de ministru. Primarul, sau nu știe să facă nimic cîte douăzeci și cinci de ani în șir, sau ceea ce face se cunoaște.

Un primar realizat a fost Pake Protopopescu, pînă la care, de la Bucur, primarii nu și-au dovedit întîietatea. De la Pake încoace — o viață, primarii s-au succedat fără mult relief, pînă la primarul Donescu, care inaugurează, să sperăm, seria primarilor constructori. Proiectele și intențiile nu sînt mai rău venite ca la comună: un singur lucru interesează aci, realizarea indiferent de mijloacele întrebuințate, consfințite ori nu, minuțios legale sau imperfect legale și chiar puțintel ilegale sau multișor. Odată în rada portului Toulon s-a scufundat un vapor, din princină că aprobarea bulonului pe care îl pierduse și îl aștepta, sosi ierarhic și administrativ, cu o întîrziere numai de doi ani și jumătate. Miniștrii

cereau rapoarte și referate, și vasul se lăsa la fund.

Primarul nostru precedent rezista cu o stranie inteligență sugestiilor și celor mai folositoare, condiția oricărei idei nimerite fiind, înainte de toate, să aparție propriului dumisale personaj, asupra căruia profesa păreri extrem de avantajoase, chiar dacă nu era sigur de părerile domniei sale; defect, în definitiv, de pură enervare la un om activ și aplicat. Dar primarul, în lipsa fondurilor, a inventat o rețetă ilegală, rețetă din punctul de vedere financiar. A lucrat și nu a plătit, cel puțin nu a plătit atunci cînd a lucrat.

Adoptînd o clasificare a domnului profesor și estet Mihail Dragomirescu, care vede toate lucrurile împărțite în cîte trei, patru și cinci, s-ar putea împărți și stilul de a realiza în două: cu parale și fără parale. În primul caz, prudența și timiditatea te învață să aștepți realizarea unei stări pînă ce din economia cotidiană, penibil dumicată, vei avea la dispoziție sumele implicate de o tendință sau de un deviz. Această împrejurare se poate întîmpla ușor să nu se rostească niciodată. E mult mai viu cazul al doilea, combătut de toată economia politică: să nu aștepți nici o zi — și să te încurci... O descurcare, odată și odată, tot se petrece, și chiar dacă încurcarea se rezolvă într-o inexplicabilă nouă încurcătură, rămîne lucrul esențial cîștigat, realizarea. Cine ar putea să afirme, bine analizat, că un bulevard nu e mai trebuincios decît ficțiunea teoretică a unui miliard închis?

Niște experți bancari străini, plecați de curînd din România, au afirmat în expozeul lor, destul de politic în formă, că administrația avutului național, colectiv și individual, ar lăsa de dorit, examinînd situația românească dintr-o lojă a spectacolului subiectiv. Execuțiile cu toba, even-

tual cu ghilotina, nu se fac sută la sută, cum ar comanda interesele împrumutătorilor statului nostru. Experții anchilozați la zero de specialitate au uitat însă esențialul, viața și varietățile pitorești ale vieții, cu neputință de fixat într-un catechism unic. După niște asemenea experți, Bucureștii nu aveau dreptul nici la instalația luminii electrice, pînă ce nu vor fi fost arse, liniștit și legal, toate lumînările de seu și spermanceti. Rasa pură occidentală poate să dea civilizației chibriturile, de pildă, suedezii care plătesc unei balerine un milion de coroane pentru onoarea de a împărți o noapte o cameră împreună, dar nu se poate împăca nicidecum că un popor întreg s-ar putea sustrage robiilor dorite de un consorțiu de bancheri septentrionali, plătind încet, plătind tîrziu și neplătind la termen.

Rețeta primarului precedent a dat tot ce a putut, dar ea pune în circulație modelul primarului de fapte. După domnul Dobrescu n-ar mai putea să dureze un primar incert și un administrator extrem de corect, însă pasiv.

Era cît pe ce ca Bucureștii să aibă un atare primar. Au scăpat. E și o problemă artistică în alegerea unui om destinat considerabilei funcțiuni de gospodar, de bărbat întreg și de om de gust. În seria începută, noul primar, domnul Donescu, bucură așteptările orașului. Autoritate fără fanfaronadă și demagogie și fără nici una din șovăielile psihologice ale primarului precedent. Primarul cel nou trebuie primit ca o personalitate înzestrată pentru sarcina ce i s-a dat. Particularitatea ei consistă în lucru iute și plin, nepregătit în fraze și atitudini teatrale și întocmit cu simplicitate. De la idee și realizare domnul Donescu trece direct și nu are timp să-și organizeze concepția că ideile îi sînt fenomenale, extraordinare, geniale. În munca grea efortul pare inexistent, și este

săvîrșit cu mișcarea cu care te-ai uita la ceas și l-ai întoarce. Înainte de a fi om politic și primar, noul primar și-a construit, izbutind să rămîie pe de-o parte temut și pe de alta respectat, personalitatea și situația socială, s-ar putea spune din nimic. Prob, linear și leal, cîteva însușiri morale au precizat afluenții energiilor sale. Tot trecutul constituie o făgăduință și un criteriu. Trebuiesc relevate cu seriozitate calitățile de ordine, de concepție și de execuție ale unui om public nou, ieșit din rînduri și însărcinat cu conducerea capitalei, care, cu toate deficitele ei, este metropola vieții și a culturii românești și laboratorul unde dospesc și fierb, pentru Europa sud-estică, aspirațiile, voințele, ideile, inițiativele, regenerările, oricît ne-am vorbi singuri de rău și ne-am diminua în luptele de întîietate personale, și cele mai sigure merite.

Domnul Donescu este și un vechi confrate, ceea ce înmulțește titlurile domniei sale și sentimentele și ale literaturii pentru o activitate, care nu se va opri în drum, împiedicată de un exces de hărnicie. Cu fiul domniei sale Vladimir, domnul Donescu este întemeietorul ziarului *Vremea*, un ziar ospitalier, independent și eclectic dintre organele presei actuale — și al casei de editură a ziarului. Scriitorul găsește acolo o primire civilizată, respectuoasă de gîndirea și individualitatea lui, opiniile sînt înțelese, dacă nu corespund cu criteriile casei și dezinteresul comercial, și priceperile abstracte ale delicatului meșteșug literar fac parte din politica editurii și constituiesc noblețea ei.

1934

ESTETICA DOMNULUI VASILESCU

Bucureștii au intrat adînc în transa betonului armat și a esteticii lui. Într-o noapte, după a patra și a cincea viziune, ochiul proprietarului neturburat pînă atunci de nimic din afară, se deșteaptă și se apucă să viseze deschis. Domnul proprietar e obsedat de o schimbare radicală și voiește ca palma lui, cînd va trece ca un pipăit de gigant de-a lungul și de-a latul fațadei casei sale renovate, să nu se mai împiedice de sus în jos, pînă la clanța nichelată a ușii de intrare, de nimic. Vrea plat și extraplat.

Pe vremuri această platitudine era circulară și aplicată la mobilier. Practica strungului a introdus oroarea învîrtită și șlefuirea netedă, care au ținut în loc meșteșugul dălților și al ciocanelor vreo cinzeci de ani, înlăturînd gravura și relieful în beneficiul bățului cu lustru. Idealul admitea o perfecțiune complicată, cilindrul în zuluf, bățul filigranat, în interiorul căruia fugea o spirală, și chiar anatomia feminină năzuia intens la sul și la soclu. Înrudiri de substanță în simplificările brute cu capitalul, cum i se zice, investit.

Proprietarul își dărîmă casa și o vinde cu căruța. Un nou gen de comerț s-a stabilit, și ziarele pline de o publicitate neobișnuită propun lichidarea în grămezi și pe categorii: dușumele, bîrne, parchete, geamuri, ziduri și pereți. Vine betonul... Înălțimea odăilor vechi fracționată și lărgimile de odinioară divizate dau naștere

acelor splendide caricaturi cu zeci de etaje și sute de apartamente, care încep să înfățișeze Bucureștii ca un oraș cu cavouri.

Osatura interioară a unui edificiu de morminte suprapuse aderă indirect la preț. Se vinde o « garsonieră », cît un geamantan din douăzeci legate la rînd, și asta revine la vînzarea unei coji de portocală, pereteie rămînînd proprietatea proprietarului, căruia, dacă și-a rezervat din patruzeci de apartamente odaia portarului, îi revin scările, ascensoarele, galeriile, culoarele și toată zidăria.

Am parcurs unul din cele mai vaste monumente de asemenea factură, clădit ca o superbă operă de nevroză și streche în douăzeci și patru de ore. El dă în străzi deosebite, prin sute de ferestre mărunte între perpendiculare paralele de treizeci și cinci, patruzeci de metri. Cetatea e prevăzută cu toate conforturile cu putință, realizate din împletirea cîtorva sute de intestine variate, țevi, conducte de plumb, tuburi electrice și de gaz. Într-al doilea an de la crearea lui, acest Vatican al locațiunii era plin de păduchi de lemn, adaptați pe beton. Coloniile, compacte ca niște stupi, se deplasau, înmulțindu-se de-a lungul țevilor de calorifer.

Arhitecții au dispărut ori au căzut în subalternanța inginerului, interesat cu deosebire la rezistența materialelor și fomentînd rețetele cele mai puțin influențate dintre tencuieli. Ca în seria cauciucului, asbestului și dielectricului, s-au înmulțit succedaneele în *it*. Se ia de la piatră, de la ciment, de la nisip molecula răspunzătoare de duritatea unui mortar și, trecută printr-un mediu artificial, care ar reproduce o condiție a naturii, se obține un geam care nu e de sticlă, un granit maleabil, și produsul se transportă în saci de hîrtie, în cornete și pungi. O nouă corci-

tură a cubului și a prismei apare într-o răspîntie de străzi, grație sforțărilor financiare ale domnului Vasilescu, și gustul acestui mare personaj fecundează gustul unui tehnician, care construiește o casă ca un pod peste un rîu, ca un turn de apă sau ca un pilon. Dacă intimidat de harababură, arhitectul scoate nasul din planșele lui și afirmă, pentru potolirea excitării estetice, că noul hotel seamănă cu un vapor, cu un obiect industrial, cu o locomotivă, apare Urbanistul, acest animal zăpăcit al noțiunii, și în absența unei idei, unei cugetări și a unui brav bun-simț elementar, bate din palme ca la un triumf. Deja rețeta inginerului urbanist se găsea în Octave Mirbeau, al cărui bucătar era imobilizat de contemplarea marilor realizări: carnea de vacă să semene cu prepelița, racii să fie ca fazanii și tocana să se confunde cu scoicile și cu icrele negre, indiferent de savoare.

Nici nomenclaturile nu se mai păstrează; propietățile și imobilele se numesc « bucăți », șapte «bucăți» pe Calea Victoriei, nouă «bucăți» în Bulevard... Termenul e bun, luat de la negustorul de lăzi și cutii. Construcția unei case nu cere măcar ingeniozitatea unui tîmplar de coșciuge, cu planurile oblice și cu diagonalele descrescînde.

De la suprafețe și muchi, două elemente pe care le-au cunoscut și egiptenii și goticul medieval, arhitectura ar fi așteptat expresia nouă a unui echilibru de volume, destinat să varieze tema după norme gîndite, asociate cu inspirația și cu individualitatea.

1935

CÎINELE MEU

Cîinele meu stă de cîteva zile îngîndurat, cu capul pe labe. Dă puțin din coadă cînd trec pe lîngă el, își rotește puțin ochii, culcați pe bot, dar se scoală anevoie să se bucure ca altădată. Între urechile ciulite și sprîncene cîinele meu are de la natură o pătură de moliciune tare: ne place să i-o mîngîiem. Copiii se aplecau pînă la el și puneau obrazul pe această pernă de catifea, de o palmă, și-i plăcea și lui să și-o simtă așa pipăită.

Cîinele meu n-are, cum stă scris, rasă. E un cîine fără pergamente, fără noblețe, cam din topor, cam țărănoi, cam ca noi toți. Nu mai știu nici cum l-am căpătat și de unde. Mi se pare că a venit într-o zi friguroasă, din toată lumea asta, tot atît de pribeagă ca și el, și s-a uitat în curte prin zăbrele. Mi se pare că l-am întrebat: « Dar dumneata pe cine cauți? » și mi se pare că el a simțit de pe cam unde vine tonul întrebării. Mi se pare că i-am deschis poarta și mi se pare că a intrat. De atunci nu a mai plecat și am îndurat împreună viața, viscolele, necazurile și bucuriile gospodăriei. Ne-am jucat cu el de-a fuga, de-a mingea. Ne-a păcălit, l-am păcălit.

— Ce mai cîine ciobănesc! mi l-a felicitat odată un domn priceput. De unde-l ai? Tare aș ține să am și eu unul ca el. Cel mai inteligent și mai bun de pază cîine.

Am aflat atunci că Nicu Filipescu începuse să selecționeze la moșia lui un neam de cîine

românesc curat, că obținuse cîteva exemplare excepționale, dar că a murit înainte de a stabili un tip *ne varietur*. De la el încoace, acest fel de cîine n-a mai interesat decît pe hingheri și primă-ria care-i otrăvește cu stricnină. Subit, mi-am adus aminte de ochii lui Filipescu. Văzusem pe vre-muri în ei ceva nedefinit, care m-a intrigat, o vioiciune amestecată cu o dulce bunătate. Avea ochi de cîine ciobănesc, după cum și cîinele meu care stă acum îngîndurat are ochi de om.

I-am pus cîinelui meu mîna pe bot. El a oftat adînc. Suspinul venea de mai departe, de la suflet, nu de la o durere de trup, venea așa cum călătoresc și durerile noastre între o iluzie și o dezamăgire, ca o șoaptă gemută.

Cîinele meu știe, ca și țăranul, tot ce se întîmplă, fără să citească gazetele, fără să fie « informat ». I-am ghicit preocuparea, care a coincis cu o jig-nire citită la ziar. Era cineva la comună (pe acea vreme) de-o energie agresivă, cu o conștiință minunată de liberă, neîncîlcit în sentimente, vreun domn învățat, care pornea, cum spunea un comunicat, o « campanie », cu publicitate, împotriva cîinilor, desigur nu mai puțin pri-mejdioasă decît alte campanii și cu o bravură mai ușoară.

Mi se pare ciudat că oamenii din fruntea autori-tăților acceptă inițiativa exterminării celui mai bun prieten al nostru și tovarășul de mii de ani, care nu l-a trădat niciodată, al poporului ăstuia, atît de înșelat. Un fost prefect al capitalei, un general, m-a impresionat, ca nimeni altul, cu o cuvîntare, pe care o ținuse acum vreo doi ani, reprodusă de presă, comisarilor și agenților lui, despre dragostea datorită camarazilor noștri, caii și cîinii. Dacă urmărești viața particulară a unor oameni, ai să găsești în gospodăria lor mai todeauna cîinele, care aduce aminte omului

lealitatea şi credinţa şi senzaţia că nu e de tot singur în bordeiul lui şi pe bucata lui de pămînt, dintr-un haos, care se cheamă universul.

Ar fi oportun, faţă de scenele de prindere cu şbilţul pe străzile oraşului a cîinilor, tîrîţi brutal şi aruncaţi în cutie, şi faţă de spectacolul otrăvirii prin ademenire perfidă, să fie zelul regizorilor acestui teatru gratuit, la care asistă înspăimîntaţi şi copiii, cît mai temperat. Am văzut o femeie însărcinată clătinîndu-se să leşine.

Ştiu ce se poate răspunde, dar despre aşa-numita turbare mai e timp să vorbim.

1943

O VOCE DIN CER

Ioana d'Arc, fecioara ciobăniță din Domremy, liberatoarea, în capul unei armate franceze, a orașului Orlèans și arsă de vie la Rouen, în 1431 (la vîrsta de nouăsprezece ani), fusese chemată de marile ei fapte militare de niște voci... Adormind în mijlocul turmelor de oi, fecioara le auzea, îndemnată să ia oaste și să-și scape țara de năvălitori.

Că visul Ioanei s-a împlinit întocmai, asta poate că iese din perimetrul notărilor de față, dar ele reținpentru subiect o delicată analogie de frăgezimi.

Vocile nu se mai aud ca odinioară și nu le mai vin limpezi pămîntenilor dezmoșteniți, la ureche, din nesfîrșit. Am simțit ceva din misticismul acelor preacurate șoapte, ieri, la telefon. Dau senzația lui, așa cum am primit-o, fragedă și naivă.

— Alo! Alo!... Se poate vorbi cu domnul Tudor Arghezi?

— Da. Sînt eu.

— Aici e sora generalului Macici... Fratele meu vă mulțumește pentru articolul din ziarul *Bilete de Papagal*... Scrisoarea lui sosită de-abia acum... e datată 23 ianuarie și scrisă în munții Cehoslovaciei...

Înțelege oricine emoția pe care mi-a dat-o vocea necunoscută, o voce mică, gingașe. Mi-au trecut pe dinainte cîteva imagini dezlegate de

sensul lor: Ioana, turma de mioare, glasul celest, despresurarea Orléansului, catedrala oraşului, intrarea între orgile dezlănţuite a regelui Carol al VII-lea, steagul fecioarei martor al slujbei din catedrală. Ele s-au adunat în jurul spadei albe a generalului Macici, prezent în iconografia ceasului mare care sună din ceruri pentru ţara lui şi încins în curcubeul de zăpadă şi gheaţă al piscurilor alpine.

Mulţumirile domnului general Macici se cuvin, nu camaradului de la pupitru ci camaradului de la violoncel, camaradul Felix Aderca, autorul articolului despre general. El a scris că marele comandant spală departe de ţară onoarea naţională.

1945

FOTO-FOTO

La început, acum cîțiva ani, erau mi se pare unul sau doi. Suportabil. Treceai, și un tînăr apăsa un declic și-ți întindea sfiios un bilet verde, galben sau albastru, cu o adresă de fotograf. Asta se petrecea pe Calea Victoriei, ca și acum, dar cu oarecare discreție, cam prin Piața Teatrului Național. Dacă-ți iubeai personajul și-l doreai reprodus, te duceai la atelierul din adresă și te admirai, oglindit pe un carton.

Instantaneul pe negîndite, ca la jurnal, și reporterii, pîndind pe Chamberlain să plece din München și la Londra să coboare din avion, entuziasmat de un petec cu slove fluturat în aer, semnat de Reich pentru o pace eternă, călcată după cîteva ore, da domnului sau doamnei, surprisă la promenadă în obiectiv, un sentiment, oarecum, de istoricitate glorioasă.

Pînă atunci, satisfacția de participare la notorietăți imaginare, fictive, era gustată și de poporeni, în Cișmigiu și parcuri, unde o cătană și un văr cu cioareci, duceau de mînă un front de ardelence cu fustele umflate, încrețite pe o betelie, strînse după moda locală, mai sus de șolduri, aproape de înghițitoare. Pe un trepied cu cîrpă așteaptă ochiul magic înșurubat într-o ladă, al unui fotograf cu taxele plătite la primărie, și fiorul artei și al creației era distribuit în lumea măruntă, a un pol bucata.

Între timpuri, meșteșugul fotografic a cunoscut o evoluție înspăimîntătoare. Zece mii de fotografii, rapid succesive, dau, pe lîngă figura holbată, statică, a persoanei, zgîită în atitudinea cea mai avantajoasă; mireasa cu mirele, sosiți după biserică la nuntă cu negativul și pelicula; oratorul în extaz dinaintea unui public, tras cu elocvență pe sfoară, de la o tribună — însăși mișcarea, expresia mobilă și caracteristica necesară. Uzine de aparate și filme au contribuit la monstruoasa dezvoltare a fotografiei, ca odinioară drăcească invenție a lui Gutenberg, din care au ieșit gazeta, ziaristul, ziariștii, a patra putere în stat, rotativa, sulurile de hîrtie, raționalizarea, autorizația, cenzura — într-un cuvînt: libertatea presei, care garantează toate celelalte libertăți.

Amatorul, care-i o fizionomie obișnuită în muzică, pictură și literatură, nu putea să nu capete un loc de maimuțoi și în fotografie. Sînt oameni de ispravă, posesori de cîte trei, patru, opt, zece și cincisprezece aparate, de toate dimensiunile, sensibilitățile și fracțiunile, de o mare precizie. Secunda ajunge o unitate de măsură, obositoare ca un veac: viața la film e completă și voluminoasă la una mia parte din acest grăunte de timp. Nici nu ți-ai dus batista la nas și ai avut o sută de instantanee.

Ceva mai mult, chiar fotografia, geloasă de laurii unui Michel Angelo Buonarotti și Da Vinci, a devenit, mă rog! o artă de artist, refuzînd să rămîie un admirabil dar simplu document, care-și împrumută valoarea exlusiv de la obiectul reprezintat. Amatorul nu poate să nu-și puie și el personalitatea în joc, un scaun așezat de-a-ndoasele, o draperie sucită, o oală cu patru irișii în ea, natură vie și natură moartă în colaborare.

Dar juniorii din meserie s-au înmulțit peste măsură. Zeci și sute de ochiane urmăresc de-a lungul drumului asfaltat o doamnă, o domnișoară, de la un capăt la celălalt al Căii Victoriei, cu o insistență, care începe să fie indecentă și trivială. E cel puțin o lipsă de politețe să te crăcănezi din față, dinaintea unei trecătoare, nepoftit, cu o botniță mecanică la ochi, și să o înregistrezi.

A evoluat și simțimîntul satisfacției. Lipsa de stil profesional provoacă reacțiunea. Biletul verde, galben sau albastru e refuzat.

1946

S.T.B.

Cînd ești singurul scriitor din mahalaua ta și mai colaborezi și la ziarul *Adevărul*, care se bucură de mare trecere în public, iar, pe deasupra, mai ești și delegat al suburbiei Cărămidarii de Jos, un soi de primar hilar, prevăzut cu autoritatea de iscălire a dovezilor că enoriașul are o purtare exemplară, trebuie să mai tragi și cu urechea și să te mai faci și tîlmaciul nevoilor «generale» din cartier.

În mahalaua mea, afară, să mă iertați, de o mulțime de cimitire, vizitate de oameni încă în viață, sînt și alte instituții... Spitalul de boli nervoase, plin de clienți și servit de medici și de vizitatori, prieteni și rubedenii, e cel mai depărtat. O stație de radio oficială cu funcționarii ei, pentru știrile de stat își prezintă antenele ceva mai încoace. În sfîrșit, penitenciarul Văcărești, cu o populație permanentă, după socoteala mea, de vreo trei mii suflete, suflete de directori, de subdirectori, de medici și deținuți, cu cîteva ateliere importante (tipografie, fabrică de teracotă, fierărie, tîmplărie, cizmărie, croitorie etc., etc.), cu un spital, cu un hangar pentru montarea automobilelor, un întreg complex, un oraș, mereu cercetat de o mulțime de suflete de magistrați, de advocați, de doctori, de mușterii, de frați, de părinți de-ai internaților în pușcărie, în mare număr deținuți politici de toate nua-

nțele — e un punct din cartier, cel mai aglomerat.

Ei bine, toată această lume forfotită, variată, la care se adaogă băștinașii mei, mi-a dat un mandat și însărcinarea să mă prezint la Societatea tramvaielor și să pledez cauza ei, care, fie zis, în treacăt, e și cauza deputăției mele.

Linia de tramvai, de pe șoseaua Olteniței, e derizorie. Așteptările sînt imense și vagonul peste măsură de încărcat.

Iată propunerea practică și rezonabilă, adresată Direcției S.T.B., care a experimentat cu succes autobuzul nr. 31: să înființeze un autobuz pe linia Piața Mare — cheiul Dîmboviței (pe partea dreaptă) — Calea Văcărești — Penitenciar — Spitalul Central, dus-întors. Succesiunea vehiculelor la cîte cincisprezece minute ar fi tot ce trebuiește, și orice taxă de transport, fie cît de ridicată, s-ar compensa pentru călători, cu promptitudinea transportului, fiecare din ei cîștigînd cîteva ore pe zi. Ora de lucru sau pierdută îi costă mai mult pe pasageri, decît orice tarif. O încercare de o săptămînă ar fi concludentă pentru amîndouă părțile în chestiune: publicul și Societatea.

Îmi pare foarte rău că nu cunosc pe domnul inginer director general de la S.T.B., care ar putea să-și înlăture din titulatură indicația director, rămînînd general, de vreme ce are comanda în uniformă a unui corp de armată de setebiști. M-aș fi prezintat în locul acestei tablete în persoană, după șase ore de călătorie, cu mînecile scoase, cu nasturii rupți, șchiop și fără căciulă, ca să-i dau documentarea necesară despre felul circulației cu tramvaiul nr. 21.

Și sînt sigur că mi-ar fi acordat grațios, la plecare, un autobuz, ca să mă ducă înapoi acasă.

P.S. Un autobuz particular servește de cîteva zile distanța Sf. Gheorghe — Uzinele Lamaître, fără să fie cerut. Taxa pe această scurtă distanță: cinci mii de lei.

1947

LOVIREA LA PUNGĂ

În contradicție cu punctele de vedere fixe și infailibile după opinia celor pietrificați pe ele, realitățile știrbesc reveriile, uzează voința și dau îndreptățire reacțiunilor de transformare.

S-a luat o măsură binevenită, care nu fusese introdusă într-o legiferare niciodată, fiecare cîrmuire îngrijindu-se de popularitatea obținută prin concesiile minore. Puteai foarte bine să fii arestat, dacă răspîndeai Canstituția la sate, dacă lipeai un afiș ori țineai un discurs, dar aveai toată libertatea să taberi pe un adversar politic cu bîta. Erai dus pe sus și amendat cînd treceai drumul pe stînga, însă prinzînd un hoț și încredințîndu-l forței publice, poliția îi da drumul numaidecît.

E o libertate romantică la uzul demagogiei și o libertate cuvenită demnității de om a cetățeanului, cum i se zice. De vreme ce nu costă nimic, s-a preferat mai întodeauna celei de-a doua, întîia. În momentele electorale se aduceau în cîte o mahala vagoane de nisip și piatră pentru pardosirea unei uliție de infern. A treia zi, după votarea din sector, materialele erau ridicate și transportate într-un sector, unde operația încă nu începuse. Cîteodată, incuria și lenea le lăsau pe loc, neîntrebuințate și materialele dispăreau cu sacul și roaba, încet-încet, pînă ce nu mai rămînea nici urmă. Locuitorii se plîngeau la

primărie, și primăria îi primea cu surîsul caritabil al unei bunăvoințe. Primarul mai făcea o declarație despre marile lui intenții de viitor și emitea cîteva principii. Deficitul pentru bugetul comunei se reporta pe anul următor, impozitele mai crescînd o dată cu ce s-a furat, distrus și uitat un an de zile. Dar un puț părăsit, în care căzuseră oamenii noaptea, fără să mai iasă din el singuri și vii, a fost acoperit cu o scîndură de-abia în zece ani. În canalul descoperit pentru aerisire și-au frînt picioarele caii pe socoteala sătenilor aducători de legume. Vaca unei sărmane femei, ucisă de o locomotivă, a căzut în spinarea ei. Direcția Generală, citindu-i jalba, a surîs. Ea surîdea și la jaful mesageriei, dar nu tolera o grevă în ateliere și trăgea cu pușca.

Măsura luată de curînd privește automobilele. E regretabil, dar s-a vîrît în sancțiuni o dogmă neglijată: răspunderea părinților. Dacă un copil dă cu pietre într-o mașină « Lincoln », plătesc părinții. Metoda e bună. Ea trebuie însă generalizată și văzută pe latura exactă, adeseori copiii fiind înșiși părinții. Gunoaiele acumulate și lăsate ani de zile să putrezească în nasul locuitorilor, cadavrele lepădate pe străzi și la vecini, lăturile și scursorile, ruperea gardurilor, prădarea pomilor, devastarea semănăturilor de zarzavat, puse acum în primăvară de unii și zmulse de alții, sute și mii de pagube în aparență mărunte, contemplate de pe un fotoliu capitonat, dar care se soldează, strînse laolaltă, cu o calamitate, trebuiesc de urgență atribuite unei competențe cu efect imediat: chitanța de amendă plătită pe loc unui însărcinat din mahala, ales dintre locuitorii gospodari. El poate să fie interesat cu atît la sută din amendă și să primească și să soluționeze

pe calea chitanțierului plîngerile verbale primite.

Dacă alt sistem de educație e inaplicabil, educația prin lovirea la pungă pare să fie eficace.

1947

NEMAIȘTIUTE

GHERASIM SAFIRIN

Note pentru conflict

Conflictul bisericesc sau mai scurt « Conflictul » e o luptă ce se dă de zeci de ani în sînul sau mai bine zis în bălegarul bisericei românești moderne. Episcopul de Roman, Safirin, reprezintă astăzi pe toți revoltații anomi care au dispărut fără de urmă, reprezintă toate inteligențele înăbușite, toate naturile idealiste care s-au îndreptat către biserică și au trebuit să se obișnuiască regimului de murdărie și pe un nou munte Sinai, de gunoi, să-și așeze un scaun de episcop, sau să fugă. Cine a trăit în acest mediu infect ce este clerul român, atît cel mirean cît și cel monastic, știe viața de asuprire, de intrigi tragice, de intrigi cotidiene ce se poate duce subt binecuvîntarea din icoane a dreptei lui Hristos.

Mitropolitul Atanasie reprezintă dimpotrivă, pe toți ceilalți, majoritatea întinată, hîdă, vicioasă a clerului din țară. El are cu dînsul vocea nocturnă a mlaștinilor și forța mută a viermilor de cadavre. El e destinat să triumfe.

Bage de seamă guvernul pe cine îndreptățește, ca să nu adaoge o crimă mai mult la istoria României moderne, pentru care de nu vor fi documente la-ndemîna crudului judecător de mîine, aceasta își va trage izvoarele din sufletele celor puțini, buni și curați. Mai ales guvernului conservator i se cade să sprijine elita și s-o înmulțească. Subt cuvînt că disciplina e călcată, să nu se ucidă încă o dată avîntul de frumos, de bine, și de

dreptate, atît de prigonit la noi; să nu se asasineze cu desăvîrșire în noi nădejdea că țara noastră poate fi îndreptată. E un fatalism sălbatic. De cîte ori se ridică un strigăt, îndată are loc în umbră ceva ca o spînzurare, și strigătul a tăcut. De cîte ori plînge cineva, ochii lui sînt șterși cu sabia. De cîte ori dorești ceva, trebuie să vie convingerea neizbutirii.

O să ajungem în această țară să nu mai știm voi, să nu mai știm crede, să nu mai știm cînta, să nu mai știm a ne bucura și nici chiar simți durerea. Vom rămîne ca niște milioane de fantome, înspăimîntate, neștiind niciodată ce trebuie să facem, neputincioși de lașitate, și cu un amar de nestins în sufletul nostru de popor tînăr și puternic, dar inutil. Domnilor din Sfat și Adunare, judecați cu liniște și băgați de seamă. Să nu ajungă poporul nostru respins din toate și din sufletul lui, ca o colonie de ocnași, iar România ca o insulă de exil.

Episcopul Gherasim e reprezentativ. Sîntem gata cei care credem în biserică și cei care ne-am convins la ce slujesc ele — și poate că vom avea o așa dovadă din nou zilele acestea — sîntem gata să facem din el simbol pentru revendicările noastre. Ființa lui depășește biserica. Episcopul Gherasim este un bărbat întreg, e realizarea acelui tip sufletesc pe care nil propovăduiesc în școli și cărți dascălii și cugetătorii și a cărui superioritate statul o recunoaște. Trebui-va oare să renunțăm la acest ideal de virtute și să dobîndim credința că dacă statul împinge la o asemenea morală o face pentru scopul tăinuit de-a elimina pe toți cîți o realizează? . . . Cum se poate da în judecată episcopul Gherasim? Unde s-a mai văzut ca un acuzator să fie dat judecății, pentru că acuză? Să se judece procesul acuzatului. Vinovat, să-și ia pedeapsa. Numai nevinovăția lui

poate arunca pe acuzatorul mincinos în păcat și atunci acesta să fie la rîndul lui judecat, și osîndit. Ți se pare, cum se desfășură lucrurile, că trăiești, la teatru, peripețiile unei nebunii cu multe acte și tablouri, ticluite așa ca să descurajeze spectatorii.

1911

INTERVIU CU I.P.S. MITROPOLIT PRIMAT D.D. ATHANASIE MIRONESCU

Grava și violenta redeschidere a conflictului sinodal, dacă n-a alarmat peste măsură pe nenumăraţii pravoslavnici creștini îngenuncheaţi subt patrafirul sau fustele doamnelor române ortodoxe, a avut în schimb darul să alarmeze pe ziariști și pe politicieni. Deschideți toate ziarele din săptămîna asta și veți citi titluri senzaționale cu litere de-o șchioapă : *Conflictul sinodal, Acuzațiile episcopului de Roman, Demisia mitropolitului, Demisia n-a fost dată. Unde e misterul ? Injectorul miraculos.* Abateți-vă pe la « Capșa » și la fiecare masă veți găsi grupuri-grupuri de gravi oameni politici care discută în taină, cu gesturi dezasperate, cu sufletele strînse de durere pentru încercările sfintei noastre biserici.

În fața acestor preocupări obștești, firește că *Facla* nu putea rămîne indiferentă. Mai mult decît atît. Niciodată poate menirea de scormonire și de luminare a misterelor întunericului n-a fost mai în conformitate cu numele *Faclei* ca în actualele împrejurări. Obișnuiți însă să facem lucrurile în mare, nu ne-am mulțumit să redactăm un simplu articol de reportaj sau măcar de fond, ci am luat hotărîrea eroică să descoasem noi firele încîlcite ale intrigelor preoțești și hotărîrea și mai eroică încă, să ne adresăm direct mitropolitului primat.

Zis și făcut.

În urma unei consfătuiri furtunoase în redacția revistei, am fost delegat să urc, însoțit de excelentul nostru desenator, dealul Mitropoliei și să pătrund, cum oi ști și cum mi-oi pricepe, în apartamentele mitropolitane.

Întreprinderea mi-a fost tocmai ușoară. Doi cerberi, subt înfățișarea cucernică a doi călugări, au știut să reziste cu gesturi cuvioase dar inexorabile, stăruințelor și discursurilor mele insinuante. Aproape pierdusem orice nădejde de audiență și de interviu, aproape plîngeam soarta nenorocită a numeroșilor noștri cititori, cînd o idee genială îmi fulgeră prin minte. Ideea mi se prezintă sub trăsăturile unei bunici repausate întru Domnul cu vreo douăzeci de ani înainte de nașterea mea. Mi-am vîrît mîna în buzunar, am ridicat ochii în tavan, și-am strecurat în mîinile cuviosiilor lor de-un parastas pentru sufletul bunicei. Efectul a fost instantaneu. Două minute în urmă eram prosternat la picioarele mitropolitului.

— Ridică-te, fiule, mi se adresă cu o voce obosită de rugăciuni înalt prea sfinția sa, întinzîndu-mi mîna să i-o sărut. Ce vînt te aduce în chilia mea?

Am aruncat o ochire repede în jurul meu, în chilia spațioasă și luxoasă a vicarului lui Iisus, și-am împreunat mîinile în semn de deznădejde.

— Înalt prea sfinte, viu spre tine ca spre izvorul dezlegărilor de toate relele și îndoielile și ca un umil trimis al revistei *Facla*.

— *Facla ? Facla ?* . . . șopti gînditor mitropolitul, da, am auzit de revista asta. Așteaptă, mi-aduc aminte.

Fața înalt prea sfinției sale se lumină ca de un har divin.

— Mi-am adus aminte. Da, *Facla*, revista domnului Iorga.

O sfeclisem. Luînd tăcerea mea drept o confirmare, cuviosia sa binevoi să adauge:

— Trimisul *Faclei* e binevenit în casa Domnului. Nicolae Iorga e o oaie binecuvîntată în turma sfintei noastre biserici ortodoxe de răsărit. Spune, fiule, ce te-aduce la noi și descarcă-ți inima fără teamă.

— Înalt prea sfinte, viu cu smerenie să te vestesc că e mare vîlvă și prăpăd pe biata țară. Privirile tuturor credincioșilor sînt întunate spre tine. Toți așteaptă cuvîntul de izbavă. Gherasim Safirin a turburat adînc sînul bisericii.

Auzind numele episcopului de Roman, înalt prea sfinția sa sări ca ars de pe jilțul arhipăstoresc.

— Iar Safirin, și-aici Safirin. Aferim Saferin! Ce mai vrea cu mine popa ăsta?

— Vai, numai Dumnezeu știe ce vrea! Dar oile păstorite de sfinția ta behăiesc îngrijorate și așteaptă cu inima strînsă un cuvînt de la tine.

Îl imploram acum cu ochii, cu gesturile, cu vorbe dulci ca mierea și ca fructul oprit.

— Spune ceva prea sfinte. Dezvinovățește-te. Dezleagă norodul tău din îngrijorare și din îndoială. Ce e adevărat din toate cîte se șoptesc în taină?

Mitropolitul mă spiona cu coada ochiului. Mă judeca și mă cîntărea.

După un minut de tăcere, un minut lung cît un veac, păru în sfîrșit că ia o hotărîre.

— Poate că ai dreptate, fiule. Căile Domnului sînt necunoscute. În veacul nostru, cine știe, poate că vorba unui gazetar va aduce pacea și liniștea în biserică.

Vorbind astfel, mitropolitul vîrî mîna pînă la umăr în buzunarul anteriului, scoase o cheie misterioasă, dădu puțin la o parte o icoană de argint și, dintr-o gaură făcută în părete, luă o casetă bătută în nestimate.

Așteptam cu sufletul pe buze.

Mitropolitul vorbi:

— Sînt învinuit că pe vremuri mi-au plăcut cele lumești și trupești. Și ce dovezi au adus împotriva mea, pîrașii mei și dușmanii bisericii? Uită-te și tu, fiule.

Emoționat, cu privirea pierdută în farmecul amintirilor, înalt prea sfinția sa scoase, din caseta deschisă, o fotografie.

— E fotografia Miței. Era frumoasă, hai! adică frumoasă cum trebuie să fie o mireasă a Domnului nostru Iisus Christos. Aveam două fotografii de la dînsa. Pe cealaltă au pus mîna vrăjmașii bisericii. Își închipuiesc ei că au să mă distrugă cu o fotografie! Dar ce dovedește o fotografie? Spune, fiule, spune tuturor, că pe oița asta blîndă, rătăcită în fărădelegile lumii, am luat-o, am ocrotit-o, și i-am arătat căile Domnului și mîntuind-o de ispitele altora i-am deschis porțile raiului.

O lacrimă divină umezi genele mitropolitului. Cu mîna tremurînd de cuvioasă și resemnată indignare, scoase încet, în extaz ca în fața unor moaște sfinte, alte două fotografii.

— Portretul Fifiței! Binecuvintează amintirea ei, Doamne Dumnezeule, care ai făgăduit iertarea ta celor care au păcătuit mult, dar au iubit mult. Fifița n-a știut altceva în lume decît să iubească și pentru asta o vrăjmășesc cei plini numai de venin și de ură. Pentru asta s-au răzvrătit împotriva mea prigonitorii vieții, pentru că am păstorit cu îngrijire turma Domunlui și pentru că am cultivat cu patimă viile lui.

Vorbind astfel, contempla cu durere o fotografie ruptă în două.

— Privește ce-au făcut din Lenuța! Fără teamă de Dumnezeu au încercat să mi-o ia, să mi-o

fure, să mi-o ascundă. Biata Lenuța! Dumnezeu a avut milă de sufletul ei. N-a făcut pe cheful dușmanilor, a lăsat-o în mîinile mele așa cum a fost aievea, necăjită și ruptă de oboseala îndelet-nicirilor pioase.

Dar n-au încercat să mi-o fure numai pe dînsa. Nimic nu mi-au lăsat, fiule, întreg, neștirbit. Asupra a tot ce-avea mai scump inima mea greu încercată, au întins mîna lor sacrilejă. Aveam doi papuci, doi papuci în care umblaseră picioarele Fifiței! Mi-au lăsat numai unul.

Ce-or să facă cu celălalt? Ce-or să dovedească? E scris undeva că a fost al ei? Și dacă se va dovedi că a fost al ei, se va dovedi oare cu asta vina mea? Nu vezi, fiule, cum le-a rătăcit Dumnezeu mințile? Nu vezi cum ura lor și armele lor sînt piedestalul pe care se vor ridica nevinovăția și martirul meu. Toate dovezile lor nu vor face decît să trîmbițeze suferințele mele. Vor aduce un teanc de scrisori.

Vor citi din ele că în carnea mea menită pieirei intrase adînc germenul boalei, că sufeream toate chinurile lumești, că mă văitam unui prieten și că-l rugam să-mi trimeată întru alinarea suferin-țelor ceva medicamente și un flacon de extern-brou.

Unde e vina, unde e crima, unde e păcatul? De ce a lăsat Dumnezeu pe lume boalele, dacă nu ca să încerce puterea și răbdarea noastră. N-a trimis tot El odinioară lepra, ca să certe trufia și necredința oamenilor. N-a înflorit El trupurile pustnicilor și ale sfinților părinți ai bisericii cu bube urîte și hidoase. De ce lui Dumnezeu nu i-ar fi îngăduit să meargă alături cu progresul vremii? Cum altădată scotea răul din aleșii lui prin puroiul bubelor, azi scurge tot răul din noi prin . . .

Dar înalt prea sfinția sa n-apucă să termine fraza. În fierbințeala apărării, umblînd cu mîinile îngrijorate în caseta bătută cu nestimate, luă din nebăgare de seamă și ridică în slava cerului, ca un potir, ca un odor sfînt, ca instrumentul încercărilor, martirului și viitoarei lui glorificări, un clistir.

1911

MITROPOLITUL ATHANASIE

Dacă aș fi pictor și ar trebui să evoc, într-o privelişte cu cerul vînăt, figura lui Iuda în ziua lui de concentrare satanică, m-aș inspira de la figura stîncoasă și devastată de un rînjet ce pare că zîmbește a mitropolitului Athanasie Miro-nescu. Din prima zi în care l-am văzut, am și simțit în acest fost preot de țară, o întrupare de Belzebut. Și nu-i aduc nici o învinuire că ființa lui aspră îmi gonește pe dinaintea ochilor mai multe imagini de infern decît de paradis. Dimpotrivă, găsesc în notele mele mînăstirești aceste rînduri ca o laudă, sau cum s-ar zice mai pe bisericește, ca un condac la ziua sfîntului.

Cineva mi-l înfățișa deunăzi ca pe un mărăcine. Comparația cu acest fier vegetal ce îngrădește și ornamentează pustietatea drumurilor uscate și înțeapă capetele țapilor la păscut, e nimerită.

Barba lui roșie și răzvrătită în jurul unei guri făcută pe mîrîit, nasul lui animalic, ochii lui cu o licărire-n ei de căutătură de șarpe, îl fac interesant și antipatic. Cînd vorbește mitropolitul Athanasie, cum rostește el, scrîșnește la fiecare cuvînt și gesticulează ca un ciocan, cu pumnul închis și strîns de trosnește. La fel vorbește și de Dumnezeu și de domnul Sturdza, de care se temea pe vremuri; orice subiect îl abordează la fel. Uneori rîde. Atunci simți cît poate fi de primejdios. Sînt convins că mitropolitul Atha-nasie nu s-ar da înapoi de la nici un mijloc ca să-și

nimicească un adversar. A sfărîmat pînă-aci cîțiva preoți acuzatori și îl cred în stare să țină piept ca un lup încolțit și disperat, și sinodului caraghios care azi îl sărută și mîine îl scuipă, și guvernului care iar disputa prada. Mitropolia e prada lui; o ține.

Ne-am fi așteptat să avem cîndva în Athanasie un mitropolit înviorător, plin de pilde și dispus să curețe biserica. După o domnie demnă dar ștearsă, cum a fost aceea a prelatului admirabil și ascetic Iosif Gheorghian, o cîrmuire expresivă și vie ar fi fost binevenită. Sînt în biserică alte lucruri de făcut decît temenele orientale și metanii la sfîntul Ombilic.

O iluzie și aceasta. Athanasie a debutat cu o precupeție și a fost ales ca să voteze o lege necanonică. Este, cred, singura ispravă demnă de socotit în viața-i de prelat. Nu mai putem vorbi de scrierile lui plagiate, nici de virtuțile-i teologale... Era prieten îndeaproape cu domnul Chiriacescu, prin care trebuia să-și cadă foaia de viță. Acum cîțiva ani, două cluburi arhierești se găseau în București, în dosul Mitropoliei. Un club era prezidat de domnul doctor în teologie, profesor Dragomir Dumitrescu, fost monah; celălalt sta subt îngrijirea domnului doctor în teologie, profesor Chiriacescu. Cîte sfori s-au tras de-acolo singur Necuratul le cunoaște, deși poate că acest tovarăș intim al breslei preoțești le-a strecurat și-n urechea și notele noastre. Acolo se făceau arhiereii, episcopii, mitropoliții, la o partidă de biliard, la un suculent curcan fript în săptămîna mare. Dovada acestei prietenii o aduc medicamentele cele mirenești pentru suferințele cele de la Eva. Prea sfinția sa și domnul doctor profesor n-aveau nimic ce-și ascunde.

Cum s-a stricat această prietenie, este și acum o taină, ca o a opta taină. Adevărul însă n-a fost spus nici în ultimele declarații oficiale scrise,

făcute acum în urmă de domnul Chiriacescu. Să nu-l căutăm prea mult. S-ar putea să-l găsim și am jigni prea multă prostime. Chiar primele noastre însemnări, de un stil mai înalt și mai frumos, au pricinuit unui redactor de la *Viitorul* o vărsătură de creier.

Fapt este că pe cînd îndemna la posturi, smerenii, rugăciuni, pe credincioși: pe cînd în bietul nostru popor mințit din toate părțile, juca rolul arhieresc și ipocrit de tămăduitor de suflete; pe cînd cerea mai micilor lui fecioria sfinților — înalt prea sfinția sa domnul domn Athanasie pătimea la părțile rușinoase. Dacă din greșeală un diacon l-ar fi căutat în timpul liturghiei în buzunar, subt sfintele veșminte, ar fi dat de un injector. *Luați, mîncați, acesta este trupul meu carele se frînge pentru voi !* cînta mitropolitul cu mîna pe sfintele vase în fața obștii îngenuncheate. În același timp, ceva din sineși zăcea beteag într-un manșon de vată.

Aceste boale nu-s exclusiv episcopale. Diaconii, preoții, paracliserii, arhimandriții, le cunosc. Și nici n-ar fi ceva de zis. O boală e și scurgerea, o boală și tuberculoza. Însă biserica se inspiră mai cu seamă din vinele sexuale, ca să ia prestigii de necrezut și nu e o frază bisericească să nu se refere la un organ. Episcopatul trăiește mulțumită prezenții la om a mădularului celui mai depărtat de minte și mai apropiat de fecale. E o așa de mare înrudire între spiritualitate și el, că evreii se apropie de anume proeminențe cu foarfeca și muscalii cu scopitoarea.

Ori, evident, castitatea preoțească e o minciună, o minciună toată parada cu care se orbește lumea, o infamie! Dacă le-am spune noi, zarzavagiii de la Vălenii de Munte ne-ar numi « jidani ». E bine să dea dovadă de ele mitropoliții.

1911

I.N.R.I.

Povestea este veche și vine din Scripturi.

Fața lui palidă a fost. Ochii lui limpezi, cum sînt apele în războiul cărora se țese linul revărsat al zilei. Pe mîini îi răsărea lumină, pe buze bucurie dureroasă. Avea cuvinte în sufletul lui, mari ca răsunetul cerului clătinat de trăsnet.

Făptura lui întreagă era curată ca a unuia ce umblă numai printre flori și mărgăritare, și gîndurile lui înalte erau cum trebuie să fie mintea păsărilor zburătoare pe bolta cea mai de sus.

Numele acestui tînăr, frumos ca o domniță, dar hotărît ca un bărbat, cu părul ca rugina sau negru ca smoala, era Iisus din Nazaret, de neam jidov.

Nu ieșise din nici un seminar, nici nu era doctor în teologie și nici nu știa măcar scrie sau ceti. Pentru dogmatică și exegeza biblică nu roșea să aibă nepăsare.

De tipografia cărților bisericești auzise prin Ierusalim din gura neguțătorilor de smirnă, lumînări și pește, care traficau în jurul mitropoliei.

Însă, pribeag pe drumurile Iudeii, se auzea rostind cuvinte de acelea care se împlîntă în inimi ca plugurile și lasă brazdă deschisă vînturilor aducătoare de ploaie. Erau pe urmele lui ologii și copiii, morți deșteptați din putreziciune și muncitorimea în juguri.

Și fiind atît de blînd și tînăr începu să propovăduiască bunurile neatinse, înfrățirea dintre

oameni și lepădarea de rele. Cu un bici în mînă izgoni din templul mare vînzătorii.

« Pui de șerpi, morminte spoite », așa era salutul lui cînd se întîlnea desculț cu arhiereii cei înfășurați în odăjdii și cîrpe de mătase.

Ridicat pe un munte într-o zi de gloată și neastîmpăr, vorbi cu brațele întinse, în vorbe care înfioară și făgăduiesc și trezi în inima mulțimii dorurile de izbîndă.

Altă dată, îndoindu-se și ostenit, căzu în genunchi și s-a rugat, cu ochii îndreptați către stele, care înfloreau depărtate printre crengile de măslini, o întreagă noapte.

Și fiindcă era sfînt și răzvrătit și mare, fu judecat și ucis prin răstignire ca omorîtorii.

Și de atunci încoace povestea lui a rămas. S-au ivit popoare noi, biserici și preoțime s-a iscat din cuvintele lui, care fură adunate într-o carte legată în scoarțe de argint, și cartea fu așezată pe un altar și tîlmăcită la toată lumea.

Unii zic că Iisus a fost și alții zic că nu se putea să fie. Și e într-adevăr de mirare că un om a putut purta o viață întreagă suferința lui Dumnezeu într-însul, ca o fericire. Dar bisericele s-au întemeiat numai pe învățătura lui cea mai grea de urmat și dacă a izbutit creștinismul, n-a fost pentru că el ar fi o lege mai bună, mai înaltă, mai desăvîrșită decît altele, ci din pricină că austeritatea și abnegarea pe care el o propovăduiește răspunde mai bine decît orice altă învățătură ipocriziei omenești. Creștinismul aduce vălul alb de curățire de care, ca să se arate spurcăciunea între oameni, are nevoie.

Și de-atunci, fiindcă Iisus a spus iubiți-vă unii pe alții, unii pe alții s-au urît.

Fiindcă el a zis nu face altuia ce nu-ți place să ți se facă ție, răul s-a făcut cu atît mai multă

înviersunare cu cît cel care-și nutrea viața dintr-însul era mai creștin și mai apropiat de Dumnezeu.

Fiindcă s-a zis să nu ucizi, asasinatul pentru Dumnezeu a fost pus la cale obișnuită.

Foaie cu foaie, rînd cu rînd, evanghelia s-a urmat în felul acesta. Creștinismul n-a schimbat un singur om pînă azi; creștinismul nu e o învățătură de urmat, e o fire cu care te naști. De aceea cel mai bun creștin tot Hrist a fost.

Dar dacă noi o recunoaștem și creștinii cu noi, cei pregătiți, o recunosc, biserica nu poate, clerul respinge această vedere omenească. Altfel, ce rost ar avea să-l mai învinovățim și din rîndurile lui impure pentru ce am mai scoate cîte un prelat, de ce i-am mai rupe acestuia de pe trup hlamida purității, subt care cele șapte bube ale păcatului aspru pedepsit și blestemat de dînșii, curg ca șapte fîntîni?

Clerul mai bine ar pieri decît să renunțe la sucul gras al ipocriziei. El din Iisus își croiește modelul și pe doctrina lui a zidit o biserică. Model mințit, biserică zilnic trădătoare.

E o datorie dară, onestă și pilduitoare pentru noi, să confruntăm copiile cu modelul. De cîte ori găsim asemănare, o asemănare rară de pe urma căreia un episcop, Gherasim al Romanului, se vede amenințat să piară, trebuie să ne plecăm. Și trebuie să ne răzvrătim că, ceilalți, cei mulți, numărul și puterea sînt tăgada legilor pe care ni le impun, cu care ne orbesc.

Sinodul românesc e desigur o instituție superioară. Un arhiereu e ceva ca un Iisus mai nou, îmbrăcat însă mai bine, cu ceva ipoteci și acțiuni industriale prin buzunare, prost crescut, din topor, lingușitor și fariseu, slugă a oricui, cîtă vreme

cîştigă şi vrăjmaş plin de curse dacă nu şi de îndrăzneală.

Noi nu vom slăbi din rîvna noastră de o biserică al cărei drept la viaţă nu se mărturiseşte cu nimic şi a cărei existenţă e o perpetuă ruşine pentru ţara ce o întreţine. Dar Iisus cel din Scripturi şi din sufletul nostru neîndrumă şi este cu noi . . .

1911

PROCESUL DE LA SINOD

Mitropolitul Athanasie Mironescu și-a început apărarea . . . O apărare curioasă ce seamănă cu o învinovățire. Fiece frază îl acuză, fiece cuvînt ce-l rostește e o sentință pe care și-o dă singur. Protestările sale înseamnă: sînt vinovat, deși gura lui nu voiește să o afirme.

Rar s-a văzut o dezvinovățire care să confirme mai bine acuzarea, aducîndu-i și dovada sufletească a unei deprimări imense. Vinovăția mitropolitului, pusă din punctul de vedere lumesc n-ar avea, drept vorbind, importanța pe care în primul rînd i-o dă chiar mitropolitul. Însă ce mărturie mai bună că la onoarea situației lui false ținea înainte de toate și că a trece drept ce nu este era singura și adevărata lui preocupare bisericească?

Cu toate dovezile subt care zace cinstea lui de mitropolit, mai puteam crede că omul acesta va găsi în ultima clipă o stare sufletească mișcătoare și o sinceritate care să pricinuiască un discurs frumos. Asasinii vulgari, care omoară pentru aur, tot au în atitudinea lor o linie și în apărarea lor un punct mai stabil. Inteligența mitropolitului Athanasie hrănită și dezvoltată numai pentru nevoi de șiretlicuri cu pîinea ipocriziei, e lipsită de orice avînt și prea departe de putința de-a înțelege rostul lui în procesul actual. Uneori e agresiv, fără putere, ca un muribund, și apoi cade și se rostogolește. Vrea ceva și nu

ştie ce, bîjbîie cheamă-n ajutorul lui insinuarea şi minciuna. O sumă de călugărisme inutile, care servesc cel mult a pune în vileag de cîtă josnicie poate fi în stare un suflet de mitropolit în zilele noastre. În sforţările lui naive, el crede că se poate înlătura vinovăţia şi judecata prin întîrzieri şi abateri neîncetate de la chestiune. Mitropolitul Athanasie e doar teolog. Contraziceri şi salturi, un fel de danţ al aberaţiei, ceva neobişnuit de straniu. Cînd îl vezi ca pe un satir orb iritat de muşcătura muştelor cu camilavcă, ce-i devoră sexul; cînd ca pe un copil hidrocefal cu capul umflat ca un pîntec; cînd ca o vrăjitoare isterică.

Şi ce miros împrăştie în jurul lui acest cadavru cu mitră şi omofor!

Îl analizezi, îi cauţi o îndreptăţire. Ca om ai putea să simţi pentru el oareşicare chin sau milă.

De ce n-ar fi iubit şi el şi de ce nu i-ar fi permis şi lui să poarte lipsa unei idile ca o suferinţă? Episcop, nu-l turbură aceleaşi doruri ca pe Pafnuţiu din *Thaïs* şi pe dînsul? N-are şi el, ca toţi ceilalţi oameni, viziunea unei bucurii împărţite cu natura, la o bătaie de vînt, de frunze şi de raze? Şi dacă a jurat o castitate pe care veşnic o ironizează tocmai ceea ce-i mai puţin ironic şi mai frumos pe lume, iubirea; şi dacă a jurat să fie nesimţitor la toate şi ursuz, nu se deşteaptă subit şi în lăuntrul lui cîntecele fermecătoare care cheamă poezia şi păcatul? E un roman nespus de torturător, fără îndoială, să fii chemat la răspundere ca un făcător de rele, pentru că ai iubit o femeie.

Dar pentru el nu-i nici o îndreptăţire, nici o cruţare. Mitropolitul Athanasie e pretutindenea şi e şi aici meschin. Iubirea lui n-a fost iubire; călugăria lui nu e călugărie; bărbăţia lui nu e

bărbăție; totul într-însul este nimic și este altceva decît ar trebui să fie. Cum să-l ierți omenește cînd el nici om nu este? Acest arhiereu n-are cel puțin curajul frumos al faptelor lui. Ce întrupare tipică a duhului teologic și bisericesc și ce pildă de efectele lui morale! Dacă domnul Chiriacescu e un exemplu de ținut minte al acestei morale, mitropolitul Athanasie e și el altul.

Mitropolitul Athanasie merită disprețul cerului și a pămîntului, la un loc. Din fața acestui tip de viețuitoare însuși păcatul Sodomei se dă înapoi cu spaimă. E cineva mai negru și mai întinător decît el, e duhul bisericesc.

Și să nu credeți că i-a lipsit lui Athanasie, monahului Athanasie fostului mitropolit Athanasie, prilejul unui act de adevăr și de frumusețe. Dacă în loc să piară ca un popă de rînd, prins beat în lupanar, și-ar fi adunat sinceritatea și ar fi redevenit om cel puțin, cînd a fi om e atît de mult și atît de greu, — el ar fi putut cîștiga o victorie mai vie și mai hotărîtă decît aceea a episcopului de Roman.

Căci în această împrejurare el s-ar fi ridicat în jețul lui cu fața luminată și ar fi putut vorbi prelaților din sinod:

« Prea sfinți părinți, adevărat grăirăți, am greșit. E o greșeală să iubești o femeie, e un păcat — și în păcatul acesta recunosc că am căzut. Am fost bolnav, păcatul acesta e și mai mare; așa voiește mintea noastră strîmtă și neștiința noastră. Toate vinovățiile mele, le recunosc. Nu-mi mai aduceți dovezi, e de prisos. Lăsați martorii liniștiți.

Însă vă rog să-mi spuneți care dintre voi, frații mei întru Domnul, n-a pătimit și pătimește de aceleași căderi, pe care eu, ca om, cel puțin acum, după ce am mințit omenirii o viață întreagă, cutez să le mărturisesc și justific? Toți tovarășii mei de-aci, care mă judecă după ce m-au

linguşit, toţi aveţi cel puţin o femeie, toţi suferiţi de cel puţin o boală. Toţi aţi slujit liturghia şi aţi sfinţit biserici purtînd în cămaşa voastră mirosul unei nopţi de curvie.

Vă voi spune cîte femei aţi înşelat . . . uneori cu ştiinţa bărbatului; cîte case aţi stricat; cîţi copii în familii cu frica de Dumnezeu poartă, subt numele unui tată de formă, figura voastră şi ochii voştri spurcaţi. Şi de-ar fi la o scînteie de iubire! dar nu-i decît o neînfrînată sete de-a pîngări ce atingeţi, pînă şi iubirea. În casele voastre noaptea se petrec mai multe decît s-a petrecut în odaia mea, cînd adunaţi la beţie nu mai deosebiţi nici vîrstă, nici sex şi chiar pe Iisus de-ar fi atunci cu voi, răstignit pe crucea lui, ia-ţi rupe spinii şi hlamida şi l-aţi viola pe rînd! Cunosc episcopi aci în jurul meu, care au înmulţit omenirea din belşug: unul din ei voia deunăzi să plece şi chiar să se răspopească înainte de a-i fi trecut pe obraz briciul ce-l aşteaptă. Altul din prea sfinţiile voastre a răposat întru Domnul, acela avea şase copii aruncaţi pe drumuri, care mai înainte de-a muri el, cerşeau paraua călugărească. Strînşi în jurul mumei lor — zdrenţuroasă şi aproape goală — cu acelaşi trup pe care tînăr şi ivoriu trecea barba parfumată a unui prelat ilustru, copiii se duceau din biserică în biserică, după cerşit, unde dînşii se simţeau mai aproape de Domnul.

Mai văd printre prea sfinţiile voastre pe unii care, ca să păzească faţa lucrurilor bisericeşti mai bine, au ţinut pe lîngă casă pe feciorii cu ochi albaştri şi părul buclat, care s-au învoit să simtă femeieşte. Iar cei sfinţi cu adevărat dintre noi, adevăr zic vouă că fac dragoste singuri, cu mîna care binecuvîntează cuminecătura.

Dacă voiţi, judecaţi-mă. Eu voi dovedi fieştecăruia din voi, ceea ce voi ascundeţi. »

De-ar fi vorbit mitropolitul astfel, negreșit că situația lui ar fi alta și, odată cu simpatia ce și-ar fi căpătat, ar fi provocat în sfîrșit o mișcare de surpare definitivă sau de preschimbare, de care biserica românească simte nevoie. Episcopul de Roman ar fi rămas pitic, să lupte prin trecutul foarte vechi cu beteșugurile primitive ale creștinismului bisericesc și bolnav.

Episcopul de Roman a cîștigat dimpotrivă tot ce a pierdut celălalt. Superioritatea lui e uriașă, de la prima ședință a sinodului. E omul concentrat, liniștit și sigur, care nu se teme să dea o lovitură și care știe să fie energic și uniform în hotărîrea lui. E drept că acuzările îi aduc și ele puterea lor. Din mentalitatea episcopului lipsește micimea și amăruntismul inutil în care se înecă abilitatea de advocat prostănac a lui Athanasie.

Sobru în cuvinte, măsurat în subiectul lui, episcopul Romanului înspăimîntă prin rigiditate. O parte din public vorbește cu groază de lipsa lui de milă creștinească, de cruzimea cu care își susține acuzarea. În țara noastră, unde oamenii întregi se pot număra, logica admite că după ce și-a formulat acuzările episcopul să și le părăsească. Însă trebuie să se vadă că într-însul învățătura bisericească a găsit o înființare desăvîrșită. Acest om e imaginea vie a ierarhilor clasici, cum sînt zugrăviți întocmai, pe icoanele cu liniile drepte și unghiurile aspre, bizantine. O atitudine nobilă, o știință de carte solidă, o abilitate cinstită. Aceasta, într-un sinod semianalfabet, alcătuit din făpturi fără creștere și bestiale, în dezbaterile cărora nu filtrează nici o pricepere și nici o delicatețe.

Și e atît de înspăimîntător acest om ce se apără și biruiește singur o epocă întreagă, încît, aștep-

tîndu-se la urmarea naturală a procesului, sinodul a căutat să demisioneze, pînă ce nu i-o veni rîndul să dea ochi de vinovat cu ochii deschiși ai episcopului de Roman.

1911

NIFON AL DUNĂRII DE JOS

Ca mai toți membrii actualului sfînt sinod, era preot și-i murise preoteasa. Încă tînăr, întîrzia întru jale și văduvie. Arhiereii fac numai proză; sfinția sa a inspirat și un poet, care l-a cîntat în celebra *Sîrba popilor*. Următoarea stihire răsfrînge durerea de atunci a preotului, care mai tîrziu trebuia să fie « tuns » subt numele de Nifon, în schima monahală. Un monah se zice că e tuns pentru ca să se arate că părul îi ajunge la șolduri.

Hai părinte Nae, Nae săi în sus, în sus vîrtos,
Căci nu degeab-ajuns-ai astăzi proiestos.
Drăguța damigeană n-o slăbi din mîini deloc,
Căci e dătătoare de viață și noroc.

Ezităm să afirmăm hotărît dacă autorul acestor versuri anonime este domnul Vlahuță sau Rădulescu-Niger, căci am fi mîhniți să ne înșelăm. Adevărul este că toți Bucureștii le-au cîntat, din gură, din flașnetă, și din alte coarde sunătoare, în cinstea părintelui Nae de la Biserica Albă.

Părintele era predestinat. Tot cîntecul a făcut dintr-însul un arhiereu, după ce fusese protopop. Părintele Nae era înzestrat de mic cu o voce pentru teatru de operetă. Îl auzi uneori, la necaz, sătul de sarcina păstoriei, oftînd și povestind atunci întîmplarea neuitată, cînd cineva, ca un impresar, i-ar fi propus un angajament pentru o scenă din străinătate, pe cînd Carusso juca rișca pe marginea Toscanei.

În ziua cînd Mitropolia l-a poftit la arhierie, se zice că părintele Nae ar fi refuzat. Dacă nu-i canonic, răspunsul său este cel puțin sincer:

— Nu mă pot călugări, înalt prea sfinte, a răspuns viitorul prelat. Nu se potrivește cu firea mea. Am nevoi pe care călugăria mi le interzice.

Însă cînta bine, și de-aceea i-a fost îngăduit să nu-și călugărească nevoile lui de bărbat vînjos și chipeș.

Și de atuncea episcopul Dunării de Jos cîntă, cîntă și se veselește și toți care cîntă bine și se veselesc, plăcuți-s inimii prea sfinției sale. E o inimă cu desăvîrșire largă; în dragostea lui de pustnicie a profesat cam pe față și pe cea oprită, și trebuie să fie singurul călugăr care și-a recunoscut oficial copiii, ca un simplu mirean.

Simpatic tuturor și prieten modest cu familiile cu dare de mînă, știe să-și îngroape un mort ca nimeni altul. Are în înmormîntare arta coforului de-a modela o mustață dintr-o repezeală de deget, și dibăcia cofetarului de-a ridica pe farfuria întinsă o cremă bătută, cu moț. Ceremonia prohodului o face cu un talent și o vioiciune de bariton. Morții recunăscători, s-au învoit să-i înlesnească rente și i-au alcătuit printr-o contribuție benevolă averea de care vlădica Nifon se bucură astăzi. De aceea dînsul poate rămîne nesimțitor la atacurile sinodale, căci dacă ajung lucrurile pînă acolo, prea sfinția sa n-are decît să-și lase haina în cuier și barba la bărbier și să plece la Milano, unde poate trăi din venitu-rile darului ex-arhieriei. Era cît pe aci să o declare în cursul procesului de la sinod, cînd s-a lovit cu mitropolitul.

Episcopul Nifon, nemulțumit însă cu rolul de mare cîntăreț, a căutat să-și adaoge și unul cultural. Aci însă statul mare, barba frumos

pieptănată și gesturile de parastas, sînt excelente dar neîndestulătoare. Conferințele lui, ținute la un moment străluceau prin acea fermecătoare inconștiență cu care te amuzează ignoranții importanți. Într-o zi își propusese să demonstreze la Ateneu existența lui Dumnezeu! Nici mai mult nici mai puțin! În ziua aceea filozofia tuturor popoarelor a fost culcată la pămînt și știința, cum se zice, o sfeclise. Avea doar în fața ei pe arhiereul Nifon, vicarul și baritonul mitropoliei.

Mai publică și cărți prea sfinția sa. E un creștin pe undeva, mi se pare la un nu știu care Podul Turcului, creștin avar și cu multe parale, pe care episcopul l-a convertit la risipă. Acesta plătește cu generozitate tot ce tipărește episcopul, cărți vechi bisericești « revăzute și corectate » (sic!) de prea sfinția sa și care se distribuie gratis sau se vînd cu parale.

Să terminăm în nota conflictului.

Era la episcopia Galaților un fost diacon de la capela din Paris, preot și arhimandrit și ajutor al episcopului Nifon cu care mînca la masă și discuta la biurou într-o respectuoasă intimitate. Călugăr nărăvaș, arhimandritul se ținea la oareși-care distanță de o intimitate și mai strînsă.

Într-o bună zi arhimandritul părăsește violent episcopia și nu se știa de ce. Să vă spuie însuși episcopul:

— A venit la mine și mi-a spus așa: « Prea sfinte, să nu te mai amesteci în trebile eparhiei. Ca arhimandrit al episcopiei vreau să le duc eu singur, cum vreau și cum înțeleg ». Atunci, fiindcă m-am opus, a scos din buzunar un pistol și m-a amenințat alergîndu-mă de jur împrejurul biroului meu.

Versiunea ne-episcopală pare mai justă.

Dorind să se scape de-o prietenă a prea sfinției sale și socotind că arhimandritul îi este destul

de prieten ca să-l servească, l-a luat la prînz lîngă dînsul și i-a spus încetișor:

— Părinte Cutare. Ai și sfinția ta nevoie, firește, de-o cunoștință... Vrei să-ți recomand eu una? Îi dai ce-i dai și te poți duce la ea ori-șicînd vrei... E o femeie foarte de treabă...

Atunci arhimandritul ar fi sărit de pe scaun, ar fi trîntit cu pumnii în masă, ar fi zdrobit cîteva farfurii și i-ar fi declarat episcopului Nifon al Dunării de Jos:

— Ești atît de murdar, părinte, că de-aș avea un revolver în buzunar n-aș ezita o secundă să ți-l descarc în mațe.

Versiune de episcop, versiune de arhimandrit, care-o fi cea adevărată?

Dar de prea sfinția sa Nifon cîte nu s-ar putea spune, dacă n-ar cînta bine și de n-ar avea parale strînse!

1911

SENTINȚA SINODULUI

« Procesul » s-a sfîrșit. A fost o parodie de proces, o comedie de forme cu care o parodie de sinod a judecat de-a poarca o parodie de mitropolit.

Din capul locului, noi am presimțit a cui va fi izbînda și a cui va fi înfrîngerea; vom cita pentru aducere-aminte din articolul nostru *Gherasim Safirin,* trei rînduri:

« Mitropolitul Athanasie reprezintă majoritatea întinată, hîdă, vicioasă a clerului din țară. El are cu dînsul vocea nocturnă a mlaștinelor și forța mută a viermilor de cadavre. El e destinat să triumfe. »

Un singur om a fost întreg și onorabil printre personajele principale din proces și acela-i episcopul descalificat: minoritatea pierde todeauna. Dealtfel, o chestiune dreaptă în țara noastră nu se poate apăra. E penibil sufletului guvernamental românesc să conceapă dragostea de bine moral, nevoia de stări de lucruri curate și de alte porniri decît cele pur materialiste. Cuvîntul de ordine e pacea, acea pace falsă, nefirească, educatoarea în mare a lașității — și clocotirea vieții e combătută ca o primejdie. Oamenii noștri de stat își înțeleg rolul ca o contabilitate — și aceea făcută din deficite — atunci cînd ei au de mînuit ca să-i determine un ritm expansiv, forța cea mai admirabilă a naturii, omenirea. În afară de chestiuni de alegeri, de buget, de interesele partidului, de

numirile în slujbă, de dobîndirea puterii(!), nimic nu prea interesează pe oamenii noştri politici; în sufletul lor e tot atîta praf şi hîrtiuţe ca într-o arhivă. Ce ar fi dacă România, care renunţă la toate drepturile civilizate interioare, dintr-o lipsă radicală de oameni de guvernămînt adevăraţi, ar mai avea de formulat pretenţii într-un Maroc sau Congo!

Îndată ce e vorba de o idee, de o directivă, superficialitatea iese la iveală. Guvernele noastre fac din religie un postament sufletesc pentru popor, adoptă anume culte şi le plăteşte pentru uzul acestui popor. Vine o complicaţie şi se pierd sau o apucă aiurea. Guvernele noastre îşi înfăţişează viaţa fără de conflicte. E o dovadă şi asta de realitatea culturii lor. Şi-atunci vezi un episcop venerabil şi înţelept, lăsat pe labele păiejenilor din sinod cu dorinţa expresă de a fi devorat el, pentru că e vinovat un altul, pe care episcopul, prea idealist, a crezut cinstit să-l dea pe faţă.

Temeiurile acuzării erau cît se poate de hotărîte şi trebuie să se fi scufundat prea adînc biserica în mocirlă pentru ca un prelat bătrîn şi care-şi cunoaşte ţara, un prelat ajuns la vîrsta tăcerii, să ia ofensiva şi apărarea violentă a altarului mînjit. De doi ani se luptă acest vizionar cu groaza instinctivă a timpului său de a-şi dezveli putreziciunea şi se luptă alţii de mai demult. El a cerut dîrz, ca omul care ştie ce spune, ce vrea şi unde merge, darea în judecată a celui care îi necinstea idealul. Şi aţi văzut această curioasă urmare că cel dat în judecată a fost tocmai el. E şi vodevilesc şi tragic. Apoi a fost scos din episcopat, fiindcă dorea episcopi în sinod, conformi cu învăţătura bisericii, de care numiţii episcopi nu încetează să se reclame de cîte ori vine în discuţie rosturile lor.

Arhiereii pretind că sînt oameni fără păcatele celorlalți, pe care pentru deosibire îi numesc păcătoși. Ei sînt sfinții și prea sfinții, alt superlativ nu mai există. Din faptul, ridicol de proclamat la un ins normal, că nu cunosc femeie, își scot toate drepturile pe care printr-o curioasă înțelegere a sentimentului datoriei le plătesc cei care au această urîtă, desigur, și universală slăbiciune.

De ce încasa oare mitropolitul Athanasie mai multe mii de lei pe lună? E ciudat, dar e așa. Pentru ca prea sfinția sa, în patul prea sfinției sale, să se culce singur. Originală profesie, nu-i vorbă. Pe temeiul acesta statul ar putea descoperi și altele și ar putea plăti cu o mie de lei pe lună pe membrii, de pildă, ai unei prea fericite caste, care ar hotărî să ocupe dregătoria divină de a se scărpina în urechi cu degetul de la picior.

Cinic e poate dreptul, dar este consfințit. De aceea li se sărută poala hainelor, de aceea credincioșii se tăvălesc la picioarele arhiereilor, de aceea cuvîntul acestora are trecere și ascultare; că-și păstrează sexul intact. Ei nu pierd un singur prilej să o declare. Acum că binecredincioșii sînt cam naivi și chiar cam nerozi, asta e altă chestiune.

Minciună deci și ipocrizie. Într-o materie atît de subtilă și controversată (eu zic: e un sfînt; dumneata zici: e un scamator vulgar), ne trebuiau mărturiile și dovezile unui episcop. Acesta ni le-a dat cu prisos. În ce-l privește, pe episcopul de Roman, nici nu-l vom blama pentru viciile pe care nu le are, nici nu-l vom exalta pentru virtuțile-i călugărești. Chestiunea e de ordin privat, cînd judecăm noi. Episcopul de Roman a denunțat o întreagă escrocherie morală, o întreagă stare primejdioasă de corupție față de datorie.

Ei, dar sinodul care a judecat pe acest cercetător de bube, e mai interesant. Am în fața mea lista arhiereilor care îl compun, la care nu pot trage cu coada ochiului fără ca rîsul să mă podidească. Pe mai mulți îi cunosc și o să-mi fac plăcerea să-i descriu odată mai pe larg. Din paisprezece arhierei-jurați, vreo patru, și încă unul dintre ei cu mare greutate, numai patru pot să treacă de oameni de ispravă. În orice caz, pe unul din ei îl precizez: e arhiereul Valerian, cel mai cinstit după episcopul Gherasim. Ceilalți? Fiecare își are dosarul lui, pe care la momente oportune i-l aduce aminte cel care-l ține bine închis, într-un încăpător sertar, cu date, fotografii, autografe și corpuri delicte. La unii virtuțile atanasești se complică într-un chip neașteptat. Printre alții, unul a escrocat fără figură de stil averi întregi.

Altul, mai erou, fost preot de țară s-a distins prin îndeletnicirea productivă cu furtul de cai și tot fără figură de stil. Dacă cineva, pe care-l cunosc, ar voi să-mi împrumute dosarul acestuia, s-ar putea chiar preciza data la care acest viitor arhiereu ca să scape niște cai de reclamațiile prea legitime ale geambașului legal, i-a ascuns în altarul bisericii. V-aș mai putea servi și alte surprize, fără măcar să pomenesc că judecătorii episcopului Gherasim sînt în majoritate dobitoci. Deocamdată însă mă opresc.

S-ar fi putut să nu caute să se scape sinodul de acest brici permanent ridicat în fața onctuaselor și sfintelor bărbi și să nu conserve un mitropolit care le seamănă atît de mult?

Această acțiune profilactică a sinodului guvernul s-a grăbit să o aprobe. S-a văzut cum episcopul Romanului, a fost după proces izgonit din eparhie de către poliție, ca un borfaș.

Felul cum s-a procedat în sinod, atît cu episcopul necaterisit dar depus, cît și cu mitropolitul achitat dar depus, e prezintat ca o mare abilitate guvernamentală.

O! negreșit.

1911

DIN CARNETUL UNUI ARHIEREU ROMÂN

Domnul ministru m-a chemat la telefon.

— Prea sfinte, am să-ți vorbesc, te aștept la minister.

— Prea bine, excelență. Vin îndată. Tocmai că aveam și eu ceva să vă vorbesc.

Am suit scara ministerului cu demnitatea arhiereului chemat de ministru. De ce mă cheamă? Îmi bate inima de plăcere.

— Domnul ministru a venit?

— Da, prea sfinte, vă așteaptă.

Toc-toc-toc, la ușă.

— Intră! strigă răcnetul oficial.

Dar nu-nchid bine ușa după mine și aud îndată unele ca acestea:

— Prea sfinte, te-ai purtat la Craiova ca un măgar. Nu ți-e rușine, nemernicule! Am să te rad. Pentru ce te făcusem eu arhiereu, ca să mă trădezi?

— La Craiova, domnule ministru? Să trăiți, dar . . .

— Imbecilule, boule porcule. Toate dobitoacele!

Nici nu m-a lăsat să deschid gura.

— La Craiova, repet, la Craiova te-ai purtat ca un dobitoc.

Zicînd la Craiova, glasul și gestul ministrului deveneau semnificative, parcă ar fi zis la Călimănești, la Căciulata, sau la altă localitate cu numele în C!

— Eu, domnule ministru, să trăiți?

— Da, dumneata! Ieși afară! Ieși afară! Ieși afară!

Pot zice că domnul ministru a fost moderat. Dacă mʼar fi înjurat nu mă opream de a protesta și mʼaș fi pus rău cu ministrul. Bine că nu mʼaʼnjurat.

Are și el supărările lui, ce vrei. Oamenii mari nu mă au numai pe mine. Însă între biserică și stat sînt legături prea veșnice și prea puternice, ca domnul ministru să rămîie supărat.

Am remarcat cu satisfacție că anume injurii le rostea, din respect, cu literă mare.

1911

MAIMUȚOII JUDECĂTORI

Articolele mele din *Facla* menite să schițeze contrastul dintre un bărbat de valoare morală a episcopului de Roman, destituit, Gherasim Safirin, și confrații săi libidinoși, pîngăritori, bestiali și în cea mai mare parte imbecili — au indispus tardiv, e-adevărat, mitropolia. Nu mi-am putut reține surîsul, cînd mi s-a spus că această sfîntă instituție a luat măsuri ca să . . . mă judece. E la mitropolie o sală goală, cu un scenario de tribunal, în care cîteva personaje joacă rolu-rile cu barbă, anteriu și pîntec de apostoli pildui-tori, și în numele unor cărți măcinate de cari, își închipuiesc că judecă și condamnă. Acești cheflii plini de duh și de mațe judecă în afară de bețiile, jafurile și imoralitatea unor preoți ce le seamănă ca o butie cu alta, și . . . delictele de presă. Tovarășii întru Hristos de la mitropolie, care alcătuiesc așa-zisul Constistoriu, sensibili la păcatele preoților cu punga plină, mîncați de vicii pînă la oase și cu suflete mai putrede decît carnea canceroasă, își vor face iluzia unei com-petințe în materie intelectuală și subt cuvînt că aș fi adus injurii unui cler a cărui prezență în biserică e o injurie permanentă pentru principiile, măsluite, ale creștinismului, vor osîndi anatema pe care le-am aruncat-o în sufleteasca lor scuipă-toare încă din ziua cînd mi-am scris primele rînduri.

Ideea unui proces i-a venit locțiitorului de mitropolit, vicarului Teodosie Ploieșteanu, acestui fost preot de mir, care a fost pe la judecată, pentru faptul că nemulțumit cu o singură preoteasă și poftind la preoteasa vecinului s-a făcut vinovat de adulter cu sora chiar a soției sale, pentru care înaltă ispravă bisericească a și fost făcut arhiereu și locțiitor al lui Hristos în nemai-înțeleasa țară românească. Nici nu se putea mai demn vicar pentru un mitropolit cum era Atanasie și un arhiereu mai indicat pentru a cenzura scrisele pornite din convingeri și din patologice stări bisericești. Ca să se analizeze substanța năzuințelor mele, îmi trebuia desigur un om mărginit și un arhiereu păcătos.

Acesta se prezintă în formele vicarului Teodosie Ploieșteanu, care uitînd în ce timpuri trăiește, s-a adresat prin revizorul său poliției ca să mă urmărească. Mai discretă și mai savantă, poliția a știut cred să împace absurditatea unui popă cu libertatea unui român de-a scri românește, căci n-am băgat de seamă că ar fi căutat să mă jignească. Însă un advocat din prietenii mei s-a dus la mitropolie ca să i se explice procedeul. În cancelaria sfîntului mușuroi de lîngă Cameră, advocatul meu a găsit un director dispus la toate scuzele și apucat deodată de-o tremurătură de genunchi și buze demnă de toată milostivirea.

Rămînea de făcut o formalitate bisericească, o declarație: retractarea sau confirmarea prin scris a celor publicate de mine.

În aceeași zi în care vor apărea rîndurile acestea în *Facla*, revizoratul mitropoliei va primi într-adevăr un exemplar ca să comunice vicarului mitropoliei următoarea declarație:

« Preacucernice părinte,

Se înțelege că declarația pe care mi-o cereți n-are nici un sens. Articolele pe care le-am publicat în *Facla* dovedesc îndeajuns:

Că nici nu mai am nici un soi de legătură, afară de aceea a unei amintiri pline de scîrbă — cu biserica Atanașilor Mironești, a Sofronilor Craioveni, a Teodosilor Ploiești etc.;

Că nu mai port prin urmare haina lor de necinste;

Că am iscălit totuși cu numele meu vechi și cu calitatea mea veche, articolele pe care de azi înainte le voi iscăli cu același nume și cu aceeași calitate precedate de Ex — cînd îmi va plăcea — pentru ca să se știe că vorbesc în plină cunoștință de cauză și ca să nu se poată tăgădui, cum s-a încercat și așa, că am făcut parte din biserica mai sus-pomenită.

În sfîrșit, articolele mele dovedesc că ieșind din biserică n-am făcut-o fără scopul bine determinat de-a lovi cu armele libertății, gîndirii și onestității într-însa — lucru la care mă angajez în fața lui Dumnezeu și-a oamenilor și prin declarația de față; și în această hotărîre nu voi șovăi o clipă.

Cu toate acestea, spiritul adînc, mintea mare și strălucită a locțiitorului mitropolitan actual n-a înțeles acestea, n-a priceput că articolele mele însemnau demisiunea mea universală și provocarea categorică la o măsură, ce se ia, recunosc, destul de tîrziu ca să o cred că e un act de curaj — și v-a dat sarcina ingrată de-a vă informa asupră-mi și de-a mai lua și declarații. Sînt încîntat că mi se dă prilejul să-mi exprim încă o dată sentimentele, și pe acestea printr-un act oficial.

Permiteți-mi totodată, cinstite părinte, să mă veselesc și de faptul că biserica noastră are la București un așa vicar și o cancelarie întreagă absolut ignorantă de arhivele ei, de vreme ce se

caută informațiile bisericești la poliție. Dacă mitropolia își cercetează clericii acolo, aș fi curios să știu de nu cumva rolurile sînt compensate și dacă poliția nu-și cere pungașii de buzunare de la mitropolie.

Cu ce se îndeletnicește, mă rog, mitropolia dacă și pe terenul informațiilor administrative și spirituale, trebuie să recurgă la puterea civilă, și dacă așteaptă tot pe poliție, plătită cu totul pentru altceva și cu mult mai puțin decît rotunzii funcționari ai bisericii, să puie ordine în hîrtiile ei?

Se putea cerceta în mitropolie, unde am lăsat în personalul vechi și cuminte călugăresc al catedralii, oareșcari amintiri și se putea afla că am slujit ca diacon acolo mai mulți ani de zile; că într-o bună zi am părăsit pașnic și cu o demisie în regulă catedrala, subt cuvînt că plec în străinătate, precum am și plecat a doua zi.

Mai declar pentru încheiere că orice proces mi se va face și orice sancțiune s-ar lua împotriva mea, le consider de mai-nainte ridicole și ele mă lasă indiferent, dat fiindcă cei însărcinați să mă „judece" sînt descalificați de mine, înainte de orice înfățișare.

Aș fi dorit să fiu citat și eu ca să precizez și mai temeinic punctul meu de vedere și să-mi susțin nu apărarea, căci nu poate fi vorba de aceasta, dar să dovedesc pe larg auditoriului meu, starea excrementială în care se găsește autoritatea bisericească și necesitatea socială de-a se suprima oficial o instituție ajunsă simbol al corupției și-al negației de inteligență.

Însă, închis într-o odaie cu consistoriul meu, știu de acum că vociferarea lui mă va împiedica să vorbesc și să mă tem că ura divină, punînd în fierbere harul judecătorilor mei, va împrumuta de la ei sfintele lor cîrji și sfinții lor pumni ca să

mă convertească. Așa fiind, mă dezinteresez cu desăvîrșire de urmările „procesului", cum se numește mascarada mitropolitană — afară de cazul cînd mi se dă voie să fiu însoțit de tot atîția oameni, aleși de mine printre cei mai viguroși, cîți membri alcătuiesc consistoriul și cu care să intru în sala de ședințe.

Scris și iscălit de mine în deplinătatea minții mele, în anul de la Hristos 1911. »

1911

VIZITE CANONICE?

Episcopul Ghenadie de Rîmnic « întreprinde », spun ziarele, vizite canonice în eparhie. Traduceți: plimbări plăcute pe cheltuiala, impusă sau neimpusă, a subalternilor. Deplasarea episcopului n-a fost ferită de reclamă: cînd toată lumea începe să fie preocupată de trîndăvia episcopilor și de inutilitatea lor, cel de la Rîmnic arată că muncește . . .

Pentru aceasta el avu grija să trimită o circulară pe care ziarele o reproduc întocmai.

O singură frază, de la urmă, prezintă două variante:

« Preoțimea și fiii ei sufletești așteaptă cu evlavie și dragoste pe *stăpînul* și arhiereul lor ».

Unor ziare « stăpînul » li s-a părut pretențios și l-au suprimat. S-ar fi făcut poate mai bine să se suprime toba întreagă. Ce lucru extraordinar poate fi că un episcop, ocupat de dimineața pînă seara de rotirea degetelor pe abdomen, se duce să se distreze prin eparhie și să vadă pe preoții care îi dau prilejul să poarte titlul de mai mare?

Dar pe acest episcop Ghenadie mi se pare că-l recunosc. Nu-i cumva fostul preot de la capela română din Paris, acel călugăr sec, ininteligent și vanitos, din decedata cîrdășie bisericească a mitropolitului de tristă memorie, Partenie, de la Iași? Acel călugăr, care chemat din Paris, ca să fie făcut arhiereu, căzu subit la pat, bolnav de

un beteșug imaginar și zăcu atîta timp cît avură de el nevoie pletele pe care și le tunsese părintele ca să crească din nou?

Acesta-i sfîntul de care vorbesc ziarele?

1911

CELIBATUL PREOȚILOR VĂDUVI

Răspunsul unui preot la articolul fostului mitropolit Ghenadie

Primim de la un preot următoarea scrisoare:

«Am rugat direcțiunea *Universului* și pe-a *Albinei* să publice niște articole care privesc interesul general, dar nu am avut fericirea de-a le vedea publicate, cred că din cauză că sînt un personaj necunoscut și apoi poate, pentru că n-am plătit taxa de publicare.

Tot în aceleași condițiuni trimit spre publicare un răspuns la prăpăstiile *(sic!)* pe care le-a dat în public prin *Dimineața*, fostul mitropolit Ghenadie. Vă rog a publica în revista *Facla* răspunsul ce-l alătur:

Părintele Ghenadie a publicat ideea că preoții văduvi nu trebuie să se recăsătorească. Motivul pe care îl invocă e că: «prin ce să se deosebească preoții de mireni, dacă nu prin abținerea de la căsătorie, chiar de ar fi cît de tineri». Ba întărire a acestui motiv aduc cuvintele apostolului Pavel care zice: «Și eu aș dori o soră, femeie, dacă n-aș avea misiunea apostoliei». Apoi, în această privință, să știe părintele Ghenadie și toți care cred ca sfinția sa, că s-au trecut timpurile cînd preotul trebuia să fie necăsătorit, căci de celibat nici vorbă nu e, că n-a existat niciodată. Apostolii erau puțini la număr și trebuiau să meargă din sat în sat, din oraș în oraș, din țară în țară, predicînd evanghelia lui Iisus și deci nu puteau lua cu ei și femeie și copii, căci se știe soarta ce-au avut-o apostolii. Astăzi

„apostolii" lui Iisus s-au înmulțit și nu mai e nevoie să călătorească prin lume pentru împlinirea apostolatului; ei sînt mai stabili decît orice alți funcționari din lume și deci pot fi căsătoriți și pot să-și crească și copiii. Astăzi nu mai e incompatibilitate între căsătoria și necăsătoria preoților și între preoție.

Părintele Ghenadie zice că preoții trebuie să se deosebească de mireni prin căsătorie, sau cel puțin prin aceea că nu trebuie să se recăsătorească.

Apoi bine, de ce nu cere ca preoții să nu mănînce, să nu bea, să nu doarmă, ci să se hrănească numai cu cuvîntul lui Dumnezeu, căci, atunci vor fi stimați și crezuți în toate ce vor spune . . .

Părintele Ghenadie se plînge că preoții au uitat jurămîntul pe care l-au depus înaintea altarului, de a iubi și avea dragoste de Dumnezeu mai multă, și mai puțină pentru oameni.

Cu aceasta sfinția sa dovedește că nu e creștin, fiindcă se abate de la învățăturile lui Cristos, care a zis: „Cine mi-ar spune că pe Dumnezeu iubește și pe frate-său urăște, mincinos este; căci cum poate cineva să iubească pe Dumnezeu pe care nu l-a văzut niciodată? Zic vouă: tot cel ce iubește pe fratele său, adecă pe tot omul din lume, pe Dumnezeu iubește".

Gh. Diaconul »

Dacă aceste rînduri necăjite pot da prilej unei discuții privitoare la ideea recăsătorirei preoților, pe care au rămas să o combată cu ipocrizie, mai ales călugării și preoții îmbătrîniți — ele vor fi slujit la ceva.

Fără să propuie, cu toată dorința expresă a arhiereilor, poligamia preoților, *Facla* ar merge și mai departe și ar cere suprimarea uniformei cu poale la preoți.

Sînt sigur că, în secret, sinodul ar cădea cel puțin o dată de acord cu *Facla* și ar veni îmbrăcat nemțește, la redacție, ca să ne mulțumească.

Arhiereii ar putea călători fără spaima prea sfinției sale arhiereului Meletie care, întîlnit de un cunoscut al său pe un debarcader al Lacului Léman, a trebuit să roșească și să suspine greu.

Arhiereul Meletie purta cu stîngăcie un costum tăiat după ultimul jurnal englezesc și ducea pe brațe oarecicare mult calabalîc, care nu era decît rochiile împachetate ale doamnei din dreapta prea sfinției sale, o doamnă cam vîrstnică, desigur, dar cu o autoritate misterioasă asupra preaunsului său aspirant. Doamna îl ținea tocmai de rău, și nu fără o violență manifestată cu vîrful umbrelei, de faptul că i se șifonau rochiile din pachete, purtate cu o lipsă de artă totală.

1911

TROPARELE ZILEI

Tîrgul Moșilor n-are decît o sesiune anuală. Sinodul într-un an se deschide de două ori. Moleșiți pe la eparhii și adormiți în scaune, episcopii își dau prilejul să se adune într-un cerc restrîns și să mai puie cerul la cale. Biserica își face iluzie că există. Altfel am uita că este în țară și un episcopat. Ne amintim de el în primăvară și toamnă și mai aflăm și noi cum se mai cheamă persoanele lipsite de orice relief, din sinod.

Anul întreg se petrece în pomeni, înmormîntări și parastase. Episcopii aleargă cu dricarii după morți, care tot prada cea mai suculentă au rămas — întrebați corbii, muștele și arhiereii. Epocile sinodale reprezintă pentru ierarhia de stat clipele de idealism ale bisericii, cînd adunarea clovnilor cu mitră, caricaturează sfatul apostolilor dintru început.

În toamna ceasta rolul oficial al lui Crist l-a umplut cu gravitatea-i leguminoasă mitropolitul Pimen al Moldovei, acest morcov savant drapat în mantaua cu fir a căților de circ. Ucenicii sînt cînd episcopul Nifon cel Mare, sunător ca un bondar și sec, cînd arhiereul Calist, o măgură de carne și măruntaie, cînd altă eminență fălcoasă, episcopul Conon Arămescu Donici al Hușilor. Sfîntul Ioan Evanghelistul a fost făcut de arhiereul Sofronie Craioveanul, făptură șoldie și tîrîtoare, care aduce aminte dihorul și croco-

dilul. Acest mintos apostol din care curge numai duh și numai talent e în « Comisiunea revistelor », comisiune nouă însărcinată să dea sinodului de la *Facla* cetire.

Idealismul sinodului se arată printr-aceea că ședința se începe cu un *Te Deum*. Episcopii se roagă lui Dumnezeu! . . . Îndată după rugăciune, sfîntul corp își începe activitatea, o activitate febrilă, zeloasă, plină de rod, un rod se coace într-o jumătate de ceas. Abia se întrunesc părinții că ședința se sfîrșește și în sfîrșit și sesiunea — și ele se confundă atît de bine, încît ar fi peste putință să definești cînd au fost ședințele și cînd s-a isprăvit sesiunea. Desigur că nu voi nega folosul lor. Fără sinod și fără sesiune, țara nici n-ar putea să se numească și noi toți dintr-însa am fi ca niște morți.

Și, după sinod, episcopii se retrag satisfăcuți și osteniți, cu ghiozdanul subsuoară gemînd de dosare, la eparhii. Au avut sarcina să lucreze la buna stare a Europei, mă rog! Munca le-a deșelat intelectul. Ce muncă poate fi mai grea decît cu capul? Un Sofronie o să se betegească la meninge. Un Pimen o să zacă. Un Teodosie Ploieșteanu o să se caute de constipațiune.

Știți ce-a făcut sinodul în prima lui ședință de luni? La zece jumătate, sinodul declară ședința deschisă. Ați priceput? « Declar ședința deschisă », a zis prezidentul, domnul domn Pimen. Declarația e de rigoare. Apoi s-a citit — dacă mai e nevoie — sumarul ședinței din urmă a ultimului sinod de acum cîteva luni. Apoi s-au citit niște petiții. În sfîrșit o propunere care va să însemne în starea de azi a relațiilor internaționale, imens. Episcopul Nifon rupe din creierul prea sfinției sale o idee luminoasă: cere reeditarea cărților de cîntări bisericești — Pa-vu-ga-di-che-zo-ni-pa! Pa-ni-zo-che-di-ga-vu-pa!

Aici ministrul, care juca în persoana domnului C. Arion, orbit de idee și fără nici un surîs aparent pe figură, felicită pe episcop . . .

La unsprezece jumătate ședința se declară ridicată și episcopii, istoviți, anunță ședința viitoare pentru vineri.

Ședința n-a durat o oră. Dar sinodul a trăit intens și merită odihna de patru zile.

Ședința nu dura nici atît dacă episcopul revoluționar al Romanului, Safirin, n-ar fi aruncat cu un nou protest în sinod. Tot acest prelat e chemat să dea, și în sesiunea ce s-a deschis, sinodului o culoare. Frumosul și liniștitul bătrîn se-ntoarce hotărît de unde a plecat. Protestul lui are legătura și unitatea rectă a unei elegante bare de fier. Nu mai e de discutat deosebirea. De la majoritatea sinodului pînă la inima și fruntea episcopului Safirin e o înălțime ce nu se poate acoperi decît cu o aripă de vultur. O pădure moartă și-n mijlocul ei un singur verde copac, pe care tremură lumina — așa se prezintă el, înconjurat de buștenii putrezi sinodali. Această imagine o vede toată lumea, și ne vine să credem că și ministrul.

Sinodul se pitește în sineși, se dosește. El simte că Gherasim poate uza și distruge nu unul, dar zece sinoade corupte, rămînînd tot ager și ridicat.

Mediocritatea niciodată nu se lasă dovedită și avem nădejdea că sinodul va face tot ce-i va sta prin putință, ca să depărteze de cuibarul lui, piciorul care-l strivește.

E necesar pentru viața falsă a țării noastre, care trebuie înviorată și fermentată, pentru sporul ei sufletesc de-o nedreptate vastă — ca episcopul Safirin să fie lovit de pretutindeni și atîțat la luptă.

De nu se va găsi însă o mînă sinodală caritabilă, care să curme rezistența prin cîteva picături de otravă strecurate în potirul de împărtășanie al pustnicului de la Roman . . .

1911

TROPARE ȘI ALTELE...

Dorind să am în afacerile sfinte părerea unui mare dregător al bisericii, al căruia nume am făgăduit să-l tac din gură — și din condei — alesei pentru împrejurare o zi de post, și miercurea trecută lovii în ușa prelatului misterios, de trei puternice ori.

Ceasurile matinale fiind cele mai potrivite pentru o vizită sinodală, căci nici o întîmplare mirenească nu alunecă între brusca privire și veghea Duhului Sfînt de toată noaptea, iară duhul arhieresc limpede izvorîtor fiind, mă dusei să deștept luminoasă față pe la douăsprezece dis-de-dimineață.

Copiii ieșeau vîrtejuri de la școli, tramvaiele își îndoiseră vagoanele, zgomot de farfurii și tacîmuri se auzea pe la birturi. Deși miercuri, pe unele grătare suspinau ca sufletele păcătoșilor în Infern, trupurile rotunde de cîrnați; și cum în ziua ceea toate imaginile aveau ceva într-în-sele sfînt, cîrnații se asemănau în modestia lor pasivă cu degetele episcopului Dunării de Jos, elastice, mustoase și durde.

Bătăile mele-n ușă se-ngropară în tăcerea uriașă ce venea dinlăuntru.

Așteptai cîtva cu smerenie și cucernicie să se deschidă ușa. Din principii teologice, prea sfîntul Chiriaș, al casei unde mă oprisem, este « contra » soneriilor, în care ceva drăcesc trebuie să se petreacă, de vreme ce ajunge să pui degetul

la un capăt ca să răsune la celălalt. Mai bătui o dată și auzii un zgomot de lucruri învîrtite și strămutate din loc, ca și cum începea să porнească prin casă un car cu varză sau dovleci, cu pocnete de pietriș pe subt roate. Apoi auzii ceva ca niște potcoave și unghii. În sfîrșit, aproape de tot, un gîfîit ca de locomotivă nouă.

— Dumneata erai?

Prin rețeaua perdelii, uitîndu-mă de scurt zării din cine venea vocea zguduitoare ce mă întrebase. Era prea sfîntul!

— Da, da, eu sînt, blagoslovește.

— Păi taman acușica găsișî să vii și dumneata după intirviu? . . . Pleci cu noaptea-n cap? . . . 'Tui . . . Ștele măsi.

Stilul familiar în care își croia prima sa frază arhiereul, îmi dădu curaj, și zîmbind, cu capul pe jumătate plecat, pătrunsei prin ușa ce tocmai se dedea lin de perete.

Făcui o genuflexie, fui binecuvîntat de sus, dar zelul meu întru a face metania cît mai corectă, exagerîndu-mi mișcările, cînd mă sculai dădui cu capul ca de un tavan de saltea . . .

— Ti, că tare mă mai lovișî în stomac . . . fu strigătul prea sfințitului, care, zvîrlit de-o crampă arzătoare, se răsturnă pe canapeaua de la intrare . . .

Lucrul era adevărat. Îl lovisem în ceea ce poporul numește burtă, și cu o vorbă mai radicală, stomac.

Impresia excelentă ce-o făcusem episcopului prin perdele, pierise și interviul meu se anunța periculos. Simțeam că omul acesta n-o să mai aibă față de mine aceleași porniri oratorice. Îi turburasem cugetarea.

Mă folosii de clipa-i de odihnă pe canapea și tot cerîndu-i iertare și, din exces de optimism, tot repetîndu-i « Nu-i nimica », îndrăznii să mă uit la p.s. sa cu de-amăruntul, ca la un bărbat ce nu mai văzusem demult.

Fața lui frumoasă avea trandafiriul auriu al fripturii de purcel de lapte, pe varză. Comparația chiar mă emoționă și n-ar fi lipsit mult ca să iau pe episcop la gîdilat cu degetul, ca pe un drăgălaș purcel cu care te joci. Ajunse să mă reculeg o clipă și, la ochii-i mari cît două portofeluri boboșate, zării o grosime, ca de cremă închegată, semn că arhiereul veghease citind în fața lumînărilor, noaptea întreagă. Un miros de bragagerie, unde s-ar găsi și brînză de burduf, plutea ca o aureolă vastă în jurul personajului.

Ca într-un fund de oală, în urechea-i culcată, zării niște clei. Arhiereul își venise în simțire și cu ochiul pe jumătate deschis la mine, și cu un deget pierdut într-o reverie cît nasul de adîncă, avea aerul calm al omului care cugetă. Din cînd în cînd, degetul își părăsea cuibul, purtînd împrejur o pătură moale și cenușie. P.s. își ducea degetul în dreptul ochilor, avea un zîmbet de simpatie pentru sineși, o aureolă de satisfacție și mă îndemna să o împărtășesc duhovnicește, ceea ce eu făceam, nu fără o cuviincioasă stăpînire pe surîsul meu. Apoi mîna primitorului meu pornea cu o rapiditate de farmacist să umble și peste cîteva minute p.s. putea să-și îndoiască satisfacția, privind, în palmă, un fel de alună de mărimea unui bob de mazăre. Contemplarea dura cîteva clipe și atîta fericire se putea citi pe fața prelatului, încît lacrimi calde îți veneau în ochii simțitori. Pentru că din niște simplă cocă nazală, pe care cînd am numit-o cu vorba muci, s-a ofensat sensibilitatea de limbă a presei serioase — puteau scoate o sferă perfectă, prelatul rămînea uimit. Și se uita la degetele sale de o preciziune de compas, se gîndea la forța tainică dintr-însul și se uita și la mine.

— Curios lucru, frate Iezechil, tare curios. Și mai cutează să spună măgarii dumneavoastră

de scriitori că nu există Dumnezeu! . . . Ei, vezi, d-aia-mi place mie domnu Cuza, d-aia! . . . El scoate din nas sau din aiurea să zicem din călimară — și face gloanțe de-astea rotunde și le sărută, și le pune la rînd, în mod științific, și cade în genunchi și zice: Mare ești Dumnezeule al lui Israil, care ai zămislit semințiile pămîntului . . .

— Nu știu ce vreți să spuneți, prea sfinte . . .

— Nici n-ai să înțelegi . . . E o taină mare . . .

Atunci, așteptîndu-mă la o demonstrație oratorică inspirată și la un val de blesteme, fui plăcut surprins să văd dimpotrivă pe vlădică izbucnind într-un hohot de rîs.

Pe figura fotografiei din părete se turti deodată proiectilul ce-i scăpase din degete, strînse ca un arc. P.s.s. dăduse la semn cu precizie. Cercetînd mai lămurit, văzui părețele plin de asemenea puncte turtite, și unele împrăștiate pe icoane.

— Ți-am nimerit drept în nas, drept în nas, gemea rîzînd cu chiot țintașul.

Atunci înțelesei că de dimineață pînă seară, prelatul, întins pe canapea, se îndeletnicește cu acest mic record, să fabrice gloanțe cît mai multe și să le trimită în tavan, pe geamuri, pe portrete, pe pereți, într-un joc invizibil de popici și am oprit, deocamdată, vizita mea aici.

S-a putut citi în ziare, umoristica veste că un student în teologie a luat parte la luptele . . . de la circ. Circul e la Ploiești. Studentul în teologie e la București.

După mine lucrul e normal. Am cunoscut destui călugări care își apără harul cu parul și arhierei bătăuși, ca să am convingerea că teologia românească face mai mulți atleți decît preoți.

Dar mă îndoiesc că va fi de părerea mea toată lumea și cred că unii credincioși nu s-au simțit

tocmai veseli aflînd că un teolog se apucă de brăcinar cu domnii luptători de la circ. Oricît de bărbătească ar fi povața evangheliei, dînșii vor găsi nepotrivire între învățătura vizionarului din Nazaret și a teologului din capitală. E drept cu toate acestea că în Scriptură nu stă scris că a face luptă franceză cu mîna pe ceafa adversarului, ar fi un păcat.

Sinodul ar trebui chiar să tragă foloase din pilda mușchiulosului teolog și să organizeze de două ori pe an lupta dreaptă, trînta cu piedică, boxul, fotbal, scrima cu reteveiul. Pentru episcopi ar fi un exercițiu igienic, iar pentru noi o distracție. Închipuiți-vă o liturghie cu mingea, un parastas pe bicicletă, un acatist echilibrist.

În ce privește ciomagul, afinitatea lui e consacrată de cînd a fost numit Sfîntul Niculae.

În urma unei însemnări a noastră că vom vorbi despre cazul lui, diaconul Calinic Șerboianu ne-a rugat ca din felul extravagant cum și-a apărat în fața consistoriului mitropolitan, demnitatea — să nu mai tragem concluziile făgăduite, pe care orice om respectabil le-a tras de la sineși. Sfinția sa dorește să se explice, însă mai tîrziu, adică, atunci cînd îi va veni . . . bine. Procedeul, dealtfel, e bisericesc. Am sfătui pe diaconul Calinic, încă o dată, și aci, să rămîie definitiv în biserică, unde-i e locul.

O mirare de același fel ni se aduce cu iertarea pe care a cerut-o și preotul Păunescu de la *România creștină* sinodului. Sinodul i-a respins-o, căci așa zis-a, bag seama, și Christos, acordînd păcatelor iertare nelimitată. Însă o respingere, pe de altă parte, meritată.

În clericii noștri banalul bun-simț e cu desăvîrșire atrofiat.

Pornești să acuzi o biserică întreagă, un sinod întreg de erezie, de necanonicitate, de imoralitate. Și scoți un ziar pentru aceasta și iei atitudini de Prometeu, de răstignit, de martir. Acest sinod, prin organele lui mai mici, te caterisește. Atunci, îi ceri iertare, căci n-ai știut ce faci.

Desigur că starea proastă financiară în care se găsește a împins pe preotul Păunescu să se dezică și să se rușineze. Și tot ea va fi apăsat și asupra diaconului Calinic, nu mă îndoiesc.

Sînt însă mîndrii pe care trebuie să le simtă și un cleric și, mai presus de orice considerații, se cade să fii om întreg și trebuie să-ți interzici prilejurile de a-ți fi de sine-ți dezgust.

Asasinii, părinte, știu să sfîrșească mai frumos.

1911

ÎNGERII DE PAZĂ . . .

Evenimentul considerabil al viitoarei alegeri de mitropolit lasă publicul destul de rece și pasionează mediocru pe credincioși. Afară de cîteva nume de candidați aruncate în coșnița presei zilnice și primite de cîțiva cu ironie și de toți ceilalți cititori cu zăduf, nu se simte nimic. Cînd moare un mitropolit se mai vorbește; se tace cînd se alege. Un mărunt fapt divers **și** scaunul locotenentului lui Crist în România! Lumea se duce cuminte la berărie, la teatru, la piață, vinde și tîrguiește și cînd întîlnește cîte un preot, în genere vînăt și fachir la chip, pune mîna pe fier, face noduri sau gesticulează prin buzunare. Aceștia sînt credincioșii; ei mai păstrează din datinile vremilor bisericești acest contract indirect cu preotul, mîna pe felinar și nodul de la batistă . . . Iar dacă n-ar fi circul, unde se dau lupte în momentul de față nemuritoare, de care nu rămîne străină, cum s-a întîmplat la Ploiești, nici tinerimea teologă, cînd s-ar mai gîndi oamenii la biserică? « Sidoli » e lîngă sinod. La ieșire se văd ferestrele prin noapte, ale sălii în care a fost « judecat » la lumina zilei un om ca episcopul Safirin de oameni ca . . . toți ceilalți. E un colț retras și destinat prin umbra lui nocturnă și prin atențiile edilității să primească urina abundentă a spectatorilor de la circ, cărora vreme de trei ore le-a îngreuiat bășica. S-ar zice un simbol. Ca și-n corpul fiin-

ţelor vii, unele locuri par făcute pentru a suferi insulta depozitelor putrede şi a zemurilor nemăr-turisite. Am zărit credincioşi de aceştia depăr-tîndu-se de zăbrelele sfinte şi vorbind, cu mîna pe nasturii descheiaţi, de onoarea bisericii române; arătînd cu gîtul întors casa parlamentului sfînt. Şi vocile celor ce plecau erau însoţite de şuierul de robinet al celor care soseau în pîlcuri. Şi-n vremea aceasta arhiereii adăpostiţi acolo, în odăile de pe jos, visau fericiţi la sala de deasupra, care con-feră popilor proşti, clericilor nedemni, arhiereilor fără de ideal, venituri şi situaţii de căpetenie în stat.

Poporul e foarte nepăsător. « Alegerea » unui mitropolit nu-i aduce aminte lui nimic şi, la urma urmei, jocul acesta de vicleim cu pălării de sticlă, cu zdrenţe de fir şi cu beţe de argint îl plictiseşte. Mai răspunde la ceva fantasmagorica bufă a unei alegeri bisericeşti? La o realitate. la un sentiment, la o încredere? Biserica noastră aminteşte muzeele cu făpturi de ceară, unde, în vitrine de sticlă, un Napoleon Bonaparte se preface că trage o sabie de carton, dintr-o teacă de mucava suflată cu aur, în vecinătatea altor vitrine, culcate, din care se văd efectele pede-rastiei, ravagiile bubei negre şi relieful florii de conopidă a sifilisului ambesex. O lume de repro-duceri de oameni, care se uită şi nu văd, care suferă şi nu gem, care umblă şi rămîn pe loc, care au inimă şi nu bate, care trăiesc şi sînt moarte. E măturat pe jos, geamurile şi oglinzile sînt fre-cate şi strălucesc, uşierul poartă, ca la o elegantă morgă, atribute pe şapcă misterioase. Enric al IV-lea te priveşte ţintă şi pare că ţi-ar cere un pahar cu apă pe care-l aşteaptă de douăzeci de ani. În barba imitată vezi industria, care a lucrat-o ca o perie de dinţi, cu găuri şi fire alcă-

tuite. Părăsești muzeul cu revoltă și un nemăsurat regret . . .

Dacă lumea se dezinteresează, prelații încă foiesc, roiesc, mișună, fac salturi și opintiri ca un coș de raci sau ca o ladă cu mii de purici, pe care ai vrea să o deschizi. E o zarvă de abator și de hală de pește, în sinod. Cincisprezece inși pe un loc, cu speranța fiștecare, fiecare susținut de un puternic al zilei, căci sînt puternici ai zilei care nu se socotesc micșorați să ocrotească anume breaslă de inși. Mi-aș prinde că și un Sofronie Vulpescu are pe cineva, dacă nu de la Palat, măcar de la grajdurile regale. De ce nu, mă rog? Nu-i arhiereu și n-are drepturi la episcopat? Poate fi făcut și mitropolit. De ce nu? Dacă rasa prelaților români adevărați s-a stins cu Iosif și va fi sleită cu Gherasim Safirin, de ce nu ne-am adresa băcanilor, rîndașilor, misiților din cler? Epoca e a samsarilor, sîntem în ceasurile productive de samsarlîc național, în biserică, în prietenie, în literatură, în politică și peste tot.

Și cu protecții și speranțe arhiereii noștri au și motive personale adînci ca să suie treapta. Arhiereul Meletie venea de la Paris să se prezinte ministrului. Încă nu făcea parte din sinod. Cum credeți că acest viitor episcop și șezător în sfatul țării, găsea să-și formuleze, față de domnul Take Ionescu, planurile, vederile, experiența, instrucția? A! clasic de simplu:

— Domnule ministru, trebuie să mă faci arhiereu pentru că sînt băiat frumos.

Și ieromonahul Meletie fu făcut arhiereu pentru că era băiat frumos.

Un sinodal dezinteresat e însă mitropolitul Pimen al Moldovei. Acesta nu primește să treacă la primatură pentru că mai vrea să organizeze . . . întîi mînăstirile din Moldova *(sic)* . . .E un chip

de a se exprima groaza episcopilor de scaunul mitropolitan, de cînd au citit în *Pidalion*, desigur, că uretrita gonococică se capătă și prin . . . jeț. Primatura riscă să rămîie vacantă tot pe atît pe cît să fie ocupată de cincisprezece inși deodată. Veniturile sînt, drept e, minunate și suculente, dar demnitatea ajunse cam țepoasă: nici un arhiereu actual nu se poate lăuda că aduce în scaunul primaturii un șezut, ca să zic așa, curat.

Să nu dați a crede că mitropolitul Moldovei are o opinie și o concepție mînăstirească. Pentru aceasta ar avea întrucîtva nevoie și de un creier și, să fiu iertat, nu creierul credem noi că supără prea mult pe mitropolit. E un pretext. Domnul domn n-are ce reorganiza în mînăstiri. Singura organizare e de resortul neantului; aici nu încape organizare. Mînăstirile noastre nu se mai pot . . . organiza decît în spitale sau cazărmi.

Să presupunem că acest gînd i-ar fi venit. Trebuie să recunoaștem că prea sfinția sa Pimen îmbătrînește. Dacă tinerețea se manifestă în clerul necăsătorit sau văduv, printr-un sexualism arzător și firesc, însă deghizat, senilitatea vine cu o năzuință exclusivă după ceruri, dogme, « cîntări pe mare ». Arhiereul îmbătrînit, se pocăiește și caută să-și alcătuiască o virginitate nouă, asemănîndu-se curtezanelor care ucise, de farduri și excese, cu formele spînzurate de oase, cu nasul zbîrcit și pieile tăbăcite, cînd nu mai tentează pe nimeni, simt un nou sex răsărind, însă lăuntric, în suflet, ca și celălalt de compromis, își concentrează într-însul fierbințelile și tot patosul celuilalt, și se duc la biserică să aprindă lumînări la sfinții tineri și veșnic frumoși.

În sufletul mitropolitului din Iași această puritate subită izvorăște cu pornirea tiraniei, cu pasiunea epileptică de-a se da pe sineși, stors, drept prototip și de-a impune rîvnirilor ascunse,

din maicile tinere care visează și din monahii tineri, tăcere. Și mitropolitul de neagră memorie, care a trăit ca un asasin și a murit ca un cîine otrăvit, Partheníe, încercase să dea tonul senilității în mînăstirile moldovenești. Or, se înțelege cît e de greu să oprești îmbobocirea sînilor la călugărițe, strălucirea seducătoare a ochiului trist de Psaltire, fiorul indefinit al umbrei pe ivoriul corpului prizonier.

Mînăstirile se suprimă. Singură bătrînețea caută să le organizeze. Domnul domn de la Iași îmbătrînește . . .

Alege-se-va poate mitropolitul, poate va fi la rîndu-i răsturnat, comedia urmează, clerul nostru pierde zilnic ceva, credincioșii se depărtează de el, clerul e suspect.

Puținii preoți cu dare de suflet vor dezerta și ei cauza celor care nu o mai pot susține. O antipatie aspră pornește din rîndurile întîrziate la ușa bisericii, pentru preoțime. O scîrbă iritată și apropiată de cruzime. Sinodul în special, eminența, e degradat de sentimentul oamenilor de bine. Bisericile ni se arată mînjite, altarele alunecoase de noroi și bale. Un arhiereu evocă imaginea broaștei din care țîșnește un singur produs. Vin cadavrele, țin cadavrele ședință, cadavrele se duc . . .

Însă pe cît se tăvălește clerul mai furios și se întinează, cu cît dispare parfumul din tămîie, cu cît ajunge o căpătuială și un negoț menirea preoțească, pe-atîta pare mai curat acel Iisus cu inima de trandafir, pe-atît el se desparte mai mult de reprezintanții lui, și vine la noi, să șadă, simplu și cuminte, la masa noastră de redacție, cu picioarele goale, prieten dulce, duios și răzvrătit . . .

1911

MOARTEA LA MITROPOLIE

Printre atîți arhierei care mai duc în spinare cocoașa ridicolului, călărită de către o maimuță cu chivără sacerdotală, episcopul defunct trecea întrucîtva mai drept în picioare și mai senin. Figura lui mai liniștită, mai adormită, n-avea în fălci și buze, în ochi și-n glas accentul sălbatic și vicios care pune pe fețele sinodale stigmatul lui deosibitor. El nu părea că vine la cîrma bisericii dintr-un codru, de pe Bărăgan ori de prin ocnă. Se vedea că iese dintr-un seminar și sufletul lui întreg era un seminar onctuos, în care mai mult căutătura hotărăște decît porunca, un seminar cu porțile și cu ușile unse, cu preșuri pe jos și cancelaria surdă. Înfățișare de bunică, rămasă tînără, rumen pe faldurile moi ale obrajilor, albastru cenușiu la ochi, albit la păr și discret, și bonom, și cît se poate de prudent. El a știut să-și alcătuiască o viață de zile, și să nu-i transpară în nici o clipă pe care a trăit-o nici dorințele, nici nemulțumirile, nici ambițiile, nici învierșunarea, dar nici bunătatea. Temperat, căldicel ca băile care nu fac rău la nimeni — nici sîngeroșilor, nici celor cu nervii bolnavi. Un fel de jumătate climă. O ființă foarte apropiată de regnul mut al lucrurilor fabricate. Nu năzuia să pară inteligent, nici vioi, nici adînc. Îi plăcea să fie un « om cult », un om care a învățat ce i s-a dat să-învețe și s-a conformat. Gîndurile, cuvintele, situațiile prea hotărîte îl jigneau. Ar fi dorit să

nu-și dea niciodată nici o părere și lumea să fie înfășurată de jur împrejur cu perdele. Desigur că tot ce exprima o preciziune îi făcea rău. Mi se pare că nu scria cu cerneală neagră, pentru că era prea neagră și nu se slujea de hîrtia albă dintr-o pricină analogă. Sînt în pictură culorile neutre care se obțin din combinarea culorilor vii. Psihologia cunoaște și ea această paletă care pentru anumi inși preface totul în vînăt.

Episcopul Timuș nu se supăra niciodată, nu mustra pe nimeni, cel puțin pe față, și pe vrăjmași îi lucra în camera neagră, ca fotografiile. Pentru că era prea hotărîtă, răspunderea îi displăcea grozav și de aceea prefera drumul cotit în viața lui fără de repejiuni.

Felul cum trăia el să-l nesocotim, cu toată importanța ce-o are întru stabilirea unui caracter acea faimoasă viață privată de scormonirea căreia se tem atît de mult civilizații, încît au decretat-o ca un atentat și o fărădelege, iar privatismul ca un ultim și inviolabil refugiu. A știut, oricum, să-și înfățișeze viața lui după un paravan brodat cu insignele cele mari bisericești.

A lucrat pe terenul teologiei, a tipărit cărți, dar todeauna opere de acelea din care clericii noștri și-au făcut un monopol: compilări și traduceri. Încă nu se cunoaște nici o scriere suportabilă ieșită din pana vreunuia din nenumăratii teologi în fustanelă, care fac oficiul de preoți și episcopi în România. Un portret al său figura însă de acum vreo douăzeci de ani în Academia Română, nu știu și nici nu-i nevoie să se știe pentru ce.

Nu trebuie totuși să se uite că în ziua osîndirii în persoana episcopului Gherasim a tuturor virtuților bisericești pentru apărarea cărora luase el cîrja și drumul Golgotei ideale, Timuș a subscris nedreptatea și a încuviințat crima, ca orice Sofro-

nie Vulpescu, ca toți argații prea sfințiți. Și acest act e în biografia unui om propus respectului sau întristării unui judecător onest, hotărîtor.

Oricum ar fi, moartea celui chemat de guvern la o apropiată și de-acum pe todeauna imposibilă numire de mitropolit, a stîrnit neliniștea în inimile sfintelor multipede din sinod. Cînd după alungarea din scaun a unui cinic, cade mort atingînd jilțul vacant un urmaș al lui, superstiția, alimentată de tot păcatul trecut și de toată capacitatea de păcate viitoare, turbură și bagă spaima și în bandiți, necum în sufletele simțitoare la ceea ce se numește degetul lui Dumnezeu, ale arhiereilor noștri, umbriți de degetul acesta.

Cine va primi oare să șteargă pulberea ce s-a așternut în tronul primaturii fără să-i tremure mîinile și să i se desfacă genunchii? Se caută un mitropolit . . . și mitropolitul nu se găsește. E o clipă, orice s-ar spune, ciudată și poate că nu-i exclusă putința venirii în capul bisericii, a celui aruncat pe vară, din sinod afară.

1911

KONON EPISCOPUL

Nu-mi amintesc să fi vorbit stăruitor vreodată de acest uriaș cărnos în hoit, al căruia nume sună atît de gros. Konon Arămescul Donici Băcăoanul e un episcop construit ca o movilă, din abundența bogatei Moldove, celebră pe vremuri prin cornutele mari. E spătos ca o turlă de biserică, găunoasă pe dinlăuntru, solemn ca un monolit, grandios ca un cavou. O singură contrazicere în această măreție, fața prea mică și cu o rumeneală de fată mare pe bucile obrazului. Ochiul tot atît de mic în albăstrimea lui rătăcită. Om de zăpadă, rău proporționat, basorelief de grăsime, cap de popă de țară, palme groase.

Dar — mă rog! — sentențios și oficial. Gura lui se deschide rar, ca să rostească numaidecît o judecată proverbială. El vorbește ca însăși înțelepciunea. La zile mari, ca sărbătoarea de 10 mai, aduce din Huși în capitală o ladă plină cu decorații. Are decorații pe piept și umeri, pe pîntece și aiurea — o *panoplie*, un părete de tinichigiu cu site și strecurători, ibrice, grătare. În astfel de zile, mîndria episcopului Konon are o demnitate de liturghie. O mitră vastă îi bășică ființa la frunte. Cîrja lui e groasă cît un arbore de argint. Buzele-i sînt îngrădite de tăcere. Ca să nu-și mototolească stiharul așteaptă în picioare, în poziția soldatului, și în vreme ce colegii lui și-l arată și rîd la urechea vecinilor, el stă pregătit ca un curcan, ce-ar fi luat neașteptata hotărîre

să zboare. Nici umbra celei mai potolite inteligențe pe fața de icoană rusească a episcopului de Huși. Însă pasiunea rangurilor, a ierarhiei. El concepe numirile în biserică apocaliptic, și în ce-l privește se socotește uns chiar de Sus, și gîndindu-se la sineși se simte într-adevăr ales, și-n inima lui voluminoasă are fiori primitivi de sfînt botezător. Ca să ajungă episcop și, în visul lui de viitor, mitropolit, nu și-a cruțat persoana, pe care a jertfit-o macabrelor ironii ale fostului mitropolit Partenie Clinceni. Acest scelerat de Partenie, avea o însușire: un talent suplu și ascuns pentru sarcasm. În comitetu-i ocult de prelați cu « ședințele » la un profesor de la Facultatea de teologie, Dragomir, fost călugăr, în casa căruia se puneau la cale campaniile sinodale și se benchetuia haiducește, arhiereul Konon juca rolul hilariant de August cel Prost. Candidatura lui posibilă la un scaun de mitropolit era privită ca gluma cea mai strîmbătoare de rîs.

Se pare că astăzi, în lipsă totală de candidați, guvernul începe să ia în serios pe acest personaj Păcală, care, în toată patima lui, nu cutează nici el, să păstorească oile Domnului, de la București. Sala tronului mitropolitan e plină de umbre răufăcătoare și divina moarte s-a instalat într-o odaie de alături. Apoi e teama de cercetări și de presă, în dosarele căreia fiece arhiereu sau candidat de arhiereu își are istoria lui completă. Aceste temeri sînt împărtășite, desigur, în ascuns. Pe față, episcopii par îngrijorați cu excelenta lor inconștiență, de altele. Așa cu episcopul Konon care, consultat de o gazetă din București, făcea deunăzi un pomelnic de dorințe și de condiții extraordinare, fără îndeplinirea cărora *nu prieșteș !* să fie Hristosul României. E frumos la ce visează domnul domn Konon: lefuri mari și palat mitropolitan. Fără un palat mare mitropo-

litan biserica românească nu se poate îndrepta. Îi lipseşte României un Vatican, în care să fie instalate cele două sute cincizeci kilograme cu carne şi osînză ale episcopului Konon Donici Arămescu. Pentru sinod, aci sînt durerile bisericii! Cu tot atîta cinism s-ar putea cere un harem şi o bandă de lăutari. E o condiţie esenţială aceasta: construirea unui palat.

Foştii geambaşi, popi de ţară şi bătăuşii din sinod au porniri din cele mai aristocratice. Clădiţi, mă rog, aşezăminte de marmoră şi castele pentru Popa Iapă, domnule ministru. E indispensabil; e mîntuirea neamului nostru în joc. Umpleţi-le pivniţele cu vin şi îngrijiţi să se toarne vasele de aur în care vor vărsa de cîte două ori pe zi prelaţii beţi. Faceţi-le oale de chilimbar şi porunciţi pentru trebuinţele înţelese, catifea şi mătase multă cu care episcopii să-şi poată şterge, după şedinţă, organul de căpetenie bisericesc. Fecalele lor sînt sfinte şi trebuie să fie grase, domnule ministru şi bine primite. Însuşi duhul creştinesc o cere, neamul românesc întreg o reclamă; Iisus însuşi aşteaptă să ziditi pentru mitropolitul scîrnav şi prost ce se va alege, un palat de alabastru cu treptele de smarald.

1912

DOI EPISCOPI NOI

Cu toate dovezile ce ni s-au dat în cîteva luni de vacanță, că un scaun gol de mitropolit e mult mai apt să salveze prestigiul bisericii decît primatul care l-ar fi ocupat, guvernul s-a hotărît să nu ne lipsească pe mai multă vreme de scumpii noștri vicari ai lui Hristos. În săptămîna din urmă au fost două vacante de episcopi împlinite, la Roman și Argeș. Jilțul sfîntului Gherasim va fi mobilat cu persoana vehement pîntecoasă a domnului Calist Botoșeneanul, arhiereu care a luat cuvîntul lui Dumnezeu « Creșteți și vă-nmulțiți » pe șleau, crescînd în conture și înmulțindu-se în mahalalele Bucureștilor cu stăruința simpaticilor gîndaci de restaurant. În locul episcopului Timuș a fost « ales » vicarul de pînă ieri al mitropoliei de la Dîmbovița, care peste puțin timp va fi făcut și mitropolit. Aceasta se va numi « restabilirea calmului în biserică », ziarele avînd nevoie de titluri cu litere groase.

O reflecție pe care o faci la vitrinele magazinelor de comestibile, e-adesea deziluzionantă. Icrele moi și roșii, morunii, stacojii, prăjiturile cu bucle de cremă, fructele, stridiile și mușchii de mistreț, te gîndești că vor avea o finalitate jalnică și în genere rapidă. Fără să fie identitate între prelați și unele articole și delicatese, rezultatele se-aseamănă și chiar se confundă. Același destin sau aproape la fel, cheamă la viață și pulpa de rîmător afumat și pe un arhiereu demn de o

episcopie românească. Pe frontispiciul palatului mitropolitan ce se va clădi, după cererea episcopului rămas pe dinafară, Konon al Huşilor, arhitectul va îngriji să fie scris cu aur cuvîntul lui Cambronne, în românește.

După ce « marele colegiu » a proclamat numele noilor episcopi; după ce aceşti episcopi au cîntat cîte un discurs de recunoştință şi au schițat metanii la banca ministerială; după ce miniştrii le-au sărutat mîinile cu o scîrbă ce se citea intens pe fața domnilor Delavrancea, Marghiloman şi Lahovari, iar domnul Arion s-a mărginit să le-o strîngă; după ce vor fi instalați pe scaune, din sertarele bine închise vor apărea dosarele nemilostive. Atunci se va afla mai bine cine sînt noii episcopi, ce au făcut ei, care le-au fost meritele, care li-i inteligența, şi se va vedea din nou cît seamănă un episcop cu altul, un mitropolit cu altul — şi aşa va fi cu toți, bătrîni sau tineri, noiveniți sau gheboşați de aşteptare, căci vremile bisericeşti s-au sleit şi țara se desprinde tot mai mult de-o castă de căpcăuni, de cheflii şi de vicioşi, întreținuți într-o stare de veşnică ebrietate, de către binefăcătorul stat.

Puterea morală şi sufletele mîntuitoare se găsesc azi departe de anafură şi de cădelniți, într-un tineret nou, încă restrîns, frămîntat de speranțe infinite, devotat, luptător, hotărît, purtat de aripi nemăsurate.

Medicii politici ai țării noastre sînt de părere, totuşi, că un cler trebuie să avem şi că fără un episcopat am putea pieri. E o idee răspîndită probabil de numeroşii pui şi boboci de popă din țara noastră, cu toate neamurile lor, şi care au contribuit, prin imoralitatea specială revărsată din familiile de preoți peste oraşe şi tîrguri, la mentalitatea înspăimîntătoare, de contradicții şi de iresponsabilitate din vremile noastre. O țară

fără de popi — să zic ca domnul Mehedinți: fără Popești — e o țară pierdută, spune înțelepciunea neamurilor. Vedeți ce se petrece la animale, care nu cunosc nici pentru gîște, nici pentru capre, avantagiile unui cler luminat.Care ar fi demnitatea speciei bovine cînd prin rîndurile ei ar binecuvînta cu o maiestate hieratică, boul cu hlamidă de velur și cu tiară de aur între coarne!

Pentru că ne trebuie o prelatură, și prelați nu se găsesc, poate că ar trebui să alergăm la aplicațiile mecanicii și să fabricăm un rînd de roboți. Un mitropolit de tinichea n'ar suferi nici de blenoree, nici de arghirofilism și, în ce privește intelectul, el nu s'ar deosebi prea mult de confrații lui de piele. De o moralitate dusă la extrem, acest înalt prea sfînt ar face față, senin și marmorean, tuturor dificultăților de origină sacră. El va vorbi dintr'un gîtlej de cauciuc, prevăzut cu un microfon perfecționat, va binecuvînta mulțimea cu o mînă sculptată în lemn de santal și va rămîne serios în barba lui venerabilă, de cîlți. Această generație nouă de arhierei s'ar putea încerca la mitropolia Ungro-Vlahiei, încă vacantă. În loc să iasă din seminarii și sfintele mînăstiri, șefii noștri spirituali viitori vor veni de la școala de meserii. La rigoare, consiliul profesoral universitar n'ar face greutăți, în vederea satisfacerii legilor, să le elibereze certificatele de licență în teologie. Întreținerea acestui corp sfînt n'ar cere decît vreo zece bidoane de benzină pe an și unul de ulei mineral, pentru ca să nu scîrțîie. Și s'ar doza, după importanța chemării, un cal sau doi cai putere, sau mai mulți, rezervîndu-se, bineînțeles, primatului un potențial superior, de șaisprezece cai, sau dacă termenul este prea laic, de șaisprezece catîri putere.

1912

POSTUL CEL MARE ŞI TEATRUL

S-a ivit un conflict, deocamdată platonic. Directorii teatrelor din Bucureşti se întreabă de rostul unei dispoziţii învechite, după care spectacolele trebuie să înceteze în săptămînile de post. Sfintele mitropolii şi episcopii, ca nişte instituţii de stat ce sînt, au cerut această măsură. Ortodoxia ar suferi, se vede, o injurie gravă cînd actorii s-ar produce pe scenă în acelaşi timp ce preoţii şi arhiereii îşi recită rolurile prin biserici. Se pare că în asemenea zile singuri inşii în reverendă au dreptul să se deghizeze şi să joace, iar oamenilor raşi asemenea apostolat le este interzis.

În dezvoltarea unui popor ciocnirile acestea sînt interesante şi inevitabile. Nu ne vom apuca să le discutăm necesitatea şi, numai în treacăt, ne-am putea readuce aminte de originile bisericeşti ale teatrului. Din comedia divină trebuie să iasă comedia.

La ce poate, într-adevăr, răspunde măsura? Fiindcă o săptămînă din an s-a numit a brînzii sau a iaurtului, mare sau mică, şi fiindcă *Triodul* povăţuieşte creştinismul prin fasole, caritatea prin mazăre bătută şi castitatea prin murături, crede sfîntul sinod că directorii de teatru, actorii şi actriţele fac metanii şi se blagoslovesc reciproc? Pentru atingerea acestei înalte perfecţiuni morale, sinodul ar fi dator să oblige pe artişti să se ducă în procesie, la biserică. Dar pentru ce s-ar opri măsura la teatru? N-ar trebui închise şi berăriile,

cafenelele, birturile, casele de toleranță, bărbie-riile, expozițiile de pictură? Nu ar trebui supri-mate ziarele și revistele? Pentru ca morala să fie cu desăvîrșire respectată măsurile acestea nu ajung. Ar trebui oprite trăsurile — exceptînd muscalii eunuci — tramvaiele, băile, ar trebui închise bibliotecile, prăvăliile, iar lumea îmbră-cată în anterie și cu toate dulămile turco-grecești s-aștepte îngenuncheată pe uliți trecerea sfîntului sinod. Vespasienele, păzite de cîte un protopop, să nu mai funcționeze. Pătruns de respect pentru că în fruntea bisericii se găsesc virtuți și capacități ca ale unui Popa Iapă, ar trebui și udul să se amendeze. Iar de vreme ce postul trebuie să fie universal și ca nimic să nu dea loc la sminteală, sinodul ar trebui să intervie la Societatea pentru protecția animalelor ca să li se așeze căților și mîțelor cîte o foaie de viță, sau chiar două foi. Și aceasta cu atît mai mult cu cît duhul Satanei lucrează îndeosebi în vremea postului, cînd postul călugăresc coincide cu strechea bianuală a nebo-tezatelor cvadrupede.

Poate că în același timp li se va da cîte o pereche de nădragi și sătenilor, pe care luna florilor, a cîntecelor, a liliacului și azurului îi găsește cu pulpele și picioarele goale.

Nu-i totul spectacol? Pentru ce atîta ipocrizie? Crește credința pentru că domnii Bacalbașa, Davila, Nottara și Liciu rămîn în dosul cortinei lăsate, cînd perdeaua prestolului se ridică? Se fac prelații noștri mai destoinici, sinodul se per-fecționează, arhiereii ajung mai demni de o misiune pe care dacă nu o profanează îndestul, este că ziua nu-i îndestul de lungă?

Spiritul meschin a fost întodeauna închinat spre jignirea celorlalți, spre stăpînirea spiritului public.

S-ar înțelege ca teatrele să fie închise atunci cînd spectatorii, covîrșiți de-o religiozitate defunctă, refuză ei, de buna lor voie, să ia parte la reprezintații. Pînă atunci lumea preferă bisericilor cu preoți figuranți, teatrul lui Molière, al lui Ibsen și al lui Caragiale . . .

1912

KONON ARĂMESCUL DONICI

În scuarul Sărindar, așezat pe o bancă verde, zării într-o duminică — ziua Domnului — după-amiază, spetele mari ale unui preot îmbrăcat în « muhair ». Servitori la dreapta, servitori la stînga, căciuli pe o sprînceană și cojoace, părintele se simțea bine în rîndul pulpelor din cioarecii cu cămașa scoasă, care-l strîngeau la mijloc.

Mi se părea chivăra preotului cunoscută. Un singur cleric mai poartă în toată România potcapiul flocos cu lustru, strălucitor ca un carîmb de cizmă de lac; dar acela, episcop, n-avea ce căuta, socoteam, în camaraderia rîndașilor și într-un loc atît de populat.

Deșertăciunea iluziilor era chiar episcopul Hușilor, domnul domn Konon Arămescul, care și-a spînzurat, fără motiv, și numele de Donici, la prea fericitele și legitimele-i silabe. Tihnit ca un pește cu icre sau lapți, în nămol, prea sfinția sa se uita pe Calea Victoriei, cu o admirație înfricoșătoare. Ochii lui cenușii se mutau, tîrziu și domol, de la cîte un pîlc de trăsuri la cîte unul de oameni. Fără să clipească, fața lui, improvizată ca icoanele vechi, cu un obraz mai mare și cu celălalt mai strîns, părea o fotografie în culori. Rigid, episcopul Hușilor era ca un personaj artificial și-ți venea să crezi că de i l-ai fi întins, piciorul i-ar fi rămas unde-l puneai; că de i l-ai fi învîrtit, i-ar fi rămas capul cu ceafa dinainte; că de-ai fi tras mai tare de un braț, din subsuoara

descusută i-ar fi curs, pe ungurenii de-alături, umplutură de tărîțe și praf. Ghiceai s-ar fi zis în beregată, arterele de gumilastic, care permiteau capului să-l ridici din guler, să-l întinzi pînă la « Capșa » și, dîndu-i drumul înapoi, să-l vezi sărind repede și așezîndu-se la loc cu o ciocnire bruscă și cu o săritură comică a limbii din gură.

Singure degetele mari, de la mîinile alăturate, te făceau să crezi că prelatul nu era o păpușă. Ele se urmau, unul pe altul, într-un rotogol liniștit, și exprimau prin mișcare, o bucurie lăuntrică și o fericire pe care Fidel și Ursulache o povestesc printr-o balansare ritmică din coadă. Cînd se opreau degetele, atunci, firește, se întîmpla un eveniment: trecea un automobil sau un servitor de la Palat, călare. Fața episcopului vădea o neliniște contemplativă, o tremurătură din pielea rădăcinii nasului.

Democrat, domnul domn Konon I al Hușilor, și acum al Ungro-Vlahiei și locțiitor al Kapadochiei, care pentru cuprinderea majestății sale cerea României un palat mitropolitan monumental, se bucura între Ioșca și Treji, strînși de mîini și adunați de picioare, într-o idilă odorantă, cu tonuri olfactive de hipodrom și birt. Dealtfel, unele obiceiuri temperau contrastul îmbrăcămintei și al profesiilor de pe aceeași bancă duminicală. Ioșca între două cuvinte voluptuoase, zvîrlea prin strungăreață și pe la colțul mustății, unsă cu vîrf ca sfoara, cîte o gură de vîsc spumos. Părintele Konon, tot cîteodată, oprindu-și degetul din preumblare, și-l repezea, cu o preciziune îndătinată, în moalele nasului, din care, profilul fiind tot atunci puțin întors spre stînga, se ivea ca să dispară plesnind, un element gros de capacitatea unei dulcețuri de prune verzi. Din buzunar ieșea după aceea o basma, de mărimea unui drapel, care trecea pe o mustață cleioasă.

Ce figură poate face noul mitropolit în țară, nu rămîne greu de ghicit. Incontestabil, Konon arhiepiscopul aduce cu sine un trup de mărimea unei saltele, cu mișcări de buturugă, o simpatică și onestă nerozie, care i-a inspirat marțea trecută un discurs în Parlament. Dar toate acestea, complicate în partea sufletului de o timiditate ciudată. Mintea mitropolitului actual e de ordinul inteligenții unui alt bolovan de piele, bisericesc, domnul Badea Cireșeanu, doctor în teologie și profesore la Facultatea din București, care, înfiorat de orice chestiune ce face apel la judecată, își apără capacitățile, declarînd că nu dorește să discute decît cu doctorii în teologie . . .

Odinioară, episcopul Konon iubea o telegrafistă. Iubire platonică, filială, numai de gesturi și aluzii duhovnicești, cu citate din Sfînta Scriptură, turburată doar de apariția basmalei din buzunar și de strănuturi din tot eul episcopal. Telegrafista după care suspina prea sfințitul îl primea cu ochi aprinși de-o nevinovată văpaie. El se prezinta la ghișeu, zilnic, în vremea ședințelor de la Sinod și Senat, și zilnic cu o hîrtie virgină în mînă și cu un modest mănunchi de flori. Ca să-l coste mai puțin, prea sfinția Konon se ducea dis-de-dimineață în Piața Mare, tocmindu-le cu înșeși vorbele sale. Suma extremă pe care o jertfea darnicul prelat pe preastolul unei inimi de columbă, era cîteodată de douăzeci de bani; într-o lună asta putea să facă șase lei.

Jenat de numeroșii clienți ai telegrafistei, în genere profani, arhiereul aștepta să rămîie singur, sferturi și jumătăți multe de oră, în vreme ce-n mîna lui asudată, pansele și albăstrele se veștejeau. Cînd pleca toată lumea, el se apropia de telegrafistă cu un zîmbet preacurat, bîlbîia un mic cuvînt introductiv, se făcea roșu, punea florile jos și, convins că îndrăznise încă o dată

prea mult, și speriat, pleca numaidecît să mănînce, căci i se făcuse foame și năduşise. Impertur-babilă, Eva de la telegraf, și nesimțitoare, arunca florile, cu cotul, subt picioarele noilor-veniți.

E adevărat că mitropolitul Konon n-are nici un dosar cu isprăvi atanasice, partenice sau popaiepești, cel puțin cunoscut. Nici o duduie nu se poate plînge că a fost violată de episcop. N-a furat banii nici unei mînăstiri, nici unui spital. N-a vărsat, beat, în nici o biserică. N-a scuipat în gura nimănui. Nu s-a căutat de boli oprite de sfintele reglemente.

Prin urmare, arhiereul Konon e plin de merite și trebuia făcut mitropolit . . .

Singurele ființe de sex feminin cu care se va fi întîmplat să doarmă fostul hușan, sînt mîin'le sale. Dar cine-și leapădă mîinile sale pentru ca să se culce?

1912

CUZA ȘI BISERICA

Un om cu simpatii foarte reduse pentru cler, era Vodă-Cuza. Ca și pe Eminescu, îl supărau gușile păroase, ochii lor extatici și ipocriți în niște bostani de mutre, pîntecul lor care înghițea toate organele pînă ce Prea Sfîntul, Prea Cucernicul sau Prea Cuviosul se prezinta pe subt dulamă întocmai ca un cimpoi umflat, cu țevile-i mici tremurătoare. Mai puțin mincinos decît al nostru, timpul de-atuncea, scîrbit și revoluționar, cînd căuta pe popă era ca să-l radă și în nici un caz ca să-i dea în stat o precădere pe care clerul o merită azi mai puțin decît oricînd. Pe-atuncea sinodul nu avea între episcopi nici bandiți, nici bătăuși, nici vlădici împărtășiți în altar cu sîngele lui Hristos, și acasă cu pilule de « Santal ». Totuși, Vodă-Cuza și oamenii din jurul lui se mulțumeau să facă din arghirofilia și păcatul burții și al creierului, deopotrivă de nul în biserica noastră ca și azi și deopotrivă de imoral, un motiv de divorț.

Sechestrarea averilor mînăstirești a fost un început de separație a statului de biserică. Începutul s-a izolat, nimeni nu l-a continuat, deși ar fi trebuit, precum trebuiește și precum într-o zi sau alta neapărat se va face, o separație completă. Dacă biserica are un rost, se vede numai în independență; cel puțin atunci se pot naște propoveduitorii, oratorii și talentele ce-i lipsesc bisericii noastre și împotriva cărora biserica de azi,

neavînd nevoie de personalităţi ci numai de lefegii docili şi păcătoşi, duce un război de potmolire şi laşitate, fără să piardă o clipă. Trăind prin toleranţa tuturor, prin pomana statului şi din mila oamenilor de stat care, lipsiţi de orice religie teologică, socot însă că a impune plaga popească ţării este un mare act de economie de stat; miluiţi de pretutindeni şi robi ai cerinţelor, politice, clericii nu pot răspunde la o chemare, căci o chemare, socială oricum, au şi dînşii, o chemare depărtată însă de ei ca şi cerul pe care-l invocă neîncetat, ca o blasfemie, de vizuina lui. Dacă, inspirat de bunele noastre basme bătrîneşti, i-ar veni lui Dumnezeu ideea să îmbrace sarica într-un amurg şi, luînd toiagul săracilor să colinde biserica, desigur că la vederea unui preot, simbol cu toate acestea de pricepere, de ştiinţă, de putere sufletească şi de a tot vindecare, s-ar uimi, s-ar scîrbi, şi-ar sări în lături din poteca satului, sau din umbra catapetesmei pe unde trece popa trîntor, nesăţios şi beat care-l insultă.

Călătoresc uneori cu cîte un preot în tren; întîlnesc cîte un preot pe uliţă; mă duc uneori să-l văd o dată mai mult binecuvîntînd în cîte o biserică poporul. Căci îmi zic: poate că am fost greşit uneori, poate că m-am înşelat în generalizările mele, cu toate că ştiu bine că nu. Şi sînt adus în tren să iscodesc un preot ca să-i descopăr sufletul într-o dorinţă; în biserică să-l pricep cu oareşcare compătimire, pregătit la toate concesiile neacordate de experienţă dar cu putinţă printr-o mişcare înaripată de suflet.

Şi după ce am vorbit cu el, cu popa; după ce i-am prins inima într-însul umblînd ca un dihor sau ca un vierme; după ce l-am văzut — mi se pare că nu aş putea face o crimă mai mare decît respectîndu-l. Eşti prins atunci de-o furie aproape sălbatică şi regreţi că nu eşti destul de naiv,

nici destul de romantic ca să iei cu o frînghie în mînă, împletită de patru ori pe douăsprezece noduri, apărarea eternului murdărit, a eternului înjosit către care, pe cruce se ridică, impii și libidinoși, ochii unsuroși, opaci de idioție, ai preotului nemernic.

Am învățat că în timpul nostru tot omul care vîntură o idee, un suflet răsunător ca trăsnetul, o năzuință mare — trece de pîngăritor, de apostat, de primejdios. Epoca noastră e adînc secată la temeliile fîntînilor de ideal. Gîndirea, sufletul, brațele urmăresc hoțește, prin atmosfera acră și pîcloasă, singurul lucru care poate mulțumi pe omul definitiv nenorocit: cîștigul și furnicarea insului bas.

Dar ce-avem noi în definitiv să ne preocupăm de jignirile mici care împiedică, de-s ascultate, cursul undelor mari? Dacă trăim un timp de scoborîre, trăim și un timp de jertfă; și jertfa oricui e bine primită, are parfum străbătător prin timpuri, fumul ei diafan se logodește ușure și dulce ca azurul.

Un jertfitor în felul lui a fost poate și Cuza. Mulți au zis că meritele lui sînt în realitate meri-tele celor din jurul tronului. E-adevărat și așa. Dar au fost pe fața pămîntului și alte timpuri cu oameni merituoși pe care împărații nu și-au luat de sfetnici și de colaboratori, pentru că nu i-au putut pricepe.

În ce privește biserica, Alexandru Vodă I a știut să ia din mîna clerului aurul pe care preoții nu l-au dat văduvelor și orfanilor, sau l-au dat prea mult numai văduvelor; averile cu care n-au clădit monumente și n-au făcut școli; pămînturile pe care nu le-au împărțit cu plugarii.

Spuneam cît e de nul clerul și de stupid. Statul i-a luat toată averea, l-a umilit să pască-n staulul

lui, cu belciugul de fălci. Credeți că s-a ridicat vreun mitropolit vreodată să ceară statului socoteală? Nu! Clerul acesta știe că dacă vehemența lui Cuza s-ar repeta, el nu mai are nici un rost în viață și-i e mai drag să primească la ieslă bucatele care, la urma urmei, ca să se umfle-n pîntec și să se usuce la minte, îi ajunge.

1912

SESIUNEA SINODULUI DE PRIMĂVARĂ

Iar a venit maiul și a trecut, iar s-au jucat episcopii de-a parlamentul, iar s-au grămădit arhiereii în București. Dacă din această « sesiune » n-au rămas slujnice violate și gravide sînt aproape sigur că negoțul de vinuri, de pastramă, de țuică și cîrnați s-a resimțit îmbucurător. Unde se-adună șaisprezece arhierei români, Scriptura pretinde că acolo este și Domnul cu ei; or cînd e Domnul în stomacul unui prea sfințit, acesta echivalează cu niște nori de lăcuste carnivore. Se taie mai multe vite la abator, se frig mai multe fleici în capitală și numărul sacalelor odorante care circulă noaptea se întreiesc. O sesiune sinodală se încheie îndeobște cu niște descărcări uriașe de materii, în Dîmbovița; un fel de Bobotează caldă, estivală, cînd apele Argeșului, Dunărea și chiar Mediterana, prin legătură, se sfințesc din nou și de-a binelea.

De data aceasta a fost însă un cazan mai mult, o deșertăciune, ca să zicem așa, a episcopului Teodosie. Acest nou titular al Romanului, ursit-a Pronia, să se bucure de avantajul deosibit de-a nu fi, ca o rîmă, de la creier și pînă la tălpile picioarelor, decît un venerabil intestin gros. I se vede, ca și cum ar fi de geam, prin moalele capului și prin inimă, îi trece prin spinare și prin înghițitoare, în vîrful degetelor, prin încheieturi.

Cu ce poate fi, într-adevăr, comparat acest personaj infect, care cere în plină ședință, minis-

trului, să expulzeze din București pe episcopul Safirin? Mentalitate stranie s-a zis. Nu! mentalitatea bisericii românești de todeauna. În mînăstiri sînt călugări care, exasperați de ura mistuitoare a unor brute ca episcopul Teodosie, se sinucid și nimeni nu știe nimic; acolo cîte un fost rîndaș sau văcar trîndav, ajuns la stăreție guvernează prin siluire și crimă. Te plimbi pe un podiș, prin timpul utreniei, privind un spic din holdele de stele ale depărtatei nopți, și un călugăr sau doi, care te-au pîndit, sosesc, pe la spate; cu o lovitură de ciomag în cap te amețesc și te aruncă în helești. Dacă, bolnav, ai căzut la pat lipsit de orice îngrijire, starețul pîndește liniștit progresul bolii, și cînd din voce, din deznădejde, din slăbiciunea corpului înțelege că nu mai ai mult de trăit, el trimite oamenii lui; aceștia îți fură tot ce ai în chilie și, după ce ți-au aprins candela morților pe fereastră, îți încuie pe dinafară cu lacăte ușa, ca nimenea să mai intre, și se duc. Ei vin apoi a doua zi, a treia și a patra, și a cincea zi pînă la fereastră, și se uită dacă ai murit, ca să te îngroape . . . Cunosc cazul unui frate tînăr a cărui agonie astfel cercetată a durat vreo șapte zile. Chilia lui se găsea lîngă cimitir, cu totul izolată. Îl vedeai noaptea zbătîndu-se în pat, apoi pe jos, făcînd salturi de găină cu capul retezat, mutește, și parcă întunericul din jurul lui era de sînge negru. Murea de boală tot atît cît și de foame.

— Păcătos a fost, de nu poate să-și dea sufletul mai curînd, spunea cu milă, eclesiarhul, un dolofan roșu ca ficatul și care sugea pe zi o vadră de vin.

Starețul Visarion, al Mînăstirii Cernica, ținea închis, subt teroarea jandarmeriei, pe un muncitor sentimental rătăcit din întîmplare pe la mînăstire, un om elementar, blînd și timid. El lucrase la

uzina de gaz, era puternic și sănătos, dar iubise și o fată care n-a primit căsătoria cu el din pricina meseriei lui murdare. În uzină el grămădea cu lopata cărbuni și se făcea negru ca un bivol. Nemaiputînd să trăiască liniștit cu atîtea săgeți în inimă, cîte i-o pătrunseseră, se duse să încerce la mînăstire, leacul cu prescurile și al aghiazmei. Stareţului îi plăcu timiditatea lui sigură, îi luă actele, îl puse să-i muncească via și trandafirii, căci avea nevoie pentru industria lui de un om care, opintindu-se pe lopată cîte cincisprezece ore pe zi, să nu crîcnească. Cînd noul-venit înțelese și voi să plece, stareţul îl amenință cu poliția și, ca să aibă asupra lui toată puterea stareților asupra călugărilor nesupuși, îl călugări numaidecît. Poate că, demult, acest Werther s-a sinucis . . .

Trebuiesc cunoscute moravurile din mînăstiri, războiul crunt de vipere dintre călugări și preoți, apăsarea distrugătoare a unei mici oligarhii locale de foști chelneri, de betegi, de vizitii retrași în Casa Domnului și, trebuiesc cunoscute moravurile din episcopii, raporturile ierarhice, banditismul, jaful, infamia din sfintele locașuri, pentru a putea pricepe sufletul unui Teodosie, care îndrăznește să ceară guvernului să-i slujească patima și ura lui de jivină împotriva unui bărbat atît de venerabil și de preacurat cum este nefericitul episcop Gherasim, căruia îi datorește cel puțin o cincime din lungimea mațelor sale.

Dacă ministrul, însuși surprins, care desigur cunoaște, în calitate de șef al cultelor, mentalitatea popească, a refuzat să facă plăcere episcopului Teodosie, apărînd pe Gherasim, cîți prefecți, cîți polițiști de provincie n-ar fi fost gata să-l servească! În eparhia lui, un gogoman ca mitropolitul Moldovei, un escroc ca episcopul Buzăului,

stăpînesc, ordonă, trimit pe clericii inferiori în surghiun cu potera, cu jandarmii, pe jos, din sat în sat, din prefectură în prefectură, ca pe niște asasini. Pe aceia nu-i apără nimeni.

Episcopul Teodosie nu-i o excepție. Ceea ce i-a trădat veninul, e o mai mare doză de inconștiență decît a colegilor lui. Toți sînt deopotrivă de meschini și de răi. E de mirare că episcopul detronat n-a fost încă ucis de vreun popă; că din tot ce a mîncat și a băut pînă azi, nici un pahar cu lapte nu s-a găsit să-i curme zilele creștinești. E o teamă de otravă în sînul preoțesc, foarte sugestivă. Unii arhierei și călugări nu gustă din bucatele ce li se aduc decît după ce ospătează pe pisoiul de casă, care în cele mai multe cazuri joacă în mînăstiri acest rol de prezervativ și antitoxic.

Dar dacă toate acestea nu ne surprind; dacă noua petiție, din sesiunea de mai, trimisă sinodului de către episcopul nedreptățit, ne așteptam să fie trecută de formă printr-o comisiune de trei beți, și apoi la dosar; ne surprinde tăcerea noilor arhierei, și, în special, conduita cu totul neutră a arhiereului Bartolomeu Stănescu, în care se puneau oarecicari speranțe de îndreptare; deși noi urmăm să ne păstrăm convingerea că biserica noastră nu-și mai poate găsi pretextul de a dura fără ajutorul căutat al statului, nici în doctrina creștină, nici în virtuțile servitorilor ei și că a murit însă demult.

Întorcîndu-se de la Paris, unde a dus o viață de muncă și de privațiuni obișnuite la studenții săraci, cu arhiereul Bartolomeu am avut plăcerea să vorbim într-o seară și să credem că pricina episcopului Safirin va afla într-însul un apărător entuziast. Noul arhiereu ne făcea impresia unui om hotărît și întrucîtva idealist și socoteam că un îndelungat contact cu spiritul și cu eroismul

francez nu-l putea orienta decît în sensul lucru-rilor firesc.

Ne-am înșelat? Arhiereul Bartolomeu a venit numai ca să mărească rîndurile oamenilor inutili acestei nații, care trebuie să se ridice și care n-are nevoie de trădători? Cariera episcopală și-a inaugurat-o ca oricare altul, printr-o docilă și moartă tăcere: ceea ce a permis unui doritor de reclamă, celui mai mînjit arhiereu român, lui Sofronie Vulpescu, recte Popa Iapă, să ceară el — tocmai el! — revizuirea procesului Ghera-sim . . .

1912

CUVINTE DUHOVNICEȘTI

Rar trece o săptămînă fără ca să mi se comunice sentimentul cutărui prelat sau om bisericesc asupra neînsemnatei mele persoane. În genere, părerea celor cărora le contest dreptul la viață în haina subt care se ascund stările sufletești cele mai triviale, este, în ce mă privește, măgulitoare și ar face bucuria oricărui ins inconștient. Dacă și mie pot să-mi aducă vreo plăcere, este în privința opiniilor pe care de mai bine de un an de zile le însemn cu condeiul. Oricine își dă prea bine seama că notele acestea nu mint și aș putea spune că ele sînt citite întîi și aprobate chiar în Mitropolie; disprețuiesc să mai pun la socoteală scrisorile de mulțumire venite de la unii clerici serioși, cum se găsesc cîteodată și în biserica noastră.

Nu mă pot însă împiedica de la reflexiile pe care mi le provoacă tardivele aprobări ale popilor noștri. Aceiași oameni care mă felicită și-mi strîng mîinile, s-ar zice cu sinceritate, azi după ce i-am spălat și am adus în discuție rostul și valoarea lor morală și intelectuală, nu s-au dat înapoi de la nici o murdărie și de la nici o uneltire, pe cînd eram un diacon liniștit și mut. Cîteva gesturi rătăcite, cîteva cuvinte pierdute în drum, o discuție întîmplătoare în fața unui pilaf de raci — au deșteptat, e-adevărat, uneori atenția confraților și superiorilor mei, însă în același timp cu o dorință vie de represiune. Cu oricîte

perdele ți-ai ascunde lampa, ea tot se zărește și sînt momente cînd se desprinde perdeaua sau se întoarce și atunci se poate vedea pînă înlăuntrul colibei. Inteligența, spun popii noștri, că este un dar dumnezeiesc — și nimic nu poate primejdui mai mult pe un doritor de bine și demnitate, în biserica noastră, ca acest lucru dumnezeiesc. Inteligența cunoaște tot soiul de adversari; și proștii și învățații se tem deopotrivă de dînsa. Călugărul idiot și bigot se simte incapabil să lupte împotrivă-i. Teologul stafidit în dogme și formule, se știe în fața unui concurent împotriva căruia dogmele și formulele sînt crezul călugărului idiot.

Inteligența e cîntec, iubire și izbîndă, e ceva ca un veșnic păcat; totuși teologii au învățat să ocolească sublima ei libertate. Sfîntul Spirit purcede după orientali, numai de la Tatăl, cu o intenție de subalternare în această definiție. Mai inteligenți, latinii au priceput pentru ce el trebuie să purceadă și din Fiul.

Dar e altceva în biserica noastră, e bizantinismul acesta uriaș care se vede pretutindeni, invidia, ura personală, descurajarea oricărei bune intenții, oricărei porniri. Nimic nu indispune mai mult pe un mitropolit sau episcop ca prezența în zidurile reședinții lui, a unui spirit deosibit. El încearcă pe toate căile să-și zădărnicească ascultătorii cu vlagă, care nu pot da un război de cancanuri, de intrigi, de calomnii cu adversarii de pe loc, din pricina demnității și a unei sănătoase mîndrii.

Poate că zicînd inteligență e neîndestulător. Este și o inteligență falsă, o predispoziție la imitație, o facilitate practică, mulțumită cu situațiile cele mai diverse — acea inteligență enervantă și meschină care se cunoaște și în artă și se traduce cu succese monumentale. Ea e bine primită

în biserică, îmbrăţişată chiar, căci ea nu înseamnă în sineşi nimic, nu turbură pe nimeni, nu tăgăduieşte nimic şi afirmă totul, se încovoaie în toate părţile, aci se roagă şi aci unelteşte, aci laudă şi aci calomniază. E inteligenţa neinteligenţei. Inteligenţa care nu e primită într-o castă determinată şi găseşte rezistenţe în toate clanurile — e inteligenţa care întemeiază, care zideşte cum şi surpă, care trage noi temelii, care pe oriunde trece trebuie neapărat să aducă folos, nu sieşi dar locului în care se află.

În ziua cînd biserica românească va avea în fruntea ei o inteligenţă adevărată: sau trebuie să piară sau să se prefacă radical. Şi acest lucru nu se poate. Dumnezeul creştinismului a trecut azi în partea necredincioşilor şi a lăsat bisericilor dogmele, paiaţele şi maimuţele.

E ciudat cum ajungi de simpatic oamenilor după ce-ţi laşi cu oareşcare putere mîna pe umărul lor şi cît le eşti de indiferent cînd mîinile tale dispuse mai repede să le lege rănile şi să le mîngîie fruntea, par fine, inofensive şi catifelate. Se poate scoate de aci un adevărat tratat de educaţie pentru o tinerime tare, o educaţie aproape imperialistă!

Dacă apuci să intri pe căile Domnului care duc la viaţa « îngerească » a mînăstirilor şi presbiteriilor, trebuie să-ţi faci o personalitate lăuntrică destul de hotărîtă ca să nu te întorci de la prima cotitură. În ocolul de zidărie dărăpănată, după ce te-ai cantonat, toate lucrurile te miră. Soarele-i anemic, pămîntul incolor, fiinţa omenească bolnavă de-o continuă otravă. Case de dementi în trîntă cu toate viciile; contorsiuni înspăimîntătoare. Totul e dezamăgitor, interesant şi diabolic — grădina zoologică de suflete ale cărora conture bestiale apar deodată, pe neaşteptate. Ochiul tău mai limpede, nelinişteşte; cartea ce-o duci

subsuoară e suspectă: e un chin în toată acea lume mică și nivelată, care caută prin instinct să te elimine. Ești sigur că toate dorințele tale sînt refuzate. Lupta surdă, începută cu o patimă stranie, crește și durează veacuri, dacă s-ar putea. Te gîndești uneori cum s-ar putea îmbunătăți rasa acestor animale păroase — căci în definitiv ți-e milă de ele, și cu părere de rău ajungi la necesitatea unei suprimări generale.

Episcopul Calist al Argeșului se întreabă cu ipocrizie sau tristă naivitate, pentru ce am părăsit rîndurile bisericești, cărora le-aș fi putut fi folositor. Nu cred să le fi fost de vreun folos mai mare decît acum; poate doar mai direct. Episcopul Calist și cu colegii săi au destule parale ca la o lichidare eventuală să se retragă cu prietenele și pasiunile lor într-o localitate străină. Iar pentru ceilalți sînt deschise meseriile, spitalele, balamucurile și închisorile. A fi preot este o impudoare care trebuie pedepsită — și a fi preot în biserica românească o impudoare îndoită.

1912

JUSTIȚIA LA POPI

Scara din dos a sfintei Mitropolii, care, ducînd la cancelarii, trece cu scîndurile-i scîlcii pe deasupra popotii călugărești, cu cîte cinci ghivece de mușcată roșie în fiece fereastră, începe să joace. S-a crăpat de ziuă și-n galeriile sumbre, pe care le trezește bine soarele din amintirea nopții, tocmai pe la orele nouă. În așteptarea personalului, odăiașul cel șchiop colindă sala cu zgomot. Uneori scoboară scara și o urcă apoi din nou, cu mîinile la spate, ca o-ntrupare minoră dar însemnată a direcțiunii. Piciorul lui face la genunchi un cot rigid, spînzurat în aer ca și cum ar sta zvîrlit peste un gard. Ca să poată umbla fără de baston, Costache construiește un pas ciudat în care singur piciorul valid funcționează, celălalt, dintr-o singură bucată cu șoldul, ca o cracă de tufan, slujind de pîrghie și de cîrmă. Odăiașul seamănă cu o unealtă de rupt capacele cutiilor de stacoj, cu o rîjniță de piper, cu un lacăt și cu alte scule și mașini, după cum te uiți la el. Pasul lui bate-n podină ca un mai și cade pe talpa sucită și groasă ca un bolovan de piatră. Cînd se oprește în unghiurile ușii, Costache pare zidit ca o frumusețe împodobitoare drăcească, din părete, și frînturile lui se potrivesc cu arhitectura mitropoliei, cînd șoldie subt un colț de streașină, cînd dăvîngată, cînd ridicată pieziș.

De la felinarul cu capătul prins de frunza salcîmilor, în jos, scoboară panta lină, lungă și

cotită de două ori, a drumului închis de-a lungul de grădinile de arbori ale Dealului Mitropoliei. Soarele pătează șoseaua de cîteva ori cu lumină stropită, parcă scuturată din copaci. Se vede urcînd încet, în sfîrșit, un preot, apoi doi, și tot mai mulți. Alții sosesc de dincoace, de subt clopotnița, cu porțile mari cît bolta ei. date de părete. Aceștia sînt salutați de statul mic al birtașului Iancu, a căruia față, prăjită de-o beție fără vocație, atîță culoarea turbure a ochilor cenușii. Apoi salută Costache. Piciorul i se deschide mai mare sau mai mic, după cum leafa și însărcinarea preotului sosit sînt mai mici sau mai mari. Vicarul e primit cu o metanie și e silit să-și scoată, ca să binecuvinteze cucernicia odăiașului, mîna din anteriu. Cel mai mare dregător e însă domnul director. Pe domnia sa Costache îl întîmpină cu o smerenie deosebită: dacă voiește, directorul poate să-l dea afară.

Membrii spiritualului consistoriu suie scara. Pașii lor trosnesc ca și cum inspirații judecători ar duce în spinare cîte o bivoliță gravidă. Căciula revizorului este roșie și cam de aceeași culoare și capul protopopului; alte culioane intră în ședință: violete. Acești magistrați sculptați în carne de măcelărie, posomorîți și gravi, poartă între giubea și mîneca largă, căptușită cu-o palmă de mătase colorată, ghiozdane de piele cu catarama licărită de metal. Abia de se găsesc în despărțiturile lăuntrice, pe lîngă pieptene și oglindă, fasciculele ultimului roman de senzație lansat de Pinath și Hertz și citit întîi de coana preoteasă. Corpul judecătoresc se cheamă din această pricină « spiritual ».

Protopopului, licențiat în teologie, orgolios și tînăr, i se scaldă un ochi în lacrima pleoapei lichide. Căptușeala genelor molești, întoarsă ca o petală roșie, pe obraz, izvorăște sirop. În doi

ani de zile protopopia profesată bine, a înavuțit pe preot. Gura lui are un prisos de tocătură, care i-o urcă spre ochi și dă buzelor înfățișarea unei vînătăi zemoase de pară putrezită pe iarbă. O muscă se ține șase luni pe an după protopop, hotărîtă să guste agheazma cleioasă a privirii, ca după un cal al căruia punct esențial filtrează aromă, nectar suculent pentru zburătoarele de bălegar. Protoiereul, cum se mai numește, își inspectează județul, sat cu sat, preot cu preot și descoperă vina beției, a necinstei de muieret, a furtului dovedit, a preacurviei. El știe care sînt anume, preoții cei mai încercați de ispită, și-i cercetează pe aceștia cel mai des, deși numărul lor este covîrșitor. Vizitele preacucerniciei sale aduc cele mai multe damigene de rachiu, gîștele cele mai mari în uger, pînza cea mai bătută pentru cămăși, fagurii cei mai plini, tidvele de tescovină cele mai pîntecoase și « polii » cei mai bine păstrați. Nesupușii, aventurierii, care au cugetat o clipă că pot da o luptă cu protopopul mai repede decît o bătătură cu găini, sînt chemați la spiritualul consistoriu ca să dea seamă de păcate, prevăzute cu pedepse aspre. Că au slujit cu chef Sfînta Liturghie, că n-au citit toate molitvele parastasului, că s-au bătut cu jandarmul sau cu țîrcovnicul . . . Acești vinovați vin cu martori din satul lor, se grămădesc în straiele cele mai curioase pe deal și, așteptînd să fie strigați de ușierul beteag, se cinstesc la cantină cu țuică și mezelicuri și se sfătuiesc prin cine s-ar putea vesti protopopul sau revizorul acuzator, înainte de proces, că o basma cu plocoane și cîteva rațe împiedicate de labe au fost trimise la domiciliu. Preoții dați judecății poartă cizme cu chenare vechi pe ramă, de noroi uscat. Ochiul cîte unuia, încurcat în sprîncene, licărește, și bate speriat ca pieptul unei porumbițe, alungată de șoim.

În vremea ceea, sus, deasupra cantinei, se ține « ședință ». Imitat de la tribunalele de pe malul Dîmboviței, mobilierul aduce cu grilajele de morminte și cu niște zăbrele de cotețe. Președintele pare un clapon moțat cu barbă albă, asistenții lui greoi și umflați pe scaune au ținuta găinilor clocitoare. Pe masa unde zac dosarele și *Pidalionul* stă crucea în picioare, cu răstignirea zugrăvită. Un miros de acreală, de berbec și de pește. Acuzatul e « frecat » cu pasiune, ca un frate întru Domnul. Cînd popilor nu le mai rămîne destulă virilitate, plăcerea de a face cît mai mult rău, singură le mai dă un spasm. Ea le aprinde scînteia ochilor, le colorează figura și-i face să-și simtă un moment măduva oaselor fierbinte.

Dar tribunalul suprem nu e nici consistoriul nici chiar sinodul. Autoritatea reală și obștească în biserică o dețin: Anica, bucătăreasa directorului; bărbatul ei Ioniță, sergent de stradă; Vasile, feciorul în casă al mitropolitului și Nae, fost servitor, ridicat mai tîrziu la rangul de intendent. Slugile poruncesc dealtfel în toată țara noastră, unde meseria de « om de încredere » și de « mînă dreaptă » — citiți: valet lingău — duce la situațiile înalte. Cu deosebirea că în biserică puterea o dețin însăși slugile, care se bucură de acest unic titlu. Mitropolitul ca și directorul lui se simt la largul lor numai cînd, lepădați de fasonul exterior care îi sugrumă și-i obligă să-și dea aere de șefi și cărturari, gustă două, trei ore de conversație cu bucătăreasa sau cu vardistul.

Mulți arhierei își datoresc cîrjile și mitra, unui schimb de impresii în bucătărie. Anica e întrebată ce crede despre cutare candidat la episcopat, și dacă ea îl sprijină cu votul ei, alegerea se face. Directorii de seminar, profesorii

de la Facultatea de teologie, s-au bucurat neapărat de protecția unuia din servitori, ca să poată fi numiți. Importanța socială a ungureanului care asistă pe înalt prea sfinția sa în activitatea-i abortivă, se cumpănește cu a unui ministru. Acela știe să se folosească de momentul psihologic. Dacă mitropolitul, părăsindu-și craterul de porcelană în care a fost silit să lepede cu opinteli de titan un lest supărător, socoate că olfactivul feciorului este uneori prea tare impresionat, se simte oarecum jenat și zîmbește ca să-și încurajeze servitorul. Acesta înțelege că stăpînul lui e gata să-i facă o concesie. Fără să piardă prilejul și încă ținînd în mînă vasul sacru, ca o dovadă de jertfă de sine stăruitoare, el cere anularea unui proces, transferarea unui popă, o hirotonie. În aceste clipe critice se tratează afacerile grave; cutele celelalte mai mărunte sînt dezlegate-n restul zilei.

Acestea se știu în mitropolie și acuzații sînt puși pe calea cea bună. Sînt chestiuni pentru Anica; sînt altele pentru loniță. Pe unele le pricepe și rezolvă Ghiță. Pe celelalte Nae sau Vasile. Ei au specialitățile lor.

Mulțumită unei astfel de organizări, judecătorii se înavuțesc, ierarhul are în pivniță vinuri variate, preoții zvîntă satele în care trăiesc, protopopii fac trăsuri și case, ibovnicele dregătorilor au cămările pline.

Procesele cele mai interesante ce se judecă de consistorii sînt cele « intelectuale ». De-aceea judecătorii se și feresc din răsputeri de ele. Nimic nu poate fi mai penibil pentru dînșii decît o discuție de principii. Ei se privesc unii pe alții cu nedumerire și înfocare, rugîndu-se din ochi între dînșii să fie cruțați.

Un preot transilvănean fusese odinioară adus de « Dincolo » de către un episcop care călătorise prin Ungaria şi căruia îi trebuia un om în clipele dificile ca să-i acopere ignoranţa. Încetăţenindu-şi-l român şi neputîndu-l însă întrebuinţa după voie, episcopul fu silit să-i dea enoria unui sat. Acolo, la ţară, preotul, din amvon şi din casă-n casă, începu într-o bună zi o propagandă socialistă violentă. Proprietarii dimprejur la plînseră de nenumărate ori, şi preotul fu chemat se răspundere ca un socialist primejdios. Procesul nu era de competinţa nici unui tribunal din lume. Consistoriul mitropoliei, gîndindu-se că este înainte de toate spiritual, n-a refuzat să-şi înfăţişeze putinţa unei judecăţi şi a unui verdict.

Numai că spiritualul consistoriu nu ştia ce-i socialismul şi nu ştia ce-i un socialist . . . De-aceea se şi hotărî mai întîi să se informeze, amînînd procesul *sine die*. Spiritualul consistoriu se puse să răsfoiască minunatele colecţii ale *Universului*. Desigur că de-acum cîţiva ani încoace, mai caută şi azi.

1912

MĂRTURISIRI

Am un prieten bun, pe care-l cunosc ca și cum aș fi el și care, uneori, mi se destăinuiește.

Prietenul meu a fost odinioară, unui mitropolit, diacon, un mitropolit frumos, un sfînt bătrîn, învățat — și blînd ca Domnul cel zugrăvit în icoane subt înfățișarea nevinovată de miel. Prietenul meu era pe atunci sentimental și romantic, un sentimental singuratic, claustrat la întuneric într-un stup de larve și viermi călugărești. Ca să nu ajungă la rîndul lui o larvă, în fagurii negrii ai viermăriei din prisacă, după ani de luptă mută, cu invazia gîndacului pîntecos și suculent, a ploșniței cu gușă, a coropișniței în odăjdii, prietenul meu se întoarse între noi apostat. Îmi place uneori să mă joc cu aripile sufletului lui frînte, și desfăcîndu-le în mîna mea tămăduitoare, de frate, mai găsesc pe fața penelor încenușite nuanța cerului străbătut.

Prietenul meu veni de curînd din nou la mine într-o seară.

«Ai auzit, îmi zise? Arhiereul Sofronie Vulpescu era să fie episcop. S-a isprăvit. În sfatul de miniștri care a discutat numirile în episcopat, Nicu Filipescu a dat citire articolului meu din urmă și a combătut ridicarea pe scaunul prelaturii a unui spurcat și hîd. Arhiereul avea un vis pe care l-au îndeplinit și alții de calitatea lui, să poarte și el, în spinarea lui, mînjită și încovoiată de hienă, autoritatea spirituală a unei eparhii

și să legiuiască în senat. Împiedicat în treptele pe care dădea să le suie, el căzu însă la timp, și-și rupse dinții de jilțul episcopal. Sînt mulțumit că am putut contribui la înlăturarea unui bețiv și hoț.

Arhiereul se plînge însă, ca o victimă nemilostivă și se întreabă ce pot avea de împărțit eu cu dînsul. În mintea lui, deprinsă mult cu cele sfinte, nu se luminează că și lupta mea poate să fie sfîntă, de vreme ce, călcînd peste tradiții și obiceiuri și punîndu-mi pana în joc și de n-aș crede în izbînda mea și în adevăr, libertatea, îl lovesc la lumină și subt iscălitura mea.

În ce privește pe arhiereul Sofronie, în special, am să-ți povestesc ceva. Eram, cum știi, diacon, un diacon vizionar și tînăr. La cîteva luni după hirotonie, într-o dimineață preacurată de sărbătoare, înveșmînați în stihare aurite, eu, arhiereul și cîțiva preoți, liturghiseam în mijlocul unei biserici înconjurați de lume multă, cîteva sute. Trebuia la timpul cuvenit să ne plecăm capetele subt mîinile arhiereului mirositor a stricăciune și să primim de la dînsul binecuvîntarea premergătoare rugăciunii mele. Trebuia să mă rog atunci, cu glas înalt, în tăcerea creștinătății, pentru cei de față și pentru cei absenți, pentru bolnavii din spitale, pentru nebunii din balamuc, pentru nedreptățiți, pentru cei săraci și prigoniți, pentru toată țara, pentru toată omenirea care suferea în clipa aceea și gemea în sufletul meu.

Plecîndu-mi dară și, cum se vede, fiindu-mi fruntea mai jos de mîna lui, arhiereul își aruncă unghiile în pletele mele și m-a scuturat de cîteva ori.

Am crezut că nu-mi dau bine seama, am crezut că mă înșel. M-am ridicat și m-am uitat... Cîtva timp n-am putut bolborosi un singur cuvînt, iar Dumnezeu care era deasupra turlelor aștepta

rugile mele. Cînd am ajuns să-mi dezlipesc buzele ca să mă rog, vocea mea murise și în locul ei lăcrimau ochii ridicați, după tipic, cu orarul către cer.

Zadarnic aș căuta să-ți explic ura vijelioasă care s-a trezit atunci în mine împotriva brutei și care, fără a se liniști o singură zi, a crescut mereu cu anii. Sînt vreo zece ani de atunci. Prinzîndu-l într-o zi pe arhiereu subt condei, l-am ucis. Poate că maimuțărind o dată mai mult pe Christ, să învieze. Îl voi ucide din nou și tot așa înainte, fără să-mi simtă din mila ce se cuvine aproapelui, inima mea, o picătură:

Acum zece ani s-a răzvrătit în mine, odată cu bărbatul, Dumnezeu, și amîndoi mi-au poruncit: „Pe acesta îl vei ucide".

Și l-am ucis. »

1913

DOMNUL DISSESCU ŞI AFACEREA SAFIRIN

Cînd au intrat în guvernul de « colaborare », takiştii îşi rezervau printre altele să rezolve şi chestiunea episcopului Gherasim Safirin, victima virtuţilor sale şi ale viciilor fraţilor săi de prelatură.

Se ştie cum a fost, cel mai distins şi mai valoros dintre arhiereii de astăzi, scos din scaunul Romanului, pe care n-a ştiut nici să-l murdărească, nici să-l vîndă, şi lăsat, se poate spune, pe drumuri pentru că a îndrăznit într-o epocă acoperită de mocirlă să facă procesul scandalului din biserică în persoana mitropolitului Atanasie.

La această întîlnire modernă dintre idealism şi mişelie a asistat ţara întreagă. Lupta care s-a dat în cea mai stricată din citadele, în Bucureşti, ca între un nou Sfînt Gheorghe şi un nou Balaur, îmbrăcat şi acesta creştineşte, izbînda morală a avut-o episcopul, plătită însă scump, în urmă, prin răsturnarea lui.

Negreşit că în istorie, unde faptele şi lucrările trăiesc mai ales prin imaginea lor sufletească, numele episcopului dizgraţiat, va fi pomenit cu satisfacţie şi ca o pildă de curaj şi de senin civism. Gherasim Safirin a căzut, dar a căzut în picioare şi a rămas întreg, ca un bloc de piatră aruncat din planetele cerului. Noi nu ne putem însă gîndi astăzi că acest bărbat puternic sufleteşte şi admirabil, fără mîhnire, în singurătatea lui primitivă şi simplă, sculat la crăpatul de zi şi

culcat odată cu soarele, acest om asediat de corupția noastră, este lipsit și de pîine, ne vine greu să o spunem.

Domnul Dissescu nu se sfiia să-și mărturisească, luînd portofoliul Cultelor, intențiile, și ne-am așteptat ca reabilitarea episcopului și a profesorului Chiricescu, prietenul lui, să fie făcută în primele zile de colaborare.

Pînă astăzi nu s-a făcut însă nimic. Domnul Dissescu e un ministru pus subt epitropie și se spune de toată lumea că afacerile ministerului său le rezolvă domnul Bădărău, la care, cu Instrucția Publică și Cultele, oricine are de furcă, se adresează ca la titularul firesc.

Activitatea domnului Dissescu a fost într-adevăr absolut nulă pînă acum. Cînd în mai bine de șase luni de zile un ministru nu se impune prin nici un act care să-l consacre, el e ca și inexistent.

Știam că domnul Dissescu e un intelectual rafinat și că nu disprețuiește prin urmare valoarea morală a unui fapt de inteligență, de la care, pe alți guvernamentali specializați în afaceri, îi oprește tocmai calitatea sufletului lor mediocru. Într-un timp egal de ministeriat, domnul C.C. Arion știuse să-și legitimeze cu prisos prezența la Ministerul de Culte, atunci cînd domnul Dissescu s-a mulțumit să-și sleiască energiile cu o inovație minimală, numind la Casa bisericii, administrator, un arhiereu.

N-am pierdut însă nădejdea cu totul. Domnul Dissescu are o datorie față de conștiința sa și de cea publică, de a repara ceea ce nu-i exagerat să se numească o crimă.

Înainte de a ne rosti definitiv asupra domnului Dissescu — vom căuta să așteptăm.

1913

SFINTELE PAȘTI

S-a spus că două mii de ani de creștinătate n-au ajuns să schimbe firea întru nimic a omenirii. Și am spus-o și noi și vor mai spune-o și alții, și pentru multă vreme, căci dacă Iisus mai trăiește, nu știm ce l-ar putea face să moară vreodată.

Ipocrizia pe care a dezvoltat-o învățătura admirabilelor evangheliști e cel mai bun păstrător de creștinism. Și creștinismul întreg se reduce la cîteva sfinte sărbători și la ziua Paștilor. Creștinul e tot atît de rău, de dușman, de sălbatic, de lacom și de nedrept ca orice alt soi de necredincioși, și popoarele cele mai religioase întru Christ au fost și cele mai nelegiuite. Unde sînt adunate toate patimile mai armonic și profesate cu mai multă statornicie, toate sentimentele înjositoare? În biserică. Clerul e păstrătorul creștinătății și păzitorul izvorului sfînt al legii, turburat din cînd în cînd de aripa, care coboară de sus, a unui înger nebun.

Paștele-i învierea, renașterea, reîntregirea . . . Flora terestră se urzește balsamică, într-adevăr din nou. Dar sărbătoarea dinlăuntru? E ciudat cum Christ învie în mijlocul tîrgului, și cum lumea primește să și-l închipuiască rătăcind ca o vapoare, în straie de aur și alb pe deasupra ei. Învierea se face, clopotele cîntă, o înviere de biserică, de varieté cu odăjdii. Învierea sufletului . . . Niciodată! Creștinii primitivi se căzneau să învieze: contradicția apoi, jignitoare, a intrat

în obiceiul ca portul bretelelor și ca peria de dinți. Azi Christ învie o dată pe an. Calendarul e tipărit din vreme cu litere cărămizii. În martie se mănîncă « mucenici », în aprilie ouă roșii, cozonac . . .

Nimeni nu e surprins de această monstruozitate sublimă: nașterea, moartea și învierea necunoscutului, între biserica Zlătari și Carul cu bere. Ar putea lumea să se plîngă. Lumea pare că spune: « Să-l lăsăm să învieze, e mai bine ».

Rectorul universității, proprietarul cinematografului « Gloria », grădinarul Cișmigiului, antreprenorul Dumitrescu sînt toți de acord: « Să-l lăsăm să învieze » . . . E bine să știm că înviază; ce divident dau fabricile de zahăr? Sentimentul acesta straniu, această contradicție macabră, aduce aminte sărbătorile și legea repaosului duminical. E o vînzare pe dindos, cu obloanele prăvăliilor trase și s-ar zice: călușeii, zgomotoși, cu flașnetă, cu caii călăriți de niște morți care au plătit emoția vitezei douăzeci de bani, și se învîrtesc subt streașinile lor.

Reînvierea se traduce pe stradă, în restaurante, la Șosea. La teatru se joacă *Visul lui Ali*, *Hamlet*, *Cocoșul Negru*.

Haine noi cu gulerul prea larg, deasupra căruia sticlește un buton galben de tinichea. Baston cu covrigul poleit, care înnegrește mănușile albe, plesnite între degetele umflate de spălătura paharelor. Ghete cu suferință. Petrică a pus manșete și se duce să tragă la țintă. Muzică — hîrc! hîrc! — in baso. Batistă moț violet: pentru nas are alta în buzunarul pantalonului. Cine mi-a furat portofelul?

Vin, țuică, vomitură, automobil.

Christos a înviat!

1913

DOMNUL TAKE IONESCU ȘI EPISCOPUL GHERASIM SAFIRIN

Nu mai demult decît acum doi ani se mai afla în episcopatul românesc un prelat cinstit, idealist și demn, o față omenească liniștită, senină și curată, un bărbat bisericesc, așa cum și-l închipuiește pe brazda lui fierbinte, săteanul și cum îl dorește și cărturarul.

De cîte ori am lovit în clerul arhieresc alcătuit din tot ce poate da o țară mai ticălos și mai stricat, hoți de biserici și prădători de morminte, măsluitori de cele socotite sfinte, ipocriți și libidinoși, lacomi, infami, beți și mîncinoși — anatema noastră era neîndestul de viguroasă, slăbea uneori din pricina acelui episcop ce se găsea în clerul nepotrivit cu înălțimea de suflet, a lui. Rotindu-ne biciul deasupra spinărilor episcopale, tăvălite de vin, în vomitură și în urină, și plesnind la ușa templului cînd peste tîrtița voluminoasă a unui mitropolit, cînd peste pulpele despuiate ale unui arhiereu, aveam o ezitare, o teamă ca năvălind cu biciul în turma neagră sinodală de țapi la streche și de malaci fătați de dracul, să nu lovim cumva din întîmplare și pe sfîntul străin.

Episcopul Safirin mai dădea sinodului românesc un reflex de autenticitate — ca pe o icoană veche, mînjită și ștearsă de timp, punctul de aur ce-ar mai rămîne zugrăvit dintr-o aureolă distrusă.

Ca să se curme cu această contradicție, ca să dispară disproporția, episcopul, cu concursul

activ al guvernului de pe atunci, fu ridicat din scaun și așezat pe pămînt. Locul se dete unuia din tabăra osîndită.

Takismul era pe-atunci în opoziție și da un deznădăjduit asalt puterii. Domnul Take Ionescu luă apărarea marelui călugăr, atacat de conservatorii de la cîrmă și de liberalii din opoziție, și prin ziarul său deschisese chiar o listă de subscriere pentru ajutorarea episcopului alungat, care pentru că nu jefuise eparhia, pentru că nu dezbrăcase pe vii de haine și pe morți de podoabe, pentru că nu furase pîinea bolnavilor din spitale și-a infirmilor din mînăstiri, pentru că nu devastase altarele și odoarele și nu vînduse pietrele prețioase și aurul de la icoana Mariei, dar pentru că din salariul lui de episcop ajutase pe tineri la studii și împărțise la toți săracii, a doua zi după căderea lui din scaun, rămase muritor de foame.

Domnul Take Ionescu, șeful takiștilor, prietenul ministeriabililor veroși, ocrotitorul afacerilor, cazuistul demagogiei, sinteza socială a demoralizării, robinetul elegant al acestui *tout-à-l'égout* ce-i clientela democrată-conservatoare, capel-maestrul potpuriului politic, masca inșilor fără figură — pentru ca domnul Take Ionescu să ia apărarea caracterului, a înălțimii morale, a neprihanei, a rectitudinei, reunite în bătrînul episcop, era cel puțin un fenomen.

Acela care altădată susținuse din toate puterile pe un Ghenadie Petrescu, mitropolitul milionar și prototipul banditismului bisericesc, nu putea să puie sinceritate pentru un episcop sărăcăcios, incapabil de a fi ciupit măcar cu o sumă de zece mii de lei. Domnul Take Ionescu avea însă nevoie de oricîte gloabe de bătaie ca să-și facă popularitate și episcopul Gherasim, venerat în toată țara, venise la timp.

Cu toate acestea, takismul e la putere de mai bine de șase luni, și episcopul Gherasim, pentru care în opoziție domnul Take Ionescu se bătea în piept de revoltă și n-avea destulă răbdare ca să aștepte ora de reabilitare pentru un nedreptățit și un batjocorit al guvernului și al sinodului, n-a văzut realizîndu-se nimic din hotărîrile mari și generoase takiste.

Domnul Take Ionescu, atunci cînd o vacantă episcopală se ivește și cînd trebuie numit un episcop, alege pe cel mai josnic și mai spurcat membru al sinodului, pe Sofronie Vulpescu, ca să-i dea cîrja Rîmnicului Noului Severin.

Iată cum cunoaște domnul Take Ionescu demnitatea cuvîntului și a datoriei angajate.

Dealtfel, lucrul acesta nu trebuie să surprindă. Domnul Take Ionescu, în apărarea ce-o luă episcopului Gherasim, a făcut o sforțare de ipocrizie asupra temperamentului său. Preferințele șefului lichelelor și ticăloșilor din țară trebuie să meargă în mod firesc către arhiereul Sofronie, cea mai ticăloasă și mai murdară făptură din țara aceasta.

Episcopul Safirin Gherasim e din altă lume decît a takismului și a clerului nostru.

1913

EPISCOPATUL NOSTRU

Sprijinul pe care domnul Take îl dă unui arhiereu, dezgustător subt toate raporturile, ca Sofronie Vulpescu, pentru ridicarea la rangul de episcop, este, în afară de o preferință perver-tită congenitală pentru ce este vicios și pute, cum notam într-un articol de ieri, și o metodă.

Toți oamenii așa-ziși de stat, care au demorali-zat poporul nostru, răsturnînd orice înțeles și noțiune, încurajînd instinctele base în forma lor civilizată, luptînd, ca în cazul episcopului Ghera-sim Safirim, cu patos și frenezie împotriva vir-tuților clasice și consfințite de cultură și idealuri, răspîndind morbul politicei infecțioase în sufletul nemîngîiat și gingaș al țării — că au fost ei boieri sau burghezi, ciocoi sau cămătari ajunși, toți au căutat cu îndîrjire să alunge pe oamenii din biserică și să le subștituie brutele și frații întru animalitate.

În vreo cincizeci de ani sinodul românesc e cel pe care-l cunoaștem cu toții, adunătura de cîteva măști spoite, un cenaclu de pîntece, de guși, de fustanele negre. Inși fără de tradiție, fără o cultură, fără o credință, fără vreo orientare sufletească, hoituri lacome. În tot sinodul româ-nesc nu este, afară doară poate de unul, pe care nu-l cunoaștem, un singur intelectual. Picioare, cărnuri, grăsimi cîte poftești; creiere, ba. Arhie-reii noștri au, față de hîrtie și cărți, repulsia cîinilor pentru cîntec. Cugetarea îi înspăimîntă. Mentali-

tatea li se ridică cel mult la înălțimea unui fapt divers, a unei crime, narate de ziare, a unui foileton pentru rîndași.

Pe cînd călugării catolici practică studiul, se ilustrează în știință și în doctrină, contribuiesc la filozofie și arte — arhiereii noștri mănîncă pastramă și cîrnați, înghit ocale de băuturi — și cînd fac sforțări intelectuale, atunci este ca să dea la tipar un calendar de părete, sau să publice ca Sofronie Vulpescu o critică a lui Kant, scrisă de un reporter de la ziarul *Universul*, al căruia nume nu știu nici să-l rostească în fraze pe care orice sergent de stradă le-ar împleti mai bine.

Ori, oamenilor noștri politici le trebuiesc astfel de popi, căci numai aceștia pot alerga după voturi, numai aceștia pot sluji ca simbriași poftelor de putere ale unui guvern oarecare, ale unui ministru.

Îmbrăcați în straie bisericești, acești birjari și chelneri căpătuiți cu lefuri princiare așteaptă întodeauna un semn de la stăpîn ca să se arunce în activitate.

Miniștrii noștri nu vor face niciodată un arhiereu sau un episcop dintr-o lepădătură, pînă ce dosarul lor secret nu se va îngroșa de documente compromițătoare, care scoase la momentul oportun sau numai amintite mitropolitului sau episcopului emancipat de tutela proprietarului, fac dintr-un conservator un liberal și viceversa. Numai cu totul excepțional se strecoară în sinod cîte un Gherasim Safirin, asupra căruia informațiile, fișele, documentele au fost false — și unul ca acesta nu întîrzie, pentru că a înșelat așteptările oficianților din guvern, să fie aruncat din arca guzganilor afară.

Această teroare prin viciu, arestul acesta în care e ținut candidatul episcopal, obligat să nu iasă din propriul lui excrement nici în sus, nici

în lături, nici ca să arate cerul, nici ca să plîngă pămîntul, e disciplina sinodului întreg față de oamenii politici.

Și iată de ce trebuie să ne fie scîrbă de takism, iată de ce trebuie ca această nouă demagogie, această bălțătură de conservator la picioare și democrat la mîini, să fie combătută cu strășnicie.

Domnul Take Ionescu a venit călare din conservatorismul lui la noi, tocmai pentru ca să aducă, zicea domnia sa, îndreptare și curățire în țara noastră. Domnul Take Ionescu s-a numit pe sineși delegatul dreptății și al idealului popular, care n-are sens fără cinste. Un moment domnia sa s-ar fi suit dacă nu pe Sinai, la Sinaia, pe acoperișul castelului regal, ca, nou Moisi, să primească noile table, «democratice», ale legii, din mîinile lui Dumnezeu, conservatorul.

Și dacă toți precursorii politici ai domnului Take Ionescu, conservatori și liberali, au ridicat la prelatură atîtea nulități scabroase, pe cea mai desăvîrșită și mai ignobilă dintre toate, trebuia să-și rezerve conservatorul-democrat, să o ridice în persoana arhiereului Sofronie Vulpescu la rangul de episcop.

De o parte furturi, prădăciuni, excrocherii; de la alta năvala ticăloșilor la dregătoriile intelectuale și spirituale ale națiunii — iată opera takistă, o profunzime mai mult a mlaștinei morale atît de profundă și pînă la takiști.

1913

PREȚUL BISERICII

În ultimul timp, oamenii noștri politici fac ca niciodată caz, de biserică și cler. De la răscoale încoace mai ales, frazele obișnuite și uitate ca: « biserica păstrătoarea limbii », « biserica strămoșilor noștri » și altele de același soi, și în bună parte falsificate, au revenit în sforăiala batozelor parlamentare. Ele au fost scrise și zugrăvite pe toate evantaliile, după care se ascund surîsul și ocheada miniștrilor.

Acestora, la urma-urmei, le pasă mai puțin de conservarea limbii de către un cler slav și grecesc sau în doinele și basmele țărănești; mai adevărată, și pentru dînșii, e maxima cu legea strămoșască, dată fiind strămoșenia infiltrațiilor orientale în sîngele îndulcit și îngrășat la București în piață, între comestibile și la Cameră printre deputați.

După răscoale, guvernanții au căutat izvorul nemulțumirilor țărănești căci în toate împrejurările sociale s-a zis că ele nu se întîmplă fără cauze. E o teorie de universitate: efecte cu cauze și cauze cu efect. Odată ce teoria a fost stabilită într-un plan de împrejurări, politicii își reiau viața cu satisfacție. Ideile se pot înfăptui de orișicine; ceva vulgar se găsește în orice realizare; greutatea — și altfel nici n-ar exista oameni de stat, nu-i așa? — greutatea adevărată, suprema eleganță cerebrală de stat, consistă în a descoperi o cauză. Nici medicina nu procedează alt fel.

Ceea ce se deosibește și trebuie să deosibească pe un învățat al medicinii de un simplu doctor practicant, este că cel dintîi descoperă o cauză; în ce privește tratarea efectului, primul doctorand venit poate s-o ducă la capăt, indiferent de-o duce sau nu.

Statul întreg a fost să se întrebe, cu uimire, în 1907: ce-i lipsește țăranului? Unii au opiniat că favorite, alții că ghete de lac, ciubucurile de chihlimbar sau un Casino de Paris în cătun. Cei mai pătrunzători au priceput însă repede lipsa. Ce n-avea țăranul? Biserică și cler, popi arhierei. De fapt îi avea, însă nu destul de încălziți la sînul statului.

De-atunci încoace clerul fu la modă. Deși nu dau pe la biserică, politicii noștri își îmbracă discursurile și frazele în odăjdii. Titlurile de cărți și reviste luară forme slavone . . . strămoșești. Casele începură să fie construite, eclezisticamente, cu fațade de altar, cu uși de catapeteasmă.

Totuși, rezerva trebuia menținută. A introduce mai mult religia în școală era bine. A da guvernelor aerul că biserica e venerată, iarăși era bine; de aceea se și urcară unele lefuri la preoți. Cu totul altceva ar fi însă să se ia măsuri ca acest cler să fie excelent reprezintat. Ceva complet nu se poate face în sensul acesta.

Cînd clerul ar fi alcătuit din personalități morale, din inteligențe și voințe ascuțite, numai-decît va urma un dezechilibru între statul civil și cel bisericesc. Cînd în locul prelaților de soiul arhiereului Sofronie Vulpescu, biserica românească va avea arhierei în genul episcopului Gherasim Safirin, se înțelege că preponderența politicianismului dispare. Oamenii întregi nu pot fi cumpărați nici cu palavre, nici cu parale, și în fața unor prelați deplini, care pot intra oricînd și birui într-o luptă de caractere, guvernul sucombă încurcat în miile lui de iețe.

Noi personal, poate că n-am dori un stat în care să predomine popa, dar dacă printr-o domnie bisericească s-ar îndrepta mintea, sufletul și viața poporului românesc, n-am ezita, nici ca liberi cugetători, să fim pentru o teocrație luminată și onestă. Și terenul ar fi cu atît mai primejdios pentru lumea civilă, cu cît biserica are revendicări mari de făcut asupra statului și un sinod de bărbați hotărîți și demni, ar deschide îndată procesul averilor mînăstirești, care n-au folosit poporului românesc întru nimic, și care, în ultimă analiză, a fost una din cauzele corupției prin bani și-a lichelismului de la orașe care a înălțat prestigiul aurului în sufletul neamului nostru.

Dragostea oamenilor noștri politici pentru biserică, suspectă, e falsă. Atitudinea lor în chestiile bisericești nu face decît să continue starea de corupție a clerului. Dînd României prelați și alegîndu-i printre cei mai compromiși, nu înseamnă că biserica are alt rost decît să eternizeze o minciună și să ajungă treptat mai odioasă. Curajul de a-i lua toate puterile sau de a i le conferi pe toate nu-l au politicii români, care contribuiesc din tot cugetul și sufletul lor la universalizarea lașității noastre.

Rezerva totală a familiilor din burghezia mare, față de biserică, pe care nu au destule prilejuri peste an să o sărbătorească, se vede și din abținerea odraslelor lor de-a intra în cler. Seminariile și Facultatea de teologie sînt școlile exclusive ale copiilor de popi, micilor cîrciumari de sate, cel mult. Preoții nu sînt dați nici de masa trainică a poporului, nici de ceea ce am putea numi aristocrație la noi, fără puține familii cu adevărat aristocrate.

Dacă se face socoteala prelaților în viață, ei au venit la cîrma sufletească a statului din fami-

liile cele mai susceptibile de-a fermenta corupția și nedemnitatea. Arhieria, episcopia, mitropolia sînt pentru acești călugări, fără nici o educație monastică, abia dezlipiți de preotesele lor, moarte din întîmplare sau ucise de bătaia soțului sfînt și beat, niște pomeni, niște miluiri, o parvenire fenomenală. Ieșiți din slugi, ieșiți din popi mici de țară sau de subt o tarabă soioasă din negoț a zece bani și cinci parale marfă, arhiereii și episcopii noștri nu-și pot părăsi atitudinea de valeți din naștere și de mercenari.

Cu aceștia, oamenii politici pot în bună pace să facă bisericism și fraze goale. Sentimentele lor n-au nici un preț pentru nimeni, biserica se demoralizează tot mai mult, și sufletul mulțimii, care trebuie îngrijit ca un vas sfînt cuprinzător de multe parfumuri și rezonanțe, se preface într-o zăcătoare de pestilență.

1913

O EPISCOPIE VACANTĂ

Cînd trebuie să se sfințească un arhiereu nou sau să se aleagă un episcop, revine cronica scandaloasă. Breasla arhierească dă de vorbit ca o mahala populară de prostituate. Nu poți zice sinod fără să rîzi; această sfîntă companie provoacă tot felul de anecdote și de senzații de ordinul boalelor lumești și al pornografiei.

Dacă arta s-ar face casnică și utilitară, am avea scuipători în formă de potcapii și latrine decorate cu imagini de popi. O ediculă de un om singur s-ar lucra ca un mitropolit de fontă cu o intrare dinainte. Batistele ar fi brodate cu capete arhierești și toate gurile de canal ar afecta înfățișarea unei guri căscate de prelat.

Nu se mai găsește un cin de oameni la care aptitudinile și capacitățile să fie atît de specializate ca la popi, a cărora profesie a ajuns sinonimă cu tot ce poate fi mai stricat și abject, reunit laolaltă. Cine zice un arhiereu român, nu poate găsi un termen subt acesta în ce privește corupția și putreziciunea. Episcop e un calificativ și o injurie.

Injuria asta aduce totuși parale și cînd e vorba de o episcopie, se îmbulzesc să o capete toate fețele bisericești. În afară de o leafă care-i o primă la lene și imbecilitate sînt veniturile celelalte și iluzia unei puteri de exersat.

Episcopia ce se găsește de închiriat, a Rîmnicului Noului Severin, sau care mai bine-zis, se va fi închiriat în ziua cînd iese revista noastră, pune

din nou pe tapet calităţile candidaţilor şi decrepitudinea clerului zis-superior. Şi ne scoate iarăşi înainte două figuri contradictorii, pe arhiereul Sofronie Vulpescu, alias Popa Iapă, şi pe episcopul Gherasim Safirin.

Sofronie candidează de cîţiva ani la toate scaunele vacante şi de cîte ori a candidat i-a ieşit înainte *Facla*, şi cu dînsa şi dispreţul public. Dacă pîn-acum n-a reuşit, el poate să reuşească azi. Domnul Take Ionescu, care la nevoie citează din *Biblie* şi face pe apostolul modern, sprijină pe Sofronie Vulpescu, şi-l admiră, desigur, ca o incarnaţie ideală a takismului.

Ne aducem aminte declaraţiile şi macaronadele aceluiaşi domn Take Ionescu, de pe vremea cînd takismul nu mai năzuia la guvern şi se înfăţişa publicului naiv ca un partid de purificare a relelor şi nedreptăţilor noastre politice şi sociale.

Domnul Take Ionescu nu găsea destule cuvinte şi fraze împotriva stării mizerabile în care se găseşte clerul românesc. Ziarele sale azvîrleau fulgere în cei ca Athanasie Mironescu, care reprezinta în sinod boalele venerice, ţuica, vinul de Drăgăşani, şi lăcomia de parale. Ele cereau o îndreptare şi făgăduiau . . . « las-să venim noi la putere şi-o să vedeţi ».

Ei da, takismul a venit la putere. Marele takist e ministru de Interne. Singura inovaţie a acestui mare bărbat de stat lipsit de un stat în care să crească mare şi de prilejuri destul de mici ca să-l consacre, este că a intrat într-un guvern, după ce mai fusese ministru, cu o etichetă nouă. Aceeaşi bragă ni se vinde acum subt numele de şampanie. Domnul Take Ionescu, peste care trecuse anul 1907 şi răscoalele ţărăneşti, nu se putea schimba însă, după ce trăise la ţîţa nepăsătoare de oameni, şi todeauna plină ca o dăsagă, a puterii. Apărarea ce o lua episcopului

Gherasim Safirin în mișcarea pe care acesta o începuse înlăuntrul sinodului împotriva arhiereilor și episcopilor necinstitori de țară și biserică, fusese o cochetărie takistă. Puțin îi păsa domnului Take Ionescu de toate acestea, puțin îi păsa lui dacă instituțiile statului și dacă sentimentele ce țin de ele înfloresc. Să fie domnia sa ministru și atîta tot. Pentru titlul de excelență într-o țară coruptă și batjocorită, domnia sa vinde oricînd, orice poftești. Domnia sa nu se mulțumește cu rolul unui luptător pentru drepturi și idei decît atunci cînd împrejurările îi refuză puterea și-l prefac în tribun plebeu, pentru publicul mic și amuzat al întrunirilor politice.

E curios cum i s-a dat acestui om concursul politic al unui partid, ca să ia importanța ce n-o avea și pe care, e drept, că după cîteva luni de putere și-a pierdut-o. E ciudat cum a fost luat în serios acest advocat inteligent și dibaci, pentru trebile țării, unde este un timid, un om fără voință, fără concepții, cu ușurință dominat și fără resorturile și amploarea unui bărbat de stat, vînjos.

În diferendul cu bulgarii, guvernul s-a purtat atît de slab, atît de ambiguu, cu atîta frică și slugărnicie, încît a compromis pentru multă vreme acel prestigiu al României de care se vorbea cu emfază în parlament și care făcea pe români să nădăjduiască într-un viitor național însemnat. În cîteva luni de zile România pierde tot ce cîștigă în importanță Bulgaria.

Domnul Take Ionescu și-a zis că se va duce la Londra și acolo va impune România în ochii Europei întregi. Ce scandal la plecarea acestui advocat! Cîtă reclamă! Și ce modest și mut s-a întors apoi din Europa, unde, imitînd pe doctorul Daneff, s-a oprit în toate capitalele! a vizitat pe toți miniștrii de externe. Domnul Take Ionescu

se și întorsese de cîteva zile în București și lumea tot nu aflase de acest mare eveniment, care însemna izbînda noastră. Excelența luase toate măsurile ca întoarcerea să fie tăcută, liniștită, ca și cum ministrul venea într-un coșciug...

A! Doamne, ce tămbălău ar fi făcut să urle Bucureștii și țara, dacă domnul Ionescu căpăta altceva decît privirea disprețuitoare a străinilor! Am fi avut atunci un mîntuitor al patriei, un bărbat fenomen, care a orientat Europa și pretențiile acestui mare șef n-ar mai fi avut margini.

Acum, domnul Ionescu revine mai bine la procedeele sigure și liniștite. Își dă și el seama că a fi cu dreptatea și cinstea este lucru greu și păgubitor. E o alegere de episcop de făcut. După toate așteptările, după toată logica, domnul Take Ionescu trebuia să readucă în episcopat pe episcopul Gherasim, pe care îl apărase cu fierbințeală. Ce dobitoci a trebuit să fim ca să credem! Candidatul domnului Ionescu, Dissescu etc., nu poate fi un om de înălțimea morală a episcopului Gherasim. Candidatul lor trebuie să fie un ins stricat, infam și josnic. Și l-au ales de fapt pe cel mai deocheat dintre aceștia. Domnul Take Ionescu va susține pe Sofronie Vulpescu, arhiereul pe care *Facla* de atîtea ori l-a descris publicului și oamenilor politici surzi.

Și e bine că face domnul Take Ionescu așa. Lăsați-l s-aleagă pe arhiereul Sofronie la episcopat, lasăți-l s-alerge din deputat în senator, ca acest cîine bubos și isteric să fie votat, lăsați-l să-și calce în picioare toate făgăduielile, lăsați-l să adauge la nedreptățile suferite cu seninătatea omului curat, de către episcopul Gherasim, o nedreptate nouă.

Toate acestea vor sfîrși prin a ridica domnului Take Ionescu creditul de care s-a bucurat în opinia publică, prin a demonetiza cu desăvîrșire

un om care a înșelat așteptările naivilor și a bat-jocorit buna-credință populară, zugrăvindu-ne cu culori mincinoase viitorul, veșnic străin de noi — și veșnic depărtat, atîta timp cît Take Ioneștii și politicianii săi vor mai putea fi ascultați de public, fără să fie alungați de la tribună cu huiduiri și pietre.

1913

ALEGEREA EPISCOPULUI

Astăzi, Marele Colegiu se întrunește la Mitropolie și Cameră, ca să aleagă din trei arhierei propuși de sinod, un episcop la scaunul vacant al Rîmnicului Noului Severin.

Candidații sinodului sînt: Meletie Constănțeanul, Sofronie Craioveanul și Teofil Ploieșteanul, vicarul mitropoliei — păstrăm acest enunț în forma lui oficială, făcînd abstracție de realitatea intrigilor, de manipularea pungilor, de presiunile și înțelegerile în folosul unuia singur.

Ne vom închipui a nu ști că arhiereul cel mai pistonat este Sofronie Vulpescu, marea rușine a clerului românesc. Protecția pe care și-a asigurat-o, de bună seamă, din textele morților și din coliva parastaselor, căci nu putem crede să aibă cineva în vedere meritele care acestui analfabet alcoolic și desfrînat îi lipsesc — ne vom preface că nu o cunoaștem, oricît am auzi prin murmurul alegerii episcopale zumzetul arginților adunați cu farfuria la ușile altarului său în cimitir la poartă. De vreme ce căutăm izbînda dreptății de care țara este demult flămîndă și ne adresăm îndeosebi cititorilor votanți ai Marelui Colegiu, nu voim să păgubim dreptății, jignindu-i pe dînșii tocmai atunci cînd năzuim să-i îndemnăm la bine și frumos.

Dacă am fi într-o țară cu o tradiție în alegeri, cu obiceiuri făcute, am ști că alegerea de azi, pentru care sînt aduși duminică la vot senatorii

și deputații, răspunde unei necesități și unei imagini ideale a păstorului sufletesc.

La noi ce urmărește Marele Colegiu? Punerea în slujbă a cui a dat mai mult ca să-și scoată cheltuielile cu dobîndă, sau urmărește alegerea unui episcop, care să reprezinte virtuțile mari ale neamului și să le păzească în clerul păstorit și administrat de el? Spiritul de « politică » și spiritul de uzură au fost singurii votanți de pînă acum în biserica noastră. De-aceea episcopatul nostru de Scaun și sufragan, cele șaisprezece perle ale duhovniciei naționale, se înfățișează ca niște gîlci strălucitoare și destul de umflate ca să plesnească de putoare îndată ce le atingi.

Nesocotinții cu care au fost rînd pe rînd încălzite și coapte toate bubele și civile și bisericești, în loc să fie tăiate cu mădularul, adunate mai cu seamă în biserică, marea cultură a purulenții, se datoresc talazele de puroi revărsate peste toată lumea.

De ce se întrunește astăzi Marele Colegiu iarăși? Ca să ne scoată iarăși o tumoare mai dosnică în față? După lista candidaților aproape că nu mai încape îndoială. Căci această listă, rămîne știut, o dă sinodul cu consimțămîntul și după indicațiile guvernului, care, o dată mai mult, escamotează alegerea, ce nu-i decît o numire. Ce caută Sofronie Vulpescu, ce caută Meletie Constănțeanul pe listă? — căci cel de-al treilea, arhiereul Teofil Ploieșteanul, preferabil celorlalți doi din toate punctele de vedere, figurează între candidați pentru împlinirea unei simple formalități de număr. Lupta se va da între ceilalți doi: între Sofronie, cu care votează takismul și între Meletie, votat de liberali și de conservatori. Calitatea spirituală esențială a viitorului episcop este dară strînsă în jurul specialității lui « politice »: takistă, conservatoare sau liberală.

Totuși, oamenii politici se plîng de cler și mărturisesc scîrba infinită a publicului de arhiereii, episcopii și mitropoliții hrăniți din haznaua țării, cu concursul activ al acestor oameni politici.

Au de gînd senatorii și deputații să recompenseze ca și în trecut furturile, stricăciunea și imbecilitatea scabroasă a unui Sofronie Vulpescu sau imbecialitatea gravă și corupția unui Meletie? Ne prea temem că așa va fi. Diseară scaunul Noului Severin, ilustrat în trecut de cîțiva prelați venerabili, va fi încredințat, probabil, șezutului unuia din aceste două hoituri bisericești și infame, din pronia lui, țara lui Dosoftei și Veniamin.

Căci pentru ce nu s-ar eterniza o stare de lucruri atît de profitabilă contemporaneității noastre de josnic materialism?

Domnul Take Ionescu voiește episcop pe Sofronie Vulpescu — și bineînțeles că parlamentarii takiști vor ști să nu supere pe șeful care i-a adus la putere și vor vota conform secretei porunci. De două zile se știe hotărît în București că episcopia este rezervată P.S. Popa Iapă, ca o supremă recompensă pentru abilitatea lui, poate pierdută, de-a fura un cal și de a-l face să dispară într-un altar de biserică, numai cît ai strănuta.

Takiștii însă se îngrijesc să nu fie acuzați că au uitat pe episcopul Gherasim Safirin, pentru care s-au agitat atît de mult în opoziție și și-ar fi vărsat sîngele cu generozitatea unei căldări de apă ce se răstoarnă. De cîteva zile ei culeg pe o petiție iscălituri deputățești pentru episcopul Gherasim, fără să uite totuși de-a pregăti publicul, pe care îl asigură discret că episcopul Gherasim refuză să revie în sinod . . .

Cu tactica aceasta, dorind să voteze cu Gherasim și votînd de fapt pe Sofronie, takiștii năzuiesc să mulțumească pe toată lumea.

Noi, adresîndu-ne și takiștilor și netakiștilor, îi îndemnăm la o măsură pe care țara neîncetat mințită și păcălită, o așteaptă cam de mult; îi îndemnăm să aleagă în scaunul episcopal vacant pe episcopul răsturnat. Acest bărbat întreg și admirabil care deosibește, caracterizează și scufundă, prin izolarea lui o epocă, în veșnică rușine, trebuie să fie în fruntea bisericii și nu în strada Italiană nr. 30, într-o pustnicie ideală, dar păgubitoare prin neactivitatea ei, și bisericii și statului, văduve de puteri sufletești și vrednice.

Datoria Marelui Colegiu, emancipat de violența și voința de sus, nu poate fi alta decît să readucă în activitatea publică și-n icoana țării pe episcopul Gherasim Safirin.

Pentru noi, care am pornit să ridiculizăm și să ruinăm edificiul ipocriziei și imoralității zidit pe umerii poporului nostru inteligent și apăsat, izbînda trivialității și nebuniei, izbînda lui Sofronie Vulpescu sau Meletie Constănțeanul, e folositoare și, în definitiv, nouă ne place mai mult să avem de partea noastră, a luptătorilor și a idealismului, pe bărbații mari care n-au loc în rîndurile celor-lalți, decît să ne găsim de tot singuri. Ori de cîte ori episcopul Gherasim Safirin și alții ca dînsul vor fi desconsiderați și învinși de potera domnitoare, de atîtea ori dreptatea va fi desconsiderată și pălmuită, și de fiecare dată asemenea insultă pentru dorul și nădejdea poporului nostru, va fi un succes și o pildă a ideilor noastre pentru lupta tot mai strînsă și mai hotărîtă, înainte!

1913

POPA IAPĂ LA REGE

În dimineața aceea, episcopul ce-i zice Iapă, se sculă pe la șase din pat, și, fiindcă dormise cu straiele și ciubotele, începu să și le scoată, pentru ca ghete cu gumilastic și bot strălucitor să-ncalțe. Era ziua în care zisul avea să se înfățișeze la domnitorul țării pentru ca acesta să-i dea lui cîrja de păstor al turmii celei cuvîntătoare din toată cea de Dumnezeu păzită eparhie a Rîmnicului Noului Severin.

Era o zi desfășurată peste oraș, peste turle umflate, de biserici, peste ulițele periate cu tăvălugul, ca un stihar îngeresc. Soarele colo, în gingia zării, se desprinsese din beciul nopții pîrguit de aur, pe o față, ca o caisă. Ca niște purici ce fug, sărea din lumină sămînța întîrziată a cîtorva stele și pierea. « Ai la peș! peș! peș! » striga pe ulița Icoanei, mai departe, peste trei dîre de case, un oltean cu coșurile pline de pește.

Popa Iapă își scoase ciorapii și cu o iubire de frate se uita la picioarele sale, dești cu dești, bătătură cu bătătură. Pe degetul mare, o movilă roșie umflată, de s-ar fi zis mustind, lucea și ea, ca turlele bisericii rusești, în răsărit, se bucurau de lumină și sfinția sa unghiile părintelui, încălecate, unele stricate ca niște dinți cu gaura neagră. Din cînd în cînd, și zîmbind, cu degetul de la mînă întins, episcopul lua degetele la rînd, își strecura arătătorul între ele, frecîndu-le în fund,

cu băgarea de seamă a tăietorului de lemne, ascuțindu-și ferestrăul, colț după colț.

Mirearma îi era plăcută și fericit că înflorește la «piciere», părintele se mira uneori de cîtă dulce mireasmă e trupul lui plin și pătruns.

În odaie, văzduhul era bun ca o piftie de usturoi cu tutun și rachiu fiert la un loc.

Atunci prea sfințitul se duse «afară», unde stătu un ceas, și, arucîndu-și degetul de mai sus în fundul gurii, făcu vomitură de om păcătos, ca să se curețe bine la stomac, bucăți de șuncă albe pe margini, mestecuș de castraveți în sara-mură, maioneză, varză, ciuperci, cartofi și brînză, ca o binecuvîntare, peste mușuroiul mare, se scobora talazul trandafiriu și oțețit al vinului de șase lei sticla.

Acum era gol ca un cufăr. O jumătate de ploscă de rom drese de tot stomahul și bucuria arhie-reului era mare că avea să bea șampanie neplătită și să ospăteze cu scrumbii de Dunăre, la prînz, la masa mitropolitului.

O tremurătură îl apucă pe Popa Iapă că va trebui să cuvînteze în sala tronului, față de domni-torul și de dregători. Se dete jos în papuci și vru să-și aducă aminte vorbele scrise de băiatul bucă-tăresei, școlar în clasul de liceu al treilea... Pentru întîiul rînd din acea voroavă prea sfințitul fu silit să aducă vorbirea de sfinții din minee, să pomenească Paștele, Crucea, Dumnezeii și nu se știe de ce, să vorbească de altele și de buric, care pe limba franțoză vrea să zică măgariu, adecă tatăl asinei.

Și pentru că nu-și aduse toate aminte chemă pe băiatul care făcuse zicalele acelea, îl apucă de pîrțag, îl tăvăli pre jos, dete cu călcîiul în el și-l sculă de-l puse să caște gura, în care rîcîind cu suflarea din rădăcina nasului în gît, scuipă și-l sili să mestece și să înghită pre el.

După aceea prea sfîntul se mai înzdrăveni puțin, lovind de jos în sus bărbia bătrînei din bucătărie, cu pumnul închis, ca o piatră, și măselele așa repezite unele peste altele trosniră de cîteva ori în falca lor.

Acum nu mai știa ce să mai facă pînă la nouă și luă cafea turcească, fiartă bine cu caimac. Băutura aceasta ținu o jumătate de ceas, în care timp arhiereul își curăți cu unghia și nările căptușite de cîteva rînduri de coji. Apoi se puse să se gătească și cînd gata fu el cu rînduiala dulămii își așeză barba aspră ca niște cîlți, ca să nu i se vadă gura și brazdele vinete din obraz, cu pieptenele și cu peria mică. În fața ușii unde trebuia să treacă tramvaiul, capul prea sfîntului era rînjit, fără să vrea, ca un dulău cu ochii și botul acoperite de floacă.

Mai tîrziu porni sfinția sa, de la mitropolie în haine scumpe, către domnitor. O, zi fericită! O, Dumnezeule ceresc! La ușa bisericii îl aștepta o carîță, trimeasă de la Palat. Singura lui întristare fu cînd văzu un popă papistaș pe capră, ras la mustață ca un drac, și s-ar fi mîhnit el prea sfîntul de tot dacă n-ar fi întrebat pe gardist, care i-a spus că nu e popă, ci este vizitiu.

Statul, cum îi zice, grămădise multe jucării în ograda mitropoliei. Soldații și călărețiî, pe care neavînd ce face cu ei, îi trimisese să se ție după popi, obișnuiți în satul lor să fie însoțiți de tîrle de cîini.

Alaiul venea cu călărețiî roșii în cap și în coadă și cu înaintași, un mai mare din vardie cu barbete. La mijloc erau trăsuri: popi cu căciula pembé, și carîte; mitropoliți, episcopi, răsturnați de pîntec pe șolduri și pe un sfert din spinare ca niște lăptoase vaci tirole, bolnave de țîțoșie. Ochii lor băgați în fundul obrajilor burtoși, stăteau acolo ca niște acadele în niște guri, în pleoape groase

ca buzele, cu smîntîna la colțuri. Nasurile, ca niște smochine bine coapte, și ca niște dovleci, creșteau în bucile cu păr ale cinstitelor fețe. Ugerii gîtului spînzurau de urechile cu zgîrciul hrănit grozav. De groase, degetele stăteau depărtate și păreau fără oase și încheieturi ca niște cîrnați pe care dacă încovoi se golesc de tocătură sau se sparg. Mîinile de la pulpa piciorului pe piept, ca niște purcei greoi de burtă.

Cînd se dădu din carîta lui jos, Popa Iapă simți o năduşeală în omușor, un jărăgai la mațul pieptului și înecîndu-se puțin, i se umflă gura de un duh ce răsuflă ca dintr-o băşică și răspîndi ca o boare de brînză și rachiu. Se opri în uşă să întrebe de șade acolo regele sau peste drum. Se scărpină pe șold, apucă purecile, cu mîna prin veşminte și haine, de s-ar fi zis că a prins un șoarece și nu un purec. « Las'că te-oi freca eu pe tine acasă », spuse puricului prea sfinția sa, căci avea pe dunga pulpii un purice înțelegător.

— Cine-i ăla? întrebă atunci episcopul, văzînd un om cu beteală, cu nasturii lucioși, cu barbă. N-o fi regele?

Și mitropolitul îl trase de un deget și-i zise:

— E uşierul.

Pe seară, prea sfințitul simți un burghiu în afedron și o colică mare. Avusese de gînd de pe drum să oprească la un colț convoiul și să ceară o izmă, dar n-a vrut mitropolitul, fiindcă atunci trebuia să-i cinstească pe toți, vreo cincizeci de roşiori.

Miroase a costițe afumată, se gîndi prea sfințitul, trecînd printr-un salon de bibliotecă și burghiul îl pătrunse pînă-n bojocuri; de ce n-am luat și-un borș cu miel. Apoi nu știe ce a mai fost. Domnitorul se uită lung la înfățişarea noului episcop și de mai multe ori își puse batista la gură, căci în sala tronului scuipătorile lipsesc.

Îi dete cîrja. Discursul p.s. Popa Iapă se trecu și el, nu se știe cum, și iată iar alaiul pe ulițe, întorcîndu-se cu muzică și călăreți, la mitropolie, unde s-au înjunghiat opt berbeci, unde s-au gătit opt tingiri de ochiuri, opt cazane de ciorbă, opt ocale de pastramă, opt boloboace de vin și de multe ori cîte opt din toate, pentru opt episcopii și mitropoliții bisericii ortodoxe autocefale române, care sărbătorește pe Popa Iapă.

1913

DEBUTUL EPISCOPAL AL PREA SFINȚITULUI SOFRONIE

Noul episcop al Rîmnicului și-a început cariera episcopală ca un caraghios.

În vederea inaugurării la Craiova, în eparhia prea sfinției sale, a statuiei Independenței, celebrul Popa Iapă, pregătise, răzbind prin mii de sudori și dînd gata retorica, un mare discurs. Episcopul vroia să se reabiliteze în opinia publică și să spele cu inspirația lui literară umbra iepii care-l acoperă și-l urmărește pretutindeni.

Dacă ziarul *Seara* n-a putut să împiedice realizarea planului domnului Take Ionescu cu care vroia să-și asigure cu numirea celui mai compromis cleric din sinod, un takist îmbrăcat arhierește, în Oltenia, articolele noastre au făcut, în schimb, pe noul episcop ilustru. Cînd apare episcopul Sofronie la Senat, în biserică, pe stradă, în tren, în cafenelele și cinematografele pe care le frecventează ca un simplu copist de minister urmează o clipă de tăcere, apoi un hohot de rîs:

— Vine Popa Iapă, uitați-l pe Popa Iapă, șoptesc senatorii, spectatorii, consumatorii.

E pedeapsa zilnică și biciuitoare pe care o primește un ierarh fără demnitate nici merit, dreptatea lumii ofensate răzbunată, prin ridicol și satiră.

La Craiova deci, episcopul vroia să-și sfîrșească odată pentru todeauna reputația, să se impuie publicului printr-un discurs genial, să spulbere și să facă marț pe acuzatori.

Pentru că nu știe să vorbească, s-a apucat să scrie un discurs și fiindcă nu știe să scrie, a pus să i se scrie cu mașina.

În ziua inaugurării, cînd îi veni rîndul să vorbească și să învețe minte că infamul public care crede că prea sfinția sa e un simplu bețiv căptușit cu un analfabet, episcopul scoase foile, ca la Cameră, foi peste foi, din sînul său de Avram, și se puse să citească.

Se aflau de față tot publicul select al Craiovei, reprezentanții presei, ai guvernului, ai armatei, ai magistraturii, regina, principesele Elisabeta, Maria, Ileana și, ca delegat al regelui, prințul moștenitor. Unii nu cunoșteau pe episcop decît prin pseudonimul său bisericesc și fură informați că omul cu nasul umflat și irizat de vine roșii, care suia la tribună era însuși Popa Iapă.

Discursul episcopului n-a durat cinci minute și asistența impacientă deschisese o conversație generală. Episcopul scosese din cartea de citire și din jurnale, cele mai patriotice tăieturi, le alipise unele de altele, prin frazele cele mai morale.

Rostite de el, toate aceste declarații și idealuri, enervau publicul peste măsură, prințul Ferdinand lua o parte vizibilă la suferința generală. Episcopul continua însă să citească, din ce în ce mai înfocat. Mai rămînea un vraf de foi neîntoarse pe dos, și Popa Iapă avea de gînd să sfîrșească discursul după scăpătatul soarelui și, probabil, plecînd de dimineață spre piața de inaugurare, a luat în sîn, odată cu discursul, o testea de lumănări de ceară și o cutie de chibrituri.

După un gest de amară impacientă din partea prințului, domnul general Gigîrtu se apropie de episcop și-i șopti să sfîrșească mai repede discursul. Popa Iapă luă ordinul generalului cu supărare și-și continuă citirea cu vocea mai tare.

După o nouă doză de răbdare, un ofițer fu însărcinat să întrerupă pe episcop. Ofițerul se duse la episcop, în mijlocul unei fraze fără punct, virgule și răsuflare, luă de pe tribună foile discursului și se depărtă cu ele în buzunar.

Faptul n-a iscat nici o protestare, cît de slabă, din partea nimănuia și a apărut foarte firesc ca un ofițer să trateze în felul acesta un episcop. Între un vistavoi oarecare și Sofronie, publicul nu face nici o deosebire.

Iată de cîtă autoritate morală se bucură în țara noastră un ierarh, iată ce autoritate inspiră protejatul domnului Take Ionescu și biserica reprezintată de acest soi de prelați. Politicianismul nostru are nevoie de valeți, nu de arhierei, și înțelegem pentru ce la numirea episcopului Sofronie protestările noastre au fost singurele care s-au auzit.

Dacă episcop al Rîmnicului ar fi fost de pildă episcopul Gherasim Safirin, publicul n-ar fi murmurat la inaugurarea statuiei Independenței. Prințul n-ar fi tremurat de enervare, ofițerul n-ar fi smuls niște foi de care Gherasim n-avea trebuință.

Dar, negreșit și discursul ar fi fost frumos și inteligent și figura oratorului respectabilă.

1913

FRUMUSEŢEA

Ziarul *Minerva* şi-a făcut obiceiul să arunce, o dată pe an, mărul discordiei între femei.

Sexul cu ciorapi trandafirii şi cu volane de dantelă e convocat într-o grădină, unde cîţiva domni cu mustăţile ţepoase, în frac, în redingotă burgheză, şi tamponîndu-şi fruntea pleşuvă şi brobonită de sudoare, oferă omagiile oficiale ale sexului urît, graţioaselor candidate.

De cu seară, papiotele îngrădesc capetele, trecute prin cremă şi lanolină, ale concurentelor la premiul de frumuseţe, şi masa de toaletă se pregăteşte să concureze a doua zi, laolaltă cu doamna neastîmpărată în aşteptarea răsăritului subt perdea. Doamna blondă se teme de doamnele brune, şi oacheşa pizmuieşte culoarea crinului şi a pufului de aur; şi, totuşi, fiecare femeie, contemplîndu-şi genunchiul imaculat şi lin cum se înconvoaie, ridicîndu-şi cu braţul frînt, subt pătura mirositoare a pletelor, strînse ca nişte funii, capul pe perini, se crede cea mai frumoasă.

După concurs, după ce juriul a dozat frumuseţea, todeauna relativă, întîia femeie premiată gustă izbînda cu lăcomie, şi frumuseţea ei creşte ca strălucirea unui diamant în care cade brusc o sfărîmătură de soare. Orgoliu-i ridică umerii, fruntea, şoldul şi sînii. Celelalte, care n-au gustat senzaţia dumnezeiască a izbînzii, se întorc întristate, dar cu mîngîierea că juriul nu pricepe sau că a greşit.

Dacă moravurile noastre ar fi mai puțin ipocrite, lupta frumuseților în joc s-ar da dezvăluită, și notele juraților ar fixa linia întreagă a corpului, din creștetul capului pînă la călcîiul transparent. Femeile și-ar expune fără rușine, goale, elasticitatea și conturul delicat, și frumusețea nu s-ar citi numai pe față, care nu-i decît accentul, dar pe trupul tot, un întreg.

Concursul de frumusețe devine dramatic cu copiii. Încîntați de farmecele progeniturii lor, părinții își aduc odraslele cu pizmă și aviditate, și între atîți băieți gingași și copile gătite, expun cîte un monstru de brotac, interesant prin strîmbătura gurii și caricatura feții.

Fiece părinte pleacă de acasă cu siguranța că moștenitorul lui, pe care-l tîrăște de mînă pe străzi sau îl trage din tramvai, gîtuit, ca dintr-o mașină, va bate prin frumusețea lui comică și nevinovată pe toți copiii din București.

Decepția rezultatului e atît de neașteptată, încît se traduce cu o violență primejdioasă prin vociferări și chiote, printr-o revoluție de tată și mamă, insultați în bobocii lor. Ei vor o închinăciune universală pentru nasul cîrn și prea găurit a lui Corneliu și pentru urechile mari și blege ale Marioarei. Și cînd închinăciunea nu se face, scumpii părinți adunați într-o armată mixtă de doamne și de domni, asaltează juriul și-l bate.

1913

PRESA ŞI POPA IAPĂ

Caraghioslîcul instalării oficiale a faimosului Popa Iapă, episcopul takismului în eparhia Rîmnicului Noului Severin, s-a agravat duminică la Craiova printr-un discurs de domnul Emil Nicolau, care pretindea că reprezintă sindicatul ziariştilor.

Întîia oară un « ziarist » vorbeşte la o instalare de episcop. Printr-o uzurpare îndrăzneaţă de calităţi, care nu-i aparţin pe departe, şeful de cabinet al domnului Dissescu, s-a folosit de prezenţa lui la festivitate ca hamal în frac, al ministrului, şi şi-a plasat discursul, un discurs fără sens, un discurs ridicol ca şi personajul episcopal şi ca şi oratorul.

Presa n-are calitate să ia parte la o instalare de episcop decît ca asistent prin reporterii trimişi individual de ziare — şi asta dacă binevoieşte să răspundă la invitaţii. Organele presei sînt în asemenea împrejurări ziarul şi condeiul care pot să relateze pur şi simplu detaliile festivităţii şi, dacă le interesează, să adaoge şi comentarii.

În ce priveşte pe episcopul Sofronie Vulpescu, celebru subt numele mai potrivit de Popa Iapă, acest prelat interesează presa din punctul de vedere moral. Viaţa lui, viciile lui, ruşinile legate de numele lui, au format obiectul multor articole de presă. Împotriva murdarului arhiereu s-au dus campanii prin ziare şi reviste, care de două ori pînă acum l-au şi împiedicat să fie numit episcop şi care l-ar mai fi ţinut încă o sută de

ani pe loc, fără un guvern takist și fără concursul unui *alter ego* al domnului Take Ionescu, cumpărat de Sofronie cu douăzeci de mii de lei.

Ziarele n-aveau de ce să fi reprezintate duminică, oficial, la Craiova, și trebuie să se cheme cineva Emil Nicolau ca să aibă inconștiența umilitoare pentru un ziar, de a-și bifurca rolul și de a se bombarda delegat al ziariștilor într-o împrejurare unde argumentul principal trebuie să fie banc-nota.

Ce cred despre Popa Iapă, ziariștii au scris-o în ziare. S-au adus acestui episcop timp de cîțiva ani de zile acuzații cu desăvîrșire grave, la care el a socotit că e bine să nu răspundă, mulțumindu-se ca, de cîte ori apăreau articole just injurioase pentru el, și întemeiate pe fapte foarte precise, să alerge cu trăsura prin capitală și să-și puie oamenii lui să alerge și ei să cumpere ziarele, de la chioșcuri.

La toate acuzările ridicate împotriva lui Popa Iapă, nu s-a găsit un singur ziarist care să-i ia apărarea, care subt semnătura lui să le refuteze.

De unde pînă unde domnul Nicolau apărător al lui Popa Iapă? Și de unde pînă unde domnul Nicolau reprezintant al ziariștilor?

Dacă vrea să-l spele pe Popa Iapă, de ce domnul Nicolau nu-i ia apărarea prin presă, acolo unde este mai greu, unde nu se ține socoteală de meseria sa de cuier, de lavabo și de preș al ministrului? Să ia domnul Nicolau condeiul de piatră, să-și adune argumentele de analfabet și să răspundă prin scris.

Ne-am întîlnit cu mai mulți ziariști, membri ai sindicatului ziariștilor, pe care domnul Nicolau pretinde că-l reprezintă, și toți s-au grăbit să ne comunice indignarea lor, față de o îndrăzneală ca aceea a domnului Emil Nicolau, care socoate că funcția de *domestic* oficial al domnului Dissescu

îi dă dreptul de a se exprima în numele presei, pentru că la un moment dat a contribuit cu poza lui imbecilă la apariția unui ziar ca *Acțiunea*.

Știm că Popa Iapă, la alegerea lui ca episcop, a distribuit cîtorva reporteri mici, cîte un pol, fără condiția să fie lăudat și declarat mare patriot. Discursul domnului Nicolau e o perlă de lichelism. Popa Iapă apare în cuvintele lui, dacă nu ca un om cinstit, ca un mare patriot, cîți poli? Numai domnul Nicolau ne-ar putea spune.

1913

PORTRETUL LUI IISUS CHRISTOS

NEGOȚUL CU CELE SFINTE ÎNCURAJAT DE SINOD

Monitorul Oficial publică rapoartele Sfîntului sinod relative la ședințele sesiunii de primăvară. Între alte « suplici » sinodul primește și pe cea următoare. Reproducem textul după *Monitor*.

« Suplica domnului Gh. Alexandrescu, funcționar la Ministerul Domeniilor prin care arată că în toate autoritățile din țară, acolo de unde urmează a se împrăștia credința noastră, nu se găsește alt decît fotografiile A.A.L.L. Regale și Princiare pe care cu multă dragoste le privim și le respectăm, dar chipul Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Christos, Capul și Împăratul Bisericii, lipsește. Pentru aceasta înaintează un model chipul Mîntuitorului nostru Iisus Christos și roagă a-l examina și a-l înainta spre aprobarea onor Consiliului de Miniștri, și dacă va găsi legală cererea domniei sale, se obligă a încadra cu rame solide în geam bine lucrat, atîtea cîte vor fi nevoie, iar costul care va fi pînă la cinci-sprezece lei, să se oblige fiecare autoritate să-l plătească. »

Pînă la punct, prima frază a raportului pare izvorîtă dintr-un prisos de sentiment religios. Un bun suflet de creștin, e viu afectat de lipsa din localurile autorităților din țară, a « fotografiei » Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Christos, Capul și Împăratul Bisericii. În schimb, cucernicul creștin, care nu-i călugăr, dar funcționar la Ministerul Domeniilor, constată cu amărăciune

că portretele regelui și ale familiei regale figurează pretutindeni.

Noi am crezut că în acest ciudat funcționar, înzestrat cu atîta simț observator încît vede existența unor portrete și lipsa altora, la care pînă la domnia sa nimeni nu s-a gîndit, nici în bine nici în rău, s-a trezit cine știe ce revoltă, foarte creștinească, desigur, dar primejdioasă și cam antidinastică.

Prin urmare, ne zicem noi, domnul Alexandrescu îndeamnă pe sinod să intervie pentru ca și «chipul» cum zice domnia sa, al lui Christ, să stea în primării, prefecturi, biurouri vamale etc., lîngă chipurile familiei regale. Ajungea, nu-i așa, ca sinodul să se plîngă Ministerului de Culte și fotografului Curții regale.

Domnia sa este și mai mărinimos. Se angajează ca portretul să fie distribuit de dînsul. Ce excelent creștin! am exclamat noi fără voie și fără să terminăm a doua frază, cea după punct. A trebuit, însă, să ne întrerupem brusc, căci sfîrșeam tocmai fraza atît de caritabil începută. Suplicantul dorește să împartă portretul a căruia lipsă îl amărăște, dorește să-l împartă pretutindeni, și cît mai mult, dacă s-ar putea tuturora, dar... «costul va fi pînă la cincisprezece lei». Va să zică portretul are un cost, nu era gratuit cum credeam noi, este cu beneficiu, cu un mic cîștig alișveriș. Creștinismul funcționarului de la domenii *coastă* parale. Cît, nu se știe; pînă la cincisprezece lei. Dar ce-are face! Cincisprezece lei tot o să coste. E nostim că acest model de fiu duhovnicesc al Eparhiei Ungro-Vlahiei cere și obligativitatea; cere ca «fiecare autoritate să se oblige să-l plătească». Cîte «autorități» sînt în țară? Toate biurourile statului de pretutindeni. Vedeți că «chipul Mîntuitorului» are o piață de desfacere minunată.

Sinodul a luat propunerea în serios și rezultă din raport că cererea va fi adresată Consiliului de Miniștri, pentru ca « domnul Alexandrescu » să obție un monopol în regulă al vînzării portretului Mîntuitorului, iscălit de întregul guvern. Acest lucru creștin va deveni cu atît mai credincios cu cît va cîștiga parale mai multe din noile vînzări ale lui Iisus.

Negreșit că e vorba de-o afacere, de-o afacere cu tîlc arhieresc, de vreme ce sinodul a primit « suplica » numitului domn, care are tot aerul de-a fi asociatul, la afacere, al vreunui prelat retras în umbră și influent în sînul sinodului. Sinodul într-altfel refuză să înregistreze această propunere de negustorie, din partea unui oare-care domn, care n-are cel puțin scuza de-a fi litograf. Căci, evident, nu e vorba măcar de opera unui artist cu nume, de reproducerea unui tablou al unuia din pictorii noștri, ci de-o caricatură ieftină, urîtă și vîndută scump, cum se mai fac o mie. Statul e generos!

Consiliul de Miniștri va respinge, desigur, duhovnicescul negoț și chilipir a căruia aprobare i se cere și va trimite pe domnul « Alexandrescu funcționar » la tocul, la călimara și la scaunul său, făcîndu-l să-i treacă pofta de afaceri pe spinarea « credinții strămoșilor noștri », cum se exprimă atîți panglicari.

Dacă este necesar un portret al lui Christos — și nu este nicăieri necesar « autorităților » — sinodul să deschidă un concurs între pictori, nu între funcționarii de minister, și chipul pe care îl vor găsi experții mai bun și mai frumos să fie tipărit pe cheltuiala sinodului și vîndut direct de către sinod, ca toate imprimatele lui, cui vrea să-l cumpere — și toată lumea cumpără un Christ iscălit de un pictor de talent în repro-

duceri ieftine, de un leu, doi sau trei lei, fără de « obligație ».

Dealtfel, vom urmări această afacere și vom reveni, ca să o împiedicăm, de vreme ce autoritatea bisericească n-a voit să o împiedice din primul moment.

1913

LEPRA BISERICII

Hotărît, sinodul trebuie să-și aibă neapărat scandalul lui anual. În două sesiuni de cîteva zile pe an, episcopii Țării Românești găsesc destulă vreme ca să se facă de rîs laolaltă, după ce în toate chipurile de-a lungul celor patru anotimpuri, înjosesc demnitatea arhierească în particular.

Ca să dezguste de tot lumea de dînșii, apostolii lui Hristos și ai bisericii noastre muncesc din răsputeri. E singura lor activitate reală. E tot ce sînt în stare să facă aceste mărunțișuri ale mușiței sociale.

Urmărită de-a lungul celor douăzeci și patru de ore, în care omul normal muncește, crede și se cumpătează, viața prelaților noștri — vorbim de majoritate — nu-i mai mult nici mai puțin decît o imensă rușine, un roman-foileton infect și trist. Nicăieri mai mult cinism, mai purulentă destrăbălare, mai multă vulgaritate. Poteca episcopului, pe care circulă el între biserică și Dumnezeu, e ca o dîră de zmîrcuri lăsată pe fața înflorită a pămîntului de un animal alcătuit din bale, găuri și mîzgă veninoasă. Sinodul nostru ajunge să aibă în sînul lui niște briganzi și stricați ca Sofronie Vulpescu, ca Dionisie al Buzăului și ca alții cîțiva. Pe unii din ei i-am aruncat în mijlocul publicului, goi, și peste bubele lor spumoase și albe am trecut scăpărînd cu biciul. Pe alții i-am cruțat din milă, o milă ridiculă,

poate, și nemeritată. Pe toți îi cunoaștem și încă nu este atîta trivialitate și micime în inima oamenilor, destul de pregătiți cu toate acestea — ca să poată crede, din citit, o povestire sobră și cinstită a faptelor acestor nenorociți popești, care se bucură față de lumea naivă și credulă, de-o autoritate ipocrită.

Brutele în odăjdii sfinte, cu toiag de aur și barbă, ghiftuite din munca tuturora, plătite scump, protejate pentru că poartă subt haina neagră cadavre lungi cît și haina, solemnizate, împinse înainte de forțele și funcționarii statului — au tot ce le trebuiește ca să poată lua parte la sforțarea obștească de regenerare. Lipsa lor de inteligență și de cultură ar putea fi favorabil deghizată subt virtuțile și sufletul vechilor călugări, mai culturale și mai temeinice mult mai mult decît vreo licență în teologie căpătată la București, la Cernăuți sau Atena, cu prețul a o mie de tăvăliri și tumbe. Dacă terenul mare cultural le este închis, ei ar putea funcționa în cultura mică îndeajuns, și ar contribui la pregătirea cîtorva generații ce așteaptă prieteni și tovarăși, și cărora nu li se dă din toate părțile și cu mai multă energie de către cler, decît pildele minciunii, descompunerii și ticăloșiei.

Adunați la un loc, episcopii adună laolaltă toate viciile și toate inferiorițățile, înmulțite cu șaisprezece, numărul unanimității.

Asemenea ambianță nu împiedică însă pe frații arhierei să se mănînce între prea sfințiile lor ca dulăii. Prea puținii arhierei care reprezintă o valoare fie numai morală, fie și intelectuală, sînt urmăriți de ura grosului, de trîntori și dobitoace. Aceștia presupun că reprezintă tradiția, destul de proști ca să creadă că tradiția bisericească a fost întemeiată de preoți de seama lor — față de cîțiva cinstiți și intelectuali care trebuie

să reprezinte erezia. Inteligența e pîndită de toate labele arhierești cu o patimă fenomenal de bestială. Ca să pătrundă în sinod, un Bartolomeu Stănescu are nevoie de-o ocrotire prea afară din cale de serioasă.

Candidatura unui Iuliu Scriban, mai mult și mai puțin susținut în același timp, a stîrnit, nu de mult, furtunile episcopale. Cîțiva arhierei demni în sinod, și domnia popilor Iapă poate înceta în pușcărie. Pe Safirin Gherasim, pentru că era nepătat, arhiereii au știut să-l isprăvească pînă a nu-și începe bine revoluția.

Astăzi, scandalul sinodal pleacă de la *Mica Biblie*, o carte compusă de doi preoți și un episcop. Popa Iapă și ceilalți libidinoși din treapta lui s-au trezit ortodocși, învățați și critici, după o beție de rachiu și pastramă și declară — auzi dumneata — cartea eretică. Arhimandritul Scriban e printre autori; episcopul Sofronie Vulpescu e printre acuzatori! . . . Oricine vede disproporția și oricine e dispus să rîdă în hohote de inconștiența alcoolicului Rîmnicului Noului Severin și hoțului din Ialomița, de cai.

Animalele sinodale urmăresc decapitarea arhimandritului Scriban, înainte ca acest om, stăpînit de-o idee, bună sau rea, nu discutăm, dar de o idee, de o pornire idealistă și națională, să fi călcat în cinul arhieriei. Ori de cîte ori se va găsi în fața sinodului, un Scriban, sinodul îl va excomunica și-l va scoate din treptele bisericii afară.

Aici e toată gravitatea noului scandal. Domnii Virgil Arion, Iorga și ceilalți iscălitori ai unei scrisori publice, au înțeles că Scriban trebuiește apărat: în Scriban ei apără drepturile culturii și inteligenței și nația muncitoare și apăsată. Din lupta lui Popa Iapă cu Scriban e nevoie ca acesta să triumfe neapărat. Într-altfel, tovarășii lui, episcopul Nicodim al Hușilor și preotul

Savin, care par bărbaţi decişi, nu se vor opri la o condamnare sinodală, vor trece peste dînsa şi vor deschide procesul mare bisericesc din care poate să iasă şi o schismă, în definitiv trebuincioasă. În lupta cu un sinod ticălos, guvernul trebuie să ştie că acuzaţii vor avea de partea lor nu numai pe cei care au semnat scrisoarea dată ieri publicităţii, dar pe toată lumea gînditoare din această ţară.

Vrem să credem că domnul Dissescu va înţelege toate acestea şi va da conflictului dintre bandiţi şi apostoli încheierea, la nevoie forţată şi violentă, trebuincioasă.

1913

LEFURILE PREOȚILOR

Clerul bisericii românești nu atrage adeseori atenția lumii civile, dar de cîte ori face să se vorbească de el, trebuie neapărat să fie la ordinea zilei una din două, sau un scandal sau o chestiune de parale.

Preoții noștri nu știu să ne intereseze într-altfel. Nimic din ceea ce constituie o problemă socială sau morală și frămîntă lumea de la noi. Ei sînt străini de țara lor cît și de Dumnezeul lor. Închiși în egoismul lor de cele mai multe ori, ei scot capul din gunoiul în care cresc și se înmulțesc, sau ca să ne arate un cadavru, sau ca să ceară bani.

Într-alte țări, clerul ia parte la lupta mare socială și sufletească pentru progres. Preoții se găsesc în rîndul întîi al idealiștilor. Știință, literatură, medicina socială, ei găsesc loc pretutindeni și în toate ramurile activității intelectuale, și se remarcă. Unii scriu, alții predică, alții lucrează în laboratorii, în școli, cu o convingere, cu un zel, cu o lepădare de sine admirabilă. Vicepreședintul Camerii franceze radicală, socialistă, anticlericală a fost un preot. Prin preocupările și valoarea lui morală, preotul impune și celor mai hotărîți vrăjmași ai bisericii.

Ne întrebăm, la noi, cîți credincioși practicanți se vor fi găsind în toată țara ca să aibă pentru preoții lor cel puțin o stimă comună? Cui se vorbește de cler, dă din umeri. Arhiereii?... niște stricați. Preoții?... niște paraziți. Clerul

românesc, afară de puține excepții, trăiește grație unei toleranțe generale. Îndată ce se va ivi un curent organizat ostil acestui cler, el se va prăbuși, incapabil de o rezistență.

În ultimul timp preoții cer o sporire de salariu... Cu un cinism demn de starea actuală a bisericii noastre, ei trimit ziarelor, pentru a fi publicate, plîngeri. Nici o pudoare nu-i poate împiedica de la exibiționismul cruntei lor arhirofilii. Ca niște simpli funcționari sau lucrători, ei cer statului parale ori plusuri de leafă. Conștiință, datorie, n-au nici un preț pentru acești privilegiați, care există grație numai caracterului divin al funcției lor.

Ori această funcție nu răspunde în viața noastră socială la nimic. Noi toți care ne frămîntăm în această țară, n-avem în preot un prieten, în nici o împrejurare. Țăranul are în preot un cămătar și un parvenit ticălos. Orășeanul nu-l poate amesteca în nici o treabă. Intelectualii îl detestă, prostimea îl batjocorește. Arhiereii alcătuiesc o aristocrație incapabilă și îngreuietoare; preoții, în felul lor, o altă aristocrație. Din toate activitățile neamului nostru, în care nu caută să intre nicidecum, ei sînt excluși. La viața națională ei au aceeași parte ca și ciorile, agățate de copaci, ca și șoarecii îngrășați în grînare. Salarii clerul nostru n-ar avea dreptul să ceară decît atunci cînd s-ar învedera că este util, și încă și atunci cu cea mai mare discreție.

Urmăriți pe terenul cel mai strict, nu bisericesc, dar, mai strîmt, al sacerdoțiului lor cultural, și acolo preoții sînt departe de a se achita de sarcinile lor cele mai banale. Ei sînt incapabili să slujească o simplă liturghie. Cultul, trunchiat, gîngîvit, a ajuns o monstruozitate. Slujba morților, spovedania, tot ce ține de partea teatrală a religiei, sînt o ridicularîzare a cultului în majo-

ritatea bisericilor, prost întreținute, mizerabil împodobite, cu veștminte în zdrențe, cu vase coclite. Toate veniturile preoției intră în buzunarul popii, destul de încăpător ca să înghită și prețul odoarelor vechi înlocuite cu tinichele și ghips.

Din toate slujbele ei pompează cantități de venituri și, pentru a înmulți produsul celor sfinte, ei nu se sfiiesc să recurgă la toate mijloacele care înșală credulitatea poporului. Faceți o anchetă a bisericii, luați parte la așa-zisele acatiste, în care s-au specializat unele biserici, și veți vedea dacă încape vreo deosibire între practicile preoților și ale salariaților magiei sunetelor, magnetismului și ghicitoriei.

Totul e obiect de vînzare în biserică; botezul, cununia, prescura, prohodul, parastasul, mirul, agheasma, maslul, confesiunea, împărtășania. Toate misterele și slujbele bisericești se soldează în buzunarul preotului în bani, la sume considerabile. Sărbătorile, hramurile, pomenirile: bani. Paștii, Crăciunul: bani. Zintîiul de douăsprezece ori pe an: bani. Bani, bani și numai bani. Și mai sînt și lefurile date de stat.

Inconștiența și lăcomia servitorilor lui Dumnezeu trebuiesc să fie excesive, pentru ca acești nenorociți puși la îngrășare, să reclame alte venituri, alte salarii.

1914

EPISCOPII DIN SENAT

Se știe că unul din privilegiile episcopatului românesc este și legislatura. Episcopii și mitropoliții sînt de drept și senatori. În număr de opt, doi mitropoliți și șase episcopi, ei participă la ședințele Senatului și s-au distins întodeauna de cînd se bucură de dreptul acesta, printr-o placiditate care face clasica somnolență senatorială și mai profundă.

Cum ședințele se țin în genere după-amiază, adică după ceasul la care înalții prelați au ingurgitat ca niște șerpi boa, cantități de carne, ce nu se mai pot aprecia cu cîntarul, stropite cu duzini vîrtoase de sticle, laboratoriul pîntecului umflat de purcea, ocupat exclusiv cu despotmolirea stomacului în vederea mesei de seară, digerează și creierul; iar pleoapele, umflate ca niște geamantane, se închid pînă la sfîrșitul ședinței.

Cine-a urmărit activitatea unui episcop în timpul unei ședințe de Senat, a putut vedea din cîte faze fixe se alcătuiește. Un cupeu s-a oprit în fața lui Mihai Viteazul: o pauză. Cineva sau ceva se ostenește să iasă din cupeu, ca un dop dintr-un gît de sticlă, și după o muncă tăiată de suspine apare, negru și acoperit cu cîteva foi de haine. Babă obeză, el poartă o bărbălaie ce începe de la ochi și ascunde trei sferturi din figură, nasul galoșat, buzele grele, împătrita osînză a bărbiei, care de la osul maxilarei pînă la țîțe, țîțe mari ca de mumă de doisprezece

copii, construiește o gușă monumentală. În carîtă, prea sfințitul episcop se simțise ca unul din acei castraveți decolorați și decorativi, ce se mai zăresc la geamul cîrciumarilor de țară, mai mari decît interiorul clondirului cu gura strîmtă, în care au fost introduși de mici.

O pauză, două pauze și mai multe, ca să permitem senatorului să răsufle, căci are o scară de șase trepte de trecut. Cu mîinile în poalele ridicate ca să împuțineze obstacolele, el începe urcarea. Pe subt anteriile trase pînă spre genunchi se văd picioarele sfîntului cetățean, groase ca niște doniți, și fixe. Se ghicește echivalența ascunsă a unui pas. Cu fiece treaptă urcată, masa pulpelor s-a separat în două și carnea prelatului a suferit acolo un efect de rosătură. Ca un bébé, diseară el își va îndulci opăreala cu pudră de amidon presărată cu un pumătuf.

În sala Senatului, episcopul se arată ca un butoi ce s-ar fi suit singur pînă sus. El se duce printre senatori și-i pupă, sau îi blagoslovește cu niște degete pe care grăsimea le-a depărtat din vîrfuri și care nu se mai pot alătura în semnul binecuvîntării. Cînd se așază, banca prelaților se opintește trosnind. În sfîrșit s-a așezat, parcă ar fi răcoare, așa de bine se simte, inundat cum este de-o nădușeală cu un miros de afinitatea dependințelor ascunse.

Și oratorii vorbesc în vreme ce divinul somn strînge tot mai mult figurile și apleacă nasurile către pupitru. În colțul ochilor închiși ai prelaților adormiți de-a lungul băncii bisericii, o pensulă invizibilă a depus un punct albicios de clei.

Sînt opt episcopi tăbărîți în banca prelaților din Senat. Lefurile de tot soiul primite de la stat și instituții pioase, cresc cu aportul diurnei par-

lamentare. E vîrsta dulce a fiecărui an. Sesiunea Corpurilor Legiuitoare e un pretext de absență din eparhii și de chef în București. Episcopii muncesc la legile țării!

Multă lume s-a întrebat adeseori ce caută aceste cărturărese flocoase în Parlament, unde n-au avut scuza de a discuta vreo lege vreodată, de a se opune vreunei măsuri, de a propune o reformă, o îmbunătățire. Îngropați în cîrnați și colivă, buhoși de toate păcatele, lacomi și tîmpi, grija lor se concentrează toată, asupra inutilei și novicei lor personalități. Ideal? Nație? Credință? Popor? Ei trăiesc viața șobolanilor incuibați în grînarele îmbelșugate.

Cu ce și-au justificat vreodată episcopii prezența lor în Senat? Se dau drepturi parlamentare prelaților care au demoralizat țara și au pîngărit biserica. De ce nu s-au dat altor bresle mai active și folositoare? De ce n-ar avea locuri de drept în Parlament medicii? Ofițerii? Magistrații? Inginerii? Pentru ce tocmai popii și tocmai acești popi?

Guvernul liberal a rezolvat chestiunea cu eleganță. Printre articolele din Constituție supuse modificării, se află și acela care dă episcopilor și mitropoliților dreptul senatorial pe viață. După constituantă prea sfinții episcopi vor fi poftiți să curețe Bucureștii și Senatul și să rămîie la locurile lor pentru care sînt plătiți cel puțin ca să le umple. Măsura guvernului presupune că alte măsuri vor fi luate pentru mărginirea privilegiilor episcopale. Guvernul nu va proceda rău cînd va alcătui un program minimum de activitate pentru trîntorii din sinod, incapabili de o viață în armonie cu viața poporului și a țării în care putrezesc.

Ridicarea drepturilor parlamentare episcopilor este un pas care se face către separarea bisericii

de stat, singura soluție cinstită și dreaptă a situației de azi — soluție favorabilă și statului, care se debarasează de o greutate, și clerului, care atunci, dacă are un vreun rost în Țara Românească, se va pune pe lucru.

1914

LITERATURA DE PAȘTI

Sînt unele momente de transfigurare, cînd omenirea pare să cîștige drepturile morale pe care le pierde în fiece zi. Ca și cum și-ar fi dat seama de prețul lui derizoriu, omul, care înșală, care minte, care fură, care făptuiește toate fără-de-legile la adăpostul legii, se roagă și plînge. Dealtfel creștinismul l-a învățat de multe veacuri să fie un scelerat și să se pocăiască o zi pe an.

La biserică, e curios să-i întîlnești, care în genunchi, care curbîndu-se în metanii, pe toți. Birtașul care ți-a prețuit pîinea, de zece ori cît face, se smerește lîngă birjarul care te-a înjurat pentru un bacșiș neîndestul de mare. Toate breslele negustorești și meseriile care ne-au jefuit în vreun fel, își trimit reprezintanții să-și reciteze rugăciuni — și la urma-urmei n-ai să găsești douăzeci de oameni întregi în gloata pestriță a unei biserici, din turlele căreia clopotele cheamă lumea la altar.

« Liberi-cugetătorii » aruncă sarcina simțului religios pe sălbăticie. Omul primitiv se întîlnea pe șa cu fulgerul și, în pădure, pielea lui de mai-muță abia pleșuvită, se brobona de teama tune-tului prelung ca o voce și abrupt. Întunericul trebuie să fi contribuit cu trei sferturi la nașterea Domnului.

Creștinii practicanți și clerul în special, cel mai interesat ca omul să creadă drept și să nu se

abată de la ortodoxie, socot credința dăruită oamenilor din cer. Preoții povestesc de Christos ca despre un prieten familiar. Desigur că biserica organizată e inferioară cu mult credinței în stare brută, născută prin spontaneitate. Omul învață să creadă fără motiv și citește de mic cursul de religie al părintelui Constantinescu. Cînd are casă, paratonere, asfalt, minister de interne, presă, prefectură, cinematograf, bursă, policlinici cu un leu consultația, automobil și director general al C.F.R., te întrebi într-adevăr ce folos practic mai prezintă religia, care, în fond, n-a fost pentru oameni decît o mare societate de asigurări pe viață, cu niște contabili invizibili. Căci dacă mulțumită religiei niște ființe ca Sofronie Vulpescu pot căpăta situații de episcopi și de șefi spirituali ai unui neam, care nu e nici vicios, nici sterp de inteligență ca ele, omul celălalt, omul normal, omul fără potcap și iapă se îndreaptă către profesii pozitive și clare.

« Liberi-cugetători » combat pe popi, popii combat libera-cugetare. E îndeletnicirea lor respectivă și desigur că atunci cînd nu vor mai fi nici popi, nici « liberi-cugetători », tot niște popi și ei — și-i greu de admis — Dumnezeu se va simți mai bine și oamenii îl vor pricepe mai frumos. Pînă atunci un lucru e adevărat, bisericile și-au pierdut oamenii cei mai buni. Dacă Biserica Romei își menține prestigiul prin cultura și activitatea preoților ei, aceștia își împuținează numărul treptat, după ce și-au risipit geniul cu desăvîrșire. Apărarea bisericii nu mai prezintă decît un interes teologic și strict interior, nu mai poate pasiona pe nimeni; subiectul e vechi, luptătorii sînt slabi. Cît de puternic e, comparativ, partidul celălalt, prin singură chiar indiferența lui, fără să ținem socoteală de talentele care merg în acest curent.

Omul caută un Dumnezeu pe care biserica nu-l cunoaște, și Dumnezeu însuși trebuie să recunoască, scufundat cum este în abstract, că omul se găsește pe calea cea mai bună. Dumnezeul nostru nu este același cu Dumnezeul episcopului Dionisie al Buzăului. Al nostru este transfigurat. Și nici Iisus nu mai este același. În afară de biserică și de dogme, concepția s-a purificat. Dumnezeu vine la noi de la sineși, cu fiece floare ce ne-o zvîrle caisul în mijlocul pălăriei. Omul de azi, și acel om de azi, care înfățișează mai mult ziua de mîine, primește toate sărbătorile bisericii de la sine — și sărbătorile pascale. Numai că totul e nou înlăuntrul acestor vechi frumuseți, care mai pot încă multă vreme încadra misticismul inevitabil al omului, pornit spre pictură, spre muzică, spre literatură.

Pe vremuri, Dumnezeu era un om bătrîn cu barba venerabilă. Astăzi Dumnezeu e resortul de tinerețe și nădejde al omenirii, fantoma universală, care inspiră cărțile și cîntecele noastre, și-i partea din natura omului, absurdă și strălucită, căreia i se datoresc toate actele mari.

Învierea... Pentru această Înviere nu mai pot preoții nici vorbi, nici scrie. Profeții acestei învieri sînt aiurea și adeseori în rîndurile pe care clerul, dintr-o mizeră pornire a obscurantismului, dar și dintr-un excelent instinct de conservare, îi blestemă. Învierea adevărată a lui Christos va coincide cu înnoirea lumei prin luptă.

1914

MORALITATEA CLERULUI

Se pare că necesitățile patriotismului cer, în ce privește moralitatea preoțească, tăcere și abnegare. Patriotismul cel mai mare va fi acela care, activ la mistificarea semenilor săi, va căuta să înfățișeze pe popă ca pe un sfînt, ca pe un mucenic, și cu atît mai demn de cinstea lumii cu cît va fi mai scelerat.

Presa noastră cotidiană este plină de asemenea patrioți bine intenționați, desigur, dar care prin sofisticarea realității ajung tot atît de vinovați ca și scelerații apărați de dînșii.

Raționamentul lor e cît se poate de blînd. Avem, e drept, spun ei și scriu, un cler care lasă de dorit. A lăsa de dorit; de cîtă bunătate nu-i plină această formulă! Dar, continuă ei, n-avem ce face, să așteptăm. Și apoi, nu **toți** membrii clerului sînt așa după cum îi zugrăvesc dușmanii bisericii și ai neamului nostru.

Nu toți — e o altă formulă de fabulist și de-o diplomație inexpresivă.

Faptul stă așa. Statul plătește și publicul susține prin pomeni și ofrande pe preot, pentru ca să-și îndeplinească datoriile bisericești. De vreme ce botezul, împărtășania, înmormîntarea nu se fac de către militari, de jandarmerie sau poliție, obiceiul cere pentru aceste slujbe un preot. E trist că preoțimea prin incapacitatea și corupția ei a ajuns să nu mai joace decît acest rol pur municipal în viața țării noastre, care ar avea

nevoie de cît mai mulți apostoli și de cît mai multe pilde. Dar preotul n-are altă chemare decît și-a dat-o el: tot ce dorește preotul este să facă pe cioclul sau pe moașa, să bea, să petreacă și să adune parale pentru copiii fără Dumnezeu, nici creștere, ce ies din măruntaiele lui și ale preotesei.

Prin urmare, clerul și-a redus rolul la tot ce poate fi mai elementar și mai neînsemnat. Preotul ar fi putut să ia în țara noastră tînără și inexperimentată, atitudinea unui mîntuitor, și după cum Germania își datorește puterea de azi miilor de sforțări făcute de învățător, de pastor și de preot, și poporul nostru ar fi putut — căci are o cireadă bogată de popi — să datorească preotului român ceva din înaintarea lui. O intenție chiar, cît de mică, s-ar fi rezolvat, în cîteva mii de sate cu un progres, măcar moral.

Preotul român, arhiereul și episcopul român au stricat, dimpotrivă, satele, laolaltă cu alcoolul, cu sifilisul și cu pelagra. Preotul bisericii noastre a fost agentul de corupere la sate, la orașe, pretutindeni. N-a rămas ticăloșie necomisă de cleric și toate murdăriile au ajuns să aibă o culoare eminamente popească. După preoți a venit generația odraslelor — și atmosfera s-a împuțit cu totul: e atmosfera de azi.

Bieții preoți nu sînt în stare să-și îndeplinească nici slujbele banale în numele cărora mai sînt tolerați și probabil că nu e departe ziua în care poporul, satul, îl va goni din sate și mahalale cu o procesiune de cîini și de bolovani după el.

Zilnic, numeroase caturi de ignobilă conduită popească se observă la țară, unde popa nu cunoaște teama confratelui său de la oraș, tot atît de cinic adeseori dar ipocrit mai cu artă.

Unele fapte, prea puține, ajung pînă la urechea presei, care cînd se inspiră dintr-un fals patriotism,

nici nu le înregistrează, necum să le mai puie într-o lumină potrivită.

Iată un fapt petrecut la Lipia din Buzău, comună cu două biserici și cu doi preoți, din care unul murise. Episcopia, pînă la numirea unui titular, și mai ales în vederea sărbătorilor, trimise la biserica vacantă un ieromonah, un preot călugăr, ca să suplinească locul. În vinerea Paștilor, zi sfîntă, monahul își făcea slujba în mijlocul poporului, adunat cu simpatie la biserica lui; față de falimentul moral al preoților de mir, călugării atrag preferințele credincioșilor. Deodată, apare, în odăjdii, preotul celălalt, care își prăsise furios biserica și slujba lui.

Și cum călugărul își citea rugăciunile, liniștea pioasă a bisericii începe să răsune de înjurăturile preotului mirean. Anafura, Dumnezeii, Hristoșii, Precista, curgeau din gura preotului ticălos, ca din gura puturoasă a lui Popa Iapă. Preotul înjura biserica și trista lui demnitate. Un caz.

Alt caz, petrecut la Brăila, într-un oraș mare. Preotul refuză slujba unui mort sărac, pe motivul, firește, că nu va fi gras plătit. Mortul a trebuit să fie îngropat, fără pobreganie, cum zice poporul: ca un cîine.

Cazul întîi este mai rar, deși nu pentru întîia oară se petrece. Cazul al doilea, refuzul săracilor, e comun. El se petrece foarte bine și în București, și arată mai mult decît orice considerații, orice critică și violență, gradul de putreziciune morală, de înfiorătoare cădere a clerului românesc. Un preot care refuză împărtășania și slujba morților unui creștin pentru că este sărac, ni se pare mai hidos decît hiena surprinsă, mîncînd cadavrele într-un cimitir, și credem că trebuie executat pe loc, rupt în bucăți sau împușcat.

Iată pentru ce nu putem admite încurajarea tăcerii și iată pentru ce luăm o atitudine hotărît

ostilă popilor noştri, calamitatea ţării. Voim o îndreptare sau un sfîrşit radical.

Cînd preoţii hoţesc pe vii şi-i strică, şi terorizează pînă şi morţii; cînd expresia cea mai înaltă a bisericii o reprezintă Popa Iapă; cînd mitropoliţii stau aşezaţi ca nişte muşte obeze pe sîngele ce se strecoară din rănile Mîntuitorului de-a lungul crucii; cînd nu se face nici o încercare pentru curăţirea bisericii româneşti — o pedeapsă trebuie să vie negreşit.

1914

CLERUL MONAHICESC

Împotriva călugăriei au argumentat, cu impulsuri sufletești simili-științifice, toți micii pedagogi ai așa-numitei « libere cugetări », care a putut să aibă momentul ei, într-un timp de mari nădejdi materialiste, dezamăgite. Călugăria era înfățișată ca o rătăcire seculară a lumii creștine, și călugărul, cînd ca un libidinos ipocrit, cînd ca o victimă. Și preoții și monahii catolici, întemeietori ai schismelor Reformei, s-au mărturisit, în ceasul dragostei, înșelați de-o fostă rea interpretare a Sfintelor Scripturi . . . Viața religioasă pe de o parte și curentele științifice pe de alta, au dat, la o răspîntie de simțuri groase nesatisfăcute, spectacolul revoltelor minore, slugi constrînse la fecioria și sărăcia de bunăvoie. Și Luther, și Calvin și Büchner s-au pus de acord cu chestiunea banală a instinctului sexual, și în viziunea lor despre viață s-au vădit dedesubtul chiar al poeziei de mahala sentimentală a lui Traian Demetrescu: *Călugărul din vechiul schit* . . .

Înțeleasă cu noblețe, știința nu exclude cîtuși de puțin credința și e departe de a dezaproba valoarea călugăriei.

Cel ce vede în călugărie imaginea permanent actuală a sexului și-atît, emite o judecată simplistă și vulgară. Călugăria însemnează, înainte de toate, meditație, putință de izolare înlăuntrul unei gîndiri și a unei preocupări înalt intelectuale. Fapt este că monumentele mari de răbdare, de

stăruință și de reverie, ale civilizației, sînt roadele timpurilor monastice, care concepeau în colaborare cu eternitatea; ne-ar ajunge pilda arhitecturii bisericești. Apoi tot ce au produs, inițiat sau profan, literatura, știința și toate artele, afirmînd sau tăgăduind credința, a fost condiționat de altceva decît de singurătatea călugăriei? Într-alte vremuri, artiștii și cercetătorii zișI moderni, lucrează întocmai ca ucenicii lui Loyola și ai lui Vasilie cel Mare.

Răstimpul modern, supus unui provizorat dramatic de doctrine și atitudini, e tot atît de compatibil cu călugăria, ca și veacurile medievale. Între noi circulă zilnic, pe Calea Victoriei, naturile bogat asortate cu facultăți de izolare. Melancolicii, obosiții, nemulțumiții vieții factice, de gloată și de larmă, s-ar simți renăscînd cu folos într-o mînăstire intelectuală și primitoare.

Desigur că mînăstirile au decăzut foarte. Statul a stîrpit, începînd cu domnitorul Cuza, averile mînăstirești. Azi, un călugăr este prevăzut în bugetul României creștine și culturale cu solda de trei sute douăzeci și cinci de lei pe trimestru! Cine ar mai avea datoria și puterea să se retragă la o mînăstire de cadavre și de muritori de foame? Cîțiva birjari fără familie, doi, trei țărani alungați din sat și vreo mizerie cu neputință de suportat, cîte un bîlbîit, cîte un maniac sau capiu. Sînt mînăstiri, în care nu se mai poate alege un stareț, din lipsă de călugări valizi.

Și totuși, mînăstirile trebuiesc neîntîrziat înviate. O cere timpul de față, o cere tradiția poporului românesc, o cer sufletele dureroase ale atîtor oameni de cultură, fără rost în viața viermuitoare a orașelor și care pot deveni buni directori de avînturi și conștiințe.

Dar însăși biserica nu este condusă de șefii ei firești, ieșiți din călugărie. A trebuit să se accepte

arhieria foștilor preoți mireni, încărcați de progenituri varii și văduviți prin moartea preotesei; — și această vacanță în ierarhia clerului se simte de douăzeci de ani în toată viața bisericii. Dinastia arhiereilor de baștină ai bisericii vechiului regat s-a stins cu Iosif Gheorghian și cu Gherasim Safirin, ultimele figuri mari ale decadenței monahicești.

Pentru un guvern preocupat de imponderabilele naționale problema renașterii în viața activă a călugăriei nu e o imposibilitate, soluțiile practice sînt numeroase, iar consilierii cu competință trebuincioasă nici ei nu sînt peste măsură de greu de găsit.

1922

CĂLUGĂRII

Pentru domnii din Parlament

În curînd i se va supune Parlamentului, pe cît se crede, proiectul unei noi legi a bisericii românești. Senatorii, mai apropiați de ceruri, și deputații, care au auzit cîndva de Dumnezeu, vor fi chemați să voteze un text pregătit de niște bărbați însemnați, într-al cărora act de botez este trecută calitatea de creștin ortodox.

Oamenii politici simt nevoia unor unificări în armonie cu statul, a guvernului bisericesc — și o nevoie mai mult și aproape exclusiv decît arhitecții de fațade și de vitrine, liniștiți cu simetria aparentă. Cîțiva înalți funcționari, dăruiți ministerelor de către Facultatea de teologie, au primit însărcinarea să se adune, să caște și să delibereze într-un spirit laic-sacerdotal. La acest cliros în veston, care corespunde, în categoria lui, cu foștii generali vărsați în lumea civilă printr-o ieșire la pensie, s-au adăogat și cîțiva arhierei cu dulamă, sosiți în ierarhia bisericească tîrziu, după decesul preotesei sau după ce ispitele au încetat să-i hîrțuie și să-i satisfacă.

Proiectul izvorît din acest conclav de virtuți și inteligențe, stilizat în manuscris, tipărit și răspîndit de o lectură posomorîtă și subparafacturată, nu se citește nici în gările fără trenuri, unde telegrafistul contemplă cu plictis și disperare monotonia cenușie a orelor cotidiane. Articole oarbe succed articolelor goale și aliniatelor indiferente. Cîți parlamentari vor avea curajul să le citească și să le

aprofundeze neantul? Legea riscă să treacă, mai ales într-un domeniu nefrecventat de politica de partid, ca o lege mai veche, zisă a lui Take Ionescu, și din care s-au născut toate relele actuale pentru instituțiile religioase tradiționale ale poporului românesc. Răposatul întru Domnul, profesorul Ioan Cornoiu, autorul adevărat al legii Take Ionescu, și-a disprețuit cel dintîi inovațiile la experiență făcută.

Această lege, votată cu amabilitate de către un Parlament politicos și creștin căldicel, știi, nici creștin întreg, nici ateu categoric, mijlociu și sceptic fără surmenaj intelectual, a dezechilibrat toată biserica. Înlocuind pe conducătorii de educație mînăstirească prin preoți vădani însă proprietari ai unui titlu de licență, care agravează și face funest un anumit soi de ignoranță, biserica s-a văzut păstorită de indivizi ca defunctul Popa Iapă, iar clerul de elită al societății creștine, călugării, s-a prăbușit în cîțiva ani, izolat și nesocotit. Apoi, un antagonism firesc violent s-a stabilit între aristocrația crucii monastică și democratismul pedagogiei pentru sergenți, în mare cinste în seminarii.

Proiectul actual de lege se prezintă insipid și leneș ca o hotărîre comunală. Nimeni nu ar recunoaște în textul lui inspirația lui Dumnezeu, a celui care a spus că « Ori de cîte ori vă veți aduna mai mulți în numele meu, eu voi fi în mijlocul vostru ». Dumnezeu care scrie cu stele, cu lumini și cu flori, e totalmente absent din opera soborului actual. În urzeala textului nu se vădește nicidecum o preocupare mînată de marile talaze ale speranțelor timpului de față. Cutii uniforme de mucava, articolele legii sînt pline cu pulbere și mucuri de țigări, fumate în timpul concepțiunii. Nici nu se poate o acțiune mai rea și mai primejdioasă.

Din comisiunea însărcinată cu schimbarea prozei celei noi, au fost excluși proștii de călugări, ca

incapabili să știe ce se petrece cu ei, cinci mii de călugări în o sută cincizeci de mînăstiri și schituri! Drepturile lor au fost interpretate de domnii domni episcopi, care întrețin cu monahii din monahiile respective simple raporturi de ciocoi cu camilavcă sau de berbanți autoritari. Capitolul consacrat, în lege, mînăstirilor, e categoric infam. El nu poate trece în forma și cuprinsul lui. Ceea ce n-au făcut membrii comisiunii să facă parlamentarii, luînd informații și documentări precise, de la călugări de-a dreptul.

După împroprietărirea țăranilor și după votul universal, după anularea privilegiilor de noblețe socială, este cel puțin anacronic să se înființeze blazoane de duci și marchizi pentru arhierei și episcopi, cărora proiectul de lege le pune la picioare — adeseori ca picioare — o sută cincizeci de principate dimpreună cu sclavia eternă a obștiilor mînăstirești. Pentru că în eparhia unei Episcopii se găsesc zece mînăstiri, aceste mînăstiri devin proprietatea materială a episcopului, căruia i se recunoaște dreptul pirateriei, să devore munca și avutul mînăstirilor și să puie la lucru cu forța, în folosul lui personal, pe călugărițe și călugări. Mînăstirea devine astfel un biurou de servitori gratuiți și legea o lege pentru procurarea negrilor episcopali, plătiți cu binecuvîntări și agheazmă.

Cunoaștem cu amănunte cazul unui episcop care, instalîndu-și o crescătorie de porci, ca să placă mai mult lui Dumnezeu, utilizează în originalul său meșteșug suplimentar, pe toți călugării valizi, aflați în ascultarea prea sfinției sale. Un alt episcop îi întrebuințează la cultivarea zarzavaturilor și chiar la vînzarea lor cu căruța prin orașele eparhiei. Statul a îndestulat fiecare episcopie cu cîte o moșie, dăruită episcopilor de curînd, unui episcop stîndu-i frumos un pîntec bine hrănit și o gușă grasă în interiorul bărbii.

Brațele, episcopul și le ia din Congo, din mînăstiri.

Noua lege, va fi datoria Parlamentului să fie inspirată de la principiile care au regentat toate actele sociale din inițiativa statului. Pămîntul devenind al țăranilor care îl muncesc, mînăstirile nu pot fi ale altcuiva decît ale călugărilor care cinstesc în ele tradițiile românești. Legea nouă trebuie să reducă imperialismul local al episcopilor, să-l mărginească la cele sufletești — și să provoace reînflorirea mînăstirilor și a vieții călugărești. Autonomia mînăstirilor și guvernarea lor de către un sobor special, ales de călugări, dintre călugări și călugărițe și prezidat de către un arhimandrit cu atribuții episcopale, este strict necesară și în folosul călugărilor, și în folosul credinții, și în folosul național.

Parlamentul va lipi pe episcop de Episcopia lui, fără alt amestec decît cultural și de doctrină în mînăstiri. Mînăstirile vor asculta de soborul lor special și vor studia mijloacele de îndreptare și resurecție aplicate pe loc și imediat, fără avizul reticent al Episcopiei antagoniste. Parlamentul României Mari datorește această reformă, fecundă în numeroase rezultate, călugărilor și mînăstirilor zidite de domnitori. El nu poate aproba și asigura foamea de aur și de autocrație a episcopilor, care și-au pierdut prestigiul și își mînjesc chemarea, negustorind subt firma columbei Sfîntului Duh.

Nu este obligatoriu ca un deputat sau senator să fie cardinal, pentru a înțelege ce rezervă națională importantă are în viața mînăstirilor statul, amenințat de doctrinele furioase ivite după război. Statul actual nu a organizat nimic comparabil cu zestrea moștenită de el, din bătrîni; el nu are dreptul să o risipească. O armată pașnică și energică de convingere și de cultură, stă la dispoziția lui, pe care o înăbușește.

Oricine ar fi propogat-o mai tîrziu, cultura românească este de origine exclusiv bisericească și călugărească. Monumentele ei sînt întodeauna biserica de lemn sau de cărămidă, crucea, troița, psaltirea, icoana: Esplanade Palace, Alhambra și Rotativa au venit mai tîrziu. Învățații noștri seculari au fost călugării, popa și cîntărețul de strană. Toți voievozii au clădit mînăstiri și biserici. Cele mai multe familii de mică burghezie românească poartă numele de Popescu, Protopopescu, Popa, Dascălu, Diaconescu. Profesorul a rămas pînă în ziua de azi « dascălul ». « Dumnezeu să-l ierte », « Așa să-mi ajute Dumnezeu », « Să mă bată Dumnezeu » . . . indică o cultură bisericească vie. Posturile au trecut în viața modernă intacte. Boboteaza e bisericească. Etc. Dar blîndețea moravurilor românești, caracteristică, absența pedepsei cu moartea, generozitatea unanimă a poporului nostru, inexistența asasinatului politic — nu dovedesc un spirit de cultură personal? Cui se datorește el, dacă nu unei forme deosebite a vieții bisericești, credincioasă fără fanatism, tare fără isterie, prietenoasă și surîzător sentimentală? Cultura noastră s-a întocmit din ospitalitate, toleranță și libertate adevărată.

Realitatea acestui fond scump de cultură se datorește ființei sufletești a națiunii, dar biserica nu l-a contrazis, nu i s-a opus, l-a cultivat instinctiv. Această biserică a fost călugărească. Parlamentul, care înfățișează azi toate generațiile trecute, să-și aducă aminte cu pietate și să nu socoată pe Ștefan cel Mare și pe Matei Basarab mai proști decît pe membrii actuali ai Corpurilor legiuitoare, numai pentru motivul că nu citeau gazetele de seară, că mîncau fără electricitate și că nu se suiseră încă în taxi.

Cu atît mai mult trebuiește azi o viață mînăstirească slobodă și demnă, cu cît disciplina socială

se micșorează și cu cît așezămintele pentru sporirea numărului unităților păstrătoare ne lipsesc. Pe lîngă instituția armatei, care face educația bravurii tinerești, trebuiesc menținute mai hotărît ca întodeauna și împuternicite prin încredere școlile de răbdare și optimism ale călugăriei.

În liniștea orașului sfînt al mînăstirilor am tras focul de pușcă al paznicului de pe ziduri, înspăimîntat de blestemul mut al tăcerii. Ca să izgonim frigul, urîtul și duhurile rele vom trage focuri pînă la ziua . . .

1925

ORGANIZAREA CINULUI CĂLUGĂRESC

Căutînd acum vreo doi ani, în cîteva articole de revistă descîntece și leacuri pentru scularea din gunoiul istoriei a unui Lazăr înmormîntat de viu, ni s-a părut că armata călugărească și chinoviile ar putea să fie deșteptate la lumina zilelor actuale, dîndu-li-se un singur cap și adunîndu-i într-un singur hotar.

Propuneau articolele pomenite un episcopat al călugărilor legat de-o singură autoritate și persoană, probabil a patriarhului, și sustras variantelor, contradicțiilor și fanteziilor care mai cîrmuiesc în zeci de chipuri deosibite, după episcopie, după chiriarh sau după sfetnici, mînăstirile și pe monahi.

Mînăstirile și călugării suferă, ca toată biserica românească, numai că la un grad mai tragic, efectele fragmentării autorității, descentralizată pînă la iscarea a zeci de autorități deosibite asupra unuia și aceluiași obiect, de sine stătătoare fiecare și fără subordonare față de o autoritate centrală.

Deși anual de cîte două ori, autoritățile fracționare își dau întîlnire în București, ca să recompuie subt titulatura Sfîntului sinod și exclusiv pentru o satisfacere teoretică schematică, o autoritate întreagă. Această autoritate imponderabilă este mai mult iconografică decît activă și autoritatea reală continuă să fie exercitată individual și divizibil.

Mitropoliile sînt deopotrivă cu episcopiile și acum în urmă cu patriarhia, a căreia înființare,

incomplet legiferată, nu a fost prevăzută cu suplimentul de atribuții și autorități trebuincios. Pentru o perspectivă egală a vieții religioase, înlăuntrul unei singure biserici, titlul implică acordarea dreptului de control și comandă plus inițiativa nestînjenită a sancțiunii.

Nici ieri mitropolitului primat, nici astăzi patriarhului, legați de un tipic arhaic, necesar în epocile haotice, în care se înfiripau nucleele creștine primitive, nici nu i s-a dat energia legală de a imprima vieții bisericești o singură directivă. Perfectă, bună sau mai puțin bună, o direcție unică este oricum mai bună ca treizeci de directive, poate fi ameliorată și armonizată cu fluxul social.

Dacă patriarhului sau mitropoliților le-ar veni inspirația să încerce un control discret într-o eparhie vecină, făcînd parte din autoritatea pur nominativă a unui titlu pur verbal, ei nu pot intra în cuprinsul unui episcopat fără prealabila binecuvîntare a episcopului local. Trecerea superiorului sau a egalului în districtul lui religios echivalează cu o încălcare de teritoriu și de suveranitate. Vizitatorul este constrîns să ceară permis.

În viața statului civil, această situație de neînchipuit s-ar traduce cu un pașaport, pe care prefecții ar fi stăpîni să-l dea sau să-l refuze ministrului de Interne, cînd acesta ar năzui să dorească să examineze aplicarea legilor și starea administrației dintr-un județ.

Alături de țara politică, una și singură și aceeași în tot cuprinsul ei, durează țara religioasă, divizată în atîtea țări cîte episcopate sînt. Literatura politică și fasciculul ei cotidian, ziarul, s-au orientat după război în unicul sens al « unificării », fruntăria religioasă internă nu prezintă nici un interes?

Este de-ajuns ca un episcop să aducă vorba vag de treburile din eparhia unui coleg, pentru ca

acesta să se simtă numaidecît vexat şi, lepădînd odăjdiile blîndeţii, omoforul umerilor curbaţi şi smerenia duhovnicească, să scoată de subt simbole un prestigiu iritat de Negus ameninţat de un Faraon. Episcopiile au întîrziat un moment prea mult în imperialismul teocraticii. O dificultate recentă ilustrează starea de spirit şi de lucruri din biserica noastră actuală: înfiinţarea Facultăţii de teologie la Chişinău.

Cînd un episcop greşeşte, greşeala lui, fără să poată fi cenzurată sau micşorată, depăşeşte în volum greşelii unui preot, nu este considerată ca un caz şi atrage răspunderea bisericii întregi; din pricina sentimentului public că, neputînd fi lepădat, izolat, în mod mecanic, de către o disciplină pornită de la o instanţă profesională autodeterminată, episcopul se găseşte legalmente egal cu însăşi biserica şi nezdruncinat decît prin acumularea migăloasă şi lentă a puterilor represive disparate şi prin punerea în acţiune a statului întreg.

Reducînd importanţa socială a episcopului, separîndu-l printr-un joc de subalternări de episcopia lui, cu care face încă bloc şi ţară în ţară; mişcîndu-l cum este mişcat un prefect, făcîndu-l derivativ la porunca patriarhiei, episcopul şi-ar pierde însuşirea compactă şi ar intra în numărătoarea socială, cu indivizi în sustracţie sau în multiplicare, iar totalului nu i s-ar ştirbi fizionomia.

Desigur, o scurtare de aproape a contradicţiilor la care dă loc egalitatea puterilor multiple, într-un stat cu o singură putere uniformă, ar determina Parlamentul să scadă autoritatea episcopilor şi să o sporească pe a fostului primat, actual patriarh. Cu acest preţ şi în mentalitatea chiar a autonomiei, acordată de curînd fără discernămînt, biserica se va putea folosi de o singură îndrumare.

Propunerea noastră, un episcopat al mînăstirilor, ar salva deocamdată o parte temeinică a bisericii.

fosta aristocrație, fosta elită a clerului — flacoanele de aur și chivotele în care s-au păstrat miresmele și aromatele lui Dumnezeu. O singură purtare, o singură gospodărie, o singură școală pentru toate vigorile călugărești, întîlnite laolaltă, sînt în stare să întoarcă la viața culturală, în specialitatea căreia se ivesc zilnic noi meșteri agresivi și capricioși, factorul cel mai viu, cel mai dezinteresat, mai pasionat și mai . . . ieftin.

Propunerea supărase în treacăt pe cîțiva episcopi, care nu puteau renunța cu înlesnire la mînăstirile din eparhie, scoase de subt autoritatea lor și supuse radical instrucțiunilor și directivelor din București. Cu trecerea ceasurilor, a zilelor și anilor, ideea autorității micșorate a început să fie înțeleasă și primită de prea sfinții episcopi. Din partea-i, statul, pentru întîia oară în vreo treizeci de ani, se gîndește la mînăstiri și călugări; în ajunul Crăciunului, care-i ziua de naștere și de renaștere a Domnului, guvernul a încincit salariul călugărilor, ridicîndu-l în noul buget de la trei lei pe zi la cincisprezece lei.

Ieromonahul care ne aduce știrea schimbării punctului de sensibilitate episcopal, ca o victorie a cinului monahicesc, pune însă la grea încercare incompetința noastră în mîntuirea legalităților organizate, cerîndu-ne să amănunțim într-un articol ca acesta, reglementarea viitorului regim călugăresc.

Evenimentul ipotetic se va petrece după normele curente.

Parlamentul atribuie, posibil, patriarhiei, toate chinoviile de rit ortodox.

Patriarhia invită, probabil, mînăstirile să aleagă cîte doi, trei delegați, maici și călugări, aproximativ cinci sute, adunați și prezidați de patriarh.

Delegații aleg, probabil, dintre dînșii douăsprezece maici și doisprezece monahi pentru întocmi-

rea unei comisiuni permanente, se întorc la mînăstire și lasă comisiunea să lucreze.

Comisiunea întocmește programul de lucru al mînăstirilor, adecuat resurselor economice ale regiunii, le industrializează, le selectează, înființează școli de misionari utili minții, intereselor și sănătății obștești, misionari cuminți, liniștiți, lipsiți de încruntări psihice și de maladia flagelațiunii, îmbrăcați iarna gros și vara subțire, curați, spălați, hrăniți și iscusiți în meșteșugul de a sta de vorbă cu toată lumea și de a interesa-o.

Comisiunea va încuraja, firește, prozelitismul călugăresc, dîndu-se putința intelectualilor tineri și bătrîni — tinerețea pune ton pe frumusețe și călugăriei — incomodați de lupta sălbatică pentru pîine, să intre în ordine ca într-o casă rezervată sufletelor muncite de o neliniște sacră.

Și, probabil, așa mai departe . . .

Iar învățaților generoși, cu milă de făptura omului în două sexe, apărători ai bărbăților și ai feminităților constrînse și care învinovățesc călugăria de imoralitate fiziologică, Comisiunea maicilor și a monahilor, le va răspunde, probabil, cu bilanțul disciplinii celeilalte: literatura coarnelor și adulteriului; teatrul vieții în trei, în patru și în cinci; cronica tribunalelor și a faptelor diverse și presa politică, izvoarele de cultură și de fericire ale unui public dezorientat.

1927

LABORATORUL

Trenul e marele drum, pe care se întîlnesc și merg împreună laolaltă cei mai mulți oameni deodată. Timp de ore și de zile ei stau necurmat împreună, într-o cutie pe roate. Corpurile și sufletele viețuiesc mai apropiate ca în orice altă împrejurare, masca fiecăruia se desface pe măsură cu durata călătoriei, șireturile de la ceafă slăbesc, atîrnă deznodate, omul se descalță fără voie de figura lui convențională, care îl strînge ca un pantof, cu numărul mai mic decît organul din interior, constrîns să se înfrumusețeze și care împrumută șchiopătarea ritmului uniform social.

Ca să cunoști un om nu e nevoie să-l aștepți să se pronunțe, atins rînd pe rînd de realitățile curente. Cel mai concludent examen se obține în douăzeci și patru de ore de călătorie. într-un tren înțesat, într-un vagon de clasa I, cu vagon restaurant. Puneți-l să călătorească și delegați un observator, care să-l escorteze cu un creion fotografic, notînd fără să gîndească, fără să complice, fără comentariu, mișcările simple evidente, categorice, expresia fizică neîndoielnică a individului examinat.

Nu există microscop mai exact, aparat de măsurătoare și cîntar mai precis, mai delicat, mai supra-sensibil ca vagonul. Analiza nu dă greș niciodată. În vagon, omul trăiește cum îi este firea, uitînd automatic din momentul cînd suie scara și se

împiedecă de geamantan, tot ce a învățat și l-a alterat, ca un dansator, ce-și lasă la garderobă, plecînd, costumul cu care și-a travestit micimile într-un personaj închipuit, mai valoros și mai mare.

1928

O ALBINĂ ÎNTR-UN PUSTIU

În Dobrogea de sud țăranii și administrația, prefecții, primarii și jandarmii fac de un an încoace cunoștință pretutindeni cu prezența unui tînăr drumeț, negricios și simpatic, purtătorul unui ghiozdan umflat și al unui costum aproximativ. El are un zîmbet fraged pentru toți și o rugăminte pentru fiecare. În satul în care ajunge, își deschide ghiozdanul, își scoate plaivazul și din casă în casă cercetează amintirile locuitorilor bătrîni. Unde găsește o arhivă, un document, le scotocește litera și conținutul.

Din două sute de localități cîte are Dobrogea nouă, drumețul a străbătut o sută și a schițat o sută de monografii rapide, stabilind originile, succesiunile și caracterul național a punctului vizitat, legalizate prin semnăturile bătrînilor localnici. Peste un an de aci încolo, ghiozdanul tînărului anchetator va cuprinde două sute de coli de hîrtie, adică două sute de monografii.

Pentru ce și-a ales această îndeletnicire și nu i-a preferat situația, deși critic, pe-o canapea la Capșa, ar fi greu de precizat. Nimeni nu l-a *numit*, nimeni nu l-a subvenționat, nimeni măcar nu l-a povățuit să-și ia o sarcină, de absurditatea căreia, admirabilă, numai tinerețea și o stare de cvasiidealitate sînt răspunzătoare, și la care, desigur, funcționarii plătiți rezidenți în Tabaida dunăreană nici nu se pot gîndi.

— Cu ce trăiești? l-am întrebat.

Au răspuns umerii lui ridicați a ignoranță și zîmbetul lui delicat.

— Ce urmărești? l-am întrebat. Ai un scop?

— Vreau să dau documentele Arhivei Statului . . .

Un băiat de vîrsta șefilor de cabinet și care se dăruiește astfel, cu timpul lui, cu munca și cu inteligența lui, unui depou de hîrțoage, devenite abstracte, dacă nu ar fi localul cu turle și apartamente confortabile al mînăstirii lui Mihai Vodă ca să dovedească pe din afară o realitate, constituie un caz cultural aproape anecdotic. Generozitatea lui științifică n-a mișcat. I-am examinat garderoba. Jiletca lui era încheiată cu nasturi de pantaloni . . .

I-am cerut numele: băiatul se numește Dunăre Greavu.

Ne-am gîndit că poate această însemnare să cadă subt ochii vreunui domn ministru. Problema care se strecoară prin documentele scrise pe genunchi și pe ghiozdan, ale tînărului ardelean, pribeag al Dobrogii, interesează cel puțin două ministere și poate că statul întreg.

Oricum, băiatului îi mai trebuiesc niște perechi de bocanci ca să-și termine ancheta, un rînd de haine ca lumea și cîteva porții de mîncare pe săptămînă. Am fi mulțumiți dacă rîndurile de față vor fi contribuit să încurajeze o rîvnă obscură și o energie modestă, făcînd să deriveze către Dunăre Greavu ofrandele intelectuale ale românilor de fapte și mai puțin de cuvinte.

1928

SIMȚUL NOU DE PRECIZII

Cîntarul oltenilor noștri se desființează pe ziua plecării domnului Titulescu din Geneva. În locul « palanței » spirituale, sprintenă și instabilă ca licărirea bijuteriilor, precupeții Jiilor și ai Amaradiei vor trebui să poarte de-aci-nainte în spinare mașina groaie, apăsată, și organizată în două bătăi matematic prevăzute, plus douăzeci de kilograme de fontă verificată.

În locul unei scule nervoase și simple, elegantă și ingenioasă, calculată inteligent, pe lungimea pîrghiei, cu distanța intercalată în greutate; în locul cumpenei de fructe care imită, între degetele cu patru inele de aramă ale purtătorului, pe cobiliță, de coșuri, cumpăna fîntînii, vom avea de aci înainte instrumentul pitit și plat al zarafului fixat.

Practic, poate că se va realiza unitatea de măsură și greutatea adevărată a kilogramului ideal, visat de sistemul metric, care, rînd pe rînd, a desființat toate imaginile unui trecut de imprecizii darnice și amicale. Ocaua mare n-a avut pe vremuri decît un adversar, ocaua mică, mai mare și ea ca litrul și kilogramul. S-au pierdut « oala » vinului, « ulcica » țuicii, « basmaua » cu ouă, căruța cu pepeni, au dispărut « grămada », « dăsaga », « traista », « burduful », a pierit « căpița ». Pogonul are cinci mii de metri pătrați, stînjenul a devenit metru cub, ca fluviul cu apele lui.

Toate epocile mari sînt prezidate de-o alienație mintală sau de o manie. Sîntem în vîrsta istorică a preciziei. Zeci de mii de ani omul a trăit fără program și fără ceasornic: s-a isprăvit; timpul spînzură cu minutele și cu secundele lui la toate jiletcile, pe toți pereții — și la intrarea biuroului stă deschisă condica de prezență. Abia se introduce în viață kilometrajul: peste douăzeci de ani omul îl va purta la picioare ca să-și măsoare distanțele, iuțeala și să-și numere pașii. O sută de aparate noi așteaptă să fie descoperite ca să satisfacă simțul ridicol de preciziune, pornit pe scara cifrelor și pe descompunerea la infinit a grăuntelui noțiunilor. Omul vrea să știe la cîte se culcă, la cîte se scoală, cît a mîncat, cît a băut, a fumat, a cheltuit și a economisit. Viața, petrecută alteori în profeții, în așteptări, în rugăciune sau cîntec, în dragoste și visare s-a trezit în contabilitate. Omul nu mai trăiește, tîmpit de preocupările evului contabilicesc, decît în registru — și orice mașină nouă, orice simplificare nouă, complică elementul fin și generos al naturii, fără să-i dea în schimb decît vanitatea că se știe în ce an s-a născut și în ce an va să moară.

Evul nostru e și autorul unui infinit șir de penalități, necunoscute în timpul petrecut la lumină între răsăritul soarelui și apus. Scăparea din vedere, călcarea ierbii, neplata la timp, cîștigul uitat, viteza, percepția, citația, orarul trenurilor, kilowatul, tensiunea arterei, temperatura medicală, pastila, centimiligramul, examenul, bacalaureatul, ziarul cotidian, o mie și una de pricini noi, de neajunsuri și de temeri comice, derivate din marele simț de precizie și contabilitate, astăzi cînd se minte mai vast și se trăiește mai îngust.

Avem însă încredere în frații noștri din Mehedinți și Gorj că vor ști să compenseze pasiunea de

preciziune și de simetrie între prețuri și marfă, ivită ca o tuse măgărească a intelectului într-unul din serviciile statului și că vor tempera și precizia noului cîntar. Cu Dumnezeu înainte!

1928

COCÒ LA HYPPOCRAT

În amintirea timpului patriarhal cînd medicina se confunda cu geografia și geografia se documenta cu științele bisericești, Cocò este bine văzut de profesorii facultății de la Cotroceni și poftit uneori să ia loc lîngă magiștri. Fiind o ființă numai relativ sedentară, pe picioare, și neputîndu-se sluji de anatomia lui specială ca să șadă, ca iluștrii lui colegi, în fotoliu, Cocò, rămîne la garderobă în cuier, agățat printre pălării, ca un cap de baston.

Într-o după-amiază, Cocò a fost chemat să asiste în amfiteatru la un examen de doctorat. O pereche de tineri, căsătoriți în timpul studiilor, pe subt castanii ruginii de sînge, ai bulevardului școlii de medicină, se înfățișau comisiunii deodată. Băiatul, înalt și de culoarea delicată a palorii albe, părea un scoborîtor al vechilor helveți, din Alpii cantonului de Gruyère, iar fata, modelată de natură într-un corset elegant, se ivea, cu ochii mari deschiși, grei de o lumină lăuntrică ațintită într-o zare depărtată, ca o suedeză.

Pe acești doi bucolici păstori de miei sentimentali pudrați în răsăritul unui soare bălan, avea să-i ia de scurt și să-i treacă prin ciurul oblic, de strecurat pietrișul intelectual, niște bătrîni negricioși, posomorîți și vineți, așezați în public, pe o platformă de teatru și-n lungul unei mese, învelită cu postav roșu medicinal. Ca să fie judecați mai la strîmt, candidații se îmbrăcară cu cîte o mantie neagră cutată mărunt, ca monahii, atunci cînd ci-

tesc Faptele Apostolilor. în mijlocul bisericii pe papură subt turla mare. Singur pantoful de piele blondă și cu tocurile subțiri ca laba pisicii, ai candidatei, corecta ținută mohorîtă a ședinței conclavului bursucilor selecționați prin cerebru, de pe catedră, evocativ.

În mijlocul Facultății aci prezente prin ceea ce avea mai savant, un bătrîn timid cu figura agricolă răsucea colțul unui pătrat de hîrtie și-l întorcea înapoi, harnic să confecționeze cu degete naive, ca un școlar în ora de matematici, o chivără minusculă de arlechin. Înfățișarea lui de mare gspodar rural se desperechea iconografic de alianța intelectuală cu tainele cancerului și tuberculozei, prezidînd cu sfiială celebrițile din dreapta lui.

Cotul lui se freca, într-adevăr, politicos de cotul vecinului, a căruia disproporție frontală față de maxilar, construia pe catedră monstrul mental geamantan, de peste cinci mii de ani, cu gura dedesubtul bărbiei și cu craniul tras pe ochi, ca un coif, pînă la mustață. Ascuns cu știința lui în păienjenișul nervilor cu care Necunoscutul a improvizat broderia fragilă a sensibilității, savantul a început să ia toată înfățișarea păianjenilor, izolați cu musca pe care o fumează încet într-un alcov de fire cenușii.

Un membru al comisiunii își are angrenată rostirea de palme. El nu poate vorbi înainte de a-și fi mîngîiat voluptos spinarea mîinilor, care în timpul dialogului cu candidații secondează ritmul termenilor științifici, ca pendula tictacul unui ceasornic de părete. Limba învățatului pare legată de subsuori, pe ramificații de elastic în vîrful degetelor motoare.

Cea mai ciudată schemă a învățăturii zugrăvită cu carne și oase de om, e a examinatorului din capătul mesii stîng. Macerat ca o mobilă buruiană, o suferință de bronz chinuită a deplasat liniile

portretului adînci, care pare un tiraj inexact și tremurat în presă al unei gravuri în aramă, transpusă în pergament. Învești mîntat în negru tenace, profesorul se comportă ca un hughenot într-o stampă a epocii. Și umărul lui drept, de două ori mai lung decît stîngul, e deprins să poarte, de la izvoare, amfora cu arabescuri, de zece ori mai grea decît omul, cu ape neliniștite și vii.

Înainte de-a avea timpul să asculte atent, Cocò s-a găsit în fața a doi doctori noi în medicină, care în mijlocul amfiteatrului, dinaintea publicului, a comisiunii și a lui Hyppocrat, s-au sărutat idilic pe frunți.

1928

PRELAȚII DIN SENAT

Dacă mai căutăm o dovadă de normalizare a vieții la noi, prea sfinții senatori de două rituri, grec și latin, s-au grăbit să ne-o aducă, jonglînd retorica și Duhul Sfînt. Episcopul Hossu, îmbrăcat în violet și ras proaspăt papal, se jucase de-a mingea inspirată cu Vlădica Bălan, purtător de mustață și barbă. Cînd doi adversari se înfățișează unul imberb și altul flocos, mobilul luptei este grav. Într-adevăr, ei s-au bătut pentru un lucru esențial: « articolul 45 » căruia i s-a mai spus și « devenit 47 ». Ce cuprinde și de unde vine acest număr 45, nu interesează deosebit; destul că e un număr; omul s-a bătut întodeauna pentru numere și pentru multiplii lui zero. Dacă n-ar fi fost nici 45 nici 47, numărul ar fi putut să fie 18 sau 32, și dacă n-ar fi fost un număr ar fi fost altceva, o cravată, un nasture, o bilă; luptă fără motiv nu poate să existe. Odată ce partenerii sînt puși pe ceartă și pe prinsori, lucrul în jurul căruia se hotăresc să se învîrtească, e găsit numaidecît. Biserica Romei nu s-a sfădit oare cîteva veacuri cu Biserica Răsăritului pentru conjucțiunea *și*, care separă și astăzi creștinismului clasic în două tabere mari? Curentele religioase pot să-și fanatizeze partizanii și cu mai puțin, cu o virgulă sau cun un accent și să verse sînge pentru litera ix.

Prin urmare, s-a isprăvit criza, statul s-a reorganizat perfect, toată lumea are de lucru, moneta s-a restabilit, vieţuim în pace cu vecinii și în abun-

denţă între noi, toată lumea are casă de locuit, impozitele s-au desfiinţat, nu mai e tuberculoză, sifilisul a dispărut din sate, analfabetismul a rămas numai ca o suvenire tristă, străzile sînt bine pavate, cenzura a fost ridicată: o mie de fericiri împletite. Ne mai lipsea articolul 45 devenit 47: îl vom avea şi pe el şi dacă nu-l vom mai avea deloc, atunci abia va începe descurajarea noastră.

Din pricina acestui articol fac nazuri şi episcopii catolici şi episcopii ortodocşi: unul pleacă din Senat dacă se votează, alţii nu mai pot aştepta să nu fie votat şi pleacă ei. Guvernul mişcat, se roagă de unii să nu plece şi de alţii să rămîie, căci nici guvernului nu i-a mai rămas altceva nimic de făcut decît articolele 45 şi 47.

Să recunoaştem că e o îndeletnicire de mare lux şi de foarte mare lux. Nemairămînîndu-le nimic de realizat, domnii senatori îşi fac toaleta creieru-lui şi a conştiinţei religioase, ei care se duc la biserică numai la botez şi la moarte, şi care cînd întîlnesc un preot se strîng de ceea ce le lipseşte, de un ciucure la nas sau de un belciug în ureche. Într-o oglindă de buzunar, care poartă de jur împrejur o inscripţie creştină, domnii de la Senat examinează cum le vine surîsul mistic şi atitudinea ochilor meditativă. Înţelegem pe un singur sena-tor să se identifice cu biserica, şi cu ambele biserici deodată, şi cu sectele în acelaşi timp, domnul Ignat Mircea, care profesează un sentiment religios re-marcabil însă egal pentru orice confesiune, ca ţoiu-rile şi paharele domniei sale, de la care a învăţat să nu întrebe pe consumator cărei credinţe apar-ţine, ci numai cît plăteşte. Bunul senator de la bodega din Bulevard e un religios: domnia sa este singurul patron de local de băuturi spirtoase şi gustări care n-a putut să-şi redeschidă sala de con-sumaţii fără intervenţia Mitropoliei şi fără bine-cuvîntarea şefului bisericii strămoşeşti, la secţiunea

fripturilor de porc și la răcitor. Creștinătatea și-a dat perfect seama de tendințele sufletești ale senatorului. Gelos de gloria mucenicilor și pregătindu-și o intrare sigură în rai, prin ușa din curte a bodegii, el i-a impus acesteia o arhitectură copiată după Sfînta Sofie și a prevăzut-o cu un hotel în contiguitatea stîngă.

— Domnule senator, ne-a ieșit popa înainte. Ce crede domnia ta: n-ar fi venit cumva timpul să lăsăm morții cu morții, popii cu popii și să ne gîndim puțin și la noi? Cît primește un senator în mînă? Mi se pare că abia treizeci de mii de lei pe lună. Viața s-a scumpit și apuntamentele parlamentare ar putea să fie măcar îndoite.

1928

COSÎNZEANA DIN GALAȚI

Pe vremea cînd s-a zis întîia oară că se duce vestea ca de popă tuns, se tundeau numai oile, căci nici bărbații, purtători de plete scumpe, nu începuseră să-și deslîneze ceafa, iar domnișoarele se tundeau exclusiv în schima monahală. Zicala trebuie urgent modificată și vestea trebuie dusă acum ca de fată tunsă. De popă tuns nu mai vorbește nimeni de la Ghenadie încoace, și de la unirea Transilvaniei cu patria mamă și mai puțin. Mama vede pe drăgălașii preoți, pe care îi saltă în poală și-i face uța pe picior, folosindu-se normal și de binefacerile lamei de ras.

O domnișoară s-a tuns la Galați și paisprezece milioane de locuitori ai României Mari s-au cutremurat de cele ce i se întîmplă nobilului mînuitor de foarfeci al unui salon de tuns, ras și frizat din localitate. Părintele domnișoarei fiind un bărbat de finanțe și un director al Băncii Naționale sucursale, orgoliul domniei sale e cu atît mai bine purtat și convingerea că părul este o podoabă a naturii și că trebuia respectat îi este cu atît mai neclintită. Profesionistul nu trebuia să se atingă de un singur fir de păr al domnișoarei și el a retezat o coadă întreagă, intrînd astfel în intimitatea familiei și răzbind cu foarfeca pînă în domeniul sacru al credințelor domnului director de bancă. Între acest act criminal și fapta de a pătrunde în alt tezaur, în tezaurul băncii de pildă, nu e abolut nici o deosebire.

Ordin se dete ca bărbierul să fie adus la Banca Națională. Naiv, Figaro a crezut că după ce a tuns atît de bine pe fată, dorește și tatăl să fie ras de mîinile lui cu unghii de porțelan și s-a dus întins și voios la bancă, luînd cu sine brice și clăbuc. Figaro a fost însă împins în casa de fier cu capul și supus unui masaj cu bastonul, care i-a înmuiat oasele ca o baie caldă.

Ziarele în care citim această comedie, mai bună ca toate piesele de teatru originale din repertoriu, nu surîd ci arborează tonul vehement și tragic. O fată a fost năpîrlită de un bărbier și bărbierul a mîncat bătaie. Dar bărbierul trebuie să fi știut ceva, și tatăl fetei a știut că bărbierul trebuia să știe ceva. Oricît de imensă capitală ar fi fost Galații, bărbierii aveau obligația să cunoască un număr de personaje din oraș și înainte de a-și vîrî foarfeca în cosița unei fete de școală de șaisprezece ani, ar fi putut să-și învîrtească de șapte ori limba în guriță. Dacă bărbierul ar fi ținut și o bodegă în dosul oglinzilor și i-ar fi dat să bea unei școlărițe un litru de rom, secretul și datoria profesională dacă-l sileau să se execute tot bătaie i s-ar fi tras.

În arhitectură, figurile care se compensează se cheamă că sînt simetrice. Ceea ce-i adevărat în arhitectură trebuie să fie și în bărbierie adevărat.

1928

PORUMBIELUL DE OȚEL

Din ajunul Paștilor lunetele urmăresc avionul « Bremen », plecat din Europa cu doi germani și un irlandez, în zbor peste ocean. Înainte de-a se fi sfîrșit ideal timpul de parcurgere în linie dreaptă a zonei de eternitate aeriană și lichidă care desparte Europa de America, toți pămîntenii au văzut avionul în cîteva țări. Dar avionul nu s-a scoborît: nici n-a ajuns, nici nu s-a întors. Unde e porumbielul de oțel? Gîndul îi caută în ocean, mormîntul de talaze în care s-au prăbușit, fără veste, și alți viteji ai aripei viitoare, așteptați încă și azi să se întoarcă dintr-o lume a basmelor, la masa familiei pămîntești.

Nu s-ar putea însă ca acești îndrăzneți următori ai lui Icar și ai Meșterului Manole, să fi nimerit din întîmplare calea senină, care se desparte undeva, din lumea noastră, către Paradisul visat de moși strămoși, către toată viața viitoare, unde nu este nici plîngere, nici suspin? Poate că acest drum de văzduh și de țărînă vioaie începe, neașteptat, în dosul unei perdele de stele, florile de argint agățătoare ale zidului despărțitor; poate că farmecul lui e cumplit de gingaș, legănător și irezistibil. Poate că toți zburătorii care nu s-au mai întors au pornit într-o acolo și căutînd America au descoperit Apocalipsul și au intrat în țara mînăstirilor suave și a muzicii fără unelte. Cine poate să afirme hotărît că niște suflete atît de frumoase în superioara lor îndrăzneală ar fi murit între pești și

meduze, și într-un element adînc, mai moale ca pămîntul și mai dur ca văzduhul?

Dacă sînt acum în cîmpiile basmelor și ale ipotezei, desigur că zburătorii porumbielului de oțel nu se vor mai întoarce niciodată. Cei care intră acolo cunosc fericirea supremă de a-și pierde amintirea — și probabil, pe teritoriile fermecate nu se află nici un depozit de benzină pentru o nouă aprovizionare cu combustibil.

1928

DOUĂ MISTERE

Generalul Nobile plecat la pol cu dirijabilul « Italia », în noaptea primei zile de Paşti vaporul aerian plutea deasupra Poloniei cu echipajul lui de douăzeci de navigatori pe văzduh. Aeronava a putut să fie urmărită cu o emoţie continuă, din Bucureşti şi de la domiciliu, pe căile fantastice ale aerului muzical.

Îndreptasem antena către Kattowitze, unde concertau viorile polone şi în timpul unei pauze puturăm auzi următorul apel lansat în limba franceză: « Domnul general Nobile, comandantul aeronavei „Italia", care se găseşte în acest moment deaupra oraşului nostru, este rugat să binevoiască să aterizeze pe aerodromul Kattowitze ». Apelul a fost repetat de douăzeci de ori, la intervale. Se pare că dirijabilul intrase în hora unei furtuni.

Mai tîrziu i s-a indicat comandantului că s-a depărtat cu patru kilometri de oraş. Apoi, supremul apel fu lansat din staţia radiofonică din Kattowitze de către consulul italian. « Generale Nobile! » vocifera italianul, cerîndu-i să scoboare din cer pe pămîntul leşesc. Pe pămînt îl aşteptau autorităţile republicii şi colonia italiană. Erau orele douăsprezece.

La unu i s-a comunicat generalului că se îndreaptă spre oraşul german Gleiwitz, unde aerodromul era iluminat *a giorno* şi semnalizat cu lumini roşii şi verzi. « Binevoiţi să apucaţi linia de vest, domnule comandant », striga vorbitorul polon.

Urechea ne-a permis să urmărim liric prin întunericul veciei, atinsă de oameni în planul ei vertical, deplasarea printre stele a bărcii vîslite în azur și tărie. Două miracole se încrucișau în sufletul nostru: vocea percepută lîngă noi din fundurile spațiului, ca și cum se ivea din odaie, și zborul omenirii peste timpuri și peste pămînturi.

Generale Nobile, întoarce-te sănătos!

1928

CUTREMUR

Ridiculă şi meschină e îndeosebi pretenţia oamenilor ca pămîntul să nu se clatine. Şi totuşi, el s-a clătinat şi ieri-noapte, după ce în Bulgaria, acum cîteva zile, s-a scuturat de două tîrguri. Pe statornicia lui milenară, omul îşi face de cap. Toate nestatorniciile vieţii sînt posibile, pentru că pămîntul dă iluzia că stă pe loc. Pretenţia noastră e ridiculă ca a furnicilor indignate că o cazma care sapă temelii unui oraş nou a prăvălit cîteva mușuroaie unul peste altul. E şi meschină, pentru că pămîntul s-a mişcat întodeauna. Era o vreme cînd continentele îşi făceau vizită, se sărutau şi se despărţeau spre a nu se mai vedea cu miile de ani. Unele continente au intrat subt pămînt şi altele însufleţite de o neliniște divină s-au făcu munţii Alpi, Himalaia, Anzi. Aşa cum s-au stabilit azi, poate că ele meditează doar o nouă configuraţie, de care omul n-are nici un drept să se ocupe, el, parazitul cel mai nou.

Ultimele clătinări sînt doar vibraţii ale vreunui bobîrnac dat de continentul Africei, pe subt marea Mediterană, Europei. S-ar putea să fie o potrivire în spaţiu a întregului glob care a lăsat niţeluşi capul pe umăr ca să se oglindească mai bine la soare.

Omul modern a tresărit la pericolul care-l amenință tocmai cu orgoliile lui: situat în palate şi deservit de celule ascensoare, orăşeanul se presimte înmormîntat subt betonul armat, pe care-l vede

întîia oară în funcție de hamac. Scoborînd vertiginos cele șase etaje, băgă de seamă că pînă să ajungă la etajul trei pămîntul se potolise. Urcă în camera lui, cugetînd la omul de țară care e atît de fericit că doarme jos, cu pămîntul în brațe. Și, cuprins de un entuziasm subit pentru elementele naturii, în extaz, se culcă pe dușumea.

Împotriva noroiului omul modern a descoperit galoșul, împotriva ploii, umbrela. Nu s-a descoperit încă nimic împotriva cutremului. Cîteva tentative s-au făcut. Așa, bunăoară, am citit zilele trecute într-un mare ziar că în Bulgaria au scăpat de dezastru, deși casele lor s-au prăbușit, numai persoanele care au avut intuiția să poarte ciorapi « Adesgo ».

(Reclamă gratuită.)

1928

DIN BIBLIA APOCRIFĂ

În vremea aceea fost-a un om mic de stat și gros și mare la glas, preot în biserica Domnului, numele lui Kimen. Încă de la început, din chiar sîngiurile lui Adam, cum stă scris în Isaia, Domnul alesu-l-a pre dînsul. Cînd a fost să se nască, precum s-a și întîmplat, după aceea, tu te vei chema Kimen, adică deșteptul, a zis Domnul, coborît pe un nour, peste albia în care își sugea pruncul degetul mare de la picior. Îți voi da ție tronul lui Dosithei și temut vei fi în eparhia ta de călugărițe și de călugări. Și pruncul, deși limba încă nu i se descuiase, a înțeles și s-a întristat, căci avea ochi de văzut și urechi de auzit, și uitîndu-se la locul de unde venea glasul a uitat să-și mai sugă unghia și a rămas așa, cu un picior ridicat în văzduh, și cu ochii în colțul tavanului.

Erau acolo muma pruncului, părintele pruncului și neam mult, carele a auzit glasul acela, împrejurul albiei. Și toată lumea căzînd cu fețele sale la pămînt a strigat « Haoleu! » de trei ori pe hărăpește, după care nu îndrăznea să se mai scoale, de spaimă și cutremur, și a stat așa pînă s-a făcut moaște; că după cum a zis psalmistul « Una și cu una fac două și dacă mai pui una, trei ».

Și a crescut pruncul fără să-și mai aducă aminte vorbele Domnului. A crescut întîi prin sat după gîște și rațe, și alte dobitoace cu ouă. Și a fost dat la sinagogă.

Şi dacă a fost ieşit din sinagogi, a fost uns preot după orînduiala lui Melchisedec, căsătorindu-se cu o fată din satul acela. Şi după multă vreme de preoţie la un loc, coana prezviteră a fost chemată de Domnul, şi pusă în sînul lui Avraam, unde nu e durere, nici gîlceavă, nici suspin, ci viaţă fără de sfîrşit. Şi visînd într-o noapte, părintelui un înger cu faţa luminoasă i-a stătut la căpătîi.

« Părinte, Părinte! mare încercare te aşteaptă, zise el. Ia-ţi hamul şi praştia şi fă-te monah. Adu-ţi aminte vorbele ce ţi-a grăit Domnul în copaie, că îţi va da scaunul şi cîrja lui Dosithei ca să împărăţeşti peste păgîni, moldoveni şi nemernici ». « Adevăr grăieşti îngere, răspunse preotul » şi zicînd acestea se izbi cu palma peste frunte, în semn că-şi aminteşte legătura cu Domnul şi drept pedeapsă că a uitat-o fără să vrea.

Şi frecîndu-se la ochi, părintele s-a deşteptat şi luîndu-şi hamul, adecă certificatul de naştere şi buletinul de vaccinare; şi praştia, adecă o pungă cu mărunţiş, o porni spre Răsărit. Şi căpătînd chip îngeresc ce se mai zice şi monahicesc, două aripi sus, două jos, două la stînga şi două la dreapta, cu totul opt aripi, a zburat şi s-a dus.

Şi din ziua aceea mulţi îngeri l-au slujit pre el, în chipul cîte unui prefect, deputat, senator. Şi aşa ajunse pruncul mitropolit. Şi multe limbi ştia el, şi mai ales limba arăpească — şi ca o limbă de clopot gros se auzea vocea lui pîntecoasă.

Şi multe întoarceri către Dumnezeu a făcut el. Pungile de bani luau drumul cerurilor şi harapii lui se făceau arhieri. şi încet-încet Sinedriul se harăpea. Şi era temut între mireni ca şi între clerici, căci unora le da voturi prin protopopii lui, iar altora le arăta harul lui cel de sus în sinod. Iar surorile Domnului, de prin mînăstiri, îi tri-miteau ca să-l îmbuneze, miere de albine, brînză de oi, beutură de struguri şi pui de găini, precum

și covoare de lînă pentru așternutul picioarelor sale în Ierusalimul palatului său, în care se preumbla cercetător și slăvit pe măgăreața minții duhovnicei sale.

Între acestea se făcu iarăși seară, și se făcu iarăși dimineață, și se făcu încă un veac de om, iar un cuvios, numele lui Kiuvotariu, păstorea chinovia sfintei Mînăstiri a Turcului și învățat de diavolul care bagă în capul oamenilor învățătură cu de-a sila puse o tiparniță în sfîntul locaș, multe lucruri de suflet tipărind acolo, ca să amăgească. Și Prea Osînditul, pricepînd de unde venea îndemnul, dete de trei ori pe stareț jos din stăreție și de trei ori îl sui la stăreție înapoi, și iar îl mai dete încă o dată jos, temîndu-se ca deșteptăciunea starețului să nu întunece smerenia mitropolitului, și graiul minții să n-o ia înaintea graiului muțeniei, și slova să nu întunece și să nu învîrtoșeze lipsa gîndului.

Prea sfințitul acesta este cu adevărat în totul sfînt și bine mirositor; gura lui e de smirnă, gingia de tămîie, picioarele-i sînt din lemn de măslin cu degete de abanos, scuipatul lui e de undelemn, și însăși sudoarea îi este ca mirul, și cînd va muri acest fără de moarte, trupul lui va rămîne lumii cu carnea și osul de la născare, schimbat în catifea de miresme și în chihlimbar. Amin.

1928

MITROPOLIA ŞI POLIŢIA

Doi călugări arhimandriţi, Dionisie Lungu şi Calinic Şerboianu, care scoteau cu chiu cu vai, o gazetă bisericească săptămînală, *Glasul Monahilor*, au fost trimişi de mitropolie la parchet, arestaţi şi închişi la poliţie şi expediaţi la Mînăstirea Căldăruşani. P. Dionisie, un fost stareţ şi P. Calinic, un fost diacon al capelei din Paris. Gazeta lor nu supăra pe nimeni şi avea meritul că le făcea amintire, şi episcopilor şi mirenilor, pe care îi căuta în toate mahalalele şi şantierele oraşului, de Dumnezeu, cineva dat cu totul uitării, mai ales de feţele bisericeşti. Gazeta se lupta din răsputeri împotriva unui lucru indiferent din punctul de vedere al cadavrului; nu primea cremaţiunea, înfiinţată de curînd pentru cei ce preferă viermilor cenuşa. Domnul profesor doctor Mina Minovici, promotorul incinerării, dăduse în judecată pentru calomnie pe un preot care, colaborînd la *Glasul Monahilor*, îşi uitase argumentele acasă şi se războia cu savantul din imaginaţie. Procesul trebuia să aibă loc la 4 mai. În ziua de 3, ieromonahul Dionisie a fost prins din ordinul mitropoliei şi trimis la chilie.

Lucrul nu prezintă o importanţă covîrşitoare şi nu ne gîndim, notîndu-l aci, să protestăm pentru libertatea presei şi contra arestării unui confrate. Bietul arhimandrit cunoştea destul de puţin funcţiunea virgulei şi singularului, şi gazeta lui nu reprezinta nici năzuinţe, nici ameninţări expri-

mate. Îi intrase pur și simplu în cap că este ziarist, pentru că vindea ziarul în tren și tramvaie, și milităse chiar pentru un permis de cale ferată cu cererea căruia a indispus pe toți miniștrii de comunicații.

Apoi libertatea unui călugăr legat prin jurămînt ca să nu se folosească de ea, atîrnă de chiriarh, atîta timp cît călugărul poartă haina chiriarhului. Arhimandritul beneficia de răgazurile unei contradicții. Înțelesese că lepădîndu-și haina trebuia să-și caute loc de servitor și un stăpîn fără barbă, dar nu se supunea stăpînului cu barbă pe care și-l alesese și pe care îl recunoștea ca să nu cadă în erezie. Civil, ar fi mîncat bătaie în cîrciumile prin care își vindea cu trecerea preotului gazeta. El se declarase ales de Dumnezeu să îndrepte călugăria și pentru călugări nu făcea nimic, pentru că era nevoit să menajeze pe episcopi, care puteau să-l radă și să-l lase fără prestigiu. Pînă una alta, el trăia în București, unde oricum e mai bine decît la mînăstire și unde omul poate să-și ia nasul la purtare.

Altceva ni se pare ciudat. Mitropolia a părăsit cu desăvîrșire drumul care duce la suflet și în nestare de a se înțelege, nu cu publicul, cu totul înstrăinat de biserică, dar cu proprii ei preoți, recurge ca orice firmă comercială la Parchet și la Poliție cînd îi fuge un funcționar. Nu se teme mitropolia că procedeul o descalifică și pentru funcțiunea de umbră pe care o mai exercită autoritatea ei?

1928

BISERICA DEZERTEAZĂ

Scripturile pe care se-ntemeiază mica noastră experiență spirituală, ne-au obișnuit demult cu gîndul că ne vom întoarce-n pămîntul din care am ieșit. De ce patriarhia a dat poruncă preoților să nu asiste pe morții care au lăsat cuvînt să fie redați pămîntului, incinerați? De ce dezertează biserica, la cel mai neînsemnat prilej, dintre oameni?

Atîtea ispite și minciuni cu fața adevărului au întors pe om de pe calea lui Dumnezeu, că toate înțelepciunile lumii n-ar fi prea mult pentru o biserică rîvnind să se-mpace cu omul modern.

S-au găsit suflete îngrozite în viață de spectacolul leșului lor mîncat de viermi. Acești oameni la noi în țară au printre ei și un preot. Ei n-au socotit că cenușa trupului lor își pierde harul dumnezeiesc, pentru că n-au binevoit să treacă-ntîi prin balele viermelui și duhoarea putrefacției. O pînză albăstruie de hidrogen arzînd readuce lui Dumnezeu tot ce a mai rămas din făptura pe care, la începutul veacurilor terestre, a însufleți-o. De ce alungă patriarhia preotul de la căpătîiul mortului care, cerînd să fie ars, a cerut și cuvîntul Domnului?

Iisus care nu s-a sfiit să mîngîie pe leproși scoboară-se în Dealul Mitropoliei și amintească slujitorilor lui, că nu au a se teme de nici unul din obiceiurile și durerile noi ale omului. Misterul morții e atît de mare, că nici una din formele în care omul ar voi să se redea pămîntului, nu e orgolioasă și nelegiuită.

Un episcop la Veneția, în veacul al XV-lea s-a ridicat cu blestem, anunțînd pieirea lumii cînd a prins de veste că segnorii și segnoritele, la festin, au început să ducă bucatele la gură într-o furcă mică de argint și nu cu cele trei degete, ca pescarii Ghenezaretului. Preoții azi, mănîncă toți cu furculița — și Iisus e între ei.

Focul care arde Iadul, înalt prea sfinte, e tot atît de sfînt ca și viermele din bezna mormîntului.

Îngăduie supușilor tăi să doarmă subt semnul lui Iisus și după ce au devenit cenușă rece!

1928

POPA PISTOL

Părinte Pistoale, am auzit că te plîngi și înjuri. Numele Domnului fie lăudat, ce ți-a venit părinte Pistoale să împuști cu vorbe goale și cu lacrimi de scuipat? Te-a supărat, mi se pare, Papagalul peste măsură, de vreme ce te-a apucat boala copiilor din senin și te strîmbi la mine așa de urît. Ești, totuși, părinte, un popă foarte, foarte excepțional, pe cînd explozivele toate sufletești ale colegilor matale, traversînd rinichiul, trec în cele urinare, matale ți-a mai rămas un cartuș. Îmi pare rău, că l-ai prăpădit și n-ai doborît măcar o cioară cu el, mata, care te încumeți, ca un amator de carne fină, să iei la ochi papagali.

Și tăbărîși cu jucăria matale pe camaradul Aderca, frate Pistol, crezînd să-ți vie mai lesnicios. Ce-ai zis sfinția ta? Nefiind creștin, pe Aderca îl anulez numai cît m-oi umfla din cele foale ortodoxe ale mele puțin. Îi zic mîrț și l-am anihilat. Ai văzut, domnul Aderca fost-a blînd și glumeț cu căpățîna matale de chibrit, cu dopul matale intelectual, sărit anapoda și moale din pușcoci. Ești totuși, un descălicător, cucernice Pistoale: articolul matale, cam foarte lung, e începutul unei primeneli în biserică. Să-te-ajute Dumnezeu să scrii și mai lung, să o nimerești mai mult ca Pavel și mai puțin ca Irimia, și să trăiești, bine sorcovit de sfîntul Vasile, cît Matusalem, care mi se pare că tot jidov a fost.

Deocamdată, apărași, vezi, pe sfîntul Antonie, cu care, așa pe negîndite, te-ai — cum se zice acum — solidarizat. Ai să aperi și pe Sfîntul Duh. Și tot prost ai să rămîi, părinte Pistoale, ascultă ce-ți vorbesc, dacă vrei să-ți spui tot adevărul.

De douăzeci de ani Papagalul trage de barba marilor prelați și toți au fost cu frica lui Dumnezeu și n-au suflat și n-au zis pis. Te găsișI breaz, tocmai mata! Toată lumea știe că bolnavul încuiat se vindecă numaidecît cu sare amară, dumneata crezi că dacă ia mucava și hîrtie efectul e același. Te înșeli, drăguțule. Dacă vrei să-ți lepezi comanacul, apucă-te de o meserie mai ca lumea, că după ce ai călcat a popă nu te pune să calci a doftor și moașe, că rîd curcile de matale.

Moașă cu barbă ori moașe rasă nu le place nici prea sfinților din sinod. Un mitropolit a rămas de pomină, în hronicul duhovnicesc al bisericii Ungro-Vlahiei, mulțumită unui leac care se ia pe gură și vindecă acolo unde trebuiește. Acela avea o moașă în catastihul lui, dar o moașe și jumătate, părinte, să-ți fi lins buzele și mustățile, durdulie și încordată, și tare la pipăit ca o damigeană, dar avea moașa ceva, ia un lucru cu păr, un ursuleț, care matale, pòpo, îți lipsește.

Eu știu ce-ai fi vrut să urmărești, părinte Pistol, și de aceea te dau puțin cu botul pe unde cere nevoia. Umbli după o călugărie cu mitră și cu patru sute de pogoane împrejur, bașca pădurea, pezevenchiule! bașca leafa și pomenile și bașca mînăstirile, protopopiile și jăcmăneala de ici, de colo. Ai vrea să te faci arhiereu și episcop, șiretule! și nu știi pe unde să începi. Crezi și nu greșești, că dacă te-i lua la harță cu Cocò și vei rămîne chior, o să se milostivească sinodul și-o să te ia tovarăș de omofor.

De mirat, ce să spui? — nu m-ar mira; dar îngrijește întîi, dacă te gîndești serios să fii verhovnicul

lui Iisus Hristos, care s-a răstignit ca să te procopsească pe mata, dimpreună cu toți nepoții, cu toate nepoatele și țiitoarele, grijește să ai de partea matale un bărbat politic. Vezi, episcopul Buzăului era tot atît de prost ca și sființa ta, înainte de-a fi luat chipul cel îngeresc al lui Ioan Hrisostom și al lui Vasilie cel Mare. El a putut să-și înmormînteze preoteasa, să se călugărească la fotograf și să ia în stăpînire eparhia, mulțumită unui ministru bogat, cu zece milioane lei venit lunar. Nimic nu l-a împiedicat să devie episcop; nici certificatul de alienație mintală, pe care i l-a recunoscut un Parchet, nici tentativa de asasinat cu revolverul. Și nimic nu-l împiedică să-și păstreze scaunul și episcopia, nici sceleratețea și aberațiile cotidiane, nici dosarul secret de la Ministerul Cultelor. Într-o ședință și într-o adresă, sinodul l-a mustrat pentru o gogeamite ilegalitate bestială, iar Ministerul Cultelor, scîrbit în răsputeri, ar fi primit să-l radă. A fost de-ajuns ca acest confrate mai mare al matale, părinte Pistol, să amenințe cu deschiderea altor dosare, pe care le păstrează momentului potrivit în arhiva lui personală, pentru ca sinodul să se domolească și să surîdă părintește.

Vezi, taică Pistol, să te îngrijești de documente, căci fie că vei ucide, eventual deghizat, la drumul mare, ca eroicul predecesor Tomescu, fie că vei viola călugărițele logodite cu Cristos, fie că vei fura, fie că vei mînji în zeci de feluri jilțul din răsăritul altarului, care închipuie prezența Mîntuitorului la Sfintele Sfintelor, vei avea negreșit nevoie de un om politic, dar și de trecerea și protecția sinodului.

Despre ceilalți, despre așa-zișii credincioși, n-ai să te turburi. Cucernicia ta știe că publicul face, cum se zice, grevă religioasă pasivă, că indiferența lui a urmat unui dispreț și că cele bisericești se petrec, de douăzeci de ani încoace, ca afacerile

de notariat și ca jocul de Bursă, departe de orice atenție obștească, între păstrarea strict tipografică a unei legi bisericești și interesele electorale.

Cei mai cinstiți bărbați de stat cunosc toate aceste depozite de puroi, învești mântate arhierește. Ei n-au curajul să le dea foc sau să le trimită la fabrica de săpun; așa că din toate părțile ești asigurat, părinte Pistoale.

Dacă ai mai scri de două, trei ori, ai avea o șansă mai mult: urgența. Hai, părinte Pistol, fă-te intelectual de tot, ia-ți o testea de hîrtie și te mai opintește și, ca să meargă, știi, colea, bine, pune nițel și la măsea. Cu o vadră de țuică și un kil de pastramă, reușești.

1928

RECORDUL

Ţi-am mai povestit o dată, dragă Cocò, că recordurile şi bătaia recordurilor, departe de-a fi o invenţie modernă, de vîrsta boxului, a fotbalului, a zborului în automobil şi în aeroplan, e o veche născocire românească, de vîrsta plăcintei cu brînză.

Înainte de-a ne arăta negrii cum se doboară un european anglo-saxon cu pumnul pironit în zgîrciul dintre sprîncene, noi demonstram opiniei publice, acum patruzeci de ani, cum se poate mînca trei tăvi cu plăcintă consecutive, numai cu dinţii, fără să fie atinse cu mîinile, ţinute la spate. Recordmanul intra cu cîţiva concurenţi într-o simigerie, punea rămăşag şi, timp de două-trei ore, cu convingere şi devotament, rămînea aplecat, cu nasul în plăcinţi. Alţi sportmeni ai momentului înghiţeau o sută de gogoşari în oţet, ajutaţi de o şuncă fiartă. Unul, care echivala cu o celebritate, putea să bea un butoi de bere prin contact indirect cu halba care îl transporta în abdomen. El nu apuca paharul de toartă ci slujindu-se, ca un elefant, exclusiv cu buzele, care împlineau oficiul ducerii la gură şi se deplasau pe marginile paharului ca nişte lipitori. Sau se aşeza cu spatele la bere şi, pe nevăzute, răsucind braţul, apucă de urechea de sticlă cu două degete, desrăsucea braţul, trecea paharul pe desesubtul subsuorii sau printre picioare şi acolo, pe loc, se apleca spre spumă şi golea paharul, pe care eroic îl ţinea gol o secundă

între dinți și aștepta, învîrtindu-și ochii în asis-tență, aplauze și certificate.

După atingerea unui record, repurtat mai ales cu stomacul, sportivul era sărbătorit, el, bineînțeles, refuzînd să mai consume, apucat de un crivăț al pîntecului și de o furtună, comparabilă cu fenomenele meteorologice, care au pricinuit căderea generalului Nobile și răpirea în bezna polară a domnului Amundsen. Poate că la ora de față acest nefericit și-a pierdut politețea și a uitat limbile scandinave.

Deosebirea între sportmenii de atunci și cei actuali, consistă în faptul că presa și aparatul fotografic nu participau activ la recorduri, analele universale pierzînd pentru înscrierea în posteritați, numele cîtorva forțe, care demonstrează pînă la evidență că efortul cultural e foarte vechi și că a știut să triumfe penibil dar clar.

De la Sfintele Paști încoace, dracă Cocò, temperatura recordurilor s-a ridicat peste puterile de înregistrare ale mercurului elastic și terapeut. Toată lumea se frămîntă după mai nou și nemaipomenit, după mai mare, mai repede și mai lung. Cine trece oceanul mîine dimineață? S-au înscris pentru marți, în Europa opt aviatoare și în America treizeci și doi de Icari cu luleau-n dinți: drumul pe care îl încerca în luntrea « Sfînta Maria » bătrînul Columb, desparte azi două dejunuri. Poți să iei în curînd o friptură la Lisabona și să te scobești în dinți peste cîteva minute în Mexico. Putem rămîne noi, Cocò, mai prejos?

Nu se poate. Îți mărturisesc că de două săptămîni mă stăpînește necesitatea unui record. Vreau să sar Dîmbovița, din Calea Victoriei la Administrația financiară și îndărăt. Fără aeroplan, fără dirijabil, fără înot, așa cum m-a făcut Dumnezeu și îmbrăcat într-un combinezon, voi încerca zilele acestea să obțin noul record, lăsîndu-mi pălăria la

Casa de depuneri și întorcîndu-mă să mi-o iau mai tîrziu.

Am început să fac exerciții. Noaptea la orele trei mă poți vedea alergînd cu începere de la hipodrom și făcîndu-mi vîntul trebuincios. O dată, venind în goană de la Otopeni, am sărit prea departe, dincolo de Bragadiru. A doua oară, scurtînd lansajul și repezindu-mă de la Băneasa, am căzut pe patriarhie. Cred că pornind de la hipodrom sau cel mult de la Bufet să ajung cu bine și să-mi ajustez distanțele perfect.

Cocò, la noapte repet. Vino să mă vezi.

1928

POLIȚIA ENGLEZĂ

Ziarele au făcut glume pe socoteala fostului prefect de poliție din Londra care s-a retras pentru a-și regula drepturile la pensie. Avea șaizeci de ani. Prefectul care i-a luat locul și a venit cu puteri proaspete, era de șaizeci și cinci de ani și avea pretenția că-și începe cariera cu entuziasmul cu care s-ar fi logodit.

Prefectul de poliție retras avusese o neplăcere. S-a vorbit un sfert de oră de el în Camera Comunelor și numele lui fusese citat din pricina unor sergenți de la o circumscripție oarecare londoneză. Întîmplarea de la circumscripție și răsunetul ei în Camera Comunelor are ceva atît de specific englezesc, încît nu știu dacă poate fi povestită în românește, fără a provoca nedumeriri și a evoca absurdul.

Iată de ce e vorba:

O *miss*, probabil o fată-n casă mai curățică, fusese găsită într-un parc din Londra și se pare că făcuse ceva care, în « parcurile » din București se face oricînd: îngăduise să fie îmbrățișată de un tînăr căruia în inima ei naivă și caldă îi acordase demult drepturi și mai mari.

Domnișoara londoneză fiind poftită la circumscripție să dea cîteva lămuriri, s-a legitimat în fața comisarului-șef. S-a redactat un proces-verbal, în urma căruia, peste o lună, domnișoara ar fi plătit amenda, pe care era hotărîtă s-o depuie cu surîsul unui dar de nuntă. Ceilalți comisari așteptau în

picioare, rigizi, ordinele șefului. Telefonul zbîrnîie. Șeful e chemat urgent. Procesul-verbal nu poate fi încheiat numaidecît. Domnișoara nu va putea deci părăsi circumscripția înainte de înatoarcerea șefului. Șeful se întoarce abia a doua zi la aceeași oră, cînd în fața biroului său găsește tabloul din ajun, așa cum îl lăsase: domnișoara, așteptînd încheierea procesului-verbal, domnii vardiști, rigizi, lîngă pereți.

În aceste douăzeci și patru de ore, dintre care douăsprezece au fost întunecoase, fragila *miss* n-a fost nici dezbrăcată, nici siluită, nici bătută. N-a fost nici măcar înjurată, întrucît se pare că popoarele nordice fac uz mult mai limitat de părinți și rubedenii decît popoarele de sud ale continentului. Totuși tăcerea n-a fost mormîntală — și de aci a izbucnit conflictul din Camera Comunelor. Unul din vardiști, plictisit de poziție și situație, a crezut că e și-n asentimentul inculpatei, vorbindu-i despre victima care a primit sărutul în parc și pentru care atentatoarea își aștepta pedeapsa. Vardistul, înzestrat și cu spirit, a glumit asupra amorului, în genere, care e todeauna cu haz cînd privește pe alții.

Domnișoara a reclamat că poliția a jignit-o în sentimentele ei cele mai delicate, vorbindu-i-se aproape necuviincios, într-o împrejurare în care avea de iscălit un proces-verbal, iar nu să fie subiectul de inspirație al vardiștilor umoriști din poliția londoneză.

Interpelarea din Camera Comunelor a produs o stupoarea generală. Președintele, penibil afectat, a rugat ca discuția să fie scurtă. Guvernul a făgăduit reparații în chiar timpul dezbaterilor parlamentare. Vinovații direct și-au primit imediat pedeapsa exemplară: destituire, amendă și închisoare grea.

Prefectul poliției din Londra a fost silit să-și dea demisia.

Fiind scrisă în limba română, nu știu dacă istorisirea faptului de mai sus are vreun haz. Transpusă la moravurile noastre, întîmplarea e fantastică. La noi nu se arestează nimeni în parcuri, unde cetățenii fac mai mult decît să se îmbrățișeze. O noapte între mîinile comisarilor noștri, lasă urme și amintiri pe toată viața. Poliția noastră n-are nici o vină. Ea este creată pentru moravurile noastre puternice. Cînd boierul înjură în mijlocul salonului, iar cucoanele fac haz — cum să se comporte oamenii de rînd?... E oare posibil, domnul general Nicoleanu să primească diferitele specimene de escroace care ajung în biuroul său, oferindu-le flori și versuri din Lamartine?...

Poliția londoneză la București, ar fi ridicolă! Închipuiți-vă: nu știe nici să înjure!!...

1928

POEZIA BROAȘTELOR

I s-a adus de atîtea ori bisericii învinuirea că, anacronică și inutilă, se absentează din viața actuală fortificîndu-se în neantul bugetar, încît patriarhia s-a hotărît să ia contact cu poporul, ca nevasta unui fost birtaș din București, cuprinsă de remușcări conjugale. Această grațioasă persoană fugea unsprezece luni de acasă cu clientul cel mai agreabil și, pe la Sfintele Paști, cînd capriciile creștinești se întristează, trimitea soțului, un bilet și a douăsprezecea lună o petrecea la ghișeu, primind fișele de os și dînd în schimb porții pe farfurii.

Bărbatul era un mare sentimental: o lăsa să fugă, să dispară și să se întoarcă, uitînd-o cînd lipsea și aducîndu-și aminte de dînsa, cînd binevoia să se întoarcă. Patriarhia procedează ca birtășița, care într-o parabolă simbolică, intercalată în marile învățături ale cărților sacre, ar putea să capete titlul de « femeie pocăită » sau de « Întoarcerea în sînul lui Abraham ».

Patriarhia ne-a trimis un bilet, apărut în ziarele de dimineață, care duc poșta intențiilor civile și bisericești. Madam Tomek vrea să se întoarcă. Patriarhia organizează o ieșire pe străzi cu racla de argint a Sfîntului Dumitru în spinare, cu prapuri, cu steaguri și cu cîntece de ploaie. Vinul și sifonul, amestecate și separate, au devenit prea scumpe, din pricina gheții ce se cheltuiește ca să le răcească la mitropolie și, probabil, a intervenit și domnul senator Ignat Mircea, proprietarul bode-

gii din bulevard, ale căruia înrudiri duhovnicești cu patriarhia sînt cunoscute, plîngîndu-se că proviziile ghețăriei s-au împătrit, prețurile consumațiilor neputîndu-se spori decît de zece ori. Pe de altă parte, domnul Ignat Mircea a remarcat că din pricina lipsei de apă a crescut și prețul gîștelor și rațelor, pe care domnia sa, în înalta-i înțelepciune, le pune pe varză. Încă puțină secetă și aceste gustoase zburătoare înotătoare și pedestre, în imposibilitate de a înota și încremenite cu burta la pămînt, se vor coace singure, cu mațe cu tot, înainte de-a fi ajuns în cuptoarele binefăcătorului național cu creditul refuzat.

Miercuri procesiunea clerului și a poporului a cerut ploaie de la Dumnezeu.

Numai că patriarhia s-a găsit de astă dată în încurcătură. Patul domnului Tomek era ocupat. A plouat. Cu trei zile înaintea procesiunii a plouat și de-atunci plouă mereu.

1928

COCÒ-EXPRES

La orele opt și cincizeci și cinci dimineața, un domn jovial, ca un bucătar, căruia îi izbutise friptura de prepelițe conform cărților de bucate, se da din tren jos, cu geamantanul în mînă și căuta pe cineva.

— Dumneata ești directorul general? întreba pasagerul adresîndu-se tuturor purtătorilor de bagaje cu anteriu albastru și centiron, din gară. Erau ca la vreo trei sute de asemenea directori generali, care se îmbulzeau cîte cinci odată pe ușile vagoanelor și rămîneau înțepeniți între uși, cu dorința de a servi publicul cu orice preț. Călătorul uimit și rîzînd în hohote de plăcere, privea goana hamalilor după valize, ca o prelungire a politeților surprinzătoare ce le pățise, în timpul parcursului, în tren.

— Nimeni nu e director general? mai întreabă o dată călătorul, supărat. El se mira că directorul general se ascunde sentimentelor sale. Deșteptat cu noaptea în cap, el plecase din Brașov ca să prezinte omagii și modele de retorică directorului general în persoană.

— Tu ești mă, directorul general! puse mîna pasagerul pe un hamal negricios. Na! ține . . .una, două, trei, patru — și-l pupă de patru ori alternativ, pe un obraz și pe celălalt. Hamalul ar fi primit cel puțin o sută de pupături și tot atîtea strîngeri în brațe, pe stomac, și ridicări în sus entuziaste, dacă nu se zbătea și nu se lupta cu brațele călătorului, strînse ca niște chingi.

— Na și ție una! zise pasagerul suindu-se pe mașină și sărutînd funinginea mecanicului de tren.

— Asta du-te și dă-i-o din partea mea directo-rului general, isprăvi călătorul pupînd la grilajul de ieșire din gară, pe culegătorul de bilete.

Dar lumea se luase după pasager, veselă ca într-un film de cinematograf cu alergături în masă, și văzîndu-l că iese din gară, zeci de voci strigară: Cocò! Cocò!

Personajul cu pupăturile era, într-adevăr, Cocò. El nu mai putea de bucurie și voia să se împărtă-șească la toți. Expresul « Carpații », cu care călă-torise întîia oară, făcuse din Brașov la București exact trei ore și optsprezece minute. De doispre-zece ani nu i se mai întîmplase să fugă atît de mult într-un timp atît de puțin. L-am întîlnit și noi pe Cocò și l-am rugat să ne povestească « feno-menul », cum își numise el călătoria.

— Întîi, spune Cocò, am crezut că m-am înșelat și că nimerisem un tren ministerial. Erau atîtea vagoane, cîți miniștri sînt actualmente la post. « Pardon! zisei dinaintea trenului, lustruit ca ma-rochinul unui controlor îmbrăcat în negru, slab ca Hamlet și cu mănuși. Nici ministerial nu pare să fie și dumneata desigur nu știi românește, că trebuie să fii elvețian, după fason. Credeam că-i expresul „Carpații" » — și voii să mă îndepărtez. Controlorul se repezi la geamantanul meu, îl apucă de ureche, făcu drepți, duse mîna la chipiu și-mi răspunse pe românește, ca pe la noi: « Nu v-ați înșelat deloc, să trăiți. Aveți marea bunătate și arătați-mi tichetul, ca să știu numărul vagonului, al băncii și al fotoliului domniei voastre ».

Scosei tichetul cu neîncredere. Omul nu mi se păru sănătos. « Aci e locul domniei voastre », zise el, fugind întîi pe scară cu geamantanul meu și așezîndu-l deasupra locului meu numerotat. Căzui pe fotoliu. Controlorul făcu încă o dată drepți cu

mănușa la șapcă, în pervazul ușii și răspunzîndu-i la salut cum putui, îi spusei: « Lasă-mă te rog, sînt emoționat ».

Închipuiește-ți că timp de un sfert de oră cît i-a trebuit ca să mă puie în stăpînirea locului meu, controlorul nu m-a înjurat niciodată de mamă și nu mi-a dat nici un ghiont pe culoar. E nemaipomenit.

După cîteva minute, revenindu-mi în simțiri începui să examinez compartimentul. Mi se părea din ce în ce mai mult că nimerisem într-o casă străină, că am fost primit din eroare, că peste puține minute voi fi aruncat pe fereastră și arestat subt învinuirea că am băgat ceva din părete în buzunar. De-a latul fotoliilor, pe locul unde își reazimă călătorul capul, un brîu de horbotă albă acoperea îmbrăcămintea de covor a canapelelor, ca un « tișlaifăr ». Alămurile numeroase parcă în-tr-adins, străluceau. Ridic un capac minuscul de bronz și descopăr o scrumieră cu un mecanism neuzitat în trenurile noastre. Nici o alergătură cu țipete și gîfîiri pe coridor. Citesc în patru limbi că scuipatul e oprit în vagon și numai în două că nu trebuie să te pleci în afară. Cehii și italienii stau, probabil, din născare jos, lipiți de scaun, însă, probabil, au obiceiul să dea drumul găinațului salivar.

Ca să încerc dacă, într-adevăr, mă găsesc la locul meu, aprind o țigară cu timiditate. Nu se ivește nimeni ca să se răstească la mine. Fumul nu era considerat ca un scuipat aerian. Se arată trei figuranți în haine de lustrin, cu pantofi negri noi și cu mănuși. Nici unul nu mă ia la palme, nici pentru că le stau în drum, nici pentru că fumez. Dimpotrivă, fiecare mă salută. Nu mai înțeleg nimic. Scot oglinda și mă uit o dată dacă nu semăn cu cineva, ca să le spui cînd vor mai trece că nu sînt acela eu. Căpătînd însă încredere în mine,

trag din țigare larg și descriu în atmosferă fumuri vaste.

Avui o nouă invazie de îndoieli și fui gata să-mi iau geamantanul și pardesiul și picioarele la spinare, văzînd că intră pe vestibul trei surori de caritate. Brățara carminie, lăsată pe cot, îmi indica prezența Crucii roșii în vagon. Dacă ele nu ar fi dat la iveală o mătură (curată), un (făraș) (curat) și o cîrpă de lînă (curată) pentru praf, nu aș fi rămas în tren. Fetele se deosibeau de babele puturoase ale trenurilor normale și ale closetului din Cișmigiu, prin grija cu care au fost alese, îmbrăcate în negru și alb, încălțate și educate.

Curiozitatea lui Cocò nu s-a oprit dinaintea cabinetului de toaletă. Intrînd, el a putut vedea un șervet (curat) atîrnat deasupra unui lighean (curat), un rulou de hîrtie igienică! și o bucată de săpun! Cînd, înainte de război, aceste articole necesare unui călător corect, au fost inaugurate la vagoanele de clasa I-a, distinșii călători ai colegiului cenzitar le furau de pretutindeni.

Călătorii încep să se înmulțească încet, fiecare cu aceleași formalități, ca după un program. Am înțeles ceva: cineva a voit ca totul să se petreacă civilizat, obsecvios, îndatoritor. Prin urmare, acest lucru se poate: de ce nu s-a mai putut pînă azi, de la război încoace?

Sînt încîntat, încheie Cocò, supraîncîntat. Dacă te duci pe la directorul general, dă-i din partea mea un cadou. Uite-l. Și roagă-l să mă ierte că nu mi-am pus dinți încă de aur, pentru ca pupatul meu să fie mai de preț și mai uscat.

Cocò îmi trase o pupătură și mă ștersei cu batista.

1928

BUZEUL SATANIZAT

La un articol al nostru anterior, *Biuroul informativ de la episcopie* ne răspunde prin ziarul bisericesc, al episcopiei de Buzeu, *Glasul Adevărului* și ni-l trimite la redacție.

Este vorba de excluderea din monahism a călugărilor Catidian Munteanu și ieromonahul Augustin Popescu, amîndoi goniți din viața mînăstirească de către activitatea isterică a episcopului Ghenadie Niculescu, un posedat medieval al demenței orgoliului, transpusă în biserica românească și un agent violent al decompunerii morale.

Eliminarea celor doi monahi din care unul hirotonit nu intra în cel mai grav capitol de acte patologice al inconștientului furibund din scaunul episcopiei Buzeului. El arăta însă că în absența oricărei munci constructive și de îndreptare atunci cînd toată lumea are nevoie de ea pornită mai ales, de la conducătorii religioși ai poporului nostru, episcopul se îndeletnicește exclusiv cu totala risipire și-a ultimului rest de cenușă, rămasă din flacăra veche în altar, scuipînd într-însă, suflîndu-și sfintele nări, utilizînd-o în felul pisicii și, frămîntată cu o voluptate diavolească, dînd cu ea de-a azvîrlita în toată biserica noastră pîngărită, zilnic mai goală și mai tristă.

Episcopul ține să răspundă la o acuzație mai mică, după ce a tăcut la cele cu totul spurcate, și dă excluderii celor doi monahi, care sînt doi copii duhovnicești, semnificarea biurocratică biruitoare

a unei concedieri de servitori, dovedind și în răspunsul lui înfumurat, o stare de spirit, de bucurie și satisfacții, și o trufie nepermise unui episcop și incompatibilă cu harul de mister și durere al unui ales printre păstori. Mai demonstrativă decît acuzările noastre de fapt, e acuzarea de incapacitate morală, pe care și-o aduce singur episcopul, justificat în funcțiunile lui convenționale și imponderabile numai de această capacitate, moștenire a preoților, a duhovnicilor și apostolilor în numele cărora hoitul lui se deplasează prin țară, și în stat cu o chivără de diamante pe ceafă.

Episcopul Buzeului reduce excluderea celor doi călugări la o chestiune de date, ca să tăgăduiască argumentul nostru că ei ar fi fost izgoniți, ca o consecință de răzbunare împotriva arhimandritului Atanasie Popescu, fostul stareț al mînăstirii Dălhăuți, care provocat de bestialitățile episcopului, a primit lupta cu el și a doborît pe episcop în mocirlă.

Episcopul răspunde că ieromonahul Augustin Popescu nu a fost « martor » în procesul episcopului cu starețul. Putea să răspundă tot atît de bine că nici n-a avut barba la ceafă. Noi nu am scris că ieromonahul Augustin a fost martor în vreun proces. Însă ieromonahul Augustin a fost contimporan la mînăstirea Dălhăuți cu starețul Atanasie, și episcopul s-a ostenit zadarnic să smulgă de la el, sub teroare, ca de la toți tovarășii de metanie ai starețului, declarații împotriva acestuia. Puterea cinstei, absentă la episcop, a fost întreagă la niște simpli călugări: rezistența la silnicie și persecuție le face onoare. Însă ieromonahul Augustin a fost, împotriva opunerii lui repetate, detașat de către episcop, ca preot în satele fără preoți de mir, menținut fără voie acolo și trecut din sat în sat. Dacă în cele din urmă, refuzîndu-i-se cererile repetate de-a se întoarce la metanie, tînă-

rul preot, ispitit de rumeneli, de zîmbete și de sîni rotunzi, a căzut, vina e a episcopului, care acum îl caterisește pentru « aventuri ».

În asemenea chestiuni episcopul Ghenadie Niculescu profesează o doctrină clară, vădită de acte oficiale:

1. Își căsătorește fata în localul episcopiei și duce chef cu lăutari pînă la ziuă.

2. Numește textual mînăstirile, « locuri de adăpost ale nepregătiților ».

3. Îndeamnă pe călugări să se căsătorească.

4. Intră noaptea în chiliile călugărițelor din mînăstiri și le violează. (Dosarul aflat la Ministerul Cultelor, cu romanul de nevroză și delir al episcopului, relatează, confirmat de o maică, asaltată în chilia ei de către episcop, că episcopul nu a fost oprit în furoarea lui sexuală de mare centaur, nici de obiecția eliminatorie a maicii, că era « la lună »).

5. Scrie despre chemarea călugărilor și tratamentul lor: « Pentru personalul petrecător în sfînta mînăstire nu se va da nimic. Asta ca să nu mai stea în lenevire, ci să-și muncească via și locurile ce le are sfînta mînăstire ».

6. Declarația subt jurămînt a martorului Iancu D. Ștefan, din comuna Obidiții (R. Sărat). Episcopul i-a răspuns la cererea lui de a se trimite icoana făcătoare de minuni în sat: « Ce credeți voi în lemnul ăla? Voi n-aveți icoane la biserica voastră? »

În răspunsul lui inspirat de buna ipocrizie, episcopul afirmă că ieromonahul Augustin, demoralizat de episcopul lui, nu era un bun călugăr. Episcopul de Buzeu e un alienat mintal complicat și un pervers tenebros. El împinge pe călugări către femeie și dacă izbutește, îi exclude din tagmă, cu perversiunea de senilitate a criminalilor cinici, care se delectează la spectacolul, în casele clan-

destine, al trupurilor înlănțuite; și cînd acest afrodisiac al ochilor și-a făcut efectul, taie vinele bărbatului și spintecă femeiea — ori pun doi cîini în contact special și intervin cu bîta sau cu toporul. Numai că aceștia nu se aleg de obicei episcopi și sinodul nu face din ei chiriarhi fără pată.

Celălalt monah exclus, Catidian Munteanu este *invalid de război:* a făcut războiul. El a fost călugărit la Dălhăuți de însuși arhimandritul Atanasie. Bun călugăr, cuvios, harnic și devotat monastirei. Mizeriile actualului stareț al Dălhăuților, instrument direct și precis al episcopului care l-a stărețit în locul venerabilului Atanasie, au îmbolnăvit în așa hal pe monahul Catidian, încît acesta a trebuit să se întoarcă în familie, unde bolește. Episcopul Buzeului l-a exclus.

Nici o afirmație chiar administrativă a episcopului nu poate știrbi impresia de șef incorect și de satrap nebun, aparentă din toate actele lui de părinte al unei eparhii. În indiferența generală față de trebile publice și mai ales bisericești, care nu interesează pe nimeni, nici pe guvern nici pe miniștrii de culte, episcopului Ghenadie i s-a opus integral conștiința unui singur om, arhimandritul Atanasie, de care s-a sfărîmat. Înfrîngerea îl chinuiește și sentimentul inferior de răzbunare nu i s-a îndulcit. Dat fiind formele în care își aranjează princinile vulgar fanteziste și resentimentele de strict bandit, nu sîntem obligați să credem că episcopul spune adevărul nici atunci cînd nu minte.

Cazul unui monah Chivu e cît se poate de interesant. Strîns între conștiința lui slăbănoagă și între violențele episcopului care l-a tîrît în biserică, dinaintea icoanelor, ca să jure, el a făcut o declarație semnată împotriva starețului Atanasie. De cinci ori a trebuit să-și schimbe declarația, a trebuit să

jure de cinci ori în fața catapetesmei și subt pumnul asasin al episcopului și de cinci ori să-și îngreuieze semnătura. Rămas singur și amenințat de mustrările sufletului, monahul Chivu a căzut în beție, ca să uite. Într-o criză morală tragică, nefericitul călugăr a intrat tîrîș în palatul episcopiei, îngenunchind la episcop și rugîndu-l să-i citească o rugăciune care să-i ușureze cugetul și păcatul. Episcopul l-a hirotonit preot. El a făcut din acest nefericit un confesor turburat, pus să asculte cu urechea speriată, tictacul inimilor mîhnite și grele . . .

Călugărițele și călugării din eparhia Buzeului i-au dat episcopului lor numele fratelui asasin al lui Abel, și demenței lui i se zice în partea locului chinul lui Cain.

1928

CARNAVALUL TIMPULUI

Am văzut domni congestionați pînă peste chelie, arătînd indignați cu degetul pe fereastra cafenelii un tînăr de șaptesprezece ani, în costumul bărbătesc la modă: pantaloni foarte largi, haină scurtă cu umerii drepți, și o pălărioară cît o farfurie de desert, în creștetul capului.

Domnul nu băga de seamă că el însuși este o figură pitorească a carnavalului din veacul trecut, căci poartă barbetele lui Frantz-Iosef, lanț de aur peste pîntece și ghete cu nasturi într-o parte, iar tovarășul său de masă, crescut în respectul liberei cugetări a lui Renan, își moaie din cînd în cînd în mazagran ciocul lui Napoleon al III-lea.

Sublocotenentul de aviație care s-a oprit la ușa cafenelii aruncînd o privire cercetătoare prin pleoapele strînse pentru a intensifica fluidul optic, subt capela umflată la frunte și turtită la ceafă pare trimis încoace din garnizoana din Potsdam a lui Wilhelm al II-lea, a cărui uniformă îi supraviețuiește.

Timpurile se-ncrucișează astfel, prin ceea ce au ele mai caracteristic, costumul și fizionomia, iar strada ia uneori înfățișarea unui *raccourci* de numeroase carnavale, de-acum unul, două și chiar trei veacuri.

Suprafața rotundă a globului se supune aceluiași principiu care preferă diversitatea înfățișărilor. Subțirimea sau grosimea taliei a cauzat în Europa și America dezastre familiare și sinucideri. La Berlin, soția berarului urmează în taină cu regim supra-

alimentar, spre a nu compromite reputația soțului și a localului, în timp ce la Paris și București, în fiecare an ziarele înregistrează accidentul mortal a numeroase dudui și cucoane, provocat de regime violente de slăbire.

În Africa, timpul stă de cîteva mii de ani pe loc: toate fecioarele negre ale triburilor Mahati, bunăoară, înainte de a fi vîndute tinerilor, fii superbi de zei războinici, sînt supuse unui îngrășământ special: sînt închise într-o cameră anume unde nu au nimic alt de făcut, decît să mănînce și să doarmă. E starea de logodnă. Dacă logodnicile nu se îngrașă îndestul, ele sînt pedepsite cu bătaia și silite să consume porții duble de alimente, printr-un supliment de logodnă.

În ajunul cumpărăturii și a nunții, părinții tinerilor se sfătuiesc și apreciază cu artă și meticulozitate, toate salteluțele și perinuțele de slănină voluptoasă ale miresei.

Domnii Mahati, în carnavalul negru al Africei, nu consimt să-și schimbe cîtuși de puțin « idealul » lor despre o bună și perfectă soție. Experiența lor e definitivă.

Nici țăranul român nu se lasă convins de pălăria « Malec »: el se poartă, vara în aceeași cămașă și ițari albi, cu brîu la mijloc, în același cojoc și aceeași căciulă de oaie, iarna — opinci de porc, iarna și vara. Dar fiii lor, care-și vînd ogorul și vin la oraș, se lasă prinși, din întîia zi, de mascarada veacului.

Căci întîiul semn de civilizație, e recunoașterea carnavalului în care trăim.

1928

HIBRIZII ȘI GARSONII

Cărturarilor români care cred în rostul sentimentului religios și în nevoia culturală de un cler sufletește puternic și cu atît mai curat cu cît treptele lui se înalță, le este foarte cunoscută figura cinstită și luminată a părintelui arhimandrit *Daniil Ciubotariu*, fostul, fost pentru că a fost scos din stăreție, fostul stareț al Mînăstirii Neamțului, care trebuie socotită pentru trecutul ei, printre universități, și pentru activitatea pornită din zidurile și clopotele ei, de către starețul dat afară din stăreție, ca o școală de educație monastică integrală.

Mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei, în împărăția căruia cade Mînăstirea Neamțului, se opintește din tot trupul lui ridicul și din toată rîvna lui necăjită, să dărîme mînăstirea și să o mînjească, oprit în loc în pipernicita lui meschinărie, sălaș al celui mai prostesc și mai incapabil umflat orgoliu, de modestia și inteligența activă a starețului Daniil. Mitropolitul Pimen e un fost preot de mir, călugărit după moartea preotesei, cu scopul de a se afla în trebile de sus, neputînd stîrpitura-i duhovnicească nimic realiza în treburile de jos. El împărtășește cu alți episcopi actuali, de aceeași proveniență, călugăriți pe un mormînt de preoteasă, o ură animală instinctivă împotriva chiar a principiului care le permite să paraziteze și să facă mușiță în capul bisericii lui Ștefan.

Pe temeiul unei legi de reorganizare a clerului, întocmită de Take Ionescu, subt inspirația cîtorva

titrați naivi, care au crezut că viața românească începe de la licență și de la doctorat și că un pergament echivalează prin terminațiunea lui de lexic cu un medicament, preoții de mir, care sînt la locul lor cu justificarea lor, au putut să se strecoare în treptele de conducere ale clerului, la masa lui vodă și în Senat, după ce soțiile le-au murit de o moarte mai mult sau mai puțin naturală.

Take Ionescu, prevenit totuși de călugării remarcabili din epoca lui, nu s-a așteptat ca legea lui să clocească și să puie în existența delicată a sufletului românesc, un hibrid, pe care natura îl stîrpește îndeobște oriunde îl prinde, și dintre animale și dintre oameni. Arhierii de origină preoțească nu mai sînt nici preoți și nu devin nici călugări, părăsind o baștină și neputînd să se confunde într-alta. Ei seamănă bisericește cu acel tip de *garçonne*, care încetînd să fie femeie cînd încalță pantalonii, e în nestare să devie bărbat din pricina prezenței în pantaloni a lucrului abandonat. Cu preoții ei sînt arhierei, și cu călugării nu mai pot fi măcar preoți, și statul îi conservă în mod administrativ și artificial pentru națiie, care, vie și sănătoasă, se depărtează zilnic de ei și din pricina lor de biserică.

Lupta pe care o duc împotriva călugărilor episcopii și arhierii este firească, întrucît ei trăiesc în zigzag între două sănătăți, sănătatea poporului și sănătatea mistică. Dacă nu ar fi sprijinul statului, inatent la cauzele reale de destrăbălare sufletească a poporului și condus de miniștri, care pentru portofolii și partide uită că națiia continuă și fără dînșii, ca un fluviu, ocolind creațiunile de paie puse ca niște momîi în cînepă, ca să-i modifice ritmul și desenul, și episcopii ar fi lăsați să-și agonisească motivele de ființă și de durată în libertate, ei ar fi devorați de timp și de călugări, ale căror origini seculare au fost mărturia în timp a tuturor victoriilor întovărășite cu marile vieți.

În această problemă, care întrece în valoare și succesiunile la guvern și un împrumut internațional, care se face sau nu se face, trebuie spus și repetat cuvîntul întreg, ca să încapă întreg în auzul oamenilor noștri politici. Publicăm deocamdată scrisoarea următoare, pe care ne-o trimite un preot, al căruia nume îl scoatem din iscălitură, ca să-l ferim de răzbunările hibrizilor, ambigenilor, eunucilor și garsonilor din sinod.

« Stimate domnule Arghezi,

Lavra Monastirei Neamțu din cauza relei conduceri este într-o stare de jale.

Părintele arhimandrit Daniil Ciubotaru, fostul ei stareț, prigonit de mitropolitul Pimen și de actualul stareț Nicodem Munteanu, plecat cu rușine din episcopat de la Huși și de la arhiepiscopia Chișinăului, *zace* în spital de o lună de zile. Toată truda părintelui Daniil este reprimată și pîngărită de cei care trebuia să-i dea sprijinul și ajutorul necesar ca opera începută de el să fi dat rezultate și roade bune și frumoase călugărești.

Ucenicul părintelui Daniil, tînărul doctor protosinghelul Laurențiu Busuioc, *fiul Monastirei Neamțu, pe care anume îl crecuse și-l pregătise*, care de-abia acum un an venise de la Strasbourg, plin de rîvnă și dragoste la metania și la starețul lui, pentru conducerea seminarului monahal de la Neamț și a tipografiei, din cauza mizeriilor făcute zilnic de acești stricători de suflete și de instituții de credință, a trebuit, zdrobit sufletește, să plece de la Monastirea Neamțu, tocmai la Oradea-Mare, profesor la o catedră de la Academia de acolo. În prezent, Monastirea Neamțu este complet dezorganizată, și fapte grozave se petrec acolo ca-n Sodoma și Gomora, după cum denunță alăturatul ziar *Curentul*, de care cred că ați luat cunoștință. Vă rugăm stăruitor apăsați condeiul și dați aju-

torul de care dispuneți ca să se înlăture răul măcar, dacă cel puțin nu se poate lua măsuri împotriva înbuibaților și pîngăritorilor de cele sfinte. Ce fericire ar fi pentru Monastirea Neamțu să se poată reabilita la locul lui părintele Daniil și să-și poată aduna iar ucenicii pe care i-a risipit eghemonul de la Iași.

Mitropolitul Pimen, în fiecare an, de hramul Monastirei Neamțu, « Înălțarea Domnului », se duce acolo, nu de evlavie sau pentru mîngîierea sutelor de mii de credincioși din Moldova, Bucovina și Transilvania, să-i hrănească sufletește, ci ca să încaseze cîteva zeci de mii de lei, adunați de la pomelnice și sărindare, slujite și muncite de călugări cu prilejul acestei serbări mînăstirești, de parcă n-ar avea destul cîtă leafă ia de mitropolit, pămînt, pădure și cîte alte diurne și fel de fel de jupuieli de pe sfinți, plus venitul de la racla cu Sfintele moaște ale cuvioasei Paraschiva.

Anul acesta, de la hramul Monastirei Neamțu, mitropolitul Pimen, cu camarila lui de la Iași, *a încasat numai douăzeci și cinci de mii lei, lăsînd călugării tot rupți și jegoși, făcîndu-i boi și proști.*

Monastirea, seminarul și tipografia Monastirei nu sînt decît monopolul mitropolitului și starețului Nicodem Munteanu, fost episop de Huși și arhiepiscop la Chișinău.

Craii răutăților, Pimen cu nepotul lui Ghenadie de la Buzău și Nicodem de la Neamțu, parcă anume sînt jurați să distrugă tot în calea lor și să lase în urmă numai dărăpănare și jale.

Cu toată dragostea și Domnul să vă răsplătească cununa dreptății. »

E de datoria noastră de servitori și slujbași ai celor sufletești, să revenim.

1928

SEPARAȚIA BISERICII DE STAT

Dacă relatările unui ziar politic se adeveresc, domnul Lapedatu, ministrul Cultelor, pregătește o lege de separație între biserică și stat. Preotul care a destăinuit gîndurile ministrului la o gustare, cum îi șade preotului bine, a făcut senzație și a stricat cheful. Ministrul ar fi pregătit « o lege secretă », a zis preotul, influențat de moartea prin roman foileton.

Despărțirea bisericii și slobozirea ei de îngrădirile statului numai unui cler funcționarizat, trîndav și absent din misiunea lui, îi poate părea o calamitate. Despărțirea e reversul necesar al autonomiei. Autonomia singură clerul nu a înțeles-o, considerînd-o drept ceea ce este, fără complementul ei, un prilej de sporire a puterii de bogăție. Prin despărțire clerul o va înțelege mai bine și, una din două, ori răspunde clerul unei nevoi, și atunci se va folosi de onoarea independenței și de o voinicie spirituală reală, pe care i-o acordă valoarea și necesitatea, ori este un punct cadaveric în viața românească și în acest caz dispare cu aprobarea lui Dumnezeu.

Clerul românesc viețuiește culcat pe urechea statului și beneficiază de o situație parazitară, de care nu se bucură nici o altă profesiune, ca niște eunuci morali ai lui. Pe cînd randamentul unui profesor și al unui magistrat e ceas cu ceas verificat, preotul ia leafă ca să stea de vorbă cu Cel de Sus, ceea ce putem face fiecare din noi în mod

gratuit. Este deajuns ca un băiat de preot să isprăvească seminarul și să ia de nevastă pe fata popii din parohia vecină, pentru ca haina pe care o îmbracă și nu prea știe adeseori să o poarte măcar cu o desăvîrșită decență, să facă din el un ins fenomenal, sustras controlului și împlîntat cu de-a sila în mijlocul satelor, ca momîile de speriat, în bătaia vîntului, corbii.

Evanghelia și credința nu rezidă în această formă de om, care în timpul lui consacrat de practică nu se ostenește pentru semenii lui niciodată fără altă plată, suplimentară salariului de stat. El refuză înmormîntarea, prigonește căsătoria sătenilor săraci. Cînd pîinea se vinde cu doisprezece lei kilogramul, o firimițează ca să o blagoslovească și o vinde cu o mie două sute de lei și cu lipsă la cîntar. Își bălăcește degetele grase de plăcintă în apă și apa devenind invizibil agheazmă, o vinde cu prețuri de farmacie. O picătură de undelemn pe atîta vată cîtă pui în ureche, învelită într-un minuscul zmeu turcesc, se plătește cu valoarea uleiului de roze. O pomenire cu ochii la mîinile celui ce dă pomelnicul cu o lumînare, o prescură și lei, se plătește. Totul e tarifat în acest transport de cale ferată cerească, al căruia șef de tren sufletesc e un episcop. Ca să nu piardă niciodată, nici cînd e dezgustător, clerul a inventat supremația și infailibilitatea harului, care oricît de puturos ar fi purtătorul lui, operează. În materia de față, în care omenirea spune și scrie prostii monumentale de mii de ani, orice argumentare este posibilă și orice stupiditate împrumută de la mister, o autoritate.

Ei bine, să lăsăm preotului bun harul și să-i suprimăm salariul; e măsura cea mai onestă, și pentru el și pentru credincioși. Credincioșii care cred în preot îl vor respecta exact atît cît îi este meritul viu și ofrandele lor vor îndestula o viață de sacrificii și devotament, moderată în consumație

alimentară şi lichid. Dar credincioşii vor fi scăpaţi de situaţia penibilă de a vedea statul lor sărac, încărcîndu-se cu un buget divin, ca să întreţină artificial, din contribuţiile lui, deturnate culturii, un cler despre care publicul şi presa nu pot povesti decît decăderi şi abjecţii. Clerul superior actual ne ruşinează şi ne sufocă; să-i dăm putinţa să devie un cler curat sau să-şi anexeze o meserie. Ultimele rezultate ale întreţinerii bisericii în viaţă cu sila, sînt mitropoliţi ca domnul domn Pimen Georgescu din Moldova şi episcopi ca prea sfinţitul Ghenadie Niculescu din Buzău, împotriva căruia sinodul, invitat de stat să acţioneze, a refuzat să ia măsuri, solidarizîndu-se de nevoie cu actele şi viaţa lui. Citäm numai doi. Vaietul de foame şi prigoană a lui Iisus Hristos îl putem căuta noi de-a dreptul.

Miniştrii nu dau pe la biserică, unde se expun să găsească altarul închis, de cînd preoţii au fost scutiţi chiar de obligaţia rituală de a sluji o liturghie, o vecernie şi o utrenie în fiecare zi, rămasă numai în tradiţia călugărilor, singurul cler justificat de o ţinută. La biserică nu se duce nici un demnitar, nici un parlamentar, niciodată: e rea biserica pentru oamenii politici şi e bună pentru noi?

Noi ne-am permis să credem experimental, încă demult, că biserica, sau mai bine-zis clerul, constituie pricina pentru care nimeni nu respectă în poporul românesc preocupările care au alte scopuri decît banchetul şi înavuţirea pricină de demoralizare permanentă. În preot românul nu are un aliat al suferinţelor proprii, un prieten al liniştii şi al speranţei, un sfetnic, un duhovnic şi un părinte, de care omul duce lipsă măcar cîteodată. Sinodul e o colonie de ploşniţe care circulă prin departamentul sufletului nostru. S-ar putea ca în trecut clerul nostru, fiind călugăresc, să fi răspuns

la una din melancoliile așternute pe șesurile și pe doinele noastre; cine știe mai bine, să o afirme, scutindu-ne însă de ieftinătate și de literatură cu demagogie de cristelniță. Azi nu se mai poate găsi nici o scuză unui cler incapabil să biciuiască energia românească și să tragă cu noi și cu boii noștri în jug. Dimpotrivă, sectanții cîștigă teren și pretutindeni unde păstorul civil cu *Biblia* subsuoară a grăit, este ascultat și viața sporește. Clerul îi combate cu ajutorul statului și al jandarmeriei, organ de stat: cu flacăra sacră și cu talentul nu, niciodată. Să lăsăm liberă încăierarea și să stăpînească locul întunericului, pe unde ne sosesc murmurate, vorbele lui Dumnezeu, acela care va fi mai înzestrat cu lucire. Poporului românesc nu i se poate dicta fără dispreț o formă de a crede și o formă de cler, subt cuvînt că strămoșii, cotropiți de popii greci, au crezut în așa formă. Dacă ne convine un protestantism și o schismă mai mult decît un lucru impecabil, induscutabil și rupt de-a dreptul din cer, să devenim schismatici: chestiunea care interesează e să iubim ceva, să ne mîne ceva, să ne însuflețească, azi cînd nu avem ca preocupare stabilă unanimă decît luptele de pe deal, dintre partidele politice.

Statul să facă administrație și să lase pe Iisus să-l înmormîntăm și să-l scoatem din mormînt, cum ne pricepem noi, fără ajutor bugetar. Dacă domnul Lapedatu a pregătit într-adevăr proiectul de lege ce i se impută, să-l pue la vot și nimeni nu se va codi să primească o reformă de mare libertate, cu efecte serioase pentru viitorul nostru intelectual și spiritual, excelentă pentru cler și cinstită pentru popor.

1928

PE URMELE LUI BEETHOVEN

Herriot, actualul ministru de Instrucție al Franței, este poate cel mai îndrăgit de presa conservatoare și catolică: în fiecare zi numele îi e pomenit în derîdere și acoperit de laurii ironiei. E democrat — ce lipsă de gust! . . . E anticlerical — ce lipsă de inspirație! . . .

N-am fi crezut totuși să găsim zilele trecute, într-un mare ziar aristocrat, și acuzația că ministrul Herriot n-a citit textul ultimelor rapoarte cu paragrafe ale comisiei financiare, care au fost supuse Consiliului de Miniștri, de față fiind și vinovatul.

Căci domnul Herriot, în loc de a citi argumentele comisiei financiare, se amuză!

Scrie cărți! . . .

A fost la Berlin de cîteva ori, să citească personal, la Arhivele Imperiale, scrisorile lui Beethoven și cîteva lucrări asupra artei pianului, fără de care sonatele Surdului Fermecător i-ar rămîne nențelese! . . .

Asta face anticlericalul și democratul domn Herriot; pregătește un studiu asupra vieții și operei lui Beethoven, în timp ce comisiile se istovesc în studii și rapoarte pe care domnia sa binevoiește numai să le iscălească! . . .

Deși metoda e banală, nu ne putem opri de a nu reveni la realitățile noastre . . .

Care e ministrul român pierdut în contemplarea artelor plastice, căzut în vraja sonoră a unei viori

sau a unui pian, turburat de prezența, pe masa de lucru, a unei cărți de imaginație . . .?

Un fost ministru a mărturisit într-o polemică violentă că într-una din zile, silit să le petreacă în comuna sa natală, departe de gazete, a observat că are o bibliotecă și a citit trei cărți! . . .

Dar ca să nu încheiem cu o notă funebră; să amintim că avem totuși un om politic care în zilele căderii guvernului său, în clipele în care asupra sa și a partidului se aruncau învinuirile cele mai compromițătoare, liniștit, în camera sa de lucru, își revedea testul unei drame și începea să taie foile romanului, de curînd apărut, al vieții lui Disraeli . . .

E domnul Octavian Goga.

1928

COCÒ ÎNTRE SEMENI: FABRICA DE AVIOANE DIN BRAȘOV

Inginerului academician Carafoli

Rațele din curte au luat în tragic, într-o după-amiază, un avion. Pe cînd văzduhul era străbătut la granițele de sus, de un vîjîit, orăteniile crezîndu-se atacate de uliu, s-au ascuns în fasole. Capetele gîștelor, găinelor, rațelor, cocoșilor căsniciei, încremeniseră pieziș, cu ochiul artificial la ceruri.

Nu vă înfricoșați peste măsură, a intervenit Cocò. Pasărea răpitoare care v-a impresionat e un . . . biplan. Are motorișcă, roți dedesubt și este uns cu ulei de ricin. Uitați-vă la el. Ați mai văzut voi uliu, să scoată fum? Domnilor Curcani, puțină demnitate și un spirit de informație mai exact. Haide, poftiți afară din fasole, că mi-o stricați și altă dată să aveți încredere în vigilența lui Grivei. Dacă uneori vă înghesuie și vă ia de scurt, de cele mai multe ori el vă dă ocrotire și latră cînd zărește uliul pe firmament. Vedeți-vă de treabă: e un « Potez » de la uzinele din Brașov.

Cel puțin în bătătură, Cocò se bucură de autoritate. Unul cîte unul, rățoii ieșiră din ascunzători, călcînd cu încredere și ritm către scăldătoare. Curcanii porniră îngîmfați înainte, ca niște cimpoaie umflate, cocoșul își strămută haremul pe bălegar. Totuși Cocò, mai mult orator decît convins, se retrase lîngă pisici, stete pe gînduri, și cedînd în sfîrșit unui impuls mai vechi, se gătì frumos, puse roba violetă cu panașul vișiniu, și ca un episcop aerian, o croi peste copacii toamnei,

la Brașov, ca să vadă cu ochii lui dacă este adevărat, cum știa din auzite, că acolo s-a instalat o fabrică de aripi, concurînd cu marele Meșter în asemenea lucruri.

Auzul lui Cocò nu fusese păcălit. Fabrica se găsea dedesubtul zborului său planat. Ca să semene cu fabrica de sus, a bunului Dumnezeu, ea se înfățișa cu bolți și catapetesme, împrejmuită cu drumuri de pietriș, care închipuiau căile lactee și cu intervale rotunde de iarbă azurie stropită stelar cu constelații de flori.

Bun! și-a zis Cocò. Pe dinafară sînt încîntat. Iată pavilioanele pentru odihna lucrătorilor, sanatorii albe ca pe marginile Lémanului albastru. Iată biurourile, laboratoriile, depozitele, magaziile, ca niște pensionate pentru domnișoare. Un șantier cu zăbrele stîrni reveriile lui Cocò. Pe cîteva pogoane de șopron, în stive, era rînduit un material muzical, rezervat orgilor, pianelor, viorilor și violoncelului: lemnul de rezonanță. El nu mai văzuse acest lemn ales, rămas de la începutul lumii, din ziua, mi se pare a patra, a Facerii, cînd marele Singuratec al universului și-a pregătit sculele sunătoare, ca să dea păsărilor ghersuri, vîntului geamăt și omului suflet, suflet în insul lui cu flautul și cu lăuta, încrucișate într-o singură inspirație și cu o singură voce. O bucată din acest lemn cîntăreț e mai scump decît fildeșul și abanosul laolaltă, cînd ajunge să renască într-o aripă de om. Cocò l-a pipăit: grinzi de catifea vegetală. Obișnuit în munții cei mai apropiați de Paradis, cu șoapta zărilor înalte și cu murmurul fulgerului lung, ca scoicile din fundurile oceanului, cele mai apropiate de Infern, cu glasurile dinlăuntru, lemnul păstrează ca și ele, sensibilitățile impoderabilului timp și ale impalpabilei lumini.

Aripa, făcută de Dumnezeu din fulgi și puf, inginerii o croiesc din substanțele orchestrei și dacă

mișcarea întîia o pornește oțelul, organizat din mii de viscere matematic îmbibate, zborul și plutirea se datoresc elementului răsunător, a cărui stofă cuprinde trei sferturi și jumătate din fabricație și rezultat. Atelierele vaste sînt consacrate armonizărilor variate și infinite ale substanței și fiecare atelier muncește ca o fabrică mare deosebită la detaliul intercalat al obiectului lui. Ca să fie favorabil zborului fără greș, materialul mare e fărmițat geometric. Fibra e contrariată, molecula întoarsă, atomul primind o destinație silită, comandată de poetul inginer. Și, desfăcută pînă la centimiligram, tona este recompusă, reconstruită și realizată în stihia ei superioară. Și însăși tărîțea, aproape selenară, care se presară subt sculele multiplelor și nesfîrșitelor operațiuni, are un preț sufletesc intelectual: dacă aș arunca-o înaintea vîntului, această țărînă subtilă ar cînta . . . Ca să se facă aripă zburătoare, gata de prins pe umărul și la gleznele noului viteaz, care, mărginit în lut și piatră, își ia drumul dincolo de zare, lemnul sfînt a trecut prin mîinile a șapte sute de meșteri . . . Brașovul pune astfel, în existență, fără ifose, fără trîmbițe, și tobe, liniștit, ființa gigantică secundă cu secundă, ceas cu ceas, zi cu zi, a marilor arhangheli, chemați să păzească porțile de intrare ale țării prin văzduh.

Timid și șovăitor, Cocò a intrat în atelierele metalelor oțelului, aluminiului, bronzului, ale cuptoarelor, generatoarelor, sudurilor autogene, cementărilor, galvanoplastiilor, ale sutelor de munci separate și convergente, care permit bolovanului turnat brut să învieze într-o rotiță de cristal, într-un inel de aur, într-o pîrghie de argint, într-o floare virginală cu tulpină, care va sluji motorului de supapă. Borcanele de zahăr șlefuit așezate rînduri pe mese de fier, sînt pistoanele voluminoase și ușoare de aluminiu, dedesubtul cărora scînteia,

ca un punct de miosotis, aprinzînd amestecul gazos, va determina detunătura în tempo alternativ, calculat, a exploziei motrice. Arborii vilabrechini, pe bancurile lor, sînt ca niște bare gîtuite, turnate din reflexe de oglinzi. Cantități de cilindri, de pinioane, de angrenaje, de segmenți de bucșe . . . Și, în sala de ajustaj, mii de curele de transmisii, sute de strunguri și de mașini fantastice, pentru lucrat orizontal, oblic, vertical, și circular materia diamantină, dau atelierului fără margini aspectul unui parlament al industriilor universale. Dintr-un ungher apare laboratorul de verificări ale grăuntelui mineral, transformat la marile temperaturi: examinatorii lucrează asupra bacteriei metalice cu ochiul lui Pasteur, cu microscopul. Un atelier, un laborator; un atelier, un biurou de studii, o secție de ingineri: fiecare sală, fiecare uzină din fabrică, pe lîngă mașinile și maeștrii și contramaeștrii ei, are un creier personal și un sistem nervos de sine stătător.

Cocò se simte covîrșit. Abia zărite, primele planuri ale perspectivei l-au obosit. În două ore nici n-a putut să răsfoiască enciclopedia energiilor în care, plecat dintre găini și rațe, bietul a intrat. Un entuziasm excepțional la papagalii naționali printre care ciugulește lacom și excremential și cîte un papagal țigănesc, ia în stăpînire pe Cocò. El ar voi în loc de un bilet pe flașnetă, să împartă trecătorilor o carte groasă, ca să povestească amănunțit orbilor, orbeților, chiorilor și șașiilor, basmul de miracole organizate și de fenomene delicate ale fabricii de avioane din Brașov. Colo, la dreapta e o seră de flori: fabrica face aripi pentru bravi și garoafe pentru fruntea lor. O cultură de flori într-o uzină de păsări și zboruri e un omagiu pentru Zeus și Prometeu.

Hangarul! sala vulturilor, depozitul de aripi! Cocò auzise că este cel mai mare din toată lumea.

E într-adevăr, uriaș, cît o sută de catedrale întîlnite. Douăsprezece aparate de zburat la rînd își primesc în același timp, treptat, treptat, organele, cu care vor zbura peste cîteva zile, după ce va ridica din fund părețele mobil, cortina dintre fabrică și cer. Alte avioane, gata montate, sînt în așteptare.

Teritoriu curat, uzină curată, direcție curată: fie-vă cerurile pure și vîntul prietenos . . .

1928

EPISTOLĂ LUI SABIN DRĂGOI

Am aflat că ai început să scrii un acatist pentru orchestră, al Sfîntului Dumitru, ale căruia moaşte stau în racla de argint din mitropolie — şi că te temi de un conflict cu autorităţile bisericeşti. Cauţi figuri de scenă cu comanac şi aproximaţii ortodoxe şi ai voii, dumneata, să faci pentru ortodoxie ceea ce au făcut pentru catolicism scriitorii de muzică religioasă. Lăudînd cu ţesături muzicale româneşti un sfînt, ale căruia sfinte rămăşiţe raportează anual patriarhiei cît zece mii de pogoane cu grîu, ai fi îndemnat să dai bisericii ortodoxe o justificare românească.

Să nu greşeşti, domnule Drăgoi, strîmbîndu-ţi arcuşul pe o coardă artificială.

Sfîntul Dumitru, pe care vrei să-l cînţi românește, este ortodox, dar nu este român; e bulgar, din satul Bassaraboff, unde era cioban. Pricina românească a acatistului dumitale dispare: Românii n-au dat nici un sfînt bisericii ortodoxe, în cîteva veacuri de creştinătate. Ei n-au dat acestei bisericii nimic, biserica nedîndu-le lor nimic niciodată, pentru simplul motiv că biserica ortodoxă nu e românească şi românii nu sînt ortodocşi.

Dovezile în materie de suflet şi de credinţă nu sînt nici cronice, nici statistice şi faptul că biserica ortodoxă ar fi durat la români zece veacuri nu obligă la nici o tradiţie: biserica ortodoxă este şi s-a menţinut străină. Credinţa se traduce în acte şi credinţa ortodoxă nu e reprezintată de acte

ortodoxe românești în nici un domeniu de aplicare religios, miracole, prozelitism, oratorie, scrieri, propagandă, jertfe. Nici o inițiativă pornită subt comanda unui sentiment ortodox. Totul este copiat de la greci, vorbă cu vorbă, formă cu formă, și la zestrea greacă, românii nu au adăogat nimic, nici fapte sufletești, nici sfinți, păstrînd cadrul, ca un locatar apartamentul închiriat, căruia nu se simte dator cu nimic. Mai caracteristic: biserica ortodoxă nu a putut produce ca material românesc foarte abundent măcar un cler ortodox; mai puțin, măcar creștin. Cînd citim pe un Dositei, avem nevoie de un nume, dar ce a făcut Dositei? Și dacă Ștefan cel Mare a zidit patruzeci de biserici, a ieșit din bisericile lui ceva asemănător în transpunere morală, cu actele lui de război?

Clerul românesc s-a născut din poporul românesc, care nefiind ortodox decît cu forma, a produs un cler ortodox numai cu forma, un cler de funcționari, lipsit de îndrăzneala mistică, de valoare socială și a cărei rezervă permanentă, față de ceea ce se numește propria lui chemare, e vorbitoare. Astăzi avem o sumedenie de preoți titrați, care au plecat cu cîteva noțiuni în lume: activi în viața materială, ei sînt paralitici în viața sufletească — și se întreabă în fiecare zi, cînd, încolțiți de recriminări, își dau seama că nu au nici un rost adevărat: ce-i de făcut, de unde să începem, și încotro să mergem? A intrat în biserică prietenul nostru Gala Galaction, strălucitul scriitor al unei limbi românești suculente. A făcut el ceva în rolul lui de preot, ceva care să semene cît de slab, prin analogie, cu cea mai slabă dintre realizările lui literare? Nu.

Dacă vorbești cu el cum putrezește clerul bisericii noastre, el recunoaște, dar nu știe cum poate să fie îndreptat, vreau să spun ce soluții originale și noi trebuiesc aplicate acestui lucru vechi și ne

purtat. Nimeni nu știe ce-i lipsește bisericii ortodoxe în România, ca să devie necesară, propulsivă, și confundată cu actele de inteligență și de autoritate sufletească. E o problemă insolubilă pentru toată lumea românească.

Îți închipui dumneata, domnule Drăgoi, că biserica nu are destui preoți foarte inteligenți? De ce nu se pot împleti ei cu biserica? Pentru că preoții sînt români și biserica lor e cu neputință de asimilat. Ei nu cred în misiunea lor; o biserică străină, o doctrină străină nu pot determina o credință. Dumneata vrei să scrii românește un acatist pentru un sfînt bulgar și pentru o biserică străină: de ce nevoia numaidecît de un artificiu și de o silă?

Noi știm că după trecerea și a orei a douăsprezecea, a început la netimp o alegere a faptelor. Răsturnîndu-se sacul, în conținutul lui nu se poate să nu fie cîteva boabe asemănătoare. Se fac grupe de boabe, expuse subt clopote de sticlă — și se caută o înjghebare a unei tradiții de ortodoxie. Sînt simple pietre roșii între pietrele albe, bune pentru muzeul teoretic, inexistente pentru viața poporului nostru. La fundul rîului se găsește cîte o infiltrație amară: curentul însă este dulce. Absentă la obîrșii, apa nu poate să poarte culoare, după ce a izvorît și a curs. Filozofii de-o șchioapă fac bărci de hîrtie de ziar, acolo unde apa se pitește și le dau drumul să meargă: o frunză cade-n ele și le răstoarnă. Ei duc și lupte, caută pe Hristul ortodox în funinginea timpului românesc, cu atitudini agresive, ca și cum s-ar lupta într-adevăr cu niște adversari — care nu sînt, alegîndu-și scrutările cele mai ușoare și credințele cele mai inocente, simpatice orișicum nesupărătoare pentru nimeni: ei învîng întodeauna sigur. E idealul cel mai amical și cu cele mai favorabile consecințe să te lupți ca românii să afle că sînt români și zece

mii de preoți și arhierei că sînt ortodocși și făcînd-te că-i spînzuri să-i legeni în cuvinte. Nu pentru acești idealiști răsfățați este făcută Doftana și s-a răstignit fiul lui Dumnezeu. De ei poate să aibă nevoie o categorie socială care, sinceră, s-a vădit incapabilă să elucubreze artificiul unei îndreptățiri istorice. Viața noastră cea adevărată nu-i simte și nu-i cuprinde.

Vrei, dumneata, domnule Drăgoi, acum foarte tîrziu, să servești de condiment unui lucru factice, ca să fie mai autorizat la consumație?

Românii nu mai au de așteptat nimic de la ortodoxie, pentru lecuirile lor sufletești: își vor face ei sau nu leacuri noi, e de văzut ce decide instinctul. Însă un acatist al sufletului, pur și simplu, fără scop material, vag și zguduit ca și sufletul nostru, iar prii ca o liturghie: muzica dă pe Dumnezeu, mai repede și mai curat decît sistematizarea ortodoxiei. Scrie, meșter cald și naiv, un acatist, în care să fie românească limba iar dumnezeiască, adică universală, puterea și rezonanța.

Neo-ortodocșii se chinuiesc să croiască poporului nostru o cămașă de scîndură, cu care ființa lor elastică nu se poate înfășura — și croind o haină, ei n-au băgat de seamă că fac un coșciug și că rămînînd cu morții, n-au măsuri pentru vii. Ce cauți dumneata între ciocli, domnule Drăgoi?

1928

NUD

Aţi aflat de întîmplarea din Cernăuţi, unde un domn, după un chef, a făcut pariu cu prietenii că se duce-n pielea goală pînă la gară? . . . Domnul nu era în floarea tinereţii şi deci fapta lui dovedea două îndrăzneli: întîia că se înfăţişa publicului cernăuţean cu diformităţi fizice — pîntece balonat, coapse femeieşti, braţe buhave — pe care de obicei marile personalităţi le ascund subt croială elegantă în stofe de cea mai bună calitate; şi a doua îndrăzneală, că putea periclita prin îngheţ organele cele mai delicate ale nobilului corp omenesc.

Ne pare foarte rău că originalul domn din Cernăuţi n-a făcut pariul la Bucureşti . . .

Ar fi dovedit Bucureştenilor că blănurile şi căciulile în care domnii şi doamnele se învăluiesc spre a-şi menţine căldura animală — dînd astfel oilor o recunoaştere de superioritate naturală — sînt de prisos. Nimeni nu răceşte la gerul cel mai straşnic, dacă se dedă cu gerul. În Germania fetele fac băi de zăpadă, iar taţii şi mamele cu puiul lor de doi ani se joacă într-un bazin cu apă la cinci grade sub zero. Nici unul din ei nu tuşeşte.

Iar în privinţa nudului, ar fi refăcut mentalitatea multor oameni de cultură, directori de reviste şi profesori universitari, care dezgustaţi de propriul lor nud, interzic în articole de morală sublimă, orice dezvăluire a minunatei flori omeneşti.

Aflăm că la Cernăuți domnul care s-a ivit despuiat, ca o statuie albă, surîzătoare, în piața gării, s-a oprit cu picioarele în zăpadă și a făcut un semn amical vardistului încremenit, să se apropie . . .

— *Wer sind sie denn da?* a întrebat vardistul în uniformă românească.

— *Ein Mensch*, a răspuns Adam, măsurînd de sus pînă jos costumul și echipamentul teatral al funcționarului de stat.

Și omul-natură, întovărășit de omul-artificiu, s-au dus la întîia circumscripție polițienească, unde nudul a fost întrebat de comisarul de serviciu:

— Nu ți-e frig?

— Nu. Dumitale nu ți-e prea cald? . . .

Și au sosit apoi și amicii care pierduseră pariul.

Cîteva ziare din capitală au trimis urgent reporteri la Cernăuți să fotografieze pe originalul cetățean. Dar au sosit prea tîrziu: cetățeanul se-mbrăcase. Numai un mare ziar de dimineață, al cărui director a suferit mult de pe urma nudității femeilor, a izbutit să puie mîna pe o fotografie.

S-a hotărît cu greu să publice nudul individului din Cernăuți, dar tot s-a hotărît și anume . . . văzut din spate.

1929

PAȘTELE ORTODOX

Nu ți se pare, domnule Cocò, că Paștele dă de lucru mai mult decît este nevoie și surmenează peste măsură simțul de filozofie al prea sfinților mitropoliți, episcopi și arherei? Acești mari monahi ai virtuților teologale, din care sărăcia de bunăvoie nu este cea mai puțin însemnată, s-au văzut siliți să se adune, să cheme inspirația Sfîntului Duh și să facă ședințe și procese-verbale, punînd la contribuție și instinctul literar. E prea mult, Cocò, pentru niște persoane turburate din contemplarea îngenuncheată, a Ființei în trei ipostaze. Dă o fugă, dragă Cocò, pînă la colivia de diamant a colegului tău întraripat, din Tărie, și roagă-l să lucreze repede și scurt. După două singure ședințe sfîntul sinod a și colaborat cu două fotografii la pagina ziarelor de tiraj: este de-ajuns. Nu-l torturați. Cu toate că prezidat exclusiv de voința Celui de Sus, determinat de evenimente să se strămute pentru o sesiune, în plină iarnă și gripă, deasupra municipiului, sfîntul sinod, prin însuși faptul că slujește de instrument divin Puterilor celor nemăsurate, se poate toci la netimp, împrumutîndu-și activitatea. Dacă, Doamne ferește, se va ivi și necesitatea cîtorva discursuri, memorii și documentări, sîntem amenințați să vedem ofilindu-se floarea cea mai delicată a conștiinței și eul nostru sentimental, vestalele, mironosițele.

Este bineînțeles, Cocò, că sinodului nu-i cad în competință Poșta și Telegraful, Căile-Ferate, Ex-

portul, Importul, Industria și Comerțul, orientate după un calendar cu pendulă și motor. Odată pentru todeauna mișcările statului s-au sincronizat cu bătaia orologiului internațional și toată lumea și-a îndreptat ceasornicul de buzunar după ora Planetei. Amestecul, o dată, al sinodului în această afacere de ceasornice, a fost pe cît de inexplicat pe atît de fantezist și statul s-a întovărășit la schimbarea orariilor lui, fără necesitate. Sinodul a înțeles atît de bine calendarul, încît nu a putut plăti cifra bugetului ce-l întreține cu un simplu text categoric și clar la vremea lui. Orice ziarist, ortodox sau nu, i-ar fi redactat o scrisoare către popor într-o jumătate de oră, fără să mai vorbim de pulsul măreț pe care l-ar imprima unei epistole către români, condeiul paulian al scriitorilor nu numai de rit dar și de nezdruncinate convingeri ortodoxe. Și pe sinod nu l-ar fi costat parale multe; poate chiar el ar fi fost servit momentan gratuit, în vederea unui viitor, cum se zice, apropiat.

Sărbătoarea Paștelui, dragă Cocò, este de ordin privat. Statul nici nu roșește ouă, nici nu le ouă. Sinodul s-ar fi putut înțelege în patru ochi cu găina și să fixeze ziua Paștilor după ce calendar voiește. O pildă din o mie: Instituția editorială « Cultura națională » își plătește consilierii, specialiștii și capacitățile intelectuale locale după calendarul Poștei; nimic nu împiedică pe domnul Aristid Blanc, patronul instituției, să se conducă personal conform unui calendar abstract și să adopte în anul 1929, pentru sufletul domniei sale privat, anul 5689, care la rîndul lui nu împiedică nici activitatea din ce în ce mai prosperă a editurii, nici bunul mers al băncii acestui incomparabil bărbat de cultură, purtător cochet a două săbii într-o singură teacă. (Singur și le-a vîrît.).

Dacă românului basarabean îi place să sfințească Învierea în aprilie sau mai, să fie lăsat la placul

lui, indiferent dacă semenul lui din vechiul regat, din Dobrogea sau Ardeal, își alege o zi deosebită. Statul nu poate pomeni Pascalia, și sinodul nu are datoria să umble cu Sfintele Taine și cu Triodul, după factorii poștali pe bicicletă și de-a fuga, în odăjdii, după trenul accelerat. Motorul electric merge cu două mii de învîrtituri pe minut. Pasul bisericii calcă în eternitate: lent.

Închipuiți-vă că un ministru de finanțe, excesiv de științific și de rațional, foarte preocupat de simplificarea și fiscalitatea existenței, ar porunci, ca toți copiii de sex masculin să se nască într-o singură zi, la cincisprezece ianuarie, cînd se subscriu declarațiile pentru impozitele individuale, rezervînd data de șaisprezece ianuarie pentru nașterile de sex femenin. Ar fi, desigur, o mare izbîndă a spiritului asupra materiei și contabilitatea generală s-ar simplifica; mai ales dacă se fixează prin *Monitorul Oficial* și o mică zi anuală pentru decese. Ar fi însă posibilă reglementarea unui act, pentru săvîrșirea căruia este trebuință, e adevărat, de doi buni creștini și buni cetățeni, unul singur nefiind, experimental, îndestulător pentru atingerea scopului de nouă luni? Pentru Ministerul de Finanțe totul este posibil, poruncile emanînd dintr-un biurou. Însă și p.s. mitropolit Pimen Georgescu, președintul sinodului, s-ar grăbi, în constantul său impuls de legalitate, să puie data în calendar cu gravitate, după ce o va trece prin sinod. Așa e sinodul, Cocò; n-are ce face și neputînd face, desface . . .

1929

TUTUNUL REGIEI

E de bănuit că scumpii noştri miniştri nu sînt fumători şi că parlamentul întreg suge bomboane sau rădăcină de iris, ca urmaşii din leagăn ai deputaţilor, atîrnată de un covrig. Într-altfel, nu se înţelege că ocupîndu-se cu toate amănuntele destinate să ne facă fericiţi peste două, trei veacuri, aleşii naţiunii disprefuiesc fericirile noastre actuale, mahorca şi coceanul de lemn. Nici un membru al Corpurilor legiuitoare n-a luat încă apărarea fumului de tutun şi a idioţilor de noi, care circulăm, lucrăm şi ne delectăm cu un trabuc, cu o lulea şi cu o ţigaretă în gură. Mustăţile noastre prăjite nu spun nimic legiuitorilor şi putoarea insului nostru, spurcat în macerafiile nicotinei, îi lasă indiferenţi. Şi nici prestigiul, fie al cucoanelor, fie al chivuţelor, care trag în piept şi dau drumul pe nas, nu i-a influenţat nicidecum, deşi oricine îşi închipuie că cel puţin zece parlamentari la sută cad zilnic într-un genunchi pe puful perinii de picior a frumoasei de pe divan, care ascultă fumînd o declaraţie în stil democratic şi legalist.

Unica preocupare a guvernului de-a scumpi o dată pe lună tutunul, conturbă atenţia de la produsul vîndut. Cu fiece mie de lei adaosă la preţul tutunului cîntărit, scade în proporţie calitatea, şi singurul material ce se înmulţeşte în tutun pare să fie exclusiv surceaua şi beţele mari. O cutie cu « regal » rivalizează din ce în ce mai mult cu scobitorile de dinţi şi cu cutia de gunoi. De o

sută cincizeci de lei statul vinde o marfă, pe care cînd ar îndrăzni să o dea alt fel decît gratuit, un negustor particular ar fi arestat sau bătut în primele zece minute ale negoțului său.

Dacă statul vinde în cutii de tutun paie, troscot și mărăciniș, cine mai are autoritatea să oprească pe lăptari de-a vinde zeamă de var și scrobeală, pe brutari de-a dospi și coace rumeguș de fierăstrău — și în bună dreptate să osîndească pe asasinii alcoolului metilic? Substituirea untului cu seu e o practică inocentă, comparativ mașinațiunilor de surogate de ironie groasă ale statului anonim. Și odată cu o marfă infectă, statul dă și lipsă la cîntar.

O seamă de consumatori de produse ale statului s-au grupat în Societate și au improvizat un control tehnic al fraudelor la care ne supune părintele nostru al tuturor cu ajutorul și, mai ales, din toată inițiativa funcționarilor lui. Membrii grupării au înjghebat un fond de sacrificiu pentru cumpărarea la debite variate, a otrăvurilor oficiale. Un cîntar va confrunta cantitățile cu cifrele, un proces-verbal va analiza conținutul și cu o arhivă de asemenea documente, Societatea înșelată va da statul în judecată. E poate calea de urmat cea mai blajină pentru un fumător, care de obicei pare dispus mai repede să intre în Direcția Regiei Monopolurilor Statului cu bîta și să ia pe cineva la bătaie, după fiecare țigaretă plătită, aprinsă și aruncată nefumată, ca un creion.

Există o mare capacitate industrială în capul Tutunurilor, domnul inginer Malcoci, care trecînd o dată pe la Direcția *Monitorului Oficial*, i-a pricinuit, ni se spune, o pagubă de plăcere, de cîteva milioane, comandînd niște mașini de compus, aruncate pe gîrlă. Este riguros indispensabilă marea dumisale competință științifică și industrială la fabricarea de tutun? Trebuie, evident,

întrebat Ministerul de Finanțe, și nu chiar domnia sa, iritabil afară din cale, ca un dictator conștient de valoarea personală, față de toate reclamațiunile ce-i sosesc de la public și debitanți.

Fumătorul e un dobitoc original. El plătește de pildă o țigaretă proastă doi lei, însă dorește să o fumeze.

1929

A TREIA HOTĂRÎRE A SINODULUI

Pentru a treia oară sinodul revine asupra unei chestiuni de două ori dezlegată contradictoriu și a treia oară redezlegadă în sensul primei dăți. Sinodul și-a schimbat în ultima săptămînă criteriul. De unde în ambele lui două ședințe și două hotărîri opuse, juca pe două calendare, de acum balanța lui instabilă se dă după provincii. E de ajuns ca un episcop din Basarabia să obiecteze că basarabenii au fost nemulțumiți, pentru ca sinodul să se întrunească numaidecît în vederea unei soluții pentru mulțumirea basarabenilor. Însă cînd vine un prelat din Ardeal să exprime turburarea eparhioților lui și dorința lor de-a se sărbători Paștile ardelenește, sinodul se întrunește iarăși ca să dea o rezoluție ardelenească.

Pînă azi n-au intervenit decît două provincii. Sinodul așteaptă și pe celelalte și cu ajutorul lui, pentru nouă regiuni cîte avem, vom dispune de nouă calendare și de nouă Paști. Așa că este de ales.

Hotărîrile succesive ale sfîntului sinod conțin o mare nevăzută energie culturală, ele slujind a ne cunoaște mai de aproape. De pildă, un bucureștean cu nouă calendare, dorîtor să repete de cîte nouă ori învierea și să ciocnească, emoționat, de cîte nouă ori seriile de ouă roșii, poate să înceapă primul Paște la 31 martie, continuînd să-l sărbătorească, rînd pe rînd, călătorind prin toate provinciile, și ridicînd ultimul pahar de vin în Sighe-

tul Marmației, al căruia Paște ar ajunge pe la Crăciun. Pe lîngă că viața s-ar prezinta cu totul în roz și impregnată de cel mai binefăcător optimism, dar penetrabilitatea dintre populațiile diverse ale aceleiași țări s-ar obține sărbătorind; stil sufletesc, pe care nici Siguranța Generală a statului, nici legea învățămîntului a doctorului în medicină, ministru de Instrucție Publică precedent, nu au putut să-l impuie minorităților sau nuanțelor din majoritate.

Implicit, viața s-ar moraliza, după dorința, de pildă, a domnului profesor G. Adamescu, membru (rog să ni se ierte termenul) al comitetului de cenzura filmelor și unul din apărătorii moralității naționale. Se știe că într-un film rulat de probă dinaintea comisiunii, în care este membru și domnul Kirițescu, cînd se ivește scena unei sărutări, D. Adamescu zice: « sărut lung », domnia sa preferînd sărutul scurt și recomandînd să fie lungă numai linsoarea politică. Se oprește filmul, se taie sărutul din film, redus la o cincime.

Moralitatea în viață, pe urma omului cu nouă calendare și al calendarului cu nouă Paști s-ar căpăta prin aceea că în tot timpul unui an se va cînta « În mormînt viață, fost-ai pus Hristoase și s-au spăimîntat oștirile îngerești », și poporul s-ar întoarce de la cîntările Lumești la Pa-vu-ga-di-che-zo-ni-pa: pa-ni-zo-che-di-ga-vu-pa și la gorgoane.

Facem amendă onorabilă. Nu e adevărată afirmația noastră anterioară că sinodul nu mai știe, în definitiva lui descompunere sufletească și decadență, să-și poarte cel puțin autoritatea ca o momîie pe băț, fixată-n ceapă și pătrunjel pentru speriatul ciorilor. Nu. În aparentele lui contradicții, noi proștii nu am văzut la timp gîndul misterios al episcopilor și arhiereilor, preocuparea lor politică secretă. Blînzi ca porumbii, însă subtili

ca șerpii, ei au urmărit în sine un scop. Să-i felicităm, obedienți și zmeriți — și să ni-i ție Dumnezeu sănătoși.

Sîntem la a treia hotărîre a sinodului și așteptăm hotărîrile următoare, cîte una pe săptămînă.

1929

UN STAREȚ VÎNĂTOR

La Ouchy și Geneva, în rada Lémanului, rațele sălbatice, lebezile și toate păsările acvatice, bune după stomacul lui Brillat-Savarin, pentru a fi mîncate la frigare și la cuptor, se bucură de un drept de cetățenie sentimental și religios. Respectul pentru Jean-Jacques Rousseau, așezat în bronzul lui insular, între pomi, amintirea lordului Byron, care a locuit într-o casă pe marginea Cornișei, prezența turlelor bisericii Saint-Pierre și în spirit a lui Jean Calvin, a lui Théodore de Bèze și a lui Wilhelm Tell, au comandat măsura municipală că vînatul nu poate fi împușcat între amintiri și jertfe. Acolo a fost și ars de viu feciorelnicul Michel Servet și acolo a trăit și întemeietorul Crucii Roșii, Dunoud, internaționala de milă, de iubire și de pomană. Un străin a voit să tragă o dată de pe podul Mont-Blanc, într-o găinușă de apă, despre care s-a zis cu ușurare că *heureusement* nu a fost nimerită: glonțul străinului s-a înecat în Léman. Străinul a fost arestat, ținut închis pînă a treia zi și expulzat, cu interdicția de a se mai întoarce pe pămînt federal.

Ne-aducem aminte de acest peisaj sufletesc în ziua cînd ni se relatează că starețul Zosima, al unei mînăstiri din preajma Bucureștilor s-a rănit trăgînd cu pușca în porumbei, în ținutul mînăstirii și că zace rănit, și încă stareț, și încă preot, și încă arhimandrit cu binecuvîntarea patriarhiei. Un călugăr pușcaș din pasiune, un preot vînător,

un superior și un duhovnic al unei chinovii, cu crucea pe un umăr și cu pușca « Lefaucher » pe altul, este o icoană care iese cu totul din banal.

În mînăstirea unde printre clopotnițî, clopote și cruci, ocolite de zborul îngerilor crepusculari și al columbei Sfîntului Duh, un staref în timpul patriarhatului eminenții sale Miron Întîiul, face vînătoare, noi am cunoscut o generație de monahi, care nu seamănă cîtuși de puțin nici cu cei de la cîrma bisericii actuale, nici cu ascultătorii lor din schituri și mînăstiri. Acolo a sălășluit Chesarie Cîmpulungeanul, a cărui figură albă, de ceară fină și a căruia barbă, ca un talaz de zăpadă, corespundeau prin camilavca și dulama curată, unui suflet de copil bătrîn îngenuncheat în azur. Acolo schivnicul Meftodie, la nouăzeci și cinci de ani sta în priveghe, în noapte și frig, cîte zece ore întregi, lăudînd pre Domnul și căutînd în lacrimi o mîntuire de mare păcătos. Acolo dormea pe o scîndură, răzimată oblic de părete, arhimandritul Stelian, îngrijorat să nu se dea dulcefii somnului într-un pat cu saltele moi. Acolo a zîmbit cu « dulșele » lui surîs de « fișioară » moldovenească, părintele Ghelasie, care a venit tocmai din Tebaida, unde făcuse ascultare douăzeci de ani, dînd vulturilor și șacalilor, prin firida geamului de la chilie, hrană de pîine. Acolo se ruga căznindu-și trupul preotul și duhovnicul cu gluma pură, Damian. Acolo a cîntat odată din fluierul lui scos din carîmbul cizmei, monahul Gherontie, plîngînd după oile lui înecate, din pricina cărora se călugărise: soborul bătrînilor s-a apropiat de el, cum jălea din fluier și i-a spus că plînsul pe uneltele lumești de veselie este în mînăstire oprit . . .

Altă generație, într-adevăr . . . Azi în mînăstire stareful împușcă vînat. Călugării știu și se smintesc, mitropolia știe și tolerează. Ce diavol

tîlhar s-a încuibat în biserică, s-o pustiască și să o dărîme? La Buzeu, episcopul Ghenadie, trage cu pistolul în amantul presupus al preotesei lui și este ridicat în ierarhie și apropiat în Cina de taină, de persoana lui Iisus. În mînăstiri, arhimandriții împușcă în altar, ca să trimită pe tipsie capul lui Ion Botezătorul, gurmeților în sutană din București, să fie copt și mîncat.

Deunăzi a căzut în altar un episcop, zdrobindu-și fruntea și gura de treptele de piatră care duc la scaunul împărătesc. Nu ajunge un semn? Semne mai trebuiesc?

1929

SECUNDA

Am povestit acum cîteva zile cum s-a rănit stareţul Zosima, trăgînd cu puşca după vînat în mînăstire. Pe cînd ochia în ceea ce văzuse, prin depărtarea nevăzută şi cercetată de prezenţe închipuite, cu putinţă neîndoielnică pentru o cugetare de monah, arma s-a descărcat înapoi şi vietatea stareţului, neagră, a fost aruncată la pămînt. Fraţii lui de chinovie, care scoboară o dată pe an, din răstignire, pe Fiul, şi-l duc în mormîntul de piatră, au ridicat pe stareţ din mocîrla de sînge şi, spălîndu-l cu agheasmă şi ungîndu-l cu undelemn, l-au culcat în pat.

Arhimandritul Zosima e stareţ al mînăstirii Cernica.

Curînd după aceea, în mînăstire s-a ivit focul şi au ars patru chilii. Focul a mistuit chiliile pînă la cenuşe, pe care vechii pocăiţi şi-o presărau în cap. Dinaintea bisericii celei mari din mînăstire, închinată sfîntului Niculaie din Mira Lichiei, a rămas un car cu ţărînă vînătă şi albă, ca şi din trupul, pierit din priveliştea fermecată a luminii, al fostului iclisiarh, care locuise cenuşa, pe cînd, pe vremuri, ea şedea în picioare.

Pentru pompieri, pricina focului s-a găsit uşor. Călugărul care sălăşluia în vechea chilie nu i-a măturat coşurile la timp. În ştiinţa pompierului şi a societăţilor de asigurare contra incendiului, focul se petrece din ceea ce se cheamă neglijenţă — şi flacăra, lingînd pereţii hornului de

zgură o aprinde și de la horn se aprinde chilia.

Deasupra bolților de intrare în cetatea călugărească, nu se găsea, credem, tinicheaua artistică a nici uneia din acele societăți cu contracte, trageri și prime, garantate din Amsterdam, din Londra și New York și care feresc de pagubele mari înjghebările inflamabile ale proprietarilor trecători, locuințe, hambare, pătule. Subt clopotnița porților mînăstirii stă zugrăvită cu vopsele fragede de apă, icoana chipului care păzește lumea, lumea întreagă și nu numai un singur sălaș. Fecioara cea fără de prihană, columba Duhului Sfînt sau Stăpînul tînăr al timpului, înfățișat cu plete pieptănate curat și cu frumosul grumaz gol, neîncheiat cu nasturi, închipuiesc deopotrivă pe păretele alb, al cetăților cu clopote și rugi, acea singură mare putere, singura mare stăpînire, a celui ce se sfiește să se arate oamenilor, înfricoșați numai de ceea ce cade de la sine din cerurile lui, pline ca niște panere.

Priceperea schivnicilor, lepădați de înțelesurile contabilității, dă lămuriri și bilanțuri deosebite de ale administrațiilor și societăților anonime. Focul pămîntesc poartă în el sămînța focului care călătorește cu lumina și vîntul, cu patima și cu nădejdea, și cu osînda, neoprit, în pătura veacurilor așternute la rînd. Însă nimeni nu ne-a spus, nici Dumnezeu, ce este el și cum s-a ivit, pentru ce se mută și renaște fără să se stingă, cum ici încălzește și dincolo arde, cum ivește viața într-un loc și face într-altul pustie, rumegînd și lemnul și piatra; și nu știm cum de poate el să fie și mai slab, apropiat de răcoare, și mai fierbinte și pînă unde poate crește necunoscuta lui înspăimîntătoare tărie, măsurată chiar de cărturarii iscoditori pînă la cîteva mii de grade cunoscute. Firea focului e de firea credinții și a gîndirii, de firea chemărilor, care îndeamnă pe

oameni să purceadă ca flacăra și să cuprindă, să se răspîndească sau să se strîngă în cuptorul singurătății ca jarul. El poate scăpăra din dragoste, ca să o poarte în talazul lui de luminiș departe, după cum se poate ridica din păcat, ca să-l stîrpească. Gîndul nu se poate face foc, cum se face cuvînt, geamăt și cîntec?

Această ucenicie îndelungată și nesimțită a deprinderilor cu sufletul ascuns al lucrurilor nevăzute cu ochiul și zărite cu părerea, arhiereii și episcopii și patriarhii nu au făcu-o și n-au avut răgazul sufletului ca să o înceapă. O secundă de scufundare în această umbră lăuntrică este de ajuns pentru ca să ți se schimbe viața și veacul să capete un înțeles. Cei mai mulți nu s-au întîlnit cu ea niciodată în timpul duratei. S-a întîlnit însă cu Secunda Saul și în a doua secundă el a și fost Pavel din epistola către corintieni. Și se întîlnesc cu Secunda toți acei neînțeleși, care după biruințl sociale, aparent însemnate și după ce au ajuns în vîrful unui bun năzuit, se sinucid: mai slabi — sau se închid: mai puternici.

Cuvioase Zosima: ai împușcat, fără să știi, aripa unui heruvim.

1929

PAȘTELE ȘTIINȚIFIC

Între cei doi Paști ai anului în curs, Paștele proștilor și Paștele oamenilor de știință, cu care s-a achitat episcopatul de acuzarea ignoranței, ne-am dus la unul din institutele de credință rațională și bine chibzuită, din București. De cînd cu pasiunea științifică a sinodului, o biserică nu mai e o biserică, așa cum se zicea pe vremurile de tîmpenie colectivă; ea este un institut, o academie, un laborator.

Am ales într-adins pe cel mai ideal din aceste institute, luminat cu electricitate de bal și așternut cu covoare, pentru ca preotului slujitor să nu-i scîrțîie gheata de lac.

— Sîntem în plin avînt științific, ne-a confirmat preotul paroh, care își briliantase tocmai barba cu violete de Parma. Am desființat radical zintîiul cu agheazmă. Ni s-a plîns patriarhul că un preot care a intrat cîntînd inestetic în palatul sanctității sale, i-a udat cu mătăuzul, ca un nerod, zece mii de hîrtii de bancă noi, a cîte una mie lei una, fructul ostenelilor sale doborîtoare, pe care rîvnea să-l puie în casa de fier frumos și uscat. Eminența sa le număra, ca să fie sigur că nu lipsește nici una, cînd se arătă popa de rînd, vociferînd « În Iordan botezîndu-te, tu, Doamne . . . » Se înțelege că irupția indiscretului în altarul privat al eminenței, a iritat. De atunci încoace, nu mai intră nici un preot niciodată în domiciliile enoriașilor, decît

chemați, cu onorarii de chirurgi. Nu mai trebuie să vă explic că și alt motiv a determinat pe Înaltul nostru șef să ia o asemenea măsură. Oamenii puneau în căldărușă monedă devalutată, care pentru eminența sa începe să aibă valoare de la doi poli în sus, echivalenți cu leul aur.

Apoi, am suprimat clopotele, care, iarăși, împiedicau pe eminența sa să mediteze. Eminența sa cu toate că meditînd de preferință subt plapumă și binevoind să gîndească la cele vecinice în stare de letargie, asemenea somnului, sunetul clopotelor ajungea pînă înlăuntrul sfintei sale urechi, și-l turbura, învîrtoșînd inima sa. Vom introduce la liturghie soneria electrică, apăsînd pe un buton, ca să fie auzită numai de preoteasă, ca din cînd în cînd, în vremea serviciului divin, să putem avea cîte o cafea turcească și o țigară. Dealtfel noi am suprimat încet, încet și liturghia, înlocuind-o cu predica: ce credeau protestanții, că numai ei sînt grozavi în omiletică?

— Ai văzut, i-am răspuns.

— E adevărat că nu se prea înțelege ce spunem, dar asta nu are importanță; admit ca noi să debităm exclusiv măgării banale, cum v-ați permis într-un articol să calificați aplicările din amvon ale puterilor noastre oratorice: intențiile sînt însă sigure de considerat. Generația noastră a făcut un efort considerabil ca să capete intenții; le vor realiza generațiile viitoare.

În biserica proștilor glasul are trecere mare și slujba se bucură de mari preferințe. E un rest de barbarie, pe care patriarhul, ajutat de clovnul nostru de la Iași, în opera sa științifică îl va elimina cu desăvîrșire, introducînd pe *De-aș fi rege* și pe *Voievodul țiganilor* în ritual cu personal de la Opera Română (Direcția Georgescu).

— Ia prescurile și lumînările! porunci preotul științific paracliserului.

Vezi turtele astea, zise el, cu patru colțuri și cu o gaură la mijloc? O altă sălbăticie, însoțită de o lumînare care te murdărește pe mîni. Nu le mănîncă nici rațele. Trebuie introdus polul pur și simplu: pomelnicul deasupra și polul dedesubt, de preferință, evident, sutarul. Taxa e pentru sărăcime. Auzi dumneata, să recitezi de treizeci de ori Gheorghe, Ion, Maria cu tot neamul lor — și cu tot neamul lor, nici unul lipsă — pe douăzeci de lei. La dumneavoastră în presă, cuvîntul costă cinci lei, iar la telegraf doi. Uite unul care sărută icoanele. E antiigienic.

Se făcuse noapte tîrziu și în biserica științifică erau exact patru cucoane tinere, care nu aveau în noaptea Învierii nici un spectacol deschis. De astă dată, clopotele sunară. Tunurile au anunțat Paștele oficial. Mulțimea credincioșilor de altădată rămăsese acasă și laleaua de văpaie cu coada plăpîndă, de ceară subțire, nu s-a arătat în degetele ei.

— Hristos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcînd, cîntă preotul, fără convingere, în gol, pe cînd țîrcovnicul aduce în cupa cu lanțuri tămîie și fum.

Învierea va cădea și anul de față în Paștele proștilor, la 5 mai.

4 aprilie, 1929

DE VORBĂ CU UN STAREȚ

— Cum? Prea sfințitul patriarh Miron nu este destul de reprezentativ și de eficace? Mă mir! Bărbat frumos și oratoric, bărbat învățat, ce conducător mai potrivit ar fi putut să-și dea biserica noastră, ca acest prelat simpatic, care mai este deocamdată și regent? Lumea mînăstirilor trebuie să fie subt conducerea lui o împărăție de zîmbete și de nuanțe.

— Nu e nici călugăr, nici cuvios, nici smerit, nici milostiv, nici preot. E un civil indiferent, îmbrăcat în portul nostru, și-a pus piele călugărească de miel, ca să ne pape mai bine.

— Fugi de-acolo, cinstite părinte! Nu știi ce vorbești.

— Nu știe măcar să slujească liturghia și îi lipsește orice simț bisericesc. Pe călugări îi tunde ca pe cucoane și preoții de mir se bărbieresc cu binecuvintarea prea sfinției sale. Moaștele Sfîntului Dimitrie stăteau în catedrala mitropoliei lîngă altar; le-a scos afară din catedrală, lîngă ușă, ca să nu mai împiedice circulația. Îl mai ține acolo pentru că rentează cîteva zeci de mii de lei. Cînd n-o mai produce nici atît, îl va trimite la magazie.

— Mă înfiori . . .

— Nu te înfiora peste măsură, fratele meu întru Domnul. Credeai că e călugăr: călugăr inițiat, domnule, pentru atît cît i-a trebuit ca să ajungă arhiereu. Nimeni nu urăște pe călugări

mai mult ca patriarhul și nu-i în același timp mai regionalist. Mitropolia și toate accesoriile ei spirituale sînt conduse exclusiv de preoți de mir și mai exclusiv de ardeleni. Prea sfințitul nu se poate împăca în ruptul capului cu noi regățenii, decît cînd ne încasează. Mînăstirile niciodată n-au căzut mai jos ca acum și niciodată monahii n-au fost mai batjocoriți nici de păgîni, ca subt păstoria fericirii sale. Du-te oriunde vrei, în mînăstirile eparhiei și dă-ți seama văzînd.

— Bine, dar patriarhul are o activitate spirituală, conduce cu adevărat. Cînd nu stă în genunchi și se canonește în chilia sa, activează ca un mare ierarh. poartă crucea și Răstignirea printre suflete și nădejdi.

— Patriarhul se îndeletnicește cu contabilitatea, înalt prea sfinția sa fiind primul contabil al bisericii ortodoxe. Un creștin îi este drag atunci cînd dă, și mînăstirile îl interesează prin ceea ce « produc ». Rubrica de căpetenie a sufletului înalt prea sfinției sale e Venitul, cu cheltuielile cele mai mici. Venitul cînd nu poate fi luat în buzunar, este depus la o Bancă din Ardeal.

— Mă crucesc, taică părinte!

— Crucește-te, fiule, că ai de ce. Nu s-a pomenit arhiereu, mitropolit și patriarh mai flămînd de lei și de milioane. Dulcea guriță cu graiuri sufletești a patriarhului suge prin cîteva țîțe mari veniturile eparhiei; Institutul biblic și Fondul milelor fiind acelea care canalizează mai îmbelșugat laptele milionului. Institutul biblic, înființat de patriarh, a pus monopol pe cărțile de ritual și pe icoane, ca să le fabrice singur. Întreabă ce a făcut pînă azi acest Institut, care ține în loc orice activitate biblică și scripturistică, și cîte milioane a distrus tipografia cărților bisericești, în ultimii trei ani. Patriarhul văzînd că e bine în biserică și-a popit toată familia și pre-

tutindeni unde se înnoadă cîteva activități, stă un nepot, care strînge pentru unchiul și pentru sine. Ai auzit să fi înzestrat vreo fată, să fi trimis la învățătură vreun student, să fi spoit vreo mînăstire? De cînd e mitropolit, toți monahii tineri cărturari s-au dezbrăcat și s-au dus, care în învățămînt, la catedre, care în magistratură. Nu suferă pe călugării cărturari ca să nu-l cîntărească, îl sperie cartea și îl supără presa. Ar dori măcar ca regent, să desființeze presa, care nu-i dă portretul de două ori pe săptămînă în mărime naturală.

— Păi, a făcut un seminar călugăresc la Cernica, preacuvioase.

— Ai crezut una ca asta, frate, din partea lui, care a dorit și mai dorește încă să desființeze Mînăstirea Căldărușani, ca să facă acolo un ștrand pentru cucoane? Noi l-am silit să facă seminarul, care trebuia făcut la Căldărușani, unde e loc mult și adăpost, și nu la Cernica, unde lipsește și se tuberculizează băieții. A primit cu foarte mare neplăcere ideea seminarului călugăresc, căruia îi face toate mizeriile, ca să fie desființat înainte de a funcționa. Înalt preasfințitul vrea să dovedească un singur lucru, că monahii sînt cu desăvîrșire incapabili. Nu este așa? Ce model de monah!

— Mînăstirea Cernica are fonduri.

— Are, frate, are. Are vin de la Ceptura, un vin minunat, măsurat cu litrul și cu butoiul de către patriarh, care ține cheile pivniții la patriarhie, ca să nu poată fi vîndut decît unei singure firme, « Bodega Mircea ». Acolo are înalt prea sfințitul interese personale. Și mai ține Mînăstirea Cernica, tot de la Ceptura, din terenurile petrolifere, o sumă de două milioane. Starețul, care-i un ajutor contabil al contabilului titular, patriarhul, și-a permis să depuie banii la o bancă « Albina », care, deși ardeleană, privește în rîn-

dul al doilea pe patriarh, adică după buzunarul prea sfinției sale întru tot mare și sfînt. Mustrat că a depus banii la o Bancă, starețul a răspuns că nu putea face într-altfel, din pricina comitetului.

— Rău ai făcut, foarte rău, că no! eu sînt și comitet și tăt și trebuia să mi-i aduci mie, slugă proastă, călca-te-ar. O să te țîp afară . . .

— Nu se poate, cuvioase, exagerezi. O să-mi dai voie să mai întreb și pe alții.

1929

DE CIOCOLATĂ

Un tată ne spune că avem în casa lui doi cititori, pe fata și pe băiatul tatei. Amîndoi colecționează *Biletele de Papagal*, iritați de cîte ori li se întîmplă să se rătăcească un număr din gazeta « lor ». Ei zic « gazeta noastră » cu un sentiment de proprietate just. « De ce plac atît de mult copiilor mei, tabletele voastre?» ne-a întrebat părinții celor doi frați cititori. « Parc-ar fi de ciocolată ».

Același lucru ni s-a mai spus, de multe ori. Copiii care nu mai sînt cu totul copii, școlarii și școlărițele, domnișoarele și domnișorii ne citesc, și ne citesc și domnii mai bătrîiori, păstrătorii încă ai unei frăgezimi de suflet din vremea cînd fuseră copii. E tot ce poate rămîne curat și suav în vîrstele adulte: copilul; fericit cel ce a putut să rămîie . . . Ce bătrînă inimă trebuie să mocnească în pieptul de rector al domnului Iorga, ca profesorul să poată insulta săptămînal *Biletele de Papagal* la Universitate și ca să fie în stare să se supere că fetele și băieții nu citesc exclusiv operele domniei sale incomplecte, abia în șase sute de volume.

Redacția noastră este des vizitată de tinerii cu șapca moale brodată cu simbolele de fir universitare. Ei ne aduc surîsul care plătește osîrdia, și lumina ochilor cinstită și dreaptă, ca o recompensă din lumea curată a îngerilor iluziei, la incapacitatea indiferentă sau meschin pizmașă, de a se prețui

sforțarea noastră zilnică de rupere din ambianța vulgară. Ei au simțit că prietenul Cocò nu e nici mincinos, nici fățarnic grandilocvent, nici . . . lichea. Stilul nostru moral se lovește cu stilul lor. Cavaleresc, simplu și camarad. Cocò îi primește ca pe soare între spice. Sînt printre ei sentimentali și sfioși, care n-au mai întîlmt un zîmbet bun și o strîngere de mînă prietenească, de cînd au plecat de acasă, lăsînd la vatră suvenirea bucuriei, alăturarea jucăreață a mînzului, naivitatea viței lor și lacrimile înflorite ale tomnaticilor salcîmi.

În capitala mare, asfaltată, cu automobile multe și cu popor grăbit pe trotuare, pavoazată, cu afișe mari de cinematograf și cu becuri electrice, ei au cunoscut gravitatea de sarcofag și de mumie a profesorilor, lăcomia gazdelor, ploile negre ale cetăților mohorîte. Dascălii nu se adună cu ei niciodată în afara pereților de cazarmă ai școlii, ca să se joace cu florile spiritului liber. Familiile li-s închise. Preoții nu-i cercetează ca niște frați, guvernele se aseamănă cu profesorii și ministerele cu universitățile. Program, catalog, apel, cancelarie, secretariat, scuipători. Familia lor din oraș e cafeneaua sau birtul și tatăl care le poartă de grije e un cantinier sau director de cămin, preocupat exclusiv să ciupească din obrajii lor, aduși rumeni la universitate, garoafa, și din pîinea servită cîte un dumicat. Douăzeci de mii de tineri, înstrăinați de lumea dimprejurul lor, străină de tot ce nu e beneficiu și procent, n-au un singur prieten în singurătatea pustie a orașului aglomerat. Ar fi cîinele bolnav de rîie, care se scarpină seara întreagă dinaintea Cercului Militar, dar cîinele se sperie la apropierea lor — și ar mai fi odalisca de hotel, care-i face semne pribeagului cast.

În Biletele lui Cocò ei găsesc un crîmpei fugitiv din văpaia albă a unui vis curmat și în Cocò un tovarăș adevărat.

Dacă nu ar fi fost sărac, amicul Cocò ar fi făcut pentru tinerii care îl citesc o grădină mare cu o casă veselă și vie pentru adăpostirea lor, civilizată și confortabilă, pentru mîngîierea atentă și lină a fulgilor sufletului lor. Bancherii și marile întreprinderi comerciale care sug din grăsimea pămîntului moșnenesc, nu-și pierd vremea și nu-și uzează intelectul în asemenea speculațiuni. Pentru sufletul lor trist, copiii nu au confesionale și refugii nicăieri: pentru trupul lor nu este odihnă bună.

Cocò scrie pentru ei cîte un *Bilet*. E tot ce le poate da Cocò; tablete . . . ca de ciocolată.

1929

MITROPOLIE ȘI REGENȚĂ

Stareţul din convorbirea noastră trecută ne vorbea despre prea sfîntul mitropolit, nu despre înaltul regent, personaje care trebuiesc despărţite, regenţa neputînd să aibă efectul Botezului, de a face să renască într-o stihie nouă omul cel mai vechi, al funcţiunilor sacre. El credem că nu este regent decît în regenţă, decît în ceasul cînd cei trei mari Cetăţeni, derivaţi de la exerciţiul îndeletnicirilor personale, se întîlnesc şi deliberează în locul unui rege absent. Se poate merge cu analiza imponderabilelor pînă la detaliu şi un cazuist al puterilor divine, examinate la un moment dat, va putea să ne precizeze şi secunda în care înalta regenţă este adevărata înaltă regenţă; de pildă, cînd regenţii stau cîteşitrei jos, cu tamponul în stînga şi cu călimările deschise dinainte. Preotul nu este preot adevărat decît în clipa cînd, cu sfintele sfintelor pe altar, îşi ridică braţele la ceruri, chemînd să pogoare Duhul în pîine şi vin şi făcîndu-le un trup. Regentul nu se supără niciodată de cele ce se întîmplă mitropolitului, după cum nici mitropolitul nu-şi aduce aminte, în activitatea prea sfinţiei sale, că este regent.

Un exemplu va materializa subtila noastră judecată.

În tradiţia mitropoliei, e o tradiţie care neputînd să fie supusă rubricii veniturilor în nici un chip, a fost trecută la rubrica neaşteptată a economiilor, tot un venit de fapt, însă un venit indirect, nu

din ceea ce s-ar fi vîndut, dar din ceea ce nu s-ar fi cheltuit dintr-o marfă gratuită, datina moștenită din mitropolit în mitropolit fiiind să se cheltuiască. De la Iosif Gheorghian, de la Nifon, de la Calinic și cu mult dinainte de ei, din vremile lui Grigorie și mai demult, a treia zi de Paști se săvîrșea o cheltuială inutilă.

În dimineața zilei a treia a Paștilor din ăst an, preoții din eparhie, din cei mai apropiați de Scaun, au venit să aducă prinoase sufletești șefului lor spiritual. Ziua Paștilor a treia, clerul are deprinderea proastă să vie cu mîinile goale. Nici curcani, nici scroafe, nici berbeci bătuți nu intră odată cu preoții în palatul arhiepiscopal, ca să felicite pe mitropolit, fiecare în graiul și cu metania lui. Clerul vine singur și neînsoțit. La civili se mai găsesc bunele învățăminte, de se duce la o adunare sufletească, fiecare cu cîte un pachet și o sticluță în buzunar, improvizînd în jurul ideilor ce-i adună ceea ce se cheamă la bunii turiști un picnic. La mitropolia din București se mai păstrează vechile năravuri orientale, ca de sărbători și, cîteodată, de-a lungul anului, preoții să-și alăture respectuos paharul de cristal cu vin, de paharul, ciocnit încet, al mitropolitului și uitînd de cancelarie, de hîrțoage și de mustrări, să se înfrățească cei mici cu cei mai mari, împrospătînd orînduiala și buna înțelegere dintre toți ucenicii întru Hristos.

Așa era pe timpuri, cînd ierarhii nu erau licențiați și doctori și, firește, nici regenți, și cînd oamenii erau tare proști. Închipuiți-vă că ierarhii umblau în carîte cu cai și ardeau în chilia lor cu odoare iconografice, lumînări de ceară! Cai și lumînări! Timpuri de întuneric și de barbarie, față de ceasul de-acum, cînd și altarele cunosc binefacerile becului « Tungsram » și nu mai pute în biserică a lumînare deloc. Acum, cine aduce o prescură și un pomelnic la Născătoarea de Dumnezeu, nu

mai e primit ca pe-atunci, cu luminița aprinsă și dătătoare de fum: el trebuie să-și însoțească ofranda cu o baterie de buzunar de doi volți, care face același serviciu însă mai curat.

Va să zică, preoții au venit să gratuleze pe prea sfîntul mitropolit și în anul de față, a treia zi de Paști. Prea sfințitul mitropolit și patriarh a fost însă prevăzător, ajutat și de intemperiile tîrzii ale sezonului. Înalt prea sfinția sa a chemat pe chelarul de la pivnițele sale cu vin, ierodiaconul Petru, și l-a întrebat:

— Este vin destul, Petre?

— Sînt beciurile pline, prea sfințite stăpîne.

— Toate mînăstirile au trimis cîte ceva?

— De la fiecare mînăstire avem cîteva butoaie.

— Bine, Petre, i-a spus înalt prea sfințitul bine. Uite, de ce te-am chemat: cînd vor veni mîine-preoții să ne ureze de Sfînta Înviere a Mîntuitorului nostru cel de o ființă cu Tatăl și cu Duhul sfînt, te voi chema din nou și îți voi da poruncă să ne aduci vin, ca să ridicăm un pahar în cinstea de Dumnezeu păzitului cler. Și tu, știi ce ai să răspunzi? Că « din cauza vremii rele nu ne-a sosit vinul ce-l așteptăm . . . »

Ceea ce s-a și făcut: preoții care s-au dus în vizită la patriarhie, își amintesc.

Și-a adus însă aminte prea sfîntul patriarh că este regent? Nu. Nici nu era nevoie. Și nici că este mitropolit și preot și nu și-a adus aminte. Vedeți, confuzia este cu neputință.

1929

DOMNUL ZICE, DOMNUL AUDE...

— Văzuși ce-mi spuse starețul de rîndul trecut? A vorbit de rău pe mitropolitul primat. Nu este așa că patriarhul are un suflet blînd și cuvios? Și că urăște paralele?

— De la casele mitropoliei, din fundătură, închiriate negustorului Constantin Hau, nu încasează decît șaizeci și patru de mii de lei pe an; răspunse arhimandritul mitrofor, căruia ne-am adresat, ca să verificăm pe stareț.

— Se împărtășește, desigur, săptămînal, și zilnic își face penitența de mare monah.

— De la un subsol închiriat pentru garaj și patru camere ia numai patruzeci și cinci de mii de lei anual.

— Se afirmă că e un model de prelat, bun sfătuitor și darnic, nepăstrînd nimic pentru sine și împărțind totul la săraci.

— Pentru grădina de zarzavat a aceleiași mitropolii, plantată odată cu caișii, bulgarul Cristea plătește numai douăzeci de mii de lei anual.

— Și atunci cînd se supără, prea sfințitul are dojana caldă.

— După cîteva petice goale de pămînt îngrădite, ia o nimica toată, trei mii de lei anual.

— E un bărbat admirabil și un ierarh în toată puterea cuvîntului.

— Preoții deserventi ai mitropoliei, protosinghelii Teofil Ionescu și Nicodim Zamfirescu și arhimandriții Filaret Jocu și Galaction Cordun,

sînt obligați să dea săptămînal din venitul slujbelor la Sfîntul Dimitrie, cîte cinci sute de lei, ceea ce face pe an douăzeci și patru de mii de lei.

— Dulceața cuvîntării sale și accentul adînc sufletesc al graiului său, te farmecă.

— Patru paraclisieri îi plătesc prin eclisiarhul Filaret Jocu, cîte o mie de lei săptămînal, ceea ce face anual patruzeci și opt de mii de lei.

— Atent conservator al tradițiilor românești în biserică, înalt prea sfințitul impune prin smerenie și dezinteres.

— Din veniturile Sfîntului Dimitrie, de ziua hramului, ia pentru « fondul milelor » șaizeci la sută. În anul 1920 a luat cincizeci și cinci de mii de lei.

— Smirnă și tămîie sînt cuvintele înalt prea sfîntului și ceară de albine curată îi este gîndul.

— Vinde în piață, prin economat, laptele de la cele două vaci din grajdurile mitropoliei și încasează anual, aproximativ cinsprezece mii de lei.

— Rugăciunea înalt prea sfinției sale e bine primită todeauna la Dumnezeu căci bolnavii se vindecă și orbii văd.

— Florăria mitropoliei nu produce anual decît tot cinsprezece mii de lei.

— Ca Ștefan vodă cel Mare și Sfînt, zidește locașuri pentru sălășluirea Troiței în ele.

— În satul Toplița s-a ridicat Mînăstirea Toplița, căreia i-a adus o icoană sfințită de însăși dreapta cea pură a înalt prea sfinției sale, pe mormîntul Mîntuitorului, declarînd-o făcătoare de minuni. Starețul și călugării sînt obligați să dea din produsul mînăstirei și al icoanei, anual treizeci de mii de lei.

— Părinte bun și bun gospodar . . .

— Palatul înalt prea sfinției are în statul de plată șapte servitori, din leafa cărora oprește cîte o mie de lei lunar. Anual optzeci și patru de mii de lei.

— Este nemaipomenit de învățat.

— Șoferul automobilului prea sfinției sale, trecut în state cu leafa de patru mii de lei, fiind soldat, nu este plătit decît cu o mie cinci sute de lei. Diferența de două mii cinci sute de lei o încasează prea sfîntul.

— Călugării spun cu evlavie că apa binecuvîntată de mîinile prea sfinției sale niciodată nu a putrezit.

— Ca efor la biserica Domnița Bălașa primește două mii de lei pe lună, adică douăzeci și patru mii anual, și în aceeași calitate alte douăzeci și patru de mii de lei de la Seminarul Nifon; adică în total patruzeci și opt de mii de lei pe an.

— În clipa schimbării pîinii în Trup, la chemarea Puterilor de sus cu glasul prea sfinției sale, se aude ca un zbor de îngeri.

— Cincisprezece pogoane de vie de la Valea Largă ale mitropoliei, îi produc anual cinci sute de mii de lei.

— Un suflu ceresc răscolește ripidele și face să tremure sfîntul antimis.

— Terenul arabil din județul Vlașca și din comuna Pitească-Pasărea (Ilfov) îi dau patru sute de mii de lei anual.

— Binecuvintează, Doamne, pe robul tău.

— Total general numai din gospodăria sfintei mitropolii 1.380.000 (un milion trei sute optzeci de mii de lei). Se adaugă: venitul pădurilor, veniturile mînăstirilor din de Dumnezeu păzita eparhie, veniturile duhovniciilor, fondul milelor, lista civilă și cheltuielile de reprezintare . . . La cîte milioane de lei anual se vor fi cifrînd?

— Domnul a zis: « Oare pasările cerului seamănă și culeg? Oare crinii sînt îmbrăcați de cineva? » Domnul zice, Domnul aude . . .

24 aprilie 1929

DOUĂ FRUMUSEȚI

Am povestit odinioară înspăimîntătoarea frumusețe morală a unui preot catolic, abia ieșit din seminar. Numit într-un sat, de prin Vosgi, s-a întîmplat că parohul, un bătrîn, a fost găsit asasinat în camera lui de culcare. Bănuiala și a justiției și a poporului, care reprezintă voia lui Dumnezeu, a căzut asupra preotului celui tînăr, acuzat că rîvnea succesiunea parohiei. Preotul a fost cercetat, judecat și osîndit la moarte. Și decapitat.

În Franța, justiția populară continuînd opera justiției de stat, familia tînărului preot, vinovată că a dat naștere unui monstru complicat, a trebuit să fugă din departamentul de baștină, să se ascundă și să se pocăiască pribegind.

Iată însă că trecură zece ani și totul se uitase pretutindeni. Poate că însăși familia preotului ghilotinat, căpătase certitudinea sigurei lui vinovății. O bătrînă se afla în agonie în vecinătățile locului unde s-a petrecut asasinatul. Chemînd preotul i se spovedi și-i spuse că ea era asasinul. Preotul căzînd pe gînduri, a întrebat-o:

— De ce ai lăsat să se osîndească un nevinovat și nu te-ai dus să te denunți?

— N-am avut curajul, răspunse. Și mai este ceva, adaose muribunda. Preotul nici nu s-a prea apărat. S-a mulțumit să repete: Sînt nevinovat, n-am ucis eu. Preotul însă știa cine ucisese . . .

— Cum? întreabă duhovnicul.

— După crimă m'am dus la el și m'am spovedit . . .

Este cu neputință să'ți aduci aminte această crîncenă realitate trăită, fără să'ți înfierbînte o lacrimă ochii. Omul din tine se simte strivit. Întregul teatru grec și toate literaturile n'au dat încă din răscolirea dramatică a vieții nimic asemănător cu acest rezultat, obținut din nimicirea ființei și a suferinței în folosul noțiunilor eterne, de biserica papei. E o atitudine pe care nu o poate egala nici jertfa de sine în războaie și ea lasă în urmă însăși mucenicia groaznică a creștinătății primitive.

Duhovnicul, înfricoșat de pildă, a dat fuga la arhiepiscopul lui și acesta a referit la Vatican. Pe una din piețele unui oraș departamental francez se vede azi statuia preotului osîndit, sanctificat la Roma. Ea afirmă și ateului, și credinciosului, și savantului, și artistului că și tinerețea, muncită de instincte și covîrșită de puterile în tumult ale naturii, poate să renunțe la viață, atunci cînd crede într'o idee și o iubește.

La Internatul de teologie din București, care'i un seminar superior, pentru tinerii învățați în cuvîntul lui Dumnezeu, mărturisirea se practică, de bună seamă, ca și în biserica latină. Viitorii preoți sînt cercetați sufletește după un program, de cîte două ori pe an, obligatoriu. Însă duhovnicul menit să se introducă în tainele lor, este subdirectorul internatului, face parte din administrație. Duhovnicul este acel domn, îmbrăcat civil, ras ca un fante, cu puțin barbișon, care răspunde la numele de « Felea » și este cunoscut prin aventurile lui din Cișmigiu, după moda ungurească, amanții cu cioareci și cu fusta încrețită, ținîndu'se de cîte un deget. Ni s'au arătat o dată cîteva scrisori de dragoste cu ciardaș ale acestui duhovnic, care dată

fiind irupția călare a celibilor bărbieriți, în biserica lui Vodă Brîncoveanu va fi într-o bună zi arhiereu și episcop.

Mărturisirea la Internatul de teologie este organizată după un tip de poliție secretă căreia mulți preoți de peste Carpați i-au consacrat devotamentul lor, ca o chemare spirituală specială, trecînd din altare la dosare. Directorul, care face programul studiilor și al dormitorului, care dictează restricțiile și pedepsele, ca într-o republică închisă a bunului plac și a poftei necontrolate — cine ar putea să o controleze, autorizat de o valoare morală personală, în biserica autonomă? — are și o ureche lipită pe tictacul inimii studenților teologi.

Este un alt gen de frumusețe sufletească decît a preotului catolic, pomenit mai sus, care a primit cu buzele închise o pedeapsă nedreaptă și revoltătoare — și-i o frumusețe care seamănă de aproape cu o ticăloșie. Anul trecut au fost eliminați inexplicabil douăzeci de studenți teologi din internat și totodată, probabil, și de la dreptul de preoție. La Internatul de teologie studenții au cîte un cazier secret duhovnicesc. Duhovnicul își face datoria . . .

1929

FABRICA DE AVIOANE DIN BRAȘOV

De la o dată încoace, o campanie, abandonată anul trecut de ziarul *Curentul*, este reluată subt o formă inferioară de ziarul domnului Gr. Filipescu, *Epoca*, la reapariția căreia cititorii au găsit, în Biletele noastre, o întîmpinare elogioasă. Între momente, am cunoscut și personal pe domnul Gr. Filipescu, care a dorit să angajeze suveica penei noastre în urzirea politică și literară a ziarului domniei sale. Am avut plăcerea, destul de rară, să cunoaștem un intelect de bărbăție pronunțată, care ne-a vorbit cu probitate, în auzul de bronz al părintelui, fixat pe un piedestal.

În timpul campaniei, ca să păstrăm un termen bombastic, împrumutat războaielor adevărate; în timpul campaniei ziarului domniei sale, domnul Filipescu a lipsit din țară și de la ziar. Excesul de zel rămas la liberul uz al inspirației proprii, impune, se pare, redactorilor aventurieri din presa metrului pătrat, să dovedească patronilor absenți viabilitatea chiar artificială a foii căreia îi variază la cîte douăzeci și patru de ore monotonia. E o stare mentală, care comandă să semeni pogonul de hîrtie cu tot ce-ți iese înainte și să sileşti pămîntul încredințat hîrleților dumitale, să dea din el, pînă la întoarcerea proprietarului, și rodul de fantezie și mucava. Cititorii noștri știu că nu fără motiv am redus dimensiunile ziarului cotidian la formatul *Biletelor de Papagal*.

Într-o serie de ochiuri pătrate din pagina întîia, *Epoca* a presărat un material verbal mărunțel, inconsistent și fugace, lipsindu-i numai abundența și avîntul cuvintelor cu conținuturi de evenimente, fapte și drepte convingeri — injurios pur și simplu, și cu o tăgadă de scrupul diminutivă, pentru fabrica de avioane din Brașov și personalul ei. Din munca mare și crîncen dusă în uzinele I.A.R., *Epoca* nu a văzut decît praful măturat de la strunguri și cenușa lepădată de cuptoare. Și din biruitoarea conștiință care prezidează actul industrial de bravură, de fiece moment, a reținut fără aristocrație, lașitățile slugilor congediate. Proverbul francez: *Personne n'est grand homme pour son valet* — domnul Filipescu putea să și-l amintească din succesivele ediții ale ziarului său.

Cunoaștem, din întîmplare, uzinele de zburat din Brașov, ceva cu mult mai bine decît redactorii *Epocii* și chiar decît domnul Grigore Filipescu, care într-un ultim articol, comentariu la o scrisoare adresată domniei sale de către domnul N. Miclescu, administratorul delegat al Societății I.A.R., dezaprobînd, după cum se și cădea, accentul și sonoritățile unor acuzații copilărești în tendința lor abjectă, concretizează critica în singurul punct obiectiv și acceptabil pentru o discuție corectă: costul unui avion fabricat la Brașov, comparativ cu prețul unui avion cumpărat din străinătate. Pe această poziție, precizată, oricui îi va conveni să producă date, ne închipuim: și domnului Grigore Filipescu, dacă le are — și le are inexacte — și fabricii de avioane.

Cunoaștem uzina din Brașov pentru că prietenul nostru cel mai apropiat, un frate al nostru intelectual și sufletesc, îi este director. Cu aceeași dură, categorică și suprem onestă voință de claritate geometrică și de expresie a efortului în sine, cu care a purtat cel mai elocvent regiment în

ultimul război, de unde s-a întors cu panglica violetă a lui Mihai la cheotoare și fără agonisirile altora în geamantane, el conduce și uzina menită să întraripeze în războiul viitor brațele atîrnate ale polemiștilor *Epocii*. Acest ziar și-a tolerat să-și ilustreze pagina întîia a unui număr, cu un dialog petrecut între doi ocnași. Ei își făgăduiau ca, după liberare, să se angajeze directori la fabrica de avioane din Brașov, unde ritmul motoarelor este comandat de bătaia inimei unui mare ofițer, care a realizat în pămînt, în fluvii, în piatră și în frunțarii ceea ce în gîndul lui Niculae Filipescu, întemeietorul *Epocii* și tatăl domnului Grigore Filipescu, era numai un vis. La ce situație absurdă poate ajunge un ziar preocupat cu tenacitate de puterea militară a României! Să acuze nepregătirea în momentul mobilizării și să sugere neîncrederea și îndoiala că pregătirea se face, atunci cînd uneltele și oțelul scapără pe șantier.

Ne-am dus la Brașov, de 10 mai, cu nevoia de a ne împrospăta, întristată la București, o lumină, în contact cu unda veșnic pură și neclătinată a sufletului prietenului nostru — și cu o dorință de deslușire a unei ipoteze. Aflasem din ziare că la recepția de avioane, pregătite să zboare deasupra sărbătorilor Unirii, și chiar în ajunul acestor sărbători, un avion din hangarul Brașovului, unde așteptau să fie livrate patruzeci, fusese găurit și că gaura fusese superficial mascată în vederea unui accident. Oficerul pilot însărcinat să-l încerce trebuia să fie carbonizat în văzduh. Această nefericire a fost înlăturată la timp. Ziarele învinovățeau pe comuniști. Am avut cuvînt să ne îndoim.

Nu numai că practica de război civil a comunismului preferă unui act de sabotaj izolat, de vreme ce poate izbuti, aruncarea în aer sau incendierea unui complex întreg, dar noi urmărisem

de mai demult norii de otravă în circulație deasupra cupolei fabricii din Brașov.

S-a chibzuit discreditarea uzinelor și provocarea neîncrederii piloților militari în avioanele lor. Ne interzicem să adăogăm ceva. Actul de la Brașov pute a crimă și indică în ceață și întuneric o voință calculată de asasinat. Spunem atît — amănuntele sînt revoltătoare: *avionul nu se știe cine l-a stricat și el nu a fost stricat de comuniști.*

La Brașov, am citit scrisoarea domnului Miclescu, publicată în *Epoca* și răspunsul semnat al domnului Grigore Filipescu la scrisoarea domnului Miclescu. Autorul scrisorii nu are desigur cea mai fericită idee, cînd poftește pe ziariști să viziteze fabrica de avioane din Brașov, căci onesta domniei sale invitație dă gust domnului Filipescu să persifleze intenția, cu o facilitate, într-adevăr, comună. O deviație silită a unui gînd, rostit cu cinstea simplicității, nu face parte din marile procedee, probitatea domnului Miclescu putînd să rivalizeze, în afară de necesitatea de senzațional și deformare a presii, cu probitatea domnului Grigore Filipescu, care în primele numere ale *Epocii* noi și-a manifestat hotărîta voință de gazetărie gîndită.

Neinvitați și neziariști, comentatori primitivi, păstrînd un stil și o acurateță verbală căutată, ai fenomenului de sensibilitate, ne-am brodit în casa prietenului nostru din Brașov, cu două zile înaintea invitației domnului Miclescu, care nu ni se adresa nicidecum. Totuși ea înlesnește oportunitatea prezentelor constatări. Bănuim că după o înlănțuire voită și concertată, de peripeții ascunse, care au culminat într-un atentat, destinat să anuleze valoarea industrială a fabricatelor I.A.R. și să ducă la un refuz al statului de a recepționa avioanele din Brașov, Cineva își va deschide foarte bine ochii. E de dorit ca acest cineva să fie și domnul

Grigore Filipescu, înaintea orișicui — și pentru domnia sa este o datorie care nu-i mai dă răgazul să derive tragedia în glumă și linia dreaptă în furci, bifurci și tangente, fără o primejdie gravă pentru reputația domniei sale de politic corect și pentru numele moștenit. Domnul Filipescu să-și ia curajul să consulte arhiva fabricii de avioane din Brașov și să-și ofere onoarea de a cunoaște personalul uzinei — și neinfluențat decît de stupoarea care îl va stăpîni plecînd, să mai continue, dacă este în stare, o campanie, dusă fluierînd, din București și nu din cei mai buni București. Cînd va fi scrutat interiorul labirintic al problemei, domnul Filipescu nu este — credem încă — omul care se fortifică voit într-o eroare. Domnul Filipescu își va descoperi atunci o chemare certă și va participa la stîrpirea moliei care roade, la propriu și la figurat, aripile însuflețirii românești. Acești viermi, zburători și ei, sînt numeroși, însă nu se găsesc în uzinele din Brașov.

P.S. Notăm că nu am fost plătiți ca să scrim articolul de mai sus. Că nu cunoaștem nici pe domnul Miclescu, nici pe domnul Fabre, confratele nostru de literatură. Că nu cunoaștem în nici un punct contactul cu Societatea I.A.R. Că această Societate nu figurează măcar printre abonații noștri. Mai mult, că Societatea I.A.R. căreia i-am trimis primele numere, la apariția *Biletelor de Papagal*, în februarie 1928, ni le-a refuzat.

1929

UN SEMINAR CĂLUGĂRESC

La mînăstirea de veche cultură moldovenească, a Neamțului, stărețită de vrednicul arhimandrit Daniil Ciubotariu, funcționa un seminar pentru călugări și frați, și o tipografie reînființată de acest arhimandrit. Mulțumită sentimentului de invidie, care domină ființa gongoristică, de o șchioapă, a mitropolitului Moldovei, Pimen — un fost preot de mir — și-l face să găsească inițiativele bune ale subalternilor săi, glorioase, Daniil Ciubotariu, scos din stăreție o dată, făcut stareț din nou și scos din stăreție a doua oară, a fost alungat din mînăstire de năravul numitului mitropolit.

Tipografia nu a fost desființată încă, din pricină că e alcătuită din materiale și mașini, care nu pot fi gonite din betonul în care s-au pironit, nici cu meschinăria intrigii, nici cu ciomagul. În ziua cînd mitropolitul le va căpăta cîteva părechi de tălpi, va pleca și tipografia, ca să rămîie Mînăstirea Neamțului cu ciorile și cu bufnițele ei, care supără și întunecă mai puțin cu activitatea lor slava mitropolitului, o cioacă și el, îmbrăcată arhierește. Seminarul a fost cu mai multă înlesnire desființat, atît elevii cît și dascălii avînd picioare proprii și putînd să se deplaseze și să se risipească.

Scandalizați, scandalizați în măsura neputinței lor de-a face mai mult, legați cum sînt cobză, prin legea de autonomie a bisericii, organizată de episcopi exclusiv în vederea sporirilor la nesfîrșit a bunului lor, de următori ai lui Crist și ai aposto-

lilor, care nu se știe că erau mari acționari în toate întreprinderile epocii; dar scandalizați, călugării au cerut reînființarea seminarului desființat, într-o mînăstire din apropierea capitalei. Mînăstirea dorită, a Căldărușanilor, nu a putut fi consacrată seminarului din motivele speciale ale patriarhului, care ca să placă unui pîlc de cucoane bine situate, le-a oferit Căldărușanii pentru chestiunile lor sufletești. Căldărușanii n-au fost dezafectați, dar patriarhul, care împreună duhovnicia mielului cu înțelepciunea șarpelui, crede că se va putea folosi de-o obscuritate de atenție, ca tot să o dăruiască pe neașteptate, cucoanelor dornice de heleștaie cu papură și de crepuscule poetice în trestiile de baltă. Pentru seminar a fost aleasă Mînăstirea Cernica, fiindcă nu are încăpere.

Înființarea unui seminar călugăresc era singurul lucru la care se gîndise mai puțin patriarhul, meditativ, desigur însă în sensul mai ales al unei liste de venituri publicată în *Bilete de Papagal*, acum cîteva zile. Totuși, cedînd presiunilor făcute mai cu seamă de rîvna unui vlădică din anturajul mitropoliei, patriarhul a primit să facă seminarul, cu plăcerea cu care ar fi băut un potir cu ulei de ricin. Preocuparea patriarhului, vădită din dezinteresul foarte leneș ce-l poartă noului seminar și din surîsul de întîmpinare a plîngerilor de întîrziere, este să facă dovada că monahii sînt incapabili să învețe carte, acest lucru rezervat preoților cu preoteasă.

Un prieten al *Biletelor de Papagal*, în vizită la Mînăstirea Cernica, ne informează că seminarul s-a înființat în derîdere, că profesorii vin destul de rar — atîrnă de căldură, de frig, de ploaie, pedagogii acestui învățămînt — și că veniți sau nu, ei n-au cu cine să-și ție cursurile. Seminariștii muncesc la grădina de zarzavat toată ziua și cînd se

întîmplă să vie cîte unul în clasă, murdar de țărînă, el adoarme de oboseală.

Nu reclamăm nimănuia, căci nu e cine să asculte nimic. În biserică durează o pauză de acum zece ani, cu șefi surdo-muți, hipnotizați de unica pasiune de a-și îndopa cuferele și punga. Așteptăm întîi să se sature ca să învețe să citească, dacă auzul le este definitiv compromis.

1929

BANCRUTA ORTODOXIEI

Nu am comentat la timpul lui un comunicat lipsit măcar de autoritatea verbală, adresat presei, în ultima sesiune, de către sinod. Acest parlament în rasă și potcape, întrunit de două ori pe an, conform unui nărav legal, nu se deosibește de o turmă de coarne groase, strînse la păscutul sîngelui Domnului, ivit în floarea garoafelor de cîmp, decît printr-un supliment de mustăți și miros. Sinodul se adună de două ori pe an ca să se joace, la timpul pisicilor, de-a nu se știe ce săptămînă, din care periodic și uniform nu iese nimic.

Comunicatul, lipsit de orice interes și psalmodiat pe ritmul unei Pascalii, care încă nu se știe, a fost ori nu a fost sau are să fie fixată, de Crăciun, a vădit incapacitatea, obișnuită la un grup de maldăre de carne și mătăhale, reduse la funcțiunea tubului digestiv ramificat. Acuzat de toate relele adevărate, nici un membru al sinodului nu s-a găsit, nici astă dată destul de curat ca să refuze semnarea unei chitanțe colective de impecabilitate și să ia în cercetare faptele și indivizii. Fiecare se teme de dosarul, pe care îl păstrează vecinul lui în pupitru și consimțul dovedește că sînt atîtea dosare cîți membri are sfîntul sinod.

În particular, cîțiva episcopi și arhierei, care au mai păstrat neînăbușit de milioane și de păcate un instinct de simetrii și proporții, sînt de perfect acord cu dumneata, că sinodul nu se bucură de nici o autoritate și că prestigiul lui ros pînă la

pielea cojocului, îi dă expresia unei cirezi anemiată de bubele rîii. În mai, cufărul sinodului se deschide ca un coșciug: purulențele put și coșciugul se închide la loc pînă la toamnă, cînd iarăși pute și iarăși se închide. « Reformatorii » teoretici ai bisericii, cu cîrjă și mitră, sînt de acord că totul trebuie de urgență schimbat, că nu mai poate aștepta cadavrul încă multă vreme, pînă la țărînă uscată, și că trebuie tratat cu mîna la nas, însă încă lichid și în stare de mocirle. Unii din ei au schițat, vag și gîngăvind, în cîte un articol de ziar substanța unei intenții guturale și repede s-au oprit. În « ședință », adică în cireadă, toți sînt de aceeași părere, că nu trebuie încercat nimic, că nici vorbă nu poate să fie că biserica suferă de ceva, că sinodiștii ar fi niște personaje ideale, strict necesare, în compunerea lor actuală, României.

De fapt, ridicîndu-se mai sus de nivelul responsabilităților individuale, vinovat nu este nimeni întreg. E un proces de fundamentală descompunere: a sunat ceasul și ascultătorii orelor ce trec și bat, sînt surdo-muți. Cel căruia îi miroase gura, nu se miroase, și cine-i beat nu știe că e beat, după cum prostul nu știe că-i prost. Sinodului i-a mai spus așa ceva și un scriitor din Biblie, cîndva, însemnînd pentru el că în ziua pierzaniei nu se va simți nimic straniu, că membrii lui vor mînca și se vor veseli ca și mai-nainte și că nu vor putea să creadă că sfîrșitul e apropiat. O ușoară scuturătură a clopotniței și sinodul va cădea în pivniță și din pivniță în eternitate, fără să simtă că s-a suprimat dintr-o dată și bugetul și automobilul, și vacile mînăstirilor, și fondul milelor, și Institutul biblic, și dobînzile de la banca « Albina ».

Probele de cîtă incapacitate de credință, de avînt și de rîvnă suferă acest corp ipocrit și ticăloșit al sinodului, se reproduc pe toată întinderea supra-

feței sensibile a terenului episcopal și bisericesc. La discuția în Parlament a concordatului papal, căruia îi opun ca un ideal, steagul de hîrtie tipărită ortodox, ori de cîte ori nu este nici o nevoie, nu au suflat prelații nici un cuvînt. Domnul Nichifor Crainic, specializat în superimponderabile tenuități ortodoxe și care și-a oprit zilnic cititorii de la pieire, în numele ortodoxiei, este deputat. Cine a tăcut mai hermetic ca domnia sa, în singurul moment cînd trebuia să vorbească, dacă era ceva de spus? Noi am arătat de mai multe ori că substratul ortodoxiei constituie un material sau fals, sau falsificat cu precugetare în viața românească, și ne-am văzut insultați de cîteva din varietățile minore scandalizate, ale parazitismului ortodox, subvenționații, bursierii, parveniții și nădăjduitorii de parvenire. Surdo-mutismul care a înconjurat cu sentinele de tăcere concordatul, este o autodemonstrație definitivă a strictei realități. Chestiunea a fost rezervată pentru revistele și rubricile literare, în talmeș-balmeșul pictural, teatral și poetic, unde este nevoie de talent și nu de ortodoxie.

Așa au fugit ortodocșii, care în anterie, care în izmene, cei din sinod de o stabilire de răspunderi și cei din Corpurile legiuitoare de o stabilire de « principii ».

Ar fi elegant ca după faliment, negustorii firmei defuncte să nu ne mai întreție curiozitatea absentă cu considerații asupra frumoaselor proiecte pe care le-ar fi avut, dacă în ceasul bancrutei, nu le lipsea capitalul. Ciorbele încălzite n-au gust nici pentru cîini.

1929

BISERICA ȘI EPISCOPATUL

O confuzie plăcută conducătorilor clerului, și pe care o întreține suprapunerea episcopatului cu biserica, este că amîndouă sînt unul și același lucru. Mutarea confuziei mai sus, a dat la catolici identificarea șefului cu Dumnezeu și a Vaticanului cu împărăția cerească. A trebuit întreaga polemică a Reformei pentru a disocia compoziția mistico-chimică, silită, a organicului cu anorganicul. Știința de cele nevăzute a doctorilor bisericești devenise atît de indiscretă în cuceririle ei, încît un episcop cunoștea pe lîngă felul cum s-a născut lumea, și condițiile speciale care au prezidat la nașterea Sfîntului Spirit dintr-un Tată și un Fiu, subalterni și totuși identici.

Nemulțumiți cu frumusețea simbolelor, parveniții bisericii, le-au cutreierat în lung și-n lat și au ieșit din ele, ca să așeze sentimentul delicat al credinței într-o materialitate celestă brutală, și flămînzi de puteri necontrolate, pentru dobîndirea prestigiilor fără merit în viața de toate zilele, traduse în situații strict financiare, arhiereii, episcopii, mitropoliții, patriarhii, papii au parvenit să lege și să dezlege în eternitate cu mîna lor șubredă libertatea sufletelor, încă de pe pămînt. Sfințirea apei, euharistia, maslul, transmise în calitatea lor de închipuiri și sugestii fericite, au fost luate pe șleau, înțelese cu grosolănie și date ca actele și operațiile însuși ale lui Dumnezeu indefinit. Într-o zi, zece mii de preoți și patruzeci de arhierei pot

multiplica pentru înțelesul abstract miracolul fiecărei taine, grație însuși lucrului teoretic, căpătat cu certificat și altă dată contra finanțe, al harului împărțit oricui poartă un început de barbă, de chică sau de anteriu.

La noi clerul bizantin agresiv a lăsat suvenirea unei mentalități religioase în forma blajină, moștenită de monahul și preotul român. Îndoindu-se și el, ca un burghez gentilom hirotonisit, că face minuni fără să se fi gîndit, clerul românesc al bisericii noastre grecești, trăiește cu bonomia lui caracteristică printre nuntași, botezați și împărtășiți. Pentru că este român și își cunoaște societatea, preotul nostru a renunțat și la esențialul lui instrument de dominație, spovedania, și s-a învoit nu numai să rărească la maximum împărtășania enoriașilor, dar să nu se mai împărtășească nici el, slujind în timpul unui an cîteva excepționale liturghii.

Este în această fereală de a lua zilnic trup și sînge simbolic în gură, mai multă conștiință și mai multă răspundere morală decît în cazul cuminecăturii după regulă, care te constrînge să meriți artificial primirea marelui simbol în sîngele trupului tău.

Preoții noștri vor continua să evadeze cît mai mult din constrîngerile unei vieți care s-a potrivit cu pustietatea anterioară a planetei și cu o inactivitate personală și socială, demnă de marile meditații ale unui Pascal. Ba ei sînt cu toții emancipați, ca și episcopatul dealtfel, în majoritatea lui, de obligațiile rituale și de mentalitatea cu care ele sînt prezintate. Preoția noastră, înainte de o transformare care va semăna cu un sfîrșit, merge spre o formă hotărîtă de protestantism și probabil că episcopatul, devenit abuziv și incomod, va fi desființat atît prin putregaiul ce-i este natural, cît și printr-o scuturare bruscă a preoților. Un congres,

cîndva, preoțesc va decapita într-o ședință episcopatul și îl va deposeda: și puterile spirituale și administrative vor trece în mîinile unui consistoriu, care se va pricepe să guverneze sufletul clerului și interesele lui, cel puțin ca un sinod cu patruzeci de capete ce se bat cap în cap și adorm.

Episcopatul actual, lipsit de rost în vremea lui, a cîștigat o mare pomană, care pe de o parte îl îngîmfă și pe de alta îl va anula prin erorile lui de gingășie și tactică. Autonomizat de un guvern liberal, el se găsește în criză de putere, nemai-ajungîndu-i marginile eparhiilor și dorind să se umfle în fruntariile țării și să guverneze, pe lîngă cler, lumea civilă, încă indiferentă, care se va simți agasată de niște noi stăpîni propuși spinării ei și va reacționa de acord cu clerul zis inferior, adică întregul cler.

Episcopatul încearcă marea cu degetul, înființînd prin interpuși, așteptătorii noilor pomeni, cărora s-au consacrat sufletește, un partid politic și un ziar. Dacă minunatul instinct de conservare al organismelor parazitare nu-l va determina să se răzgîndească, întoarcerea căznită a vremilor înapoi le va fi, cu începere de la primele gesturi donchișotești în fustă, funeste — și *Monitorul Oficial* va conserva peste douăzeci de ani amintirea unei aristocrații a clerului, care nu a știut să facă nimic și care, în ziua cînd a nimerit-o greșit, a murit.

1 iulie 1929

ÎNGERUL A STRIGAT

Sfînta patriarhie are memoria lucrurilor rele. Nici pînă azi marea instituție nu a uitat două articole ale lui Cocò. Într-unul fusese vorba de veniturile eminenței sale Î.P.S. patriarh, venituri ale buzunarului discret, cunoscute de foarte puțini, care nu pot fi eliminați cu totul din cancelaria intimă a stăpînului. Celălalt a tratat despre niște vin, pe care nu a dorit stăpînul să-l mai dea spre consumație vizitatorilor duhovnicești, veniți în văhod pascal.

Patriarhia a ținut cu orice preț să afle pe denunțători, adică pe trădători, pe aceia care plătiți cu șapte lei pe zi își permit să bage de seamă că E.S.I.P.S. încasează surîzînd pentru Domnul nostru Iisus Hristos o putină cu aur pe an. S-a făcut gardă în jurul personalului patriarhiei, preoții, diaconii, paracliserii au fost supravegheați de aproape și au fost bănuiți și arhiereii, pe care, rămîie vorba între noi, lista de venituri i-a amuzat ca un film. Este un arhiereu în special, foarte inteligent și foarte fin, care știe mult mai multe lucruri decît toți papagalii rămași sufletește, din vremurile mitropolitului Calinic în parcul mitropoliei, și cunoaște o succesiune de liste documentare. Păcat că situația îl împiedică de la publicitate și că prietenul nostru Cocò nu s-a putut introduce niciodată în hîrtiile prea sfinției sale, din care ar fi putut să scoată o sumedenie de bilete gustoase pentru desfătarea, după desert, a cititorilor lui.

Cineva, cineva cu sensul plural, a fost de părere, după publicarea celor două articole, inspirate din fapte absolut autentice și confirmate, ca prietenul Cocò să fie dat în judecată. Apariția la bară a celei mai înalte instanțe bisericești în luptă cu un papagal, făgăduia să fie interesantă, măcar prin disputa culorilor care îmbracă părțile în judecată. Sau, tot Cineva fusese de părere să se dezmintă lista ca fiind opera unui ticălos de sectant. Instanța nu a fost de nici una din aceste două păreri și a preferat să facă oarecare cheltuială din totalul veniturilor, ca să descopere, va să zică, pe vînzători.

Pînă azi anchetele n-au dat nici un rezultat. Nimeni nu a fost găsit atît de scelerat încît să informeze pe Cocò despre rentabilitatea în lei depreciați, de care suferă, împotriva voinții ei, personalitatea delicată a înaltei fețe bisericești. Au fost oamenii luați cînd mai gros, cînd mai subțire, oblic și în diagonală, indirect și de-a dreptul. Geaba! Nici unul nu știe nimic și toți aflaseră realitatea din lista lui Cocò. Suspiciunea s-a orientat chiar către persoana foarte disciplinată și incapabilă de a produce vreo neplăcere superiorilor săi, printre care i se pregătește un scaun de frunte, a părintelui arhimandrit Cordun. Prea cuviosia sa se plînge și ținem să afirmăm că nici în clin, nici în mînecă nu are Cocò cu acest preot al patriarhiei.

Din toate reiese un lucru, că patriarhia nu mai crede nici în inspirațiile de Sus, nici în îngeri, nici în Sfîntul Duh, care în formă de columbă, a venit întodeauna și a vestit la timp, vlădicilor din vremile bisericii martire, evenimentele cerești și pămîntești. Patriarhia nu mai crede nici în har, în harul pe care îl administrează.

Totuși trebuie să rugăm patriarhia să lase liniștit personalul cancelariei și al catedralei. Nici un om a cărui inimă bate din pricina unui sînge păcătoșit de Adam și răscumpărat de Iisus, nu a

vorbit cu noi despre vinurile din beciuri și despre milioanele din lada de fier. Nici un grai care suflă, nici un trup, nici o scrisoare anonimă sau iscălită n-au luat atingere cu noi. Articolele apărute subt sigiliul lui Cocò, au venit din Sfintele Sfintelor direct, din Tărie, din nevăzut — pe cînd citeam într-o seară Sfînta Evanghelie de la Ioan. A scăpărat o lumină, s-a despicat plafonul care s-a și refăcut la loc, pentru ca proprietarul să nu ne ceară daune și reparațiuni, și ne-a căzut pe masă, lîngă călimări, un glomotoc de hîrtie cum rar se mai fabrică azi, de felul paginilor albăstrui ale tipăriturilor străbune de la Mînăstirea Neamțu. Am auzit un cor de îngeri depărtîndu-se și, desfăcînd glomotocul, aflat-am cele ce am copiat.

Cine nu crede, nu mai poate crede în nimic.

1929

UN CORB ALB: *Episcopul Roman Ciorogariu*

Închipuiți-vă că e adevărat. În sinodul nostru, așa cum îl cunoașteți și între episcopii noștri, aceia pe care îi știți, se găsește un prelat venerabil și simplificator, prea sfințitul Roman al eparhiei Oradea Mare, care, pe tăcute și discret, a luat o inițiativă anacronică și interesantă. Bătrînul monah, purtător de mitră, cîrjă și engolpion, zidește... o mînăstire.

O deosebire întîi fundamentală între actul de voievod, de boier și de cărturar al episcopului Oradei și toți colegii săi din sinod: pe cînd toți ceilalți distrug mînăstirile și fac din călugări argați personali, prea sfințitul Roman, care nu are nici o mînăstire pe întinsul principatului său duhovnicesc, clădește una, din pămînt din iarbă verde.

Ne-am permis adeseori să notăm că biserica noastră este călugărească, înainte de-a fi ortodoxă; că aportul românesc la biserică a fost mînăstirea, singura treaptă și organizație spirituală, unde s-au găsit locuri pentru săraci, adică pentru români. Că biserica noastră și-a pierdut menirea, sufletul și justificarea, de la o lege care a laicizat biserica, întorcînd la conducerea ei, ținută în trecut de călugări și mînăstiri, elementul demoralizator al preoților răi, trecuți printr-o simplă operație de registru, în episcopatul călugăresc. Antagonismul dintre educația delicată a sentimentelor în mînăstire și «drepturile» episcopilor, ridicați

pe scaun fără ascultarea monastică, s-a ivit numai decît. Toți preoții de mir răi — avem un exemplu minunat în persoana episcopului de Buzău — au dat năvală în episcopat și toți călugării buni au devenit sau vătafii, sau feciorii în casă, sau batjocura noilor stăpîni parveniți.

După vreo treizeci și cinci de ani de funcționare a noii legi, avem pe de o parte, un sinod lipsit de orice prestigiu însă bogat și foarte cotat în agentura electorală, și pe de alta un mare număr de cimitire și ruine: vechile mînăstiri — și între aceste două realități preoțimea utilă, clerul secular, rezistent numai prin marele număr al preoților ce-l compun, deopotrivă de depărtată și de călugăria, mistică și idealistă, și de sinodul surd la noile sensibilități ale unei mase de oameni numărînd înteligențe remarcabile și personalități autentice.

Preoții, într-o formă sau alta, vor ști să iasă din autoritatea episcopală, suprapusă clerului, fără să aibă nimic comun nici cu călugăria, din care nu se trage, nici cu clerul secular, pe care l-a abandonat, în nevoile evoluțiilor lui pur materiale.

Ne-am permis, să mai notăm că singura justificare a bisericii noastre este călugăria, la care biserica, dacă vrea să rămînă, trebuie să se întoarcă. De cînd făceam asemenea notațiuni, sînt numai vreo șase ani: în acești șase ani, mînăstirile s-au descompus și mai mult și mulți din puținii pedagogi de călugărie au murit. Începătorii unei vieți monastice peste douăzeci de ani vor fi dispărut cu desăvîrșire de pe teritoriul României și singur Sfîntul Munte, înstrăinat în mările din Sud, ar mai putea da cîțiva stareți și arhimandriți.

Prea sfințitul episcop Roman vrea neapărat să închidă ochii în zidurile unei mînăstiri zidite cu osîrdia sa. Locul ales este la izvorul, din Bihor, zis *Izbuc* din pricina izbucnirilor continui a undei lui,

care, alternativ, izvorăşte şi se ascunde. Pentru viitoarea mînăstire, episcopul de Oradea a cerşit şi a căpătat un teren de o sută cincizeci de pogoane de pămînt — şi după cîte am înţeles şi-a găsit şi starețul întrutotul curat şi dumnezeiesc care să ducă zidirea pînă la cruce şi pînă la Cel de Sus.

Mînăstirea Izbucului va fi, prin înzestrările spirituale, materiale şi legale, cu care va întări-o neîndoios vlădica Roman Ciorogariu, o chinovie model, sustrasă influenţelor devastatoare ale sinodului şi e de dorit să devie lăcaşul de meditaţie şi de activităţi sufleteşti şi culturale aristocratice, al tinerilor intelectuali cu înclinări către tăcere, gîndire şi închipuire.

Cocò, care nu ia în serios ipocrizia episcopilor de rînd şi ortodoxia cu căpătuieli a paracliserilor seminarişti, pune o metanie sfiioasă Corbului Alb.

1929

CE BINE ESTE SĂ FII CE ȘTIU EU...

Ce bine este să fii ce știu eu, dragă Cocò! Ce bine e să fii, ca să scurtăm vorba, patriarh!

Știi tu ce-i un patriarh, nenorocitule? Te-ai gîndit vreodată și ai numărat cele patruzeci și două de merite și cincizeci și trei de valori pe care trebuie să le cuprindă cineva ca să devie patriarh? Între patriarh și rangurile mai mici ale ierarhiei sfinte sînt enorme deosebiri, ca între orgă, flașnetă, armonică și muzică de gură. Dacă diaconul are asemănare cu un cocoș de tablă presată, cu o singură limbă la spate, de la Moși; dacă preotul ar putea să fie bășica de automobil cu două voci; dacă arhiereul e o scîrțîietoare, episcopul un drîng și mitropolitul o tobă, apoi, de bună seamă, că un patriarh trebuie să fie ca un pian cu patruzeci și nouă de clape albe. Fiind muzicanți, ne tragem comparațiile din uneltele sunătoare.

Dar am putea să fim proprietari de cai de curse și să asemănăm, de pildă, lumea cu o herghelie, stabilind ierarhia de la căluței și catîri, la armăsar. Ce bine e să fii armăsar, Cocò! adică mai tare ca toți caii — și ce bine e să fii și patriarh! Fericită mama care a fost distinsă cu un patriarh! Totul la ea miroase a smirnă și totul scoate aburi ca de tămîie! Și fericit bărbatul carele a pus în brazdele aceleia răsaduri de patriarhi. Acela este ca pomul sădit lîngă curgerea apelor, care poamele și le dă la timp și a căruia frunză nu vestejește.

Cînd pronia cerească alege, încă din sămînță, pe cel ce va să fie patriarh, drumurile acestuia se netezesc și se îmbracă, potecile lui se fac scări și coridoare, strachina lui sună ca porțelanul, lingura de lemn i se schimbă în aur și argint, cioarecul lui devine mătase, slana lui maioneză, cîrnații lui se umple cu *paté de foie gras*. Apă, mă înțelegi, de Colonia, udă barba lui și vintrele lui nu se mai golesc pe lîngă uluci, dar în gropi de faianță. Uite-l nu e: tragi de un lanț și nu se mai vede nimic.

Ce bine e să fii patriarh și să se nimerească ici un protopop, dincolo un protopop, unul zbanghiu în Ilfov, unul pe la Cîmpulung, un Proca ici, un Bărbulescu colea, zbanghiu și el, aleșii Domnului, după tiparul chiorîș. Nevastă, nevastă, de ce nu te lași preoteasă, ca să capeți decorația Sfîntului Mormînt? Știi, asta vine bine deasupra ugerilor tale, care au legături serioase cu Ierusalimul; căci ce-i cîte o preoteasă decît o fecioară, rămasă și după aceea tot fecioară?

Dacă ești patriarh capeți mulțumită sforțărilor sfinte ale protopopului o vilă undeva, pe care o vei vinde, punînd banii la bancă, știi colo, în Ardeal. Și dacă ești patriarh, aperi cu vigoare pe protopopul darnic cu avutul creștinității muscelene și nu-l lași să fie dat afară, cu oricîte dovezi, nici de Mihalache nici de alți miniștri și fruntași țărăniști din județ. Ce nu poți face, măi Cocò, dacă ești patriarh!

Lăsați-vă, oameni buni, de meșteșugurile voastre și faceți-vă, cel puțin rectori, însă mai bine patriarhi. Două categorii de oameni mari nu bolesc de criză și nu știu de scumpete: rectorii și patriarhii. La ei, dacă nu curge, pică, și zece milioane pentru un palat și un milion pentru tinicheaua de pe casă, cînd fondurile milelor, cînd excursiile de studiu, cînd datoriile culturale. Dacă ești

rector, totuși e mai greu, căci pe lîngă că iei, mai și dai, cîte unui apostol mai mic, Pavel sau Surul, cîte un fond de băi culturale, de cîte două sute cincizeci de mii de lei de la un minister. Dar dacă ești patriarh nu dai nimic, ci tot iei și, cu ajutorul Domnului, nu te mai saturi. . .

Ouăle tale, Cocò, am să le învelesc în foiță și o să le dau să le clocească un patriarh, ca să-și schimbe măcar plozii tăi meseria.

1929

DESCOPERIRI CARE VOR PRODUCE MILIOANE

Descoperitorul acului de siguranță și inventatorul tirbușonului, binefăcători ai omenirei, n-au fost onorați cu statui, dar au cîștigat milioane. Sînt oameni care preferă bani admirației și nu sînt cei mai răi dintre oameni. Pentru astfel de oameni are o valoare deosebită lista pe care a alcătuit-o Roger Babson, un statistician al industriei americane, cuprinzînd descoperirile ce se vor face în viitorii douăzeci și cinci de ani și care vor produce inventatorilor milioane — milioane de dolari.

Lista lui Babson cuprinde douăzeci de puncte, precum urmează:

Un automobil care să meargă nu numai înainte și înapoi, ci și lateral. Cilindrii unui astfel de automobil vor fi așezați, probabil, circular, iar țeava de respirație se va descărca deasupra coperișului. Automobilul care va putea merge lateral, va rezolva problema aproape insolubilă în marile orașe americane, a garajului și circulației sigure.

Un motor « Diesel » pentru automobil, care să se alimenteze cu petrol brut, deci cu o economie imensă, provocînd în același timp o creștere a vînzării automobilelor.

O mînuire practică și sigură, poate după același principiu al cercului, care să îngăduie aeroplanului să se ridice drept în sus de pe teren, de pe coperișul caselor sau de pe platforma vaporului, economisind astfel un spațiu azi absolut necesar și ușurînd adaptarea aeroplanului la viața socială.

O lampă, ale cărei raze să străbată ceața cea mai deasă, descoperire de care au nevoie atît vapoarele cît și aeroplanele. Atîta vreme cît nu vom avea o astfel de lampă, călătoriile cu avionul, în special, vor rămîne extrem de periculoase.

Aeroplane pentru copii. Babson profetizează că în scurtă vreme vor fi aeroplane pentru copii, în număr superior bicicletelor și copiii vor putea zbura prin curte cu aceeași siguranță cu care se joacă în nisip.

Noi izvoare de energie: ele vor fi captate din razele solare, din fluxul mărilor, din căldura interioară a pămîntului. Sînt singurele rezerve de energie care au mai rămas neexploatate.

Captarea undelor scurte cu ajutorul unor aparate electrice potrivite scopului.

Orașe fără foc, adică orașe fără sobe, fără vetre, fără cazane. Cei care vor izbuti să canalizeze căldura din mine în locuințele oamenilor, vor deveni cu siguranță milionari.

Lumină rece. Se va economisi 95% din curentul electric necesar aducerii unui filament în stare de incandescență.

Răcitor central, după modelul încălzirii și luminatului central.

Ceasornice electrice, Babson crede că va fi deajuns să învîrtești un robinet, ca la lumină sau la apă, ca să te alimentezi cu timp.

Scaune automate, care să preumble clienții prin uriașul labirint al magazinelor zise « universale ».

Cărți vorbitoare, adică file de cărți care vor fi vîrîte într-o mașină, fiind rostite automat și economisind deci osteneala lecturei.

Hîrtie din iarbă în locul hîrtiei din lemn. În situația de azi pădurile sînt amenințate să dispară foarte curînd. Copacul, pentru a fi bun de transformat în hîrtie, are nevoie de cincizeci, de o sută de ani. Iarba crește de cîteva ori pe an.

Pile cu îngrăşăminte agricolă care să dea putinţă plugarului să-şi hrănească plantele direct, cu substanţa chimică necesară.

Sticlă elastică şi de o soliditate de oţel.

Hrană sintetică. Babson crede că va fi descoperită foarte curînd. Azi se poate obţine lapte, smîntînă, unt şi brînză din resturi de petrol rafinat. Există deasemenea plante sintetice care întrec în vitamine hrănitoare plantele naturale. Ouăle se pot obţine şi ele, din iarbă. Cercetările trebuiesc continuate pe această cale.

Mahon din lemn ordinar, injectat cu anumite culori şi substanţe chimice.

...Şi nu e greu de observat că lista lui Roger Babson, deşi pare fantastică, e bazată pe realităţi imediate.

Va fi însă nevoie numai de douăzeci şi cinci de ani pentru descoperirile de mai sus?

1929

PRIN EPISCOPIA BUZEULUI

Trecînd în munții Buzeului, ne-am întîlnit la un han cu un călugăr bătrîn, care ducea merinde la schit pe o spinare de asin. L-am poftit la masa noastră, lîngă care își pusese dăsagii să se odihnească și ne-am cunoscut. Din vorbă-n vorbă ajunserăm la eparhie și la episcopie. Fixîndu-ne cu ochii lui senini de locuitor al stîncilor vulturești, moșneagul ne-a întrebat:

— Dumneata ești acel om blagoslovit care a luat apărarea fratelui nostru Atanasie Popescu, starețul mînăstirii Dălhăuți, împotriva episcopului Ghenadie, tăbărît cu toți dracii lui în capul și în spinarea bietului arhimandrit?

— Din mila Domnului, da, dragă părinte. Ne-a învrednicit Dumnezeu să putem scăpa, cu ajutorul cîtorva episcopi rămași mai buni, pe stareț din mîinile episcopului. Azi, arhimandritul a fost chemat la o cinste mare și biserica nu s-a lipsit de un preot curat cu gîndul și cu fapta, chemat să-i folosească mult mai mult decît niște arhierei și episcopi fără tragere de inimă pentru cele sufletești. Dar ce-ți mai face episcopul, cinstite părinte? Tot așa se poartă cu ascultătorii lui, ori s-a mai îndreptat? Ar face bine să se îndrepteze, căci viața nu e de o mie de ani și răspunderea unui arhiereu e mare...

— De! știu și eu ce să-ți mai spui? zise bătrînul cenobit. Nici azi nu e mai bun decît pe timpuri, dar nici atunci nu a fost atît de rău, pe cît s-a

povestit. Frăția ta l-ai judecat pe drept, parcă ai fi trăit cu el laolaltă. Nu-i așa de rău, pe cît e de dus de pe lumea asta. Nu se pricepe, nu știe cum să înceapă niciodată, o începe prost și o duce cum a început-o, din încăpățînare. Dar începutul nu-i mai niciodată al lui. Crede tot ce i se spune și numai nebunii i se spun — și o ia nebunește... Ai auzit că de 10 mai s-a răstit la rabinii din Buzeu, pe tribuna oficială, unde i-a găsit stînd lîngă colivă și cruce. Sosiți înaintea lui și lipsiți de tactul de-a aștepta și sosirea episcopului, ei s-au așezat în altarul improvizat. Știi de ce s-a zborșit la rabini? Pentru că se certase întîi cu director seminarului, numit de curînd, de țărăniști. L-a găsit pe acest preot, deghizat într-un costum de fantezie și cu pălărie, ce nu se cuvine să fie purtată de un preot. Gîlceavă. Intervenirea prefectului țărănist. Scena cu rabinii. Episcopul e un zăpăcit și un impulsiv — și un nărăvaș. O ia razna pentru te miri ce — și o ține razna.

Ai scris că el urăște pe călugări. E adevărat că mai toți episcopii urăsc pe călugări. Dar știi de ce al nostru ne urăște pe noi? Pentru că nu ne cunoaște. Legătura lui cu mînăstirile o face părintele Grigore Popescu, revizor eparhial. Episcopul nostru a pus între mînăstiri și el pe acest mahalagiu și purtător de ploscă. El înmulțește intrigile, calomnia, face spumă din vorbă, își umple activitatea cu clăbuc. Indiscret, colportează reclamațiile din mînăstiri la alte mînăstiri, cutreieră eparhia, atîță, amenință, făgăduiește, și în activitatea lui trivială se amestecă și preoteasa, nevasta lui, ca un agent oficial de gîlceavă. Episcopul Ghenadie stă subt influența acestui revizor parazitar. Îl îndeamnă rău, face rău. L-ar îndemna la bine, episcopul n-ar face rău. Asta e firea lui.

Dacă între mînăstiri și episcopie ar funcționa inspectorul îndătinat, exarhul, lucrurile s-ar înfă-

ţişa într-altfel; episcopul nostru ar putea să cunoască mai bine pe călugări şi să-i folosească, să-i înveţe carte, să-i orînduiască. Avem şi noi în eparhie un exarh, pe fratele Iosif Saveluc, care însă nu se mişcă din mînăstirea de călugăriţe, unde e dohovnic şi pe care nu-l îmboldeşte episcopul să se deştepenească.

— Ştii ceva de mînăstirea din Dălhăuţi, unde a stăreţit vrednicul arhimandrit Atanasie Popescu? Ce mai e pe acolo? Cum o duc fraţii din partea locului? A primit pînă în cele din urmă ieromonahul Dionisie Popescu, să rămîie stareţ?

— Da, bietul călugăr a fost pus cu sila stareţ şi nici lui nu-i merge sufleteşte prea bine. Cînd făcea parte din obştea Mînăstirii Ciolanu, omul era mulţumit cu ce făcea. Era şi acolo stareţ, însă stareţ peste albine: avea o sută de stupi. Să crezi, domnule, că mai bine se guvernează o sută de ştubeie decît zece oameni, mai ales la călugărie. Mînăstirea Dălhăuţi suferă ca de poverile din nori ale unui blestem. Văd că iei însemnări după cele ce-ţi povestesc. Dacă se întîmplă să scrii ceva — eu te-aş ruga să nu scrii nimic — fă rugăminte să se gîndească de cîte două ori episcopul, înainte de-a porni; să puie botniţă revizorului eparhial sau să aşeze în locul trebilor lui mînăstireşti un călugăr — şi să nu repete cu ieromonahul Dionisie, stareţul, păcatul pe care era să-l facă, nedreptăţind şi impilînd pe stareţul Atanasie arhimandritul.

Cînd îi vorbeşti duhovniceşte, episcopul nostru ascultă, dragă domnule, şi dumneata care i-ai vorbit urît poţi să-i vorbeşti şi frumos, că totuna ţie, dacă dintr-un fel sau altul de-a vorbi iese ceva bun şi frumos pentru toţi. A venit vremea să cîştigăm pe episcop de partea mînăstirilor — şi

odată ce-l vom cîştiga, vom face împreună, ceea ce dumneata ai numit « trezire din trîndăvie » şi « cultură ».

— Să dea Dumnezeu! cuvioase.

1929

PARAZITUL MĂTUȘII

Nefericit radiofonist în vecinătatea căruia locuiește o cochetă bătrînă, hotărîtă să răstoarne vremea și să apară la vîrsta de șaizeci de ani, cu o sprinteneală de fată mare. Industria obiectelor de primă necesitate i-a pus la îndemînă un aparat cu învîrteală electrică, destinat să-i netezească zbîrcitura ochiului și a gurii și respectabila talpa gîștii din coada pleoapelor către tîmple. În limbaj cosmetic însăși apelațiunea vulgară de zbîrcitură a evoluat, și cucoanele, sensibile la vocabular, numesc zbîrciturile ride. Cînd te doare stomacul pe franțuzește parcă te doare mai puțin — și pe englezește parcă ți-a și trecut. Fenomenul e constant în toate manifestările vieții. O doamnă care refuză brînza, consumă exclusiv *fromage*, și înlocuiește todeauna varza mocofanului cu *chou*. Ce frumos!

Înainte ca electricitatea să se fi amestecat în toate, reducerea ridelor, cum se cheamă cu stil întinderea zbîrciturilor, se făcea cu degetul scos din unsoare parfumată. Trei, patru ore mătușa unui nepot de cincizeci de ani, freca stăruitor o porțiune a obrazului, dînd îndărăt ceea ce natura dăduse înainte — și învelită în cataplasme emoliente, strivite subt botnițe de cauciuc, doamnele înhămate la diversele curele de înfrumusețare, dormeau ca niște geamantane, cu impresia că se vor scula, la cafeaua cu lapte, mai tinere decît s-au culcat. Singură pofta de mîncare nu participa la întine-

rire, mai cu seamă cînd grațioasa trebuia să-și scoată și gura din paharul cu apă, în care își așezase rînjetul de cu seară.

Cremele, untùrile (cu accentul pe al doilea u), ùnturile (cu accentul pe primul u), vaselinele, glicerinele, glicerolatele, amidonul, bismutul, sulimanul, au cîștigat un tovarăș activ în ființa aparatului de masaj, montat ca un tăvălug minuscul cu o mișcare de mare viteză. Curentul care face în băsica de sticlă lumină, înfrăgezește mutra vecinei. Brusc, în mijlocul unei viori care tocmai rostea ceva din Beethoven, intră aparatul vecinii de la etaj sau de alături, ca o sfîrlează. Din toți paraziții care se prezintă cu un zgomot de brice, de foarfeci, de tocile și de topoare, parazitul înfrumusețării e cel mai infect, pentru că ai și senzația că miroase a babă cochetă. Adeseori, anume muzică națională interpretată la radio de simpaticii lăutari, ți-au sugerat impresii olfactive de mustărie și de mititei la grătar. Pe lîngă parazitul mătușii, mirosul evocat de țambalagii, constituie o poezie și un « *Coeur de Jeanette* »...

Cîtă vreme se întinerește vecina, orice muzică e zadarnică și mașina ei de zbîrcituri domină Europa, în toate posturile de emisiune, urlînd ca o fabrică de măgari. Vizita nocturnă a mătușii pe calea electrică, scoate auditorii din fire, necăjiți că aparatul lor nu posedă încă dispozitivul de a transmite înjurătura la distanță. Gura birjarului e suavă, comparativ cu ocara însutit spurcată a radiofonistului, deranjat de zbîrnîitul cosmeticului electric. Toate vorbele care indică un final dezgustător, cu începutul moral, devin active formidabil și cu gura căscată în lămpile de recepție, familia întreagă și invitații, varsă injuriile incompatibile cu unda, cu Branly și cu Marconi. E singura formă de răzbunare, afară de cazul cînd mătușa din vecini, cu ochii de hipopotam, e

cunoscută femeilor din familie, care cunosc și alte procedee.

Totuși, răzbunarea cea cumplită e tot a electri-citații și a inoportunului aparat de întinerire. Mătușa obține, după ce a turburat de cîteva sute de ori vioara, orga, ghitara și orchestra — numai conferința suportă o intovărășire cu parazitul mătușii — o tristă figură de cadavru vesel, rajeunit la Institutul medico-legal. Masajul complectat cu parafinele injectate în cutele pleoapelor de jos și ale buzei, cu fine retușe de creioane grase, dă o adolescență iluzorie și rezultatul sacrificiului complex al întineririi este o strămutare a mătușii într-altă mătușă, mai blondă sau mai brună, și în portretul ei după fixarea coșciugului de capac. La zece zile după operație, eziți să saluți, cu o senzație de răcoare postumă în punctul cefii. Mătușa e transformată și are și iluzia că poate fi iubită. Piciorul varicos, încălțat într-un ciorap de cauciuc textil, bîjbîie cu un pantof elegant; șoldul arestat într-un corset care încurajează cocoașa spinării să caute linia, e dus pe sus, în leșinul energiilor anatomiei și silit să nu se dărîme. Numai ochiul amoros sticlește tinerește, pe cînd pielea veche luată de pe tot obrazul și mutată dedesubtul bărbiei, se prezintă ca o gușe cu ou, în masca funebră a unei funte de pălărie, legată la înghițitoare.

Pentru stîrpirea parazitului mătușii, postul emițător ar trebui să consimtă jertfa conexării unui Institut de reparații anatomice, cu microfonul, desființînd parazitul mătușii la domiciliu. În orele de răgaz ale programului strengăriței de vîrsta lui Vasile Lupu, vor putea să se răsfețe în valurile undelor electrice, rezervîndu-și serile muzicii neturburate. Unde mai punem că o centralizare a mijloacelor de întinerire poate să provoace o activitate de refacere și a organelor

ascunse în pielea capului capiloasă. Lungirea unei inteligențe prin tracțiune electrică, scurtarea unei limbi, dezvoltarea talentoasă a personalității nu pot face decît bine audițiilor radiofonice și programul săptămînal n-ar avea decît de cîștigat...

1930.

OILE PATRIARHALE

Sfîntul sinod, parlamentul bisericesc, a dat pe brînci muncind la renaşterea sentimentului religios şi a încheiat sesiunea cu o netăgăduită operă creatoare.

A hotărît ca preoţii să nu-şi modifice costumul, prin adăogiri de buzunare, reversuri şi gaică, basmaua cu ouă trebuind purtată pe dedesubtul giubelei, prin buzunarul fals, în care se introduce mîna preotului întors de la piaţă.

Nu se vor mai primi coroane în biserici, pentru că au ars cele de la Costeşti — şi se va înfiinţa un timbru creştin lipit pe cărţile de învăţături derivate din Iisus, pentru o casă de pensii.

Mai doriţi ceva? A, da. Preotul Davidescu a fost alungat din preoţie, pentru că s-a recăsătorit, adevărata doctrină impunînd preoţilor văduvi o amantă cu copii nelegitimi sau o călăreaţă de circ, vizitată la hotel. Şi s-au luat măsuri în ceea ce priveşte averile, să treacă la biserică.

De la patriarhat încoace, în jurul altarului se aude, necurmat, şoapta şi sunetul crescendo al leilor devalutaţi.

De cînd nu mai e una a treia dintr-un rege, Înaltul patriarh face operă socială şi literatură morală, care nu-l costă un ban. Uite-l, paternel şi răpit cu al său cuget la copii:

« A trecut iarna », zice înalt prea sfinţia sa. Păcală i-ar putea răspunde: « Într-adevăr », deoa-

rece constatarea trecerii se face în iunie. Şi urmează: « Chiar şi cînd (foarte bine) e mai domoală, ca cea *(pardon)* din urmă, ea îşi are vînturile şi viscolele ei ». Cu toate că a trecut, să nu vă culcaţi pe urechea asta, căci vara nu e decît o formă nouă a iernii, ceea ce însemnează că iarna nu a trecut. « Cari ne înghemuiesc în jurul căminului încălzit şi ne ţin zăvorîţi cu zilele şi săptămînile, în odăile strîmte şi întunecoase ». A se vedea spre convingere nenorocitul bordei, construit de curînd pe Dealul Mitropoliei.

Poetic: « De aceea cînd primele raze de soare primăvăratic şi de căldură ale zilelor mărite bat în ferești, deschidem larg ferestile, ca să intre premeneala aerului proaspăt şi plăcut. Şi în măsura, ce reînvie firea din afară la nouă viaţă, ce înverzesc codrii şi înfloresc cîmpiile — ne cuprinde o altă dispoziţie sufletească ». Adică, pe radical.

« Totul ne îndeamnă mai ales pe cei din înghesuiala oraşelor (patruzeci şi cinci camere la patriarhie) cu locuinţele îngrămădite şi ogrăzile înguste, să ieşim la larg; să plecăm la ţară, la munte, la mare etc. » Acest etc. trebuie gustat din punctul de vedere literar.

Pe urmă, vine drama: Staţi pe loc, nu vă mai duceţi. Căci cădeţi în rîpă şi în apă şi vă înecaţi. De ce? Pentru că: « Tinerii au uitat ori au întrelăsat a asculta de poveţele date ».

Această operă literară pe luna iunie a fost plătită cu o sută cincizeci de mii de lei. Dar ce face domnul Sărăţeanu?

Un călugăr indiscret, din anturajul fostului regent bisericesc, ne-a procurat planul noilor binefaceri ale patriarhului, în proporţie cu suplimentul de o sută cincizeci de mii de lei salariu parlamentar. Reproducem textual.

« Cu treizeci la sută, capitalul de un milion opt sute de mii de lei anual sporește la două milioane trei sute patruzeci de mii lei, a cîte patruzeci și cinci mii de lei lunar. În zece ani, douăzeci și trei milioane patru sute de mii de lei ».

Rîndurile precedente sînt șterse în manuscris, după ce s-a încercat succesiv dobînzi de patruzeci și cinci, cincizeci și opt, șaptezeci și trei și optzeci și doi. Șterse de asemenea și cuvintele: « Nici nu-mi vine să sper ».

Tot șterse și următoarele autopropuneri:

« O bancă la Timișoara, unde însă m-am mai fript.

O moară la Buzău, sistematică.

A se cumpăra oi. Păscutul în grădina patriarhiei și tăiatul oilor în dosul paraclisului. Pieile se vor usca pe zăbrele și vor fi vîndute în piață. A se prezenta cumpărătorul personal.

Nu, mai bine închiriez grădina din deal, ca pe cea din vale ».

Urmează un suflu de generozitate:

« Voi face o bibliotecă pentru călugări și o școală de călugări, alegînd din toate mînăstirile pe cei mai deștepți ». Dar imediat dedesubt: « Dă-i în... » Ne sfiim să mai reproducem și două litere, ca să nu fim acuzați la Universitate (cursul de istorie), unde cuvintele se rostesc neprescurtate și fără să fie scrise, de pornografie. Și repetat, tot dedesubt: « Pe călugări îi bag în... « (A se reciti scrupulul de mai sus.)

« Am să fac altceva, continuă manuscrisul, un spital, ca să spăl rănile bolnavilor cu mîinile mele și să dau leacuri cu lingura mea, ca sfîntul Pantelimon ».

Dedesubt: « Prostii! care nu se mai fac. Puneți-vă poftă-n cui ».

Dedesubt: « Să ne mai gîndim. În nici un caz nu se va refuza, cum au pretins cîțiva căpiați. Ne facem de rîs ».

1930

O CRONICĂ A MODEI

Cronica modei ar fi incompletă și unilaterală dacă ne-am mărgini la speciile ei critice și am neglija, de putem spune așa, energia ei constructivă. Ce pare mai efemer și mai provizoriu într-adevăr, ca acele clădiri de mătase și dantelă, care încep cu fiecare rînd de fluturi și de flori și se ispră-vesc odată cu ele! Și totuși este ceva mai durabil și mai veșnic decît o găteală, destinată să împodobească un zîmbet și să-l facă seducător? În materie de modă, nu trebuiește niciodată învinovățită femeia, căci ea urmează normele naturii. Timp de un an, această fecioară, care-i natura, neîncetat vioaie și reîntinerită, își schimbă de cîteva ori costumul în general și de mii de ori amănuntele costumelor ei. Abia învestmîntată și pe jumătate nudă în luna întîia a primăverii, sfioasă și înfrigurată în surîsul ei limpede, ea pune vălurile proaspete ale salcîmilor și horbota ușor trandafirie și albă a zarzărilor și a cireșilor, și pretutindeni printre aceste zdrențe divine de frumusețe, se strecoară sînul ei fraged, cu un mugure și cu un început de fruct. Pînă toamna tîrziu, Domnița Natura, schimbă ca la un bal furtunatec de lumini și podoabe, corsajele mantalelor, hlamidele, năframele. Pălăriile ei cu pene vaste de struț și ghirlandele ei, se primenesc la vitrina anotimpurilor neînchipuit mai des decît în Calea Victoriei.

Tot ce se poate imputa modelor feminine comparativ cu modele naturii, este că adeseori

gustul lor lasă de dorit. Natura niciodată nu dă greș: elefantul își păstrează costumul de elefant și niciodată girafa nu uită că e girafă, ca să se îmbrace în formă de crocodil. La finele zilei sau ale sezonului, toate animalele își pun hainele în cui și dormind toate în aceiași codri și în același pămînt, cu toate că un singur bec electric le luminează — luna — la deșteptare, confuzia îmbrăcămintei nu se face niciodată. Sora noastră Eva, în schimb, se întîmplă că pe la cincizeci de ani neîmpliniți nimerește rochia fetiței și că iese pe stradă, cu picioarele ceva cam groase, în fustă de baletistă. Romanul și snoava au povestit pe vremuri tragedia gravă a tînărului dansator, care culegînd o mască fermecătoare de la bal, s-a trezit acasă, descurajat, sărutînd mînușile unei eroine romantice, care fusese tînără și suavă cu opt generații înaintea lui. . . E poate cea mai cumplită dramă, pe care o poate trăi un fante visător, care parcurge societatea, balurile și seratele, ca să cucerească o fată de bancher sau o marchiză. Norocul nostru este că se mai nasc fete și astăzi; la această rubrică, moda naturii rămîne nebiruită. Ea inventează anual, lunar, săptămînal, zilnic și pe fiece oră și minut, zeci de mii de feluri, deșa fi o femeie frumoasă, plăcută, atrăgătoare și necon curată decît printr-un fel deosebit.

Surîsul, numai surîsul, e de mii de categorii și nuanțe. Surîsul în colțul gurii, din dreapta sau din stînga, surîsul niteluși alături, surîsul la mijloc, surîsul dintr-un dinte sau doi dinți, surîsul din buze, surîsul unei optimi de obraz cu o bucățică de ochi, surîsul ochilor, surîsul sprîncenii, surîsul cîrn și surîsul acvilin, surîsul cu gropițe sau cu o singură gropiță, surîsul gropiței din obraz sau din bărbie: mii de grădari și degradări, mii de unghiuri, cu mii de deschizături, ca în geometria plană și ca în lumea cifrelor. Dar surîsul cu un

neg mic stropit pe undeva, prin jurul colțurilor gurii! Dar surîsul fetei brune cu o umbră de vagă mustață! Și surîsul niteluși rînjit, adică surîsul spiritual și rău, care se ivește și mușcă! Cîte surîsuri, atîtea flori și cîte femei atîtea surîsuri! Toate casele de modă, din Paris, din Berlin Viena și New York nu sînt în stare să creeze atîtea chipuri deșa fi cochetă și nouă, cîte zîmbete pune în circulație natura întrșo singură zi, între Ateneu și strada Lipscani.

Să nu scăpăm însă firul cu care am intrat în această cronică a modei și să ne întoarcem la părerea noastră, că o cronică de modă nu trebuie să fie numai o dare de seamă, mai mult sau mai puțin exactă și documentară a cîrpelor existente. Datoria unei cronici este să exprime, poate, și deziderate. Nu vrem să sugerăm, desigur, o formă nouă de pălărie sau un pantof după un model studiat de noi. Neșam teme de represaliile crîncene ale croitoreselor și ale modistelor, care în loc de un comentator ar descoperi în noi un concurent și un concurent neloial, incapabil să taie cu foarfeca fără să strice, și să coasă fără să se înțepe. Însă nu vom supăra pe nimeni din lumea confecțiunilor și a mașinilor de cusut, dacă, printrșo digresiune, vom pomeni și de acțiunile și fenomenele care, nefăcînd parte din modă, ar fi necesar să devie niște modalități de modă...

De pildă, am putea întrșo cronică să înfierăm alcoolul, careși la modă de cîteva sute de ani și să strigăm sufletelor: nu mai consumați rachiu! Consumați vă rugăm în loc de țuică zeamă de portocale. Sșar supăra vreo croitoreasă? Sșar indispune vreun magazin de mătăsuri (vorba vine: un fir de mătase cu cinci de bumbac)? Nicidecum. [...]

Deocamdată, am dori să vă sugerăm o modă inocentă și utilă, a dansului ritmic. Orice dans

este ritmic: perfect! Sau poate că nu am nimerit termenul potrivit. Să rectificăm și să zicem: muzică ritmică. Dar și muzica e ritmică: perfect! Poate să fie și dans și muzică fără ritm? Stați: nu se poate! Atunci? Atunci să căutăm încă un termen: gimnastica ritmică. Avem impresia că termenul este mai exact, cu toate că — mă rog! — e greu de găsit un termen bun. Mai bine să vă spunem despre ce este vorba: terminologia o vom revizui altă dată.

Acum vreo douăzeci și cinci de ani ne găseam în orașul Geneva, unde un profesor de muzică a făcut o descoperire, aparent elementară, găsind două grupe de acte manifestate separat: mișcarea și muzica — și le-a reunit agățînd mișcarea exclusiv de cîntec. O să răspundeți că profesorul de muzică elvețian nu a descoperit nimic și că mișcarea și muzica existau cu ceva înaintea acestui profesor. Desigur! Și pămîntul se învîrtea înaintea lui Galileu, dar învîrtirea lui datează de la Galileu, care l-a văzut învîrtindu-se. O să faceți poate și alte obiecțiuni; anume că muzica asociată cu mișcarea este relevată — hăt! — de cînd cu dansurile primitive. Am răspunde că aveți dreptate, dar că nu este tocmai așa: în dans muzica poruncește dansul. O altă obiecțiune: muzica miliatră și pasul armatei. Aici lucrul e mai exact, cu toate că în oarecare măsură se păstrează și aci raportul dintre orchestră și dans. În orice caz, e un element de observație și nimeni n-ar putea să afirme că profesorul de muzică genevez nu s-a inspirat în ceea ce constituie descoperirea lui proprie, de la trecerea unui regiment prin fața statuii lui Rousseau.

El s-a inspirat însă de la mișcările naturale și spontane și a plecat de la mișcare la muzică, nu de la muzică la dans; s-a inspirat din mișcările pe care le face copilul în jocurile lui, și aceste mișcări

le-a transpus, le-a strămutat, în muzică, servindu-se de muzică așa cum s-ar servi un sculptor de o pastă de ipsos, ca să ia forma unui picior. Muzica lui e un modelaj al mișcării, un mulaj: muzica vine după gust. Muzica lui nu este cerebrală, inventată la un pupitru și căznită în sfera ipotezelor sonore. Muzica lui e umbra vibrantă a formei în mișcare. Organizînd mișcările și alternîndu-le, și împletindu-le unele cu altele, profesorul a făcut posibilă repetarea ritmică a unui element de ritm existent în natură și în natura copiilor.

Acum douăzeci și cinci de ani acest profesor se numea Jacques Dalcroze: azi el este Dalcroze pur și simplu, un renovator și un profet al ritmului. Toți copiii elvețieni întîi, apoi copiii belgieni și germani, au recompus cu brațele, cu picioarele, cu respirația, cu pieptul și cu șoldurile lor – fete și băieți — acel ritm inițial și sincer și de sine sprinten, care mînă planetele, vînturile, valurile, moleculele, atomii și electronii... Expresia muzicală a mișcării a fost tradusă în cuvinte simple și acompaniată de stihuri fragede și voioase, și copiii din școlile și din grădinile de pe malurile Ronului și Lémanului, dintre Alpi și dintre lacuri, dintre ghețari și châlets-uri; la Geneva, la Ouchy, la Fribourg, la Luzerna, la Zürich și Bâle, în Appenzelle ca și în Tessin, s-au jucat cîntînd și au cîștigat agerime, voință, sănătate, inițiativă, calm și putere.

Ne-aducem aminte un cîntec de o dulce naivitate, al domnului Jacques Dalcroze, însoțit de patru mișcări, pe care le-am uitat:

Accourez dans mon bateau
Jeunes gens du hameau.
Il n'a qu'un petit défaut,
C'est d'aller au fond de l'eau.

Botezată oricum, gimnastică ritmică, ritm gimnastic, gimnastică muzicală, dans muzical, născocirea domnului Dalcroze putea să dea și la noi, pentru armonizarea elastică a trupului copiilor noștri frumoși, o frumusețe și mai nuanțată și rezultatele sufletești obținute în Occident.

1931

UN SCHIT ŞI UN CĂLUGĂR

Cînd profeţii mincinoşi ai altarelor, cu monopol şi ştat, şi arhiereii bugetului de îngrăşare au parcurs victorioşi ierarhiile bisericeşti, începe să li se pară că ei lipsesc de la conducerea lumii. Ceea ce se cheamă credinţă şi este în fond ipocrizie şi falsificare, se coroborează cu politică manifestată agresiv. Statul teocratic înfumurează şi azi fantezia cîte unui ţîrcovnic şi constituie o ridiculă speranţă pentru cîţiva episcopi orgolioşi, incapabili să găsească o activitate înlăuntrul frumoaselor datorii preoţeşti. Neputînd să fie nişte buni tovarăşi de drum prin viscolul vieţii şi neştiind să devie nişte sfătuitori ei vagabondează cu mintea nărăvită să stăpînească paracliserii şi babele de la lumînări. Ambiţiunile de vetustate puerilă a vicioşilor cu barbă reglementară, degenerată după război pînă la barbişon şi ţăcălie, au căpătat surcele bune să le înflăcăreze şi chibrituri, de la o autonomie acordată bisericii acum cîţiva ani, odată cu o zestre episcopească nemeritată de absenţa constantă a clerului zis superior din viaţa poporului românesc. I s-au dat poporului popi cu cîrjă milionari, în vreme ce i se luau leacurile şi îngrijirea medicală, prin sărăcirea eforiilor spitaliceşti. Cearşafurile şi vata bolnavilor, schimbate pe bani, au fost trecute abdomenelor cu tiară, ca să fie tezaurizate de sterila lor foame de aur şi de cîrnaţi. Unul din abdomenele vertebrate ale bisericii şi cel mai mare în treaptă peste toate, n-a dat drumul unui venit

de două milioane anual, suplimentar la multiplele lui salarii, nejustificate de însușiri decît atunci cînd guvernul și parlamentul i-au retezat organul de care s-a slujit ca să apuce și să soarbă. Toate aluziile și repetatele delicate insistențe — lăsaseră surd acest pîntec, care se numește, pe ardelenește, foale...

Acum, cînd au de toate și mult mai mult decît le-a trebuit, stomacele de pură și simplă digestie, secreție și evacuare, sînt prada dispepsiei politice și gazele își caută o ieșire prin mădularele de sus. Ele visează un clericalism desuet, căruia nu i-a putut face față nici o calitate de cler suplu, inteligent și adaptabil, de soiul francez — aliată cu o aristocrație, bogată în acte și încercată. În țările ortodoxe, așa-numite pentru că smerenia clerului lor a conceput mîndria și sminteala că se închină *mai* drept decît vecinul, călugăr matematician și doftor de leproși, fătul moral politic al ierarhiei a culminat în tipul Rasputin, împușcat de Iusupof. Și după atari ciuperci și eminențe canceroase, care, dacă izbutesc, indică falimentul, a venit mătura cu sînge a revoluției.

Cînd vor încerca și popii noștri, rostiți în individualități de rînd, n-are să fie o revoluție — tonul e altul — ci o radere generală, din care nu vor mai rămîne decît țăcăliile și mustățile actuale.

Alături și spre rușinea acestui gen de popi nuli, ba în mijlocul lor, trăiesc cuvioșii adevărați, rămași în chinovii mici, din timpuri, și care se găsesc în luptă cu episcopatul și cu întregul cler politicastru. Ne-am mai silit la răstimpuri să concentrăm luarea-aminte a oamenilor de ispravă asupra acestor blînzi și stăruitori ai operei lor, inspirată de la Vasile cel Mare. E vorba de monahi, de acei singuratici și tăcuți, a cărora regulă de viață consistă în rugăciunile pentru oamenii lipsiți de rugăciuni. Sculați în mijlocul nopții, pe cînd

orașul și-a pierdut zgomotul și au obosit în el și teatrele și muzica și dansul, ei privegheză.

De cînd mitropolia și-a pierdut caracterul, moștenit pînă la război de la Brîncoveanu, și a devenit un biurou de contabilitate și de duhovnicească zarafie, călugării fiind sistematic alungați din zidurile bătrînilor mitropoliți, arhimandriți, protosingheli, ierodiaconi, schivnici și frați, ca dealtfel din toate așezămintele arhierești și domnești din țara veche, deșteptată la surogate și hibridități — autoritatea bisericească dreaptă s-a refugiat într-un schit. În Bucureștii neteziți cu mașina de călcat și frizați cu cleștele cald al bărbierului și peruchierului popesc, este un schit, cunoscut oamenilor încovoiați și cu totul ignorat de oamenii monumentali: un schit călugăresc, strict călugăresc, după tipicul secular, zidit de familia Darvary, al căreia urmași păstrează din răsputeri ființa unei chinovii, stil Sfîntul Munte, împotriva asaltului și cotropirii episcopești.

Am sfătui pe bucureștenii care-și văd an de an stricate vechile frumusețe de frumusețile noi, să viziteze umbra clară și teritoriul în afară de veac și de moment, al Schitului Icoana,. Acolo viața monastică este cum era pe vremuri în mînăstirile celelalte, împovărate de dușmăniile ierarhice și reduse la ruină. O slujbă ca acum o mie de ani, jumătate cîntată, jumătate tărăgănată și șoptită, se repetă zilnic în biserica schitului. Liturghia, vecernia, utrenia au rămas întacte. Psaltichia e molcomă și lipsită de acel Rigoletto caprin, obscen introdusă în cult, de preoții teologi ignoranți, ireverențioși și vulgari. Molitvele sînt citite cu sfiioasă reculegere. Politeța catifelată a călugărilor îmbie și predispune. Într-o chilie mai mare, monahii care servesc altarul schitului, prînzesc laolaltă, ca în icoane, după legea mînăstirească. Și mai-marele lor e părintele arhimandrit Cioman-

dra, călugăr adevărat, preot adevărat, gingaș ca o floare de leandru și cuviincios ca o domnișoară de șapte ani și ca o ciută, care se adapă noaptea la lună, ca să nu o sperie șoimii. Vedeți-l pe arh.-mandrit și vorbiți cu inima lui binevoitoare.

N-am putea să nu pomenim de alt monah, arhimandritul Atanasie Popescu, care prigonit de episcopi, pentru că puterea și lumina ochilor lui erau o mustrare înțeleasă de ei, a găsit sălaș la cel mai bătrîn dar și cel mai curat dintre episcopii ceasului de față, prea sfințitul Ciorogaru, totuși un ardelean. În colaborare cu bunele însuflețiri ale episcopului Oradei, arhimandritul Atanasie a ridicat din nimic și cu nimic, o mînăstire, în Bihor, pe locul unde răsare, ciudatul izvor cu izbucniri și retrageri alternative, al onomatopeicului Izbuc. Alergînd pe toate drumurile și nedrumurile țării, popa Atanasie, adunînd cu țîrîita și mai mult neplăceri și scîrbe decît danii, a realizat din visul lui o mînăstire nouă, într-un timp cînd nu se mai zidesc mînăstiri — o părticică: primele cinci chilii pentru o chinovie în miniatură. Dacă nu ne înșelăm sau dacă, mai bine zis, nu sîntem indiscreți, mînăstirea viitoare, a Izbucului, are un ctitor și în persoana domnului profesor Mehedinți. . .

Cînd întîlniți pe acel preot înalt și zvelt, bălan, cu ochii ca peruzeaua, osteniți de neodihnă, un preot care fuge prin toate județele și se întoarce cu traista mai mult goală acasă, unde lucrează meșterii la mînăstirea lui, acela e arhimandritul Atanasie.

Puneți-i în mîna binecuvîntată, un ban pentru Izbuc.

1932

ASTĂ-VARĂ LA CRĂCIUN

Din fericire, oamenii de specialitate se înșeală întocmai ca oamenii de rînd și ca oamenii politici. Din fenomenele încă nebanalizate prin cotidiana lor repetire, isprăvile cerului și ale atmosferei se prezintă ca niște frumuseți continuu capricioase, deghizate în halatul divinelor nevinovate farse. Un meteorolog deține secretul zăpezii, un astronom cunoaște pentru sine și pentru descifrarea inutilă a marilor evenimente legate de filosofie agricolă, fizionomia soarelui în intimitate, brăzdată de pete de vărsat. Doctorul Eckenor păzește vînturile și le manipulează, pe cît se pare, mai ușor decît savanții lui Zoroastru petele solare, aplecat cu urechea la șoapta și bombănitul Mării.

E niteluși plicticos să citești dimineața buletinul documentat al specialistului și cu speranța că se ține de cuvînt și că aerul va refuza să scoată trei ediții speciale în timp de șase ore, să ieși în soare fără șoșoni și căciulă. Volubil și sprinten ca o luntre latină purtată de o perdea în care se joacă vîntul, cititorul ia pardesiul și pornește-n larg. Cu optimismul unui riveran din Chios care se repede cu barca pînă la Lesbos, ca să cumpere o sticlă de mastică, un bidon de undelemn pentru maioneză și șase portocale la copii și ca să se întoarcă pînă la orele mesei, concetățeanul nostru pleacă în tramvai la prăvălie, ajunge pe ploaie și gustînd măslinele, termometrul, cu o eleganță regresivă imorală trece de la cincisprezece grade peste zero

la minus cinci, senin și imperturbabil, ca și cum nu i s-ar fi întîmplat nimic. Termometrul, barometrul, pluviometrul, săgeata vîntului și meteorologia mint ca niște șefi de cabinet. Ca niște șefi de cabinet, evident, din guvernările trecute.

Din pricină că a dat trei lei pe gazetă și a crezut, naiv, în ultimile prognosticuri pentru văzduh, candoarea cititorului se lichidează cu dezastru: optzeci de lei un automobil închis, trei sute cincizeci de lei o pereche de pantofi compromiși, două sute cincizeci lei pălăria cenușie deschisă arborată în onoarea zeului distribuitor de lumină și căldură, de la o singură instalație. Aspirină două pachete, un tub piramidon, una cutie pastile preventive, dacă se ia la timp: momentul oportun neprecizat de ceasornic. Unde mai pui naivitatea mai costisitoare a sexului presupus frumos, care ieșind la soare în costume de libelulă, croite din mătase fizico-chimică, aduce acasă înapoi, vopseaua de păr amestecată în cămașă cu untul de cacao al gurii și cu finul pastel al obrazului, tratat ca un peizaj?

Pentru omul de știință substanțele se echivalează, corsajul, fusta, pantalonul și ziarul reprezentînd ca și ființa blondă care se întoarce la domiciliu oacheșă și cam trecută, aceeași nitroceluloză, cu aspect variat. Dar ce se întîmplă cu specialitatea astrologiei? Ce se întîmplă cu specialistul, cînd binevestind instalarea definitivă a primăverii, sutele de mii de cititori cumpără lemne, dau zăpada cu lopețile și trimit după doctor și cataplasme?

Își cumpără și el săracul, sfrijit, subt umbrelă lîngă un cîntar, două sute de kilograme de lemne, și resemnat, căci minte și cîntarul.

1933

BENEFICIU, COMISION, ŞPERŢ ŞI BACŞIŞ

Se cheamă, dacă nu ne înşelăm, beneficiu, un adaos legitim la costul de producţie al mărfurilor, trecute din magazie în magazin. Îndată ce un ou părăseşte găina, valoarea lui e încărcată cu sporul legitim, o dată, de două ori, de patru ori, după numărul negustorilor care-şi strecoară unul altuia mingea găinii. Adeseori oul rămîne numai ca un pretext derizoriu al operaţiilor succesive, şi din ştiinţa instinctivă a găinii iese opera economiei politice, gîndită, documentată, verificată: finanţe, bancă, tarife, capital, doctorate, catedre şi însăşi politica, doctrina şi idealurile sociale datoresc imens de mult acelui birlic neglijabil, ce se cheamă tîrtiţă şi cotcodacului galinaceu.

Dar ce e comisionul?

Aci, începe parcă, să lipsească marfa, iar comisionul se comportă ca un compliment indirect, ca o paranteză, ca un viitor al treilea sau al patrulea, al cărui sens nu se mai percepe lesne în gramatica elementară: e nevoie de filosofie. Mai rămîne din ou forma lăzii în care a fost ambalat sau numărul vagonului care a transportat zece mii de kilograme de lăzi cu ouă. Oul ia stricta denumire de marfă. Trenul se schimbă devenit abstract. Ne găsim într-o regiune de afaceri superioară, unde ouăle, maşinile, cafeau, metalurgia, textilele se confundă într-un rezultat: maioneză universală. E locul să citäm tehnologia, diplomaţia, tratatele, tratativele, punctele de vedere. Şi din oul pe care

l-a ouat găina moțată, poate să apară nu numai puiul cu puf de aur al cărților poștale ilustrate de Paști, dar și cîte un război drăgălaș.

Șperțul e un comision care se încasează fără firmă și fără registre. Marginea lui nu mai e de unu și jumătate, de doi, de zece, de douăzeci și cinci la sută. Pentru că nu mai există marfă nicidecum, nici la viitorul al cincilea, nici la aorist, pentru că marfa nici nu se mai declină, nici nu se mai conjugă, instalată din abstract în absolut, șperțul nu mai e în raport cu realitatea materială și pornește de la cîteva milioane în sus, zeci de milioane, sute de milioane. Dar ca să meriți un șperț trebuie să fie ceva de capul dumitale. N-ajunge de pildă să te cheme, ca să luăm un exemplu, Eminescu sau Pasteur.

Bacșișul vine numaidecît după șperț. E modest, e mic și răspîndit. Să-l salutăm ca pe o instituție salutară. Bacșișul e talismanul organizat: cu polul intri unde vrei și tariful lui rareori trece de cincizeci și de o sută lei pentru un lucru bine făcut. Toată lumea insultă bacșișul și toată lumea îl plătește și îl conservă intact. Bacșișul e corectivul bunului simț popular la excesele de neinteligență brutală, manifestată prin legiuiri echivalente cu un cod intern de represalii.

Bacșișule, vino să te pup.

1933

DOUĂ SCRISORI

Două doamne au binevoit să nu înțeleagă niște note, asemenea celei de față, de calendar, și amîndouă au binevoit să mă onoreze cu cîte o scrisoare. Doamna scrisorii verzi a crezut că a fost vorbit de rău Crematoriul, iar doamna cu scrisoarea *mauve*, că a fost jignit prestigiul altei instituții, de telefonie — iar dacă această doamnă din urmă mă invită grațios să vizitez și să iau cunoștință de confortul higienic al palatului american din Calea Victoriei, prima doamnă n-a împins cruzimea, demonstrativă, pînă la recomandarea beneficiilor unei încercări personale. Parcă e mai agreabil să amîni asemenea dovadă.

Într-adevăr, incidental și din necesități literare, s-a scris pare-se ceva, fără afirmații., în ceea ce privește substanța, despre frecvența progresivă a incinerării. Din rapoartele tot mai dese ale societății « Cenușa », se vede că fostul monument de cărămidă netencuită, din fața unui liceu și dintre cîteva spitale și cimitire, e din ce în ce mai căutat. El se găsește situat, ca un templu al fumului purificator și ca un Ateneu al morților, pe o măgură, din drumul convoaielor cernite.

Încă ieri trecînd pe dinaintea lui am putut prețui valoarea sentimentului datoriei făcute și a răgazului meritat la spectacolul puțin banal al unui dric oprit la o bodegă.

Despuiați de odăjdii, caii întorși către București așteptau în margina trotuarului înhămați la vitrina

monumentală cu geamuri, și cioclii distribuiau în pahare vin și sifon. Ceremonia se sfărîmase și fiecare se găsea acum la locul lui, după cel mai bine organizat ritual social: mortul subt pămînt, familia descurajată acasă, preotul la Banca pe care o dirijează, medicul la club și antreprenorul de pompe funebre lîngă ai lui, notînd într-un registru încasarea pentru cifra de afaceri și global.

Revoltată de numărul acestor viermi amplificat cu viermii din morminte, doamna care ne scrie, preferă să ne sustragem cel puțin dictaturii acestora și ne bănuiește adversari ai arderei finale. Nicidecum.

Flacăra spiritualizează hoitul și-l înalță în lumina cerurilor, mîngîiată de plopi, iar cimitirele sînt în interiorul lor niște înfiorătoare zăcăminte de mocirlă. Dar e deasupra mormîntului un semn și dragostea omului pentru posteritate îl împiedică să-l renege: semnul că părinții lui n-au fost nici vulturi, nici duhuri și că urma lor se mai găsește. Copiii lui vor fi legați de pămînt cu o verigă și se vor simți poate mai puțin străini și singuratici, înaintea vîntului, care a purtat odată un scrîncior impalpabil din cenușa părinților, risipită de [illegible] vehlău în văzduh. În orice caz, e o problemă nu-i prea ușoară problema. Pentru literatul semănătorul de spuză e interesant. Unde [illegible] suspina copiii lui?...

Cît [illegible]ste opiniile libere asupra arhitecturii americane, doamna care apără culele și turlele cu mii d[illegible]estre ale genului, nu are de ce să fie afectat[illegible]le ne plac și nouă și ne displac, dar este ri[illegible] definitiv interzis orice surîs cînd vine vorba[illegible] Societate de telefoane? Și-au pierdut zîm[illegible]i voia bună și romîncele, în contact cu ci[illegible] americană? Ce naiba? Trebuie să plîngem[illegible]d ne gîndim la cripta cu ascensoare din Calea Victoriei și să ne închinăm cînd

trecem pe dinaintea esteticei ei funerare? Dealtfel, ca să ne facem o opinie inocentă nu am aşteptat clădirea marei centrale telefonice din Capitală. Am căpătat-o în America, la New York, la Chicago, pe care le-am vizitat cel puţin de două sute de ori. La cinematograf...

1933

MAŞINILE

Întîiul instrument de alergat, căruciorul cu motor al domnului Ford, contemporan cu încercările de motorizare a circulației, făcute în Europa, a fost după relatările proprii ale inventatorului o mașină de scandal și tărăboi. Necutezînd să se suie însuși pe o mașină, de pe care nu era sigur că se va mai putea coborî intact, domnul Ford a găsit un amator niței într-o ureche, ca bietul Brătescu, paraşutistul, mort într-un accident de umbrelă zburătoare, și acela izbutind să rămînă în viață pînă la capătul cursei a cîștigat și premiul întîi de viteză. Infernala caricatură de fier figurează glorios în muzeul actual al marilor uzine de la Detroit, ca un schelet de strămoș viteaz.

În treizeci de ani, automobilul, cel mai sigur [illegible]cul, a făcut mai mult drum decît a pus timp [illegible] perfecționeze. Nobilul cal, bătut cu cotorul [illegible]ui și cu joarda, s-a retras în natură, cu ținuta lu[illegible] mirosul de ovăz manifestat inopinat și filo[illegible]so[illegible] cedat în fața benzinei puturoase și a uleiului pră[illegible] cilindri. Publicul merge cu mașina de patr[illegible] de cinci lei, de o sută de lei, și micul scara[illegible]e fier e pregătit să scoată din circulație, după[illegible]i locomotiva.

Toa[illegible]e fabrică actualmente automobile, sute de mii [illegible]ane de automobile; însăși Ungaria săracă și [illegible]a ca și Elveția participă la mișcarea industria[illegible] cu un tip de mașină minuscul. Numai industriașii noștri atît de vioi în ceea ce privește

fabricația privilegiată printr-un tarif vamal de asigurare, în ciment, în sîrmă, cuie și tinichea, evită să construiască un automobil național, în stare să ție cîteva miliarde în țară, dar implicînd capacități de organizare și uzinaj obositoare de creier.

Concurența calității și a prețului, a fost urmată de aproape, de ingenuozitatea estetică, perfecțiunea la maximum a tracțiunii și a organelor care o servesc, a intrat în faza caroseriei și, an cu an, inginerii și artiștii au desenat o formă nouă, mai frumoasă decît precedenta. De la tipul birje s-a putut ajunge, pipăind și îndrăznind, la mașina închisă, lungă, pitită pe roți, inspirată în liniile ei generale de la insecte, cele mai confortabile estetice ale naturii. Forma culminează în tipurile 1930—1932, în toate fabricile din lume. Un contur mai frumos nu se mai putea descoperi deocamdată, și fantezia caroseriilor a înțepenit.

Abia începe degenerarea. Fabricatele anului curent, ale uzinelor care vor noul cu orice preț, acceptă formele riscate și pur și simplu stupide, ale modei feminine, de acum trei, patru ani, încă puță pe mîinile proștilor cutezători drept orice însușire estetică. Linia se umflă acolo unde stă urît și expresia mașinii, apare chinuită și maladivă; un salt de-a-ndaratele în geometrie. O invazie de nichel decorativ cuprinde toată mașina, ca insignele de poleială ale unui bucătar, care apropiindu-se de tratamentul bolilor mintale, se crede general și-și construiește o teacă de mucava cu coadă de sîrmă. Fabricanții năzuind la o formă care să nu mai semene cu nici una alta, au dat greș.

Fiecare obiect a trebuit să evolueze pînă la un stil, ieșit din chiar tehnicitatea lui — dar gheata, roata, cuțitul, farfuria, plicul, tocul de scris, s-au oprit la punctul necesar. A inventa un nasture nou, o nouă pipă, o altă cană de băut, un alt pahar, un alt ghiveci cu flori, este a face literatură și cea

mai proastă literatură, comercială. Cine ar mai căuta o sfoară, un cui, un creion, după ce forma, confundată cu utilitatea, s-au cristalizat în vocabular? Cuiul n-ar mai fi cui şi creionul n-ar mai putea să fie creion. Mai poate fi automobil, după sensul cuvîntului cu intuiţiile imaginii, o maşină care seamănă cu o pălărie, cu o rindea sau cu o oală?

1933

TEOLOGIE CU FETE

Citim într-o gazetă o plîngere feministă împotriva autorității bisericești.

Sinodul s-a opus ca « licențiatele în teologie » să-și exploateze valoarea unei diplome, care conferă proprietarilor ei masculini, drepturi eclesiastice. Argumentînd cu Apostolul Pavel, sinodul i-a zis femeii în biserică « să tacă », ceea ce pentru o femeie modernă e jignitor. Să tacă, însemnează să tacă din gură, tocmai într-o epocă de barou și bară, care înzestează pe domnișoarele advocate cu o *robă* suplimentară. Ofensa e plină și nu cunoaște înconjurul politeții. Nici nu te puteai aștepta la mai mult din partea unui Pavel din Tars, care n-a dansat și nu a fumat niciodată și a căruia ignoranță nu bănuia fenomenul feminist. Singurul feminism admis de teologie e feminismul de la Văratic, Agapia, Pasărea și Țigănești, un feminism străin de licență, de drepturile femeii, de stenografie și de servietă.

Dar cititorii au aflat în această împrejurare de existența « studentelor în teologie ». După gazeta din care ne scoatem, nu fără oarecare ilaritate, informația, sînt la Facultatea de teologie — Doamne! — trei sute de studente în teologie.

Vedeți că ne așteaptă și o terminologie, un feminin la « teolog ». Cu « popă », care-i jumătate feminin, se va putea adapta ceva mai bine singularul zicîndu-se, poate, « o popă ». Mai greu ar fi de stabilit un plural. Cum să zicem pe viitor? Aca-

demia, care nu e lipsită de reprezintanți ai clerului, va trebui să considere, rînd pe rînd, formele: poapă, preoțoaică, popeață, popișteancă și o serie de similitudini și analogii de vocabular, fără confuzie cu preoteasa, soție de preot.

Dar ce pot căuta fetele la teologie? Căci pînă una alta, biserica românească, cel puțin în dogme și canoane, nu e încă protestantă și creștin-scientistă, ca să aibă nevoie de diaconese și de vestale, care să tremure îngenuncheate la apropierea Sfîntului Duh. Dacă nu ne înșelăm, femeilor li se interzice, și cu și fără teologie, chiar intrarea în altar, unde paracliserul are drepturi mai mari la pregătirea căldelniței preotului celebrator. Să fie o datină barbară, pe care feminismul și-a pus de gînd să o doboare? Ori feminismul, amator de vestonul Marlenei Dietrich, dorește și barbă? Religia creștină a consacrat atît de adînc păcatul originar, datorit după principii exclusiv femeii, aliata șarpelui, încît numai o stare de spirit maladivă distinctă și fără ideal poate să determine o împărtășire cu un bun riguros osîndit. Religia, mai mult decît toate instituțiile de «asuprire» a femeii, întemeiază lumea pe bărbat, și singura femeie primită în misterul ei e Maica Domnului, aleasă de mîna însuși a Domnului Dumnezeu, bărbat în toată întregimea lui și în Treimea, împărțită între trei bărbați.

N-ar fi de mirare să descoperim într-o bună zi că, următoare unui film reprezintat acum cîteva timp în București, o sută de fete se vor înscrie la Școala de Cavalerie, ca să iasă ofițere, fără să fie căsătorite cu ofițeri.

Întrebarea este, în logica locală toate acțiunile supuse fiind un criteriu local, fără de care sensurile se împrumută și se strîmbă, cărei competențe se datorește înscrierea într-o disciplină de bărbați a unor domnișoare, rămase în urma licenței fără

nici o întrebuințare? Cum? Autoritatea bisericească nu s-a întrebat ce vor putea deveni niște copile fără rost, ademenite la o știință făcută nu pentru ele, de impulsiile mistice ale cine știe căror cucoane ratate în dragostea căminului sau în literatură și care s-au hotărît să facă pe englezoaicele în biserica ortodoxă?

Tendința și actul au aparența unei perversiuni, împotriva căreia româncele cu sensul familiei și mamele mai ales sînt chemate să reacționeze.

1933

CĂUTĂTORII DE MOARTE

A fost o vreme în care pietonii erau călcați cu bicicleta . . . Velocipedul mergea exagerat de iute și primăria construise inocentelor lui roți și cauciucuri, un drum special, pentru ca nenorocirile să nu fie prea dese.

Călcătura bicicletei se produce fără sînge și ruperi de coaste. Cădea pietonul, cu condiția să fi fost lovit în spate, și alături de el biciclistul; și pietonul se alegea numai cu o spaimă grozavă. Singur biciclistul pornea cu mașina la spinare, roata lui din față suferind o transformare, apropiată de forma numărului 8. Ne aducem aminte naivitățile ordonanțelor de poliție din epocă, sancțiunile drastice pentru excesele de viteză și animația senzațională a publicului de la Șosea, de cîte ori o bicicletă se ciocnea de cotiga unui lăptar. Circulația cea mai vie din parcul Kisseleff aparținea lăptarilor și vehiculului pe două roți consecutive. Calul și lăptarul se întoarceau la Băneasa veseli și cu gălețile goale și vioiul lor grup de hipodrom avea o afinitate și o putere de atracție aproape sexuală pentru nefericitele biciclete, victime ale unei preferințe fatale. În nici o situație, omul normal, învățat cu dreapta și cu stînga, din experiența inimii și a trotuarului, nu-și zăpăcește noțiunile ca pe o bicicletă, din pricina punctului de vedere răsturnat.

Cu toate că temut catastrofal, elegantul instrument care lungește pasul omului de șapte și de

zece ori, nu a ucis pe nimeni; nici o picătură de sînge nu a stropit nichelul ghidonului, întors de două ori, ca un corn de berbec.

Automobilul este, nici vorbă, un mare asasin prin temperament, și realizează întocmai balaurul din poveste, pornit cu o falcă în cer și una în pămînt și cu farurile aprinse, la devastarea distanței. El intră de-a dreptul într-o mie de spectatori, adunați ca să-i admire la cotitura primejdioasă a curselor, virajul, sau se întoarce brusc, izbit de o pandalie, cu burta-n sus, strivind dedesubtul lui o pereche tînără, care tocmai se îmbrățișează în spatele stilat al șoferului de taxi. Naturile rămase la vîrsta socială a carului cu boi, excelent în Grigorești dar hilar pe bulevardele unui peizaj asfaltat, și mai ales naturile de jos, pietone, sînt revoltate în permanență împotriva « nebunei vitezei » — pînă în ziua cînd au luat la volan și au cumpărat și ei un automobil. Niște roți care înșiră ghem sfoara miilor de kilometri, deschid ochii fostului pieton și-și schimbă pulsul și perspectiva.

Viteza era o beție rezervată șoimilor, hrăniți în cercuri cu rotogoale de văzduh. Mai bea din ea și omul șofeur — iar pentru cîțiva, care nu mai găsesc gust în nici o otravă a vieții, viteza e o consolare și un prilej de a lichida în plină putere vechile procese cu natura și cu Dumnezeu, amînate de la Adam în fiecare generație și în fiecare individ, moștenitorul unui dosar, ale căruia pagini se înmulțesc. Cunoaștem oameni, și dotați, și energici, și frumoși, care caută ziua întreagă întîlnirea la o răspîntie cu cineva . . . Revolverul e meschin și obscen; pentru o elită curată, mîndră, victoriasă și acerbă, singură artileria grea, din toate armele de foc, ar fi în stare să servească un final corect și expresiv.

Mai mult ca în toate vremurile, desigur, oamenii vor să isprăvească, fără alt motiv personal decît

ineleganța, o viață care a păcălit neantul în momentul nașterii lor. Inteligența parcurge în cîțiva ani întregul cerc închis, de știință și prestiință, și caută accidentul, preferabil unei descompuneri în viața vie, următoare dezastrului intelectual. Un pictor ar putea să zugrăvească această cursă de sens contrariu, servindu-se de imaginea convențională a Morții călare. Dar natura omului de acum, superioară esențialmente trecutului întreg, a fost profund răscolită de război, care a lăsat o dorință de a muri secretă, în melancolia fiecăruia ins.

Iată de ce mișcarea automobilistică socială, intelectuală, extremistă în toate aplicările ei fizice, morale și politice, trebuie considerată niteluși cu sentimentul și cu întristarea.

De cîte ori pe deasupra porumburilor noastre, tot mai sus în azur, trece avionul tinerilor îmbarcați pe aer, îți vine să strigi de entuziasm și să plîngi . . .

1933

C.F.R. AMBIGEN

Mai circulă și azi pe unele linii de cale ferată un tip de vagoane de călători, inspirat vreunui tehnician din trecut, de la ambiguitățile fiziologice, care permit conviețuirea nedeslușită a două sexe, normal individualizate în unul și același trup. Nu e cu totul necunoscut cazul nici băiat, nici fată, al tînărului identificat abia la recrutare, după ce a purtat o vreme fustă și o vreme pantaloni. Dacă natura nu izbutește să stabilească pe cale de atrofie dominația unui singur atribut, pînă la oarecare vîrstă, chirurgia se însărcinează cu succes să precizeze rostirea bărbatului integral într-un bărbat în doi peri. Vagonul androgin, la care ne referim, e în exterior un vagon ca oricare altul. Deosebirea începe abia înăuntru. Și nu atît pe coridorul, despărțit în mijloc de o ușă basculantă și dată de perete, cît mai ales în compartimente. Intrînd pe la un cap al vagonului, vagonul e de clasa a doua, pe cînd la capătul opus e de clasa întîia; ceea ce face că dacă te duci înainte ești pasager de o clasă, și dacă ieși de-andaratele ești pasager de clasa precedentă sau de clasa următoare. Răzimat de portiera mijlocie fără închizătoare, pasagerul devine dublu și complicat, fiecare picior călătorind cu alt tarif.

S-a întîmplat ca, scoborîndu-se într-o stație de trei minute după răcoritoare și fructe, dintr-un vagon de clasa a întîia, pasagerul consternat să se găsească la întoarcere dinaintea unui vagon de

clasa a doua și crezînd că identitatea poziției vagonului s-a întins și la călători, să fie surprins de asemănarea doamnei din fereastră cu soția lui, care l-a dat jos din tren, ca să-i cumpere apă gazoasă. Confuz și aruncat în panică de țignale, s-a întîmplat ca pasagerul cu sticlele în brațe a plecat în pas accelerat în cătarea adevăratului vagon, și astfel, singurul vagon adevărat i-a trecut pe la nas odată cu trenul întreg, în disperarea gesticulată a nevestei, singura și adevărata nevastă, păcălitul rămînînd cu capul gol, ca să bea singur limonada pe bulevardele de zgură dintre linii.

Dacă partenogeneza forțată a claselor reunite va fi corespuns unei socoteli de construcție economică, efectele de multe ori ale lipirii laolaltă a doua vagoane separate de un tarif, aparțin unui sadism de control caracteristic. Pasagerul de clasa a doua e urmărit de ochiul bolnav al controlorului pervers. Dacă o necesitate inexorabilă l-a împins să alerge tocmai pînă la capătul opus al vagonului, ca să caute un refugiu, care bineînțeles nu ne privește prea mult, corsarul cu șapcă și geantă l-a văzut, l-a oprit și-i aplică o amendă, cu procent personal. Pasagerul poate și să greșească pur și simplu, intrînd prin clasa a doua și negăsind un loc decît în prelungire, într-al patrulea sau al cincilea compartiment, de clasa întîia. Un cititor ne scrie că a trebuit să plătească o amendă nu mai mică de patru sute șapte lei, pentru șase kilometri parcurși în asemenea condițiuni ale vagonului hermafrodit; aproape șaizeci și opt de lei de kilometru. Cu de trei ori amenda, călătorul și-ar fi putut cumpăra pe drum un cal cu brișcă, pe care l-ar fi vîndut, în gara de destinație cu cît l-a cumpărat, și-i mai ieșea și drumul gratuit.

Dar poate că aventura grotească a cititorului nostru va servi o indicație pentru sporirea veniturilor permanent deficitare ale căilor ferate. Ar

fi de-ajuns un cap genial, ca în negustoria cu două prețuri, unul în vitrină și altul în prăvălie. Vopseaua și pensula costă puțin. Dacă s-ar generaliza obiceiul, fiecare clasă s-ar putea bucura de favoarea clasei superioare, tariful plus o amendă de călători s-ar traduce cu încasări splendide și în același timp s-ar desființa și clasa a treia.

Cine știe! Poate că sugestia ne va atrage din partea direcției generale și un cadou: un stilograf, de pildă, care cînd scrie suflă ca locomotiva și dă din clopoței.

1933

BISERICA ȘI SINAGOGA

Dumnezeu nu pare să fie mai bun cu vechii decît cu noii lui credincioși. În plină slujbă a templului și a bisericii închise, la Costești, a lăsat oamenii să ardă de vii ca niște facle, și în Calea Griviței să fie striviți în întuneric. A fi omorît în timpul rugăciunii, numai pentru că ai îngenuncheat să ceri izbăvire și milă, e o împrejurare cum nu se cunoaște mai atroce.

La Costești, preotului, înainte să cadă, îi ardeau odăjdiile și spinarea, și el n-a șovăit să stea la locul datoriei și să ajute lumea să scape, atîta cîtă a scăpat, pînă ce i-au fost carbonizate mîinile și subsuorile. Eroismul conștiinței umane întrece bunătatea binecuvîntată a Celui de Sus.

Preotul sinagogei din București a rămas și el neclintit la post. Împrejurat de beznă și de panica dementă a credincioșilor în pocăință, el ar fi putut să se strecoare prin gemetele de agonie și să se puie la dăpost, neștiind că groaza publicului venea de la o eroare.

Și creștinul și evreul au dovedit că starea sufletească nu este o vorbă deșartă, născocită pentru nevoile literare de niște poeți lipsiți de spiritul practic, și dacă puterea lor morală a întrecut mi-lostenia dumnezeiască, această superioritate a omului umilit asupra celui ce-l alege ca să și-o demonstreze, constituie o zestre mai mare pentru omenire decît o avere de stele și mister.

De două ori pe rînd omul se găsește în conflict cu Dumnezeu, și dragostea lui față de părintele din ceruri iese dezamăgită, batjocorită, și de două ori, copleșit de prestigii și capricii divine, bietul om dă nobila pildă a răbdării în sacrificiu și biruie, pe o suprafață de pămînt cît un mormînt. Învățămintele creștinești și iudaice au făcut bărbați și virtuți deopotrivă de inexplicabile și de tari. Tragedia din sinagogă, demnă de arătările crunte ale Bibliei, a sfîrșit cu atitudinea sufletească și mai tragică a preoților și credincioșilor, care în locul unui blestem aruncat în văzduhuri adînc, a suspinat zicînd: «Așa vrea Dumnezeu». Devastat în toate podoabele lui sufletești, omul mai poate afla în simțirea lui și podoaba supremă a renunțării de sine.

1933

O TREABĂ NEFĂCUTĂ

Dacă la rugăciunile diaconului și ale preotului sînt pomeniți bolnavii din spitale și cei închiși în temnițe, poate că nu este indecent să ne aducem și în viața de toate zilele aminte de ei și cîteodată mai ales de cei din urmă.

Închisoarea e de cele mai multe ori corecțională. Că își atinge temnița scopul ori nu, rămîne de discutat. O promiscuitate pe care administrația închisorilor nu are mijloace să o împiedice, statul fiind abstras în preocupări mai mult de ordinul principii decît de omenesc, dezechilibrează cele mai umane intenții ale justiției și întoarce în lume, după ce l-a luat din ea, ca să-l îndrepteze, un biet om, mai vătămat decît în ziua de osîndă.

Majoritatea deținuților sînt vinovați de infracțiuni minore, în care se manifestează dorința unei viețuiri mai bune și cîteodată a simplei griji de a se sătura o dată bine. Răul adînc și iremediabil e, proporțional, destul de rar. Dacă oamenii parveniți la o situație, după cumplite sforțări în marginea lucrului permis, ar voi să răspundă cu sinceritate la o anchetă pe care ar întreprinde-o oamenii legilor, un recensămînt moral și psihologic secret ar stabili că numărul infractorilor cu gîndul, din epocile de mare mizerie a vieții, ale tinereții, se cifrează la sute de mii de oameni funciarmente onești. Gîndul îl are aproape fiecare om nedreptățit de ambianța lui; trecerea de la gînd la faptă

presupune lipsa numai a unei verigi sufletești sau ruperea ei. O rup destul de mulți și ispășesc.

Societatea lovește pe infractor, dar acest om de rînd, constrîns să plătească din capitalul libertății actul comis, de cele mai multe ori ieftin, începe să fie interesant pentru societate, în special după ce și-a isprăvit osînda. Ce face acest nefericit în primele ore de recăpătare a libertății? Suspect, urmărit din datorie profesională de către poliție, pătat, el nu e îndrumat de nici o operă înapoi către lumea care-l așteaptă să dea dovezi de îndreptare. Intrînd în temniță, mulți și-au lăsat pe drumuri familia și, îngroziți de suferințele ce-i așteaptă într-o modestă gospodărie nimicită, șovăie dacă mai trebuie să plece din închisoare, unde un minimum de lamentabilă existență le este asigurat.

Lipsește o operă, mai puțin oficială și mai mult de caracter privat, care să ia de mînă pe deținutul liber și să-i astîmpere panica și dezolarea. Sînt de bună seamă mai interesați pentru grija de oameni, oamenii care n-au greșit — dar cîți sînt aceștia, atît de stăpîni pe conștiința lor încît să ia piatra și să o arunce fără părere de rău în spinarea încovoiată a celor păcătoși? În orice caz, deținuții și-au pierdut adeseori toate legăturile cu viața socială.

1933

MINUNI

Cunoaștem un tînăr monah, un preot, un arhi‹mandrit, care ar fi putut să nu iasă peste nivelul obștesc al semenilor lui, sau să se singularizeze în cazul temperamentului, într‹o atitudine politică teatrală. Ce bine i‹ar veni, nu este așa? unui arhi‹mandrit înalt, bine tăiat, zvelt, cu ochii albaștri și cu o frumoasă barbă ca fuiorul de in, să vie în predica socială purtîndu‹și, zburătoare pe umeri, aripile străvezii de camilavcă. Într‹o haină neagră lungă sau în șiacul aspru al Tebaidei, cu metaniile atîrnate la bărbia mîinii, un om niței vioi și cu aparențe cuvioase este în stare, în orice epocă s‹ar prezinta, să fie crezut pe cuvînt și cuvîntul să‹i fie ascultat ca un grai de la Dumnezeu.

N‹o să spunem decît la urmă cum se numește cinstitul părinte arhimandrit, și numai în treacăt, căci dacă personal persoana ne interesează, ceti‹torului ar putea să‹i placă mai ales isprăvile ei.

Va să zică, într‹o zi, poate că pe înserat, arhi‹mandritul s‹a simțit așa pe neașteptate sau poate că și pe așteptate, într‹o așteptare confuză și încă nerostită, distins cu o însărcinare. Cineva, cineva a cărui identitate sublimă nu mai e nevoie să fie stabilită, cineva din depărtări insondabile ale lumii a strecurat în sufletul arhimandritului un îndemn. Du‹te, i‹a spus glasul cel mai presus de înțeles, du‹te spre apus și vei ajunge într‹o pădure de fagi. N‹ai să găsești nici drum, nici potecă. Pe cîți vei întreba, vor ridica din umeri și nu vor ști. Nu

întreba du-te înainte, strecoară-te printre copaci, umblă o zi, două, trei și vei da de un izvor minunat. Izvorul o dată curge și o dată stă și bate apa-n el ca inima binecredincioasă în pieptul unui om care citește Scriptura și o cîntă. Și cînd vei ajunge acolo vei primi și alte învățături de la mine.

Arhimandritul se afla la o episcopie depărtată, ascultător al unui episcop Visarion Puiu, ieșit și el, dintre foarte puțini, din călugăria de baștină. Căci iată cum a vroit Dumnezeu, arhiereii să fie făcuți nu numai din monahii felului vechi de a se face monahi, cu ascultări, ucenicie, cu posturi și preveghiuri lungi, dar și din preoții ale căror soții alese au fost chemate la Domnul, lăsîndu-și bărbații, după un tipic tăinuit al Făcătorului-atoate, văduvi și cu copii; fete de măritat și băieți de căpătuit. Cu unii arhierei părintele arhimandrit avu să lupte, ca un chemat al Domnului, care își alege oamenii după alte rînduieli; acești arhierei nu erau din tagma băștinașă. În episcopia depărtată, arhimandritul înțelese că nu mai e de stat pe loc, își făcu sacul, își luă cîrja și porni din răsărit către apus și merse cît merse.

În pădurea care trebuia să fie pădurea hotărîtă îl întîmpinară, ca pe sfîntul Toma cel catolic, toate pasările pămîntului cele mici și iuți, unele ciripind asurzitor și altele deschizîndu-și sufletele ca niște viori scoase din cutii, și puse cîntec prelung. Cintezoii, vrăbiile, scatii, sticleții, pițigoi, pietrușii, pitpalacii care cîntă ca toaca, umplură codrul cu laudele lor îngerești și mierlele veniră la timp și, pe dedesubt, din țesătura ierbii șuierau miile de gîngănii, care și ele, pentru cîntatul tiptil, sînt niște plăsmuiri făcute după tiparul pasărilor cu pene și fulgi. Aici trebuie să fie izvorul, zise părintele, ca pe vremuri Grigorie sau Ioil, care intrînd într-o biserică pustiită de războaie și înmormîntată în bălării adînci și găsind pe altar

un șarpe culcat, i-au spus: « Du-te cu Dumnezeu că am venit noi să facem rugăciune » — și șarpele neînchipuit de lung s-a dus, despicînd bălăriile și mai departe holdele de grîu, ca un vînt în valul spicelor o cărare.

Izvorul, într-adevăr, era acoperit și arhimandritul l-a văzut. Era cum i se spusese de sus, apele lui aruncîndu-se din matca nevăzută, din scorbura pămîntului afară și apoi ascunzîndu-se furiș, de rămînea groapa lui uscată. Îngenunchind, arhimandritul dete slavă Domnului, care-i vorbi în timpul rugăciunii. Aci, zise Domnul, ai să ridici o mînăstire și te vei chinui cu nedreptatea, cu ura oamenilor, cu asuprirea și cu lacrimile, dar mînăstire vei face negreșit, așa poruncesc.

Arhimandritul n-a zîmbit, uitîndu-se la mîinile lui curate dar neputincioase și știindu-se sărac, adică așa cum îi cere Domnul pe monahi, să nu poarte pungă și să nu puie capital la bănci, neștiut de nimeni pînă-n ziua unui faliment. Adunînd trei bolovani lîngă izvor spuse « Aici va fi altarul » — și s-a dus. S-a dus să strîngă în căciulă ce va putea. A străbătut țara întreagă cruciș, curmeziș, a cerșit, a îngenuncheat, s-a rugat, a stăruit, și foarte mulți oameni cu dare de mînă i-au răspuns: « Crede, părinte . . . » Dar oamenii săraci, dar nici întodeauna, i-au dat din fărîmele lor cîte o firimitură, pe care arhimandritul a pus-o bine și s-a întors la izvorul lui cu două care de materiale și cu doi călugări, făcuți pe drum, și luați din drum ca uncenicii Mîntuitorului. Într-o vară s-a făcut o chilie pentru ei și s-a început biserica, de lemn. Toată iarna următoare, pe viscole și răzvrătiri, firimiturile iarăși au fost adunate și într-al doilea an biserica fu ridicată din bîrne, căpriori și scînduri. Și se făcură zece călugări, hotărîți să biruie cu starețul lor nepăsarea celor mai mulți și ura fraților întru Hristos din partea locului, care ve-

deau cu ochi răi cuviosia păstorilor și slujba bisericească după vechiul rost, cuprinzînd împrejurimea. O dată li s-au pus foc și de cîteva ori a fost dărîmat și îngropat izvorul, mînat însă și el de aceeași însuflețire ca și arhimandritul și izbucnind, numele izvorului fiind *Izbuc*, biruind ori de cîte ori furul și fățarnicul umblau să strice lucrul sfîntului arhimandrit.

Cînd pleacă-n lume să adune, arhimandritul trece pe la noi și ne blagosloveşte casa. Ca și Izbucul lui, el se arată o dată și nu se mai arată după aceea. Domnul îi aude toată vremea, zi și noapte, pasul neostenit, călcînd țara pentru izbînda lui. Arhimandritul nu se va odihni pînă în ziua în care mînăstirea nu va fi clădită din zid trainic, pentru o liturghie de trei sute de ani. El va izbuti, căci așa i-a poruncit Dumnezeu, să izbutească. Monahul care primește porunca de sus nu stă pe gînduri, n-are șovăială, pornește și isprăvește: anii nu trec de-a surda și el rabdă zece ani ca zece zile.

Omul care vrea să facă minunea anacronică a zidirii unei mînstiri, zidită altădată de boieri și voievozi și înzestrată de domnițe și jupînese, o face, a făcut-o din materialele provizorii ale pămîntului. Nici o piedică nu e prea grea de trecut, nici o dușmănie și nici o batjocoră a rînjetului nu-l împuținează. El va mai alerga pe toate drumurile țării cîțiva ani și o va scoate la capăt.

Vreți să vă dăm numele și urma lui, doamnelor cititoare și domnilor cititori? Copiați pe un mandat poștal: Arhimandritul Atanasie Popescu, mînăstirea Izbuc, prin Vașcău (Bihor). Dacă n-are cine să se roage într-o mînăstire dintr-o pădure pentru dumneata, cititorule, se va ruga el, arhimandritul.

1933

BAZA CRANIULUI ȘI APENDICITA

Niciodată n-au existat atît de mult baza craniului și apendicita. Oamenii s-au învățat să cadă numai în cap și ceafă, ori de cîte ori se întîlnesc cu un obstacol sau își pierd echilibrul. Ori s-a șubrezit legătura dintre om și cap și tendința capului actuală este să rămîie singuratec și inaderent, ori ce se întîmplă, că toate rănirile caută de preferință rădăcina minții?

Tot atît de preocupată este natura modernă să înțepe omul în piept, dar mai ales în partea dreaptă a pîntecului, în punctul care, geometric, se găsește la mijlocul drumului dintre ombilic și încheietura șoldului pe abdomen.

În primul caz, omul a făcut rău că a născocit automobilismul și că participă la dezvoltarea lui cu o rapiditate nemaicunoscută. Un fiziolog fantezist ar putea să explice că trepidarea și viteza au subțiat sfoara care leagă omul de creier. Dar s-a isprăvit; nu se mai poate drege nimic. Capetele vor fi tot mai slab împreunate cu grumazul, și va veni poate un timp, neprevăzut de Jules Verne, cînd ele se vor ridica pînă la aștri, ca niște baloane, cu chelie, cu cărare sau cu barbișon. Dar de ce s-a ivit apendicita?

Să fie numai o modă iubită de cucoane, care nu mai pot să trăiască fără un roman cu cloroform? Operația este, după spusele medicilor, atît de simplă, încît a nu te mai opera a devenit un fel de rușine. Cînd toată lumea cade din aeroplan,

se înecă în mare și se tamponează, este într-adevăr a fi nesimțitor să nu chemi un chirurg să-ți facă o cheotoare la burtă. Apoi, și medicina trebuie încurajată, nu numai Opera Română; căci întrucît e mai util un actor cîntăreț decît un savant pe socoteala viscerelor aproapelui tău? Există un domn profesor medic pentru care apendicita e o doctrină, o religie și o sensibilitate. El te ia în brațe din stradă, te sărută și te roagă să-l lași să te anestezieze spre binele omenirii. Găsește cîteodată, într-adevăr, o coadă de intestin ca o ureche de gheată, care nu împiedică, odată tăiată, funcțiunile încălțămintei, dar alte ori el nu găsește nimic suspect, și caută mai sus ori mai jos și, profitînd de ocazie, cum se mai zice în magazinele cu rahat, odată cu apendicele îți mai simplifică anatomia, suprimînd din prevedere sau greșeală și cîte un alt organ derizoriu sau principal: atîrnă de filozofie. De fapt, viața nu folosește decît ca să te ducă la moarte: că ți-o ia înainte un organ și moare mai devreme decît Dumitrescu, dacă te cheamă Dumitrescu, acest lucru s-a mai văzut. Toți Dumitreștii, Demetreștii și Dimitrieștii se despart cu părere de rău, într-o bună zi, de cîte ceva personal.

Fabricanții de automobile, care au creat linia aerodinamică și totodată cuvîntul, s-au apucat să studieze un tip de mașină cu o caroserie destinată să garanteze baza craniului și pentru șofeurii cărora totuna li-e organul cu carapacea. Ei sînt datori omenirii acest serviciu, și vor trebui să facă tot posibilul ca toate accidentele să fie derivate mecanic către apendice, pentru ca nimeni să nu mai moară de cap și toți să scape prin intestin.

1933

CĂLUGĂRUL

Figura lui anonimă străbate timpul, în șiac cu traista și bățul. Dacă-l cheamă Damian, monahul e scurt, cu barbă lungă și cataramă la curea. Dacă-l cheamă Ioil sau Iezechiel, e înalt și slab, după iconografie — și fiecare, Vissarion, Dionisie, Eli-azar, Iosif, Antim, Conon sau Kesarie, poartă în mîneca largă metaniile de lînă ale cinului și chinoviei, unde a fost, cum se spune în limbajul respectiv, tuns. Ritualul sfințirii monahilor zice: « Tunde-se robul lui Dumnezeu Dosoftei », și foarfeca starețului arhimandrit ciupește din creș-tetul capului cu chica deasă, un cîrlionț.

Figură mai românească, mai unanim românească decît a monahului, a călugărului de rit Vasilian, este greu de găsit. Părintele Ghelasie căciularul, i-a vîndut noului cuvios o scufie fabricată de el și cuviosul și-a tras-o moale și adîncă, pe urechi.

Fabrica părintelui Ghelasie era instalată în dosul bisericii cu hramul Sfîntului Gheorghe, din mij-locul pătratului de chilii, sprijinite pe bolți cu pridvoarele lungi și umbrite de un nuc cu pisici.

O grămadă de capete de lemn se uscau la soare, îmbrăcate. Din păr de oaie dezlînat și încurcat cu clei, cuviosul Ghelasie făcea întîi o pîslă bătută cu ciocanul între două scînduri, și din pîslă croia căciula. Și niște maici de la o altă mînăstire, nu prea depărtată de mînăstirea de călugări, țeseau în războaie cilicea roșcovană, iar din părul lor bălan sau negru, maicile tinere și surorile încă

« netunse », întocmeau un mănunchi, îl răsuceau și cu o mărgică galbină și cu o cruce cu ciucuri în vîrf, șirul de noduri avea să fie metanie de pustnic. O sută de noduri de păr de maică, treceau de sute de ori prin mîna cuviosului, depănate cu unghia mare, și rugăciunea *Tatălui nostru,* troparul și condaxul zilei se repetau cu gingășie între răsărit și apus . . .

Monahul e în vîrstă de cîteva sute de ani, cîte sute întocmai nici el și nimeni nu știe. Piciorul și cîrja lui au călcat toate drumurile țării, cînd țările Țării erau mai multe și împotrivite între ele . . . Și peste locul unde poposea călugărul, ieșea din pămînt o mînăstire, un schit, o sihăstrie, pe vale, în șes, în scorbura munților, în piscuri . . . Și lîngă mînăstirea de călugări, se clădeau mînăstirile mici de albine, sute de schituri mici, de chivote, de buduroaie și încă o mînăstire, de oi, și toate mînăstirile erau așezate pe marginea unei bălți cu pește. Pe un deal cuprins în ostrețele mînăstirii, peticele de vie dădeau strugurii și vinul, deopotrivă de trebuincios și sfintei liturghii și îndulcirilor singurătății.

Au fost în țările românești peste opt sute, poate o mie de mînăstiri de călugări și de maici și au rămas din atîtea pînă azi, vreo două sute cincizeci, din care multe pustii. Neamțul, Agapia, Văratecul, Curtea de Argeș, Cozia, Secul, Căldărușani, Pasărea, Țigănești, Cernica; [. . .] cîteva în Dobrogea și multe altele aproape în viață, într-o jumătate de agonie sau moarte de tot. În București, Schitul Darvari și cîteva metoace țin de Sfîntul Munte și de mînăstirile depărtate de Cetate. Alte mînăstiri, ca la Iași, au rămas simple biserici, fără viață monastică și fără duhovnicia sărăciei de bunăvoie [. . .]

Viața în comunitate de cenobie, o trăiește monahul de mai multe veacuri, fără pungă, fără avere a lui, în singurătate. Cînd n-a avut mînăstire gata,

el și-a făcut-o cerșind la domnitor și la negustători și înzestrat de boierii fără moștenitori.

O mînăstire a fost un lăcaș al privigherii și al rugăciunii, dar și al pildei și milei. Sătenii din satele regiunii, aveau un reazăm, găseau de lucru și pîine la nevoie. Iar un călugăr era un învățat al locului, un duhovnic și un medic de cele și trupești și sufletești.

Cînd a venit părintele Grigore la mînăstirea Cernica, barba îi crescuse pînă la pămînt. El o lega ca să o scurteze, pe dedesubtul curelei de dulamă, foarte cuvios și sfînt. Mînăstirea era părăsită și bălăriile crescute încîlcit, tencuiau drumurile, ascundeau biserica, ajunsese la ferestrele proscomidiei și o încingeau cu un hățiș aspru. Cu coasa, voinicește, bătrînul stareț Grigorie și-a făcut pîrtie pînă la intrarea bisericii. Toaca de fier ruginise atît de tare de nemișcare, încît, cînd lovi arhimendritul în ea cu cîrja, ca să sune, ea scoase un geamăt de mucava și căzu în zdrențe.

Cînd voi să deschidă ușa bisericii, de vechime ușa cutremurată se prefăcu praf și clanța rămase goală în mîna părăsită a pustnicului. Turcii trecuseră cu sabie și foc pe acolo, nu ține minte nimeni bine leatul. Însă pe sfînta masă din altar dormea un șarpe încolăcit, un balaur, care ridică, la apropierea lui Grigorie, capul și se uită la cuvios. Dar prea cuviosul îi zise ca unui om « Du-mi-te acum într-altă parte, că au venit frații să facă slujbă aci, pentru preamărirea lui Dumnezeu ». Șarpele a ascultat ca un copil, fiindcă orice vietuitoare ascultă de omul cuvios, a înțeles și, sculîndu-se de pe sfînta masă, plecă prin fereastra firizii și se duse și s-a tot dus, lăsînd o cărare adîncă prin buriени . . .

Fratele Ioil a plecat din lume la mînăstire, din pricină că, fiind cioban, el și-a pierdut toată turma într-un iaz. Ioil, care pe lumește se chemase Ion,

n-a mai putut trăi fără oi decît la mînăstire, unde el scoate fluierul din carîmbul cizmei, pe treptele de la uşă, şi se jăluie plîngînd . . . Pavel a intrat la mînăstire pentru că iubea pe Virginia, şi Virginia tot de dragoste s-a călugărit. Fratele Petru gîngavul s-a dus la călugărie pentru că era peltic şi fonf, de nu putea să fie înţeles, şi numai în slujba liturghiei, citită în Apostol şi în Evanghelie ori în Psalmii îşi afla el rostirea bună şi curată. El muncise ca simbrias într-o cîrciumă din oraş şi încă pe cînd turna vinul în pahare îşi lăsa să-i crească părul şi barba. Alţii mulţi s-au dus la mînăstire, nedibaci în strecurarea prin viaţa bunurilor pămînteşti şi sfiioşi în cele lumeşti.

Adeseori mînăstirea a fost un refugiu pentru un trup istovit sau bolnav, pentru bătrîneţi adînci. Dar tot atît de des, ascunzişul a fost pentru suflet. O romanţă scrisă de poetul Traian Demetrescu, cîntă suspinînd:

Călugărul din vechiul schit, o zi la el m-a găzduit.
Ce te-a adus printre sihaştrii?
El mi-a răspuns: Doi ochi albaştri, zice poetul.

Oricît ni s-ar părea de moale la gust, această afirmaţie în forma cîntatului pe mandolină, e adevărată. Dacă în vremea noastră un tînăr îndrăgostit şi nitel cam halucinat recurge la soluţia sinuciderii, tînărul de altădată se ducea la călugărie. Tot la călugărie s-a dus în trecut şi fata care se vedea îmbătrînind nemăritată, fata deziluzionată şi fata din mai multe surori.

Era o încheiere tristă, destul de curată a vieţii, de la care în zilele noastre oamenii cer mai mult decît pot să capete, infirmi în puterea de a se măsura cu ea. O filosofie a strictei materialităţi sau a biologiei a declarat călugăria imorală. Călugăria poate să fie numai dureroasă, cu toate că şi veselia aparentă a vieţii libere, e pătrunsă de o iremediabi-

lă melancolie; dar nu e mai tristă o singurătate activă decît o multiplicitate sterilă. Amărăciunile vin mai todeauna de la minte și închipuire.

E o categorie constant prezentă în societate și care și-ar putea găsi, mai ales în epocile noastre de variate dezamăgiri, un rost în viața de călugărie; naturile contemplative, la nelocul lor în societatea forfotită de luptă și concurență. Sînt naturi care vin pe lume dezarmate de un sentiment de prestiință și cunoscînd sintetic rezultatele vane ale străduinții. N-au fost anulate de intuiții numai firile etichetate «ratate»: oamenii de multă valoare au refuzat să alerge în cursele de galop cu niște semeni, impuși de generație și contemporaneitate. Nici Pascal, nici autorul *Urmăririi lui Iisus Hristos*, care-i o admirabilă carte necunoscută cititorului numeros, nici Henry Poincaré, matematicianul și nici Friederich Nietzsche [...] n-au fost niște jochei sau niște recordmeni sociali. Ei pot figura foarte bine, după concepțiile parvenitismului curent, între piesele ilustre ale unui muzeu de ratați. Este oarecum punctul de vedere și de judecată — și mai ales de sentință — al omului practic, de nuanță groasă, față, de pildă, de poeți. Nu toți tinerii sînt sportivi și pasionați de virtuțile mingii și ale boxului. E penibil de constatat că vocația singurătății și a înțelesului vieții de la sîmbure și miezuri înainte, are în epoca noastră numai azilul mansardei. Și e foarte bizar că într-o societate creștină de formație călugărească și pentru o cultură a limbii, ținută de cărturari călugări în universitatea mînăstirilor, aceste frumoase instituții ale filozofiei sînt silite să se dizolve într-o vastă indiferență. Societatea are naivitatea să fie interesată exclusiv de cheltuieli și venituri.

1934

PREA SFINȚITUL NICODIM

Trecerea părintelui arhiereu Nicodim din stăreția Neamțului în scaunul mitropoliei Moldovei actualizează o chestiune despre care acum cîțiva ani subtiscălitul a mai vorbit. Nu e atîta lipsă de compatibilitate între o gazetă literară care promovează poezia și o problemă bisericească, desfăcută tot dintr-o poezie, încît să nu poată fi amîndouă alăturate într-un text.

Biserica românească nu se poate prea mult felicita de nivelul la care a ajuns, printr-o mișcare de sus în jos. Biserica, în zidurile și icoanele ei este aproape aceeași de acum vreo treizeci de ani, fără să fie chiar aceeași de acum douăzeci de ani. De la război încoace, pasul ei de-a-ndaratele a fost de trei ori mai iute decît pînă la război. Constatarea nu e a noastră: e vorba de o realitate evidentă, dacă însuși regele, în cuvîntarea rostită la confirmarea noului mitropolit, a ținut să o releve subliniat.

Poporul credincioșilor e același de acum cincizeci de ani, o sută și două sute de ani, nici mai iluminat nici mai sceptic în ceea ce privește capacitatea lui de credință. Todeauna el a ținut soroacele calendarului creștinesc, fără fanatism și cu o evlavie măsurată. Nu-i putem cere transe mistice și extaze de care n-a avut niciodată. Lui îi trebuie pentru orice eventualități, pe care nu vrea să le aprofundeze, preot, liturghie și taine. E adevărat că nici preoții de pe vremuri nu l-au prea stingherit,

făcînd și ei parte, trup și suflet, din același popor. Mai închideau ochii și preotul și poporul și amîndoi au parcurs istoria, ca doi prieteni, unul cu căciulă și altul cu anteriu, povestindu-și snoave și lăudînd pre Domnul. Fiori din aceia care trec prin tot trupul și scoală părul pe piele, au putut să aibă la vremea lor toate popoarele care s-au bătut pentru dreptățile Mîntuitorului, înțelese în fel și chipuri, zeci și sute de ani ca niște brute. Românii n-au avut asemenea anecdotică în trecutul lor și casna cîtorva servili imitatori tardivi ai unui medievalism decedat, n-a putut să aprindă anacronic o scînteie.

Dar ei aveau și au cîteva datini. Una din ele era mînăstirea, călugăria. Afară de împrejurarea că românii au participat activ la viața monastică, în vreme ce alte vieți îi erau interzise, psihologia lor inteligentă care-i o realitate adevărată i-a făcut să aibă o stimă particulară, din tot clerul pentru monahi. Mînăstirile au fost poporului locuri de refugiu românesc, niște centrale sufletești, de unde sătenii mai căpătau și cîte o vorbă bună și cîte o pîine. Într-adevăr, din toate așezămintele bisericești, mînăstirea este și azi cea mai simpatică: ea reprezintă un criteriu întreg și o extremă totalizată, capabilă de un sens deplin. A fi călugăr este a fi ceva perfect înscris într-o noțiune, care exclude media și mediocritatea. Un călugăr, chiar rău călugăr, e un tip definit și un antipod la o sută și o mie de sensuri încuiate.

Românii s-au deprins, pe datina lor, să-și recruteze arhiereii, episcopii și mitropoliții din mînăstiri: ierarhizarea a fost consacrată de o durată aproape de două ori milenară a datinei. Dar într-o bună zi, împinși de spate, oamenii politici au condamnat datina printr-o lege a clerului, care a permis tuturor preoților văduvi să intre în episcopat. Biserica a înregistrat astfel un rînd întreg de

popi, încărcați de deprinderi nici laice, nici călugărești — corcite — și de copii, și intrați în sinod fără nici o pregătire duhovnicească, fără acel stil deosebit și tipic al monahului, care cunoaște și practică ținuta. Sînt episcopi de toate originile judiciare. Unul din ei amenință și cu pistolul.

Astăzi sinodul e compus dintr-o majoritate imensă de arhierei proveniți de lîngă preoteasă. Afară de episcopul Vartolomeu, al Noului Severin, Visarion de la Bălți și de mitropolitul Basarabiei, la care se adaogă recent înscăunatul mitropolit Nicodim, ceilalți, mi se pare că toți, vin de orișiunde numai din mînăstire nu. E o diferență, mare diferență, ca între un poet și un diseur.

După război, un spirit și mai nou, dacă se poate spune, a mai stricat vechea fizionomie a clerului: un civilism cu țigarea în gură pe stradă și cu barba rasă pînă la virgula unei țăcălii, cu obiceiuri stranii de preoți fără preoție. Nu insistăm. Mitropolia nu mai e o mînăstire și cultul a fost sabotat de o sumedenie de devastatori. Clopotele n-au mai fost sunate, utreniile nu s-au mai făcut, vecerniile n-au mai fost vecernii, privegherile au decăzut, liturghia s-a isprăvit — și poporul, mereu mai indiferent, a început să prefere rîvna unor surtucari de școală anglo-saxonă, care se numesc adventiști, baptiști, pocăiți și așa mai departe...

Chemarea prea sfințitului Nicodim din chinovia Neamțului la mitropolia Moldovei, reinstaurează datina. În bună parte, această nu se poate mai nimerită numire se datorește domnului doctor Lupu, care, fiu de preot și avînd sensibilitatea situațiilor speciale din biserică, a luptat pentru datina bună și corectă.

Iată ce așteptăm noi, ca să întrebuințăm un plural însuflețit, de la P.S. Nicodim. Renașterea vieții monahice a mînăstirilor și a monahismului, bărbătesc și femeiesc. Înființarea unui buget de

viață și nu de moarte pentru toate mînăstirile și încurajarea tineretului contemplativ să-și găsească un teren de muncă intelectuală: acest tineret se alege în fiecare an din școli și universități și rătăcește fără utilitate într-o societate care nu-l poate înțelege. Transformarea mînăstirilor în lăcașuri de cultură și de artă prin adăpostirea cărturarilor și artiștilor tineri, fără catedre și ateliere. Și pe lîngă toate acestea, scoaterea mînăstirilor de subt autoritatea pustiitoare a episcopilor și din eparhiile respective și unificarea lor independentă subt administrația unui episcop deosebit, încadrat cu acest titlu în sinod. Mînăstirile puse laolaltă, cu atîtea energii și averi, încît cele sărace pot să trăiască deopotrivă cu cele mai multe înzestrate din aceeași pungă gospodărită de episcopul mînăstirilor: sînt vreo trei sute de mînăstiri în stare să-și găsească o dezvoltare și o evoluție și să răspundă la nevoile actuale de cultură și abnegație, cu neputință de satisfăcut de nici una din categoriile sociale actuale.

Informațiile pe care le avem despre personalitatea în totul remarcabilă și substanțială a mitropolitului Nicodim, îndreptățesc speranțe bune și un optimism pînă acum absent.

1935

LOTERIA, O MORALĂ

Numaidecît după războiul ei, în care s-a relevat beletrismul generalismului Cadorna, unanim gustat și de aliați și de adversari, pentru simetriile ei cu producția literară de război a Ungariei, Italia s-a văzut în situația de a se împărți singură în vreo șase republici socialiste confuze.

Numărul acestor proiecte de state noi în plin regat aducea aminte ceva. Italia mai avusese un lucru organizat cu șase: șase loterii municipale, trase săptămînal, duminica, și jucate de toată Italia și de provinciile de frontieră ale țărilor învecinate. Domnul Mussolini a suprimat spiritul republican, păstrînd însă loteriile intacte, pentru consolidările epocii noi dictatoriale. El a învins și Camora veche de cîteva sute de ani, a desființat și brigandajul, și brigandajul sicilian, unde un fost deputat, pentru fraude acumulate, a fost ales de iubiții lui admiratori și în pușcărie. Tactul Ducelui nu s-a atins de jocul de-a norocul, din care se hrăneau extazele cîtorva milioane de adepți ai muzicii și ai lui Garibaldi.

Cu o mizã derizorie, fericitul jucător putea să realizeze un cîștig enorm. Condițiile jocului consistau în ghicirea numerelor cîștigătoare, organizate anticipativ. Fiecare din cele șase loterii scotea cîte cinci cîștiguri. Jucătorul trebuia să brodească din ele, în cazul mijlociu, terța și în cazul suprem, cvinta întreagă. Cu cinci numere se năștea un nou milionar.

Mecanismul loteriei funcționînd fără bilete, jucătorul își închipuia numerele și le comunica unui agent. Într-o zi hotărîtă, la ora anumită, se închidea operația recepției, lista imaginației se transforma într-un proces verbal, sumele depuse erau totalizate și expediate. După o săptămînă de munci ale facultății devinațiunii, se petrecea o noapte de imense emoții: jucătorul își cumpărase starea de levitațiune și putința de a fi abstract ca Dumnezeu pe un preț de nimic: douăzeci și cinci de centime. Și săptămîna următoare speranța era luată d-a capo.

Astfel, de cincizeci și două de ori, indiferent de temperatură și la suferințele derivate într-o însuflețită așteptare, publicul își trăia într-un sezon constant de vilegiatură cea mai frumoasă himeră a sentimentului realizărilor fenomenale. Cu o « cvîntă » puteai cîștiga o avere echivalentă cu un ducat. Nepermițînd să iasă din țară sumele fabuloase, pe care le reprezintau cinci numere nimerite, guvernul italian înzestra pe cumpărător cu o mare proprietate rurală, silindu-l să devie latifundiar roman. Viața se dubla cu un fundal de operă cu orechestră, și ariile din *De-aș fi rege* erau muzica normală, de zi și de noapte, a poporului întreg.

Dar putea jucătorul ghici două, trei, patru și cinci numere pe săptămînă?

Desigur. El avea de ales între două mijloace sau pe amîndouă. Calculul probabilităților care ține de știința matematică și ocultismul, părintele și asociatul tuturor științelor înțelese și neînțelese, îi alimentau cu dărnicie optimismul, contribuind la treptata lui orientare și fizică spre fachirism. Ajungînd la o stăpînire de sine și la o putere de voință care răstoarnă și obstacolul instinctului, el putea să gîndească exclusiv la un singur lucru, să opereze toate substraturile dorite, să se strămute

și să se transpuie cu ușurință în metempsihozele alese. Dematerializarea îi da o stare sufletească de inspirație de vis, propice prezintării în atenția abstractă a numerelor obsedante, înscrise în perspectivele inconștientului cu precizia reclamelor luminoase. Cvinta venea ineluctabil și era telegrafiată la Roma, la Bari sau la Palermo, pentru ca roata norocului, influențată de un misterios efluviu, să se oprească de cinci ori din învîrtirea ei, supravegheată de un comitet, la numerele dictate din od și epod.

Jucătorii cu preferințe matematice creeau dosare, fișe și arhive experimentale, prin confruntarea juxtapusă a rezultatelor obținute de trei sute de ori anual, la șase loterii, ceea ce înlesnea admiterea unui principiu și stabilirea unei periodicități de repetire, iar cei leneși de două ori, față de o disciplină și de un stil moral profetic și față de oboseala socotelilor puse în logaritme alergau la un auxiliar. O industrie de voaiante, de spiritiști, de profesori ai « magnetismului personal », aștepta să-i servească într-un apartament mistic și să le spună cu două zile înainte de tragere numerele sigure care vor ieși, dacă o intervenție demoniacă nu ar fi turburat logica absconsului la momentul oportun.

Ca să ajute favoritismul, șase jucători primeau să colaboreze cu o higienă de privațiuni și asceze, refuzînd să fumeze trei zile pe săptămînă, abținuți de la carne și alcool, practicînd respirația indiană și hrăniți cu boabe de grîu crude, ca sfinții din pustietăți. Dacă nu cîștigau neapărat la loterie, în schimb beneficiile se tălmăceau în ordinea cumpătării. Dar vine întrebarea: a cîștigat cineva vreodată cvinta?

Loteriile din sudul peninsulei lăsau jucătorilor din nord, la început, un timp mai lung de gîndire și hotărîre. Se întîmpla că încă nu erau

închise biurourile de primire cînd se și cunoșteau în vîrful de jos al țării numerile cîștigate. A părut suspectă statului italian regularitatea cu care o familie de pe lacul Magiore cîștiga cvinta de cîteva ori neîntrerupt. În șase luni, această familie de oameni dibaci însă lacomi ar fi ruinat toate loteriile săptămînale. Poliția dete de secretul norocului, și fericiții cîștigători, arestați și osîndiți la închisoare grea, pierdură bunurile, sechestrate. Norocul era un procedeu. Un membru al familiei străbătea toată Italia cu un porumbel călător într-o valiză și cîteva minute după ieșirea loturilor, porumbelul pornea îndărăt acasă din fereastra unui hotel purtător în aripă a rezultatelor ce trebuiau jucate.

Loteria era o școală de răbdare și de filozofie. Ceea ce nu puteau să sugereze cartea, credința și profesia, da cu dobîndă mare jocul la noroc. Nu toți oamenii lucrează conform unui destin istoric la linia mare pe care se mișcă popoarele către un scop, topiți într-un ideal social sau național. Viciul gîndirii și patima ideilor aparțin unei fracțiuni, care știe să se priveze de beatitudinea necesară rezistenței în jungla civilizată. Oamenii au nevoie de o idolatrie mică, personală, de o înfrigurare care sporește în aparențele vieții tensiunile încrederii. Înainte de moarte, fiecare vrea să se zvîrcolească mai mult și să sară mai sus, conștient de golul furnicat de praful de aur al soarelui și al iluziei. Loteria acordă supraumanizarea, tot atît cît și o mare învățătură, și cîteodată iese și cîte un cîștig, în viața de azi, de cîteva milioane.

1935

VORBE OFILITE

Poate că la plantă și pești natura încă nehotărîtă nu a stabilit un număr de modele invariabile pentru reproducerea lor biologic industrială. Se pare că ezită și că mai încearcă. Dacă nu cumva trebuie acuzată ignoranța, năvoadele marine surprind pentru albumul de curiozități, zilnic remaniat și înavuțit între infinitul mic și corpolență, o neîncetată nouă zămislire de monștri. Singură trestia, plimbată prin balele apelor mari, poate să recolteze pentru microscopie o varietate enormă de fulgi impalpabili și aparent disoluți, a cărora substanță de vag mucilaj prezintă un ordin organizat.

Un pescar vechi, născut aproape din talazele mării și din mitologia dobrogeană, îmi scria alaltă-ieri că a bătut cîteva cotituri și goluri, cercetînd fundurile și apele mijlocii pentru surprinderea vreunor depărtați vizitatori, sosiți prin rătăciri în voia undei, de prin regiunile oceanice ale altor meridiane. El însoțește echipa științifică a unui institut al Mării Negre, unde am văzut în borcane ființe fantastice cu nume de fantezie, străine tuturor colecțiilor în natură și gravură europene.

Literatura germană de specialitate este deosebit de activă, mai ales. Fotografiile și planșele pe care le publică necontenit, aduc din esențialul element al planetei întrupările tot mai bizare ale unei viziuni imposibilă de intercalat în ceea ce născocește și imaginează omul. Regnul hidrei e în

mobilitate și succesivă transformare, și dinaintea unor bancuri cu miliarde vaste de melci, care par scoriile unui travaliu de uzină și deșeurile unui mașinism enorm, cîți dintre noi nu s-au întrebat, răscolindu-le cu bățul, unde sînt ființele neidentificate, foste locatarele acestor admirabile concrețiuni redevenite nisip?

Dar vegetalele, mai apropiate de noi și mai lesnicios de controlat pe o bucată de pămînt supravegheată, își permit aproape cert mutarea prin forme și multiplicarea excepției prolixe. Pe un teren, nu mai mare decît acela în marginile căruia H. Fabre a experimentat universul entomologic se ivesc, de la un anotimp la altul și de la an la an, deghizările nestăpînite ale firului care crește și ale fructului necunoscut. Posibile încrucișări de polenuri, infidelitățile caricaturale dau naștere, mai sigur decît însămînțarea prin ploaie și vînt, hibridului care sosește brusc și dispare brusc. Poate că prezența în pămînt a unei reacțiuni fortuite, decantarea accidentală a unui material, ieșirea la suprafață a unei celule în călătorie milenară, o iradiere pribeagă, un zăcămînt mutat încet, au colaborat orbește din țărîna incinerată de arșițe a mușețelului camomil, la iscarea unei înfloriri violete sau sîngerii, dar degenerînd și renăscînd, buruiana țepoasă face loc izmei pipărate și delicatelor petale aeriene și de o urzeală abstractă ale florilor de mac. roșii ca niște tîrguri de basmale pentru greierii negri și pitulici.

Primprejurul, oricum ar fi să fie fapta vegetală, al acestui joc de-a bălăria fragedă, se găsește secretul altui infinit; de vocabular. În țară la noi aceleiași plante, aninată de o rețetă din bătrîni, i se spune în cîteva zeci și sute de feluri. Numele ei variază de la șes la deal, de la județ la județ și de la sat la sat. La un kilometru de țarină floarea pe care o cunoști ia o poreclă necunoscută și un

gen verbal opus. Cîte gîngănii zboară și sar pe o floare, atîtea ziceri îi murmură pe corolă. Scriitorul și lexicologul, dacă ies din roză dau de trandafir și de măceș, dar Traista-ciobanului *(thlapsi bursa pastoris)* e și buruiana de friguri, și punga-popii e și tăsculița și paștele-calului... Sunătoarea e pojarnița, e sănitoarea, e iarba lui Sîn Ioan... Calcea-mare e crucea-voinicului, e barba Negii, pleoscănița, iarba-rîndunicii, nagelarița, rosto-pana... Micșunelele sînt trei-frați-pătați, tămî-ioara, toporașul, iarba-împăratului... Slobonovul se mai cheamă brîie, buruiană-cîinească, trepădă-toare...

Cine adună atîtea lumini și umbre și le pune deoparte? Cine poate pretinde că știe cîte mîn-gîieri primește o rădăcină cu foi între Oradea și Cetatea Albă, între Putna și Severin? Nume ce se nasc și se topesc în fiece cătun din zecile de mii de localități minuscule din țară. Inflexiuni surprinzătoare, mozaicuri de silabe greu de închipuit, neprevăzute, o muzică imensă, care cîntă și moare neauzită. Notațiile și schițele de rostire ale acestui botez în toate izvoarele limbii trebuie să piară neapărat? Nu se poate culege acest folclor nemăsurat, în care se surprinde adeseori funcțiunea secretă a vocalei și nu se poate pune într-o carte, măcar ca să găsim copiilor, femeilor și străzilor municipale nume curate, sprintene și amărui, de o mireasmă încă negustată?

1934

TELEFONUL

Dacă un aparat medical prins de braț indică tensiunea arterială, telefonul, pus la ureche, o arată pe cea sufletească, lăsată mai demult în seama romanului analitic. Indiscreta mașină servește tot atît de mult psihologului cît și omului de afaceri. Ai mii de pulsuri la dispoziție, îndată ce ridici din furcă microfonul și deschizi cartea de abonamente, la toate literele alfabetului. Fără pierdere de vreme, fără ca măcar să suni ca la ușă, că sună singur telefonul, fără să ți se deschidă, fără întrebări, fără răspunsuri, fără carte de vizită, intri de-a dreptul, prin aer, în apartament, neinvitat, și de multe ori cazi chiar în patul domnului sau în baia doamnei. Mai lipsește accesoriul unui ochi electric adaptat. Ai zis « Alo! » cum ai fi zis în poveștile arabe « Sezame »! și formele, protocoalele și neajunsurile sînt înlăturate; două silabe: « Alo! » e parola universală. Ea însemnează o mie și una de lucruri: « Am venit », « Ascultă », « Ce mai faci? », « Ba bine că nu», «Mă plictisești», «Vrei nu vrei»... Cere, refuză, se roagă, înjură . . . Ca într-o gară, unde toate interjecțiile și comenzile sînt scrise pe albastru alb.

Pînă la telefon, trebuia să ceri audiență, să scrii, să aștepți trei luni un răspuns, să faci anticameră, să te prezinți în redingotă, să te lași dezbrăcat de pardesiu și reîmbrăcat de un ușier, să dai bacșiș, să iei trăsură, să stai de vorbă cu șeful de cabinet, să-l cercetezi în ce toane se află

boierul. Telefonul a stabilit o colegialitate ca fumatul: poți chema pe cine vrei, după cum poți opri din drum pe orișicine ca să-ți aprinzi țigarea de la țigarea lui. Nici nu trebuie să știți cum vă cheamă. E singurul mijloc de a vorbi cu un rector în ciorapi și de a te adresa unui decan sau președinte în cămașa de noapte.

Cel ce telefonează are asupra celui chemat superioritatea aceluia care la o gîlceavă cîrpește întîia palmă. Cînd ai zis «Alo», l-ai amorțit, el vine la dumneata oriunde-l chemi și se ține după dumneata ca un acuzat docil. Nu aștepta să fii telefonat, ia-o înainte. Tristețea, descurajarea, căința, sînt perfect perceptibile la telefon: timpanul te servește precis. În timpurile electorale simțeai căderea guvernului apropiată, formînd, cum se zicea în dialect automat, un număr de cîteva cifre. Excelența telefonată nu mai era atît de covîrșită de treburi ca pînă-n ajun și consimțea să prelungească ședința cu o spontaneitate amoroasă. Zeul se apropia de oameni și te poftea și la masă.

Se poate discerne la telefon evoluția sentimentului de sine, prosperitatea camaradului, care cu cîțiva ani mai devreme nu-și putea șterge îndeajuns picioarele că-l înțepa prețul de la intrare în talpă, și acum, mare proprietar de imobile și capitaluri, dă orientări morale și controlează onestitatea colectivă. La telefon, se aude și musca pe căciulă. O simți cu urechea că s-a îngrășat și că-i merge admirabil. Omul nou vorbește în pîlnie parcă s-ar traduce singur din-tr-o limbă, două, străine, răsfoind un dicționar, întîrziind la o rostire. Cuvîntul «Da» iese cîntat, cu dieze, cu bemol, cu becare, dînd pe bisericește și devenind chirilic. Omul energic se răsfață în unele fraze ca un cotoșman și întinde burta, ca să i-o ungi cu o mîngîiere asor-

tată. Şi-a schimbat şi sexul sufletesc şi începe să zică « nu », ca o baletistă.

Telefonul leagă pe locatarii aceleiaşi epoci unii de alţii într-o sensibilitate care-i face fără voie transparenţi, omul telefonic e un cobai de experienţă şi, evoluţie ideală, un număr care începe cu trei, cu cinci, ca un număr de căruţă.

1943

SCHITUL ICOANA

Am suferit o mare amărăciune acum doi ani. Cocò. Am avut un mare prieten, pe Atanasie Popescu. starețul unei mînăstiri blestemate, a Ghighiului, de lîngă Ploiești. Călugăr adevărat, aspru cu sine mai mult cu sine decît cu chinovia lui, curat ca o floare albă, inspirat ca un prooroc și chinuit de visul lui, el a căutat o viață întreagă să dea viața înapoi, spre rînduielile întemeietorului călugăriei răsăritene, Vasilie. Era un adept al chemării lui și a datoriei de monah. Frații lui de mînăstire, supărați în năravuri l-au dușmănit.

Acum doi ani arhimandritul a fost asasinat, după utrenia, care-i rugăciunea din timpul nopții. O amărăciune împătrită: pentru că a murit un om întreg, pentru că a murit gîtuit într-o mînăstire, pentru că nu s-au luat toate măsurile să fie ucigașii pedepsiți, în sfîrșit pentru că i s-a pus în spinare sfîntului stareț o învinuire șoptită, mîrșavă. Ticăloșia nu știe să cinstească nimic.

Vezi tu, Cocò, am o idee fixă și eu, că fără mînăstire nu e biserică și că mînăstirea e locul unde omul se depășește pe sine. La urma urmei, asta e datoria și frumusețea omului, să se depășească. Mînăstirea e depășirea și a omului în nestare de alte depășiri. A fi numai stomac și mațe, nu e al omului. Depășirea se cheamă la mînăstire mîntuire. Omul de rînd capătă geniu și nu rămîne cadavru.

Refugiul meu, după amărăciunea, pe care ți-o povestesc și care odată și odată trebuie să-și găsească o împlinire, e un schit. În turburare, mă mut cu mintea la el, în chiliile monahilor din Sfîntul Munte adunați într-o chinovie din București. Familia generalului Darvary le-a clădit, odată demult, schitul ce se vede și azi, îngrijit între zidurile ce-l păstrează, insulă de flori, stropite cu apă sfințită. E liniște acolo de tablou senin și acea duhovnicie discretă, care a pierit din cele mai multe mînăstiri ale noastre părăsite de supravegherea blajină și de sprijinul frăției de sus. Părinții trăiesc după vechiul tipic al lepădării de sine, păstoriți de starețul Simion, un vrednic urmaș al marilor păstori, numai cinste, bunătate și candidă smerenie îngerească. Mă gîndesc la el și mă simt mai bine, ca după o mărturisire, și-mi place luminișul ce-mi vine de la surîsul și de la inima lui cînd mi le închipui lîngă mine.

Frumosului părinte Simion Ciomandra îi zîmbește fața tînără și proaspătă de copil dintr-o barbă albă, albă ca un trandafir împresurat de fluturi. Vorbele lui legate în argint au tiparul chirilic al Evangheliei de pe sfînta Masă din altar și sună dulce ca o utrenie, grăită cu rîvnă și tot ce spune starețul Schitului Icoana, a căruia toacă, vestește împrejur ora vecerniei, de după amiaza limpede, e ca o rugăciune înceată, gîndită în tăcerea bisericii dintre chilii.

1943

PAMÎNT SAU CENUȘE?

E ceva mai urît ca moartea: înmormîntarea. Nu se cunoaște grotesc mai hidos. Sinistra ceremonie comercializată se repetă în oraș toată ziua, acceptată ca un supliment de scîrbă, în ora tuturor durerilor strînse într-o inimă de om.

Arderea pe rug a cadavrului Eugen Lovinescu, care nu de mult ne trimitea o scrisoare publicată, a surprins. Prietenii ar fi dorit să-l mai viziteze, într-o grădină, și zborul cenușii lui în cele vînturi i-a întristat. Hotărîse lucid să rupă și ultimul sentiment care l-ar mai fi legat de amintirea contimporanilor lui. Ironic cu ai lui, pe care nici pe ei nu pare să-i fi iubit afară din cale, acest cărturar, artificializat de un exces de intelectualitate, le-a lăsat ca o pedeapsă, în loc de un pom cu frunza vie, însărcinat să-l înfățișeze întrucîtva, o urnă cu o lopată de scrum într-însa, steril. Scriitorul a murit cum trăise, străin.

Poate că și vecinătățile silite, în promiscuitatea mormintelor, construite după un catalog artistic, unde morții se înghesuiesc unii într-alții ca în autobus, au contribuit să-l dezguste de o solidaritate fără condiții, cu cadavrele dimprejur, provenite din toate profesiile și patologiile și furnizate, cioclilor, de Morgă și de toate clinicile și sanatoriile, unde speranța de ultima oră se încredințează și tarifului unui profesor chirurg.

Te gîndești uneori și doresc să-ți vie gîndul cît mai rar, ce se va putea face cu hoitul dumitale.

Pentru călugări, desfăcuți de orice aderență cu o familie de urmași, soluția e simplificată: o mantie, dacă se găsește, le învăluie trupul, ignobilul coșciug fiind suprimat și trei cărămizi le feresc fruntea de strivirea violentă a bolovanilor de pământ și de un zgomot de tobă hidos. Mormîntul rămîne anonim, lăsat în voia buruienii.

Dar dumneata, care nu sfîrșești ca o pasăre sau ca o floare și care n-ai descoperit încă un mijloc de a te volatiliza, ce alegi? groapa cu descompunerea lentă sau focul cu mistuirea rapidă? E o problemă. « Nababul » o dezlegase clădindu-și într-un cimitir o basilică bizantină cu bibelouri de bronz, neputîndu-și ridica o piramidă, pe care totuși ar fi avut cu ce să o plătească și mai rămînea și pentru moștenitori. În cavouri, personajele nu mai putrezesc, îmbălsămate, și nu riscă să-și piardă barbetele în cazul dezmormîntării: putrezesc, poate, numai cravata și plastronul și mai trăiește cîte ceva, dacă nu consimți să treci prin crematoriu. Coșul scoate în cartier un fum cu jărăgăi de rîntaș, care ofensează mirosul și ustură înghițitoarea. Mai trăiesc unghiile și mustățile, de o nemurire academică... Uneori, groparul lui Hamlet dă cu cazmaua și scoate pe tîrnăcop dintr-un mormînt închiriat pe termen, ca o cameră de hotel, cîte o splendidă chică bogată de fostă femeie frumoasă provizorie, care nu apucase vîrsta tincturilor vegetale și a cosmeticului permanent.

Alții au dezlegat-o, problema, zidind în cimitire vile de agrement cu geamlîcuri vaste de cristal; moda statuilor reprezintînd o caricatură de marmoră tristă și a epitafelor sentimentale a trecut. La Mangalia e un vechi cimitir musulman de vreo cinci sute de ani, cu jghiaburi, în care se adunau apele de ploaie pentru vrăbii și rîndunele. Cel de la Murfatlar, ca toate celelalte

musulmane, se cunoaște după un semn cinstit: o hașchie de stîncă înfiptă în mormînt. În sat, la noi, cimitirul e tot atît de cinstit: izlazul de cruci, rupte de viscole și vijelii. Ca deasupra unei civilizații defuncte, paște cireada.

Nu mi-ai răspuns însă, Cocò, ce preferi, oroarea cimitirului sau spurcăciunea operetei, organizată la cuptor?

1943

TEHNOLOGIE

Din toate vitrinele, afară de ale horticulturii, care a izbutit să facă frumusețea florilor odioasă, nu mai prezintă un interes de originalitate nici librăria, concurenta daliei, a rozei și crizantemei.

Recordul varietății îmbelșugate aparține fierăriilor și sculelor de lucru, bijuteriilor epocii de mașinism, prețioasele curiozități așezate în magazine ca niște muzee. Dacă ar lipsi din geamul de cristal de la stradă, uneltele uzuale, de un model gîndit, pentru întrebuințările comune și complicate, burghiile, șurubelnițele și dălțile, ai crede că treci pe dinaintea unui univers de bibelouri de fantezie și de simboluri neînțelese. Paradisul tehnic, fără exigențele biblice și severitatea pedepselor, nu osîndește la pieire mecanismele animate de sufletul mișcării, tot atît de nevăzut ca și celălalt: le schimbă piesele deteriorate. Păcatul mecanic e numai uzura și sentimentele sînt interșanjabile, numerotate în raftul și cutia lor.

Cantitatea «cheilor» e infinită. Cheie nu e numai aceea care deschide porțile, ușa, lacătul și sertarul, a unei mașinării vechi de sute de ani. Introducînd odată cu viteza rotundă și circulară a corpurilor cerești în creațiile ei, șurubul cu cap exagonal și piuliță, tehnologia trebuia să fabrice și sculele care le strîng și le slăbesc. În vitrină, miile de chei cu două capete pentru toate

dimensiunile de șurub, licăresc ca niște truse de chirurgie de oțel negru și argintiu.

Iată cleștele în sute de imagini, cleștele care scoate cuiul apucat în două gingii, cleștele cu două burice late, cleștele cu două ciocuri lungi și toate caricaturile de specialitate ale acestei scule, care lungește pipăitul, însutindu-i puterea de strîngere pe un organ de mașină. Unele taie, unele rup, altele sucesc.

Douăsprezece ciocane de tot atîtea mărimi, cu coada de frasin au călcîiul potrivit pe cui. Cel greu bate pironul, cel ușor și subțire bate ținta, barosul turtește blocul de fier pe nicovală, scos din jar. Am numărat o sută cincizeci de pile cu mușcătura dură a rașpelului sau cu frecarea dulce, late, plate, înguste, triunghiulare, și rotunde, unele ca acul de tricotaj. Inelele și brățările cu cîte opt mărgăritare de oțel cu lustru sînt rulmenții, care vor aluneca pe un ax, în interiorul unui locaș, învîrtite nesimțit în grăsime. Cele douăsprezece măsele dintr-o cutie de metal sînt cheile tubulare. Dălțile cu tăișul fin scot gaura geometrică a unui lemn în care trebuie intercalat altul. Iată rindele, securi, mistrii, draibăre, filiere, tîrnăcoape, broaște, balamale, lacăte. Fonta, oțelul, arama, nichelul, cositorul și plumbul i se arată trecătorului din stradă fermecat de gigantismele omului, în sute de forme.

La început a fost unealta, uneltele au făcut mașina, mașinile fac la rîndul lor uneltele, din care au ieșit. Genealogia monștrilor care au transfigurat planeta, întoarsă pe căile inteligenței la mamutul reconstruit din metal, iese dintr-un ciocan și o pilă.

1943

DOMNUL STAREȚ

Am rugat pe cineva, care se ducea într-acolo, să se oprească la o mînăstire. Primisem din interiorul ei cîteva confidențe, care trebuiau verificate înainte de a fi cernute într-un bilet. Viața chinoviei, foarte turburată de stilul vieții starețului local cu plenitudini exagerate la un monah, care se întîmplă să fie și titrat, era onest să fie contrastul cu discreție anchetat măcar de niște simpli credincioși, dacă autoritatea respectivă și-a rezervat dreptul delicat al indiferenții. Biserica și mînăstirile pot să fie, în starea în care au ajuns, un principat închis al suveranității episcopale, dar ele aparțin în principiu milioanelor de oameni din țara asta, creștină de nu se ține minte și martoră a unei stări de duhovnicie dispărută.

Imputările aduse starețului cu pricina erau multe.

Reînființînd masa obștească, a vechii călugării, în trapeză, cum e numită sala de mîncare în comun a mînăstirilor, el nu era niciodată prezent între ai lui, după datina Cinei, binecuvîntînd strachinile cu zeamă lungă prin care părinții pescuiesc cu lingura de lemn o boabă de fasole sau coaja unui cartof. Starețul stătea acasă și se ospăta minunat, boierit între flămînzii lui.

Din biserică, la toate slujbele, vecernia de după-amiază, utrenia din timpul nopții și liturghia dimineții, starețul care trebuie să binecuvinteze rugăciunile și cădelnicerul, să supravegheze tipicul și să spuie *Crezul* era absent. Dumi-

nicile slujbelor în sobor de preoți, erau anemice, un singur preot cu diacon.

Călugării erau scoși la munca pămîntului ca robii, aproape cu harapnicul, și starețul nu era niciodată cu ei. El lipsea de la toate îndatoririle frăției.

În sfîrșit, ca să facem un sfîrșit, domnul stareț, trecînd peste șovăielile și scrupulele monahilor, care obișnuiau să fie vizitați pe furiș și să aibă din cînd în cînd un sfert de ceas, cît le trebuia ca să facă tolba cu rufe de spălat, în chilie, de o spălătoreasă sau o nepoată cu sprîncenele îmbinate, locuia în mînăstire cu o cucoană, la toate orele, și ale vecerniei, și ale utreniei, și ale liturghiei, în stăreție, ca un flăcău ce este — și mai avea și trei maici călugărițe în ascultare, cum se zice, tot la domiciliu.

Probabil că nu se explică într-altfel această mistică promiscuitate, decît printr-o religiozitate particulară. Părintele stareț preferînd să facă slujbele bisericești cu ele laolaltă acasă, și, desigur, viața din dosul perdelelor stăreției era consacrată metaniilor și sfintelor îngenuncheri. Nimeni n-ar cuteza să manifeste bănuiala perversă ca între un bărbat și femeile din casă s-ar putea petrece într-o stăreție vreo dezordine fizicală, dar călugării din mînăstire postitori și de partea ceea, trăiesc un spectacol, după zicerea lor, de sminteală, și cam fac și cu ochiul, că se pricep și ei la mișcarea pleoapelor și la graiul fără silabe. Și știți cum îs călugării, le merge și gura și șoaptele lor pot ajunge departe, chiar pînă la colivia lui Cocò, care le repetă papagalicește. O măsură s-ar impune, destul de umană, autoritățile să-l însoare pe stareț și să-l puie în situația de a curma o contradicție, care pe bisericește se cheamă în mai multe feluri. Pe vremile acesta i-ar sta bine și un centiron.

Trimisul nostru a dat în două zile de mai multe ori pe la stăreție, ca să-i sugereze cîteva idei și de fiecare dată el a fost primit în prag de către o doamnă, oleacă iritată că șeful ei spiritual a fost de atîtea ori solicitat. Domnul stareț lipsește la toate bătăile în ușe. Neavînd altcum face, i le sugerăm pe această cale. Poate că un pagagal găsește vreo fereastră deschisă...

1943

NEANT

Biletul meu din săptămîna Crăciunului, cît și cel ce i-a urmat, relativ la inactivitatea clerului în actualele frămîntări, au fost prilejuri pentru o corespondență interesantă și edificatoare. Mi-au scris și preoți și laici, unii fără iscălitură. Puteau să-și dea fără teamă identitatea pe față: discreția e o îndatorire a meseriei.

Ceea ce mi-a plăcut în comentariile cititorilor, este, întîi, că problemele românești, nu-i lasă indiferenți și, al doilea, că preocuparea fundamentală a unei satire aparente a fost înțeleasă. Toți preoții care mi s-au adresat, mi-au dat dreptate pentru fond, chiar dacă, pe unii, uituci ai vehemențelor din Scriptură, forma i-ar fi, oarecum, jignit. Unul scrie: «Ai face un mare bine atît adevăraților preoți cît și bisericii, dacă ai da ajutor să fie porcii dați afară și din ea».

Căci sînt și preoți adevărați, afirmă corespondenții mei. Cunosc și eu cîțiva, cu incontestabile merite liturgice și de caritate, puțini, prea puțini, alături de alte sumedenii. S-a scris că un singur om drept în cetate ar fi putut să mîntuiască Ierusalimul. Poate că pe bisericește. Nu e de ajuns dar ne vom împlini toată datoria, dînd în vileag faptele personale frumoase.

În contrast cu activitatea clerului oficial se impun atenției rezultatele obținute de sectanți, a cărora rîvnă, nebiruită de poliție, chemată în ajutorul preoțimei bugetivore să o împiedice cu

arestul, e permanent incandescentă. Adepții lor sînt de o scrupulozitate adesea uimitoare, nivelul ambianței crescînde prin ridicarea individuală a fiecărui ins. O revoluție fără dezordine, interioară, o voință, un echilibru o conștiință, depășirea de sine. Cîte un preot izbutește să realizeze o schiță oarecare, într-un cartier: alții negustoresc și marfă și har. La o armată de preoți nu corespunde nimic văzut pe o linie de orizont. Frontul stă pe loc și dă îndărăt. Nu e o problemă de cazuri, ci de unanimități.

De Crăciun, de Anul nou, s-au publicat pastorale. Le-am citit cu amărăciune. Nici o scînteie, nici o viziune, nici o aderență. Anul de crîncenă optintire națională e la fel pentru fericiții întru episcopat cu acei de acum zece, douăzeci, treizeci, cincizeci de ani. Aceleași vorbe mecanice, citite cînd înainte cînd pe dos. Cu paisprezece cuvinte banalizate se fac toate pastoralele dintr-o sută de ani. Seamănă cît de palid vreuna cu a Papii? Ferească Dumnezeu! Moralul colea zvîcnește, dincoace moțăie.

La închisoarea Văcărești, se ducea regulat un episcop catolic. Încă nu a fost zărit un ortodox. Monseniorul venea cu automobilul, care staționa două, trei ore în fața temniței. Bombardamentele neîntrerupte nu-l impresionau: își trimitea șoferul să se adăpostească, iar el, neturburat, își continua slujba pentru care venise pînă la sfîrșit. Putea să se înfricoșeze și era omenesc. O singură bombă din zecile și sutele căzute în regiune, nimerind penitenciarul a ucis pe loc șaizeci de persoane.

În același timp, patriarhul nostru, vestit din timp, fugea în goana motorului, din reședința înalt prea sfinției sale, la Mînăstirea Țigănești. Vieți paralele și virtuți comparate. Așa fuge sinodul întreg. Unde? La sfîntul schit al marelui Neant.

1945

VORBEȘTE ELVEȚIA

Sînt cîteva zile, gazeta noastră a publicat două articole defavorabile, despre neutralitatea Elveției. Ziarul nostru a mai publicat și alte articole asupra Elveției, însă elogioase. Autorul acestora a dat numeroase pilde edificatoare pentru cititorii români în ultimii vreo treizeci și patru de ani, de cînd s-a întors în țară. Pildele erau luate din viața Federației elveține, unde el și-a petrecut o parte din tinerețe.

Se spunea în cele două articole din urmă, pe de o parte, că Elveția nu-și respectă neutralitatea. Pe de altă parte, că domnul Max Huber, un mare titular al intereselor industriale germane în Elveția și cu interese cunoscute în industria germană, era și prezidentul Crucii Roșii internaționale. Asta ar fi dat celebrei creații pacifice șviteriene o culoare, mai puțin roșie, nazistă.

În urma unei campanii a presei democrate elveține, dar apărat de ziarul *Neue Zuricher Zeitung* domnul Huber a demisionat. Demisia a fost interpretată ca o verificare a unei situații ciudate.

Cele două articole au apărut în *Bilete* pe baza relatărilor făcute ziarului nostru dintr-un loc de obicei bine informat. Trebuie să mai spunem că afară de *Bilete de Papagal*, nici un alt ziar din capitală n-a fost solicitat de această problemă. Ea interesează scurtarea sau prelungirea unui război, osîndit de toate popoarele dornice de libertate.

Legația elvețiană s-a sesizat numaidecît. Domnul René de Weck, ministrul Confederației la București, a ținut să ne dea explicații. De la scriitor la scriitor, un contact chiar în materie politică riscantă nu e anormal: domnul de Weck a scris cîteva romane.

Ceea ce pare oarecum regretabil este că, deși trăiește de unsprezece ani între noi, românii, ministrul ne-a dat agreabilul prilej tardiv de a-l cunoaște, într-o împrejurare dezagreabilă. Domnia sa ignora desigur că nu din spirit de oportunitate, am scris tot binele cu putință despre patria domniei sale. A fost pentru noi oarecum și o datorie și un drept, patria domnului de Weck fiind întrucîtva și o patrie a celui subtiscălit.

Probabil că numai o aparență falsă m-a făcut a bănui mai înainte, că alte ziare de la noi, decît ziarele la care am scris, se apropiau mai aderent de interesele elvețiene, ca *Universul* și *Curentul* — și că alți ziariști reprezintau mai temeinic cultura românească și franceză pentru domnia sa: ziariști de dimensiunile intelectuale și morale, ale unor domni, numiți Stelian Popescu și Pamfil Șeicaru, doi fasciști de marcă, fugiți din țară la timp.

Unul din ei se află de la 24 august chiar în Elveția, reprezentată la noi de domnul René de Weck.

Am ascultat argumentările ministrului cu atenție și plăcere, fumînd, fie zis în treacăt, din tabacherea domniei sale, două excelente țigarete « Caporal ». Ministrul, referindu-se la buna mea credință virtuală, avea dreptul să fie urmărit precis în dezvoltările domniei sale, pe cît de abil organizate pe-atît de frumos prezintate, într-o franțuzească limpede și muzicală.

Sculîndu-mă din fotoliul cabinetului domniei sale, am rămas cu două noțiuni: una, că domnul

Huber nu e un industriaș ci un magistrat, și că nu a demisionat. A fost numai o coincidență.

A doua noțiune, că Elveția e o democrație unică în Europa, o aveam din proprie experiență. În ce privește corectitudinea neutralității, izvorul de putere de pînă azi al Confederației, intervine controversă și decide altceva decît logica și buna-credință: faptele. Aici n-avem, nici domnul de Weck, nici eu, dacă-mi este permisă o împărechiere fortuită, nici o autoritate.

Presa americană acuză azi categoric Elveția, împotriva căreia Statele Unite au luat măsuri severe, că neutralitatea ei e un paravan de aprovizionare a Germaniei naziste, căreia îi furnizează și arme. Că Elveția interzice bancherilor ei să dea relații asupra capitalurilor, furate popoarelor de clicile conducătoare și depuse la ei. Că băncile elvețiene acoperă fuga din Reich a imense capitaluri naziste. Că, în sfîrșit, Confederația denunță gestapoului pe antinaziști . . .

E vorba de fapte precise. Vreau să știu: America minte?

1945

UN PRINȚ ARHIEREU

Unul din *Biletele* noastre a trecut pe lîngă o siluetă de prelat, abia atingînd-o. El schița în treacăt contrastul dintre moralul părintelui nostru patriarh și acela al unui episcop catolic, și în același timp dintre două școli, greacă și romană. Pe cînd cel dintîi părăsea reședința de-a fuga, cestălalt își continua slujba ore întregi subt bombardamentul închisorii Văcărești.

Monseniorul Vladimir Ghika e român, dintre domnitori, macerat în trei aristocrații, a sîngelui, a gîndirii franceze și a Vaticanului. Aduce aminte ușor ceva din figura mitropolitului Iosif Gheorghian pe la vîrsta de optzeci de ani și vorbește limba strămoșilor de la tron și de la plug ca un parizian ce este. Monseniorul are adaos la cîrja păstoriei titlul protonotar apostolic și e stabilit de cinci ani în București, de cînd a fost silit de război să-și întrerupă misiunile de pe glob.

Călător neostenit, ca apostolul Pavel, și-a trăit chemarea în toate continentele, pe latitudinile cele mai variate. Singură America de Nord i-a rămas nevizitată. Pretutindeni cuvîntul de adîncă simplicitate fină al prințului arhiereu a sunat pregnant și dulce, cum l-am auzit și eu și cum l-au ascultat și deținutele din temnița bombardată.

Marele Părinte are și o pană literară subtilă, înmuiată într-o călimară, în care cerneala, amestecată cu picături din negreala lui La Rochefou-

cault și Pascal, are un ton delicat personal. Un critic îi compară opera în ce privește lumina, intim ascunsă, cu celebra unică meditație de schit *L'imitation de Jésus Christ*. A scris: *La liturgie du Prochain, La Souffrance, La Présence de Dieu, L'Heure Sainte, La Visite des Pauvres* și *Pensées pour la suite du Jour*, prefațată de poetul Francis Jammes. Din scrierile istorice în românește: *Spicuiri istorice* s-a publicat întîiul volum.

Două citate din *Pensées:* « Singurul care poate face cu lacrimile omului ceva, fără să le profaneze, e Dumnezeu ».

« De două lucruri să te ferești: să scrii cum vorbești și să vorbești ca-n carte ».

1945

SPIRITUL DE ZĂMISLIRE ÎN BISERICA ROMÂNEASCĂ

De la *Biletele* noastre de sărbători, două, am primit o continuă literatură epistolară de la preoți și o seamă de cărțulii, vîndute prin parohii. Ele aduc editorilor cu sutană, pe lîngă salarii, venituri de epitrahil, masluri, pobreganii, botezuri, cununii, agheasme, parastase și acatiste, beneficii suplimentare. Mai mari, să credeți decît ale scriitorilor fără dreptul să reprezinte pe Iisus într-o casă cu icoane, clopote și turle.

Alături în presbiteriu, în dosul altarului, stă doamna preoteasă, cu buzele făcute și cu frizura în vînt, o cucoană, cu care sfinția sa, tuns și ras mirenește, iese pe seară, civil, la cinematograf. E felul preotului de a face parte și din epoca lui Dositei și din actualitate. Părintele nu-și poate aduce mustrarea că schimbînd alfabetul chirilic cu litera latină nu s-a conformat să se îmbrace și-n haine « nemțești ». El e și arhaic și modern, asemănîndu-se în hibriditate cu o arhitectură, la îndemîna îmbogățitului de tîrgheа, extrasă din cîte șase stiluri contradictorii. Cu nevastă, cu negoțul profesiei, amplificat cu alte negoțuri lăturalnice, popa se bucură la domiciliu de toate accesoriile și de un confort complet. Numai să-ți dea Dumnezeu zile să împuiezi țara cu Popești.

Nu e rău, dar nu e bine: caracterul misiunii, mascat cu o ipocrizie, egală la toate vîrstele și treptele ierarhiei, e compromis. Preotul nu mai e în stare de preoție.

Am examinat zeci de ani opera de creație intelectuală a clerului. Nu se poate pomeni aici direct numele lui Gala Galaction, care-i un literat, dar în pana lui, se ivește tocmai fenomenul încriminat. Activitatea lui profană e admirabilă, chiar ultima lui scrisoare de prieten vechi, primită deunăzi, e un mărgăritar. Dar scrisul lui religios aparține altui condei. Într-o măsură oarecare toți oamenii bisericii suferă o constrîngere. Ce e asta? Trebuie căutată psihologia fenomenului.

Clerul nostru, afară de *Didahiile* lui Antim Ivireanul, care a fost grec, n-a dat niciodată nici o scriere religioasă originală.

Patriarhii, mitropoliții, arhiereii, preoții profesori, au tradus și traduc și în ceasul de față. Colaborarea lor la publicațiile bisericești e indiferentă. Predica e banală și proastă.

Mitropolitul de acum cincizeci de ani, Iosif Gheorghian, autorul primei versiuni românești a *Jidovului Rătăcitor* de Eugène Sue, a tîlmăcit mai tîrziu *Viața lui Iisus* de Abatele Didon. Am copiat și eu, la ordinul mitropolitului, unele capitole pe curat. La tipar, s-a ivit obiecțiunea că textul n-ar corespunde purei doctrine ortodoxe a mitropoliei. Directorul tipografiei Cărților Bisericești, un oarecare Chiricescu, profesor de teologie și organizatorul faimosului scandal Athanasie Mironescu, dimpreună cu alt profesor, preotul Nazarie, și-au luat sarcina să localizeze textul, cum se face la operetă. Ei n-au putut nici în această treabă de nimic să fie originali și au alergat la un autor bulgar. Traducerea în două volume, s-a tipărit cu patru autori pe copertă: Iosif, Chiricescu, Nazarie și... Skrobotov.

O colecție de broșuri vîndută printre drept credincioși, a dat posibilități celor doi preoți, care le trec pe relativ românește, fără condiția

drepturilor de autor, să strîngă o avere, cum i se spune în limbajul estetic, frumoasă. Pastoralele sînt o rușine de imaginație, de ideațiune și de stil — și ele sînt scrise, n-am alt verb decent, de licențiați și doctori.

Ce să ceri de la un cler, lovit de o paralizie istorică, totală, uimit că vrei să-l împingi la fapte și sterp?

1945

LITURGHIA

Duminica ascult liturghia la radio. Liturghia ortodoxă e frumoasă și numai auzită. Undele aduc rugăciunile și clopotele acasă. Se ivise, odată, dintr-o pătură de ignoranță a clerului, o protestare, cum că slujba purtată se spurcă de aer, care aparține lui Dumnezeu. Rigorism de formă și exterior pentru evitarea problemelor de interior.

În timpul bombardamentelor emisiunea sta legată de o biserică, după spusa șpicherilor, de provincie, sau de țară. Slujba era decentă. Trecînd războiul de noi, a intrat în funcțiune mitropolia, unde liturghia, corurile și cîntările de muzică veche se petreceau odinioară într-o liniște delicată. Lecturile din faptele Apostolilor și Evanghelie erau clare, rostirea călca silabele egal, ecteniile: « Cu pace Domnului să ne rugăm », leit-motivul de reculegere al slujbei liturghiei, rostite de diacon, predispuneau la meditație.

Emisiunile au reînceput la mitropolie, în frumoasa biserică brîncovenească, unde datina întemeiase, după tipicul călugăresc, slujbă discretă, muzică lină, în ambele stiluri de psaltichie și modernă. Se cheamă psaltichie, pe grecește, corespondentul altei muzici călugărești, din biserica Romei, gregoriană. Toată muzica liturgică alternată cu orga și cu muzica modernă, se deapănă în slujba religioasă catolică, pe tonurile

minore aproape murmurate, suprapuse orizontal, ca într-un peisaj de reverie. Rugăciunea fără starea sufletească de poezie, în care gîndul plutește și se amplifică obscur, e o caricatură. Catolicii și monahii au psihologia bunului simț. Publicul trebuie să plece din fața altarului cu o senzație, pe care nu o dă viața, trăită în luptă, în idealuri alimentare și în forfota după întîietăți, dar necesară și omului din vulg, și savantului și artistului, și credinciosului și ateului.

Am pomenit cîndva cazul de sensibilitate a conștiinței, al lui Titu Maiorescu, care a fost departe de a fi un bigot. Nevoia de concentrare în sine sau de risipire în adierile unui vis de nuanță, el și-o satisfăcea o dată pe an, într-ascuns. În săptămîna Paștilor, venea într-o noapte la Mînăstirea Cernica, pe furiș, cu două făclii mari de ceară albă, pe care le dăruia bisericii Sfîntului Niculae, ca să ardă dinaintea icoanelor împărătești un an întreg. Acolo, el asculta slujba nopții dintr-o strană din întunericul intrării și pleca tiptil, știut dar nevăzut, înapoi la București, uneori tîrziu după miezul nopții. Două ore pe an, din viața lui, frămîntată de marile nedumeriri și îndoieli, Maiorescu se călugărea.

Liturghia patriarhiei a devenit o penibilă operetă transpusă. Trilurile lirice zdruncină urechea, mintea și gingășia suferinții de a fi om, care gîndește, care caută și vrea împăcare. Diaconul și preotul te alungă din fața Fecioarei Maria brutal, cu o bîtă de voce violentă. Toți asinii patetici ai clerului celui nou, titrat și înfumurat, se întrec în răcnetul unei personalități, lipsită de cuviință. Cînd gîlgîirea unei beregăți ultrasonore e în apogeu, trebuie să închizi aparatul. E o liturghie de local de chef cu sifoane trîntite și halbe sparte la beție. Cititul blajinelor cuvinte ale lui Iisus e o goană de zbierăte muzi-

cale ascendente, în spirale și zigzag. Cînd crezi că se dărîmă o clădire de oale și sticle, cînd că face explozie un bazar de oglinzi. Predica, alt moment de orchestre sufletești, e grosolană, agramată și stupidă.

Trebuie făcută educația acestor domni popi sau trimiși pahidermii morali la o îndeletnicire pe măsură. Trebuie scoasă muzica bisericească din Conservator și făcută cu ea, ca pe vremea lui Anton Pann, o școală, cum a fost, la mitropolie, unde licențiații și doctorii în teologie să învețe măcar să citească de la călugării proști, care cunosc rafinamentele elementare. Trebuie reformat programul de cursuri din seminarii și seminariile trecute la mînăstiri. Singurul seminar monastic, de la Cernica, înființat de patriarhul Miron Cristea, s-a desființat. Trebuie... trebuiesc sumedenii de îmbunătățiri.

Băgați de seamă, domnilor preoți. E în aer ideea separației bisericii de stat. Trebuie să faceți față misiunii voastre, cel puțin pe latura activității cea mai ușoară, a cultului, înțeles ca o emoție, din care să fie împărtășit orice ascultător.

1945

HANSI

La Tîrgu-Jiu, în lagăr, parada militară cotidiană constituia o atracție însemnată. Ea coincidea cu sosirea comandantului, colonelul, căruia, schimbîndu-se garda, ofițerul de serviciu îi raporta cu mîna la cozoroc, în poziție de drepți, că în timpul nopții nu s-a întîmplat nimic deosebit, că prizonierii sînt binecrescuți și docili, că ordinea domnește pretutindeni, în cuprinsul celor trei grupe, ciocoi, comuniști și pribegi. Sîrma ghimpată era jur împrejur intactă, nu evadase nici un deținut, apelul nominal fusese făcut.

În capul oștirii de două sute de oameni ai unei gărzi, care se schimba la sunetul trompetelor, pășea solemn un cățel. Cățel fără rasă, o corcitură cu capul mai greu și mai voluminos decît putea să fie spinarea, el se chema Hansi și rămăsese de la polonezi. Cotropiți de diviziile naziste, soldații poloni se refugiaseră în România și, pentru adăpostirea lor corect organizată, guvernul britanic construise, pe o moșie luată în arendă militară, pavilioane — lemn și carton — în valoare de un miliard de vremuri bune.

Polonezii au lăsat în lagăr cîteva soiuri de animale și un neam de pisici, mai lungi decît cele românești și din care deținuții îngrijeau de cele mai nefericite. Deținutul colonel Stavăr avea patru, cabana nr. 5 adăpostea mai multe, comunistul inginer Solomon, care punea statul în primejdie de optsprezece ani, de cînd sta, fără

întrerupere, închis în toate puşcăriile, adoptase două, suferind toate privaţiunile, de hrană şi de încălzit, iarna, în folosul lor. Mai mult de jumătate din porţia lui de mîncare cu carne, era pusă deoparte într-un sufertaş, iar un ochi al ferestrei de la cabana lui, scos din ciurciuvele, lăsa loc mîţelor să intre şi să iasă. Bunătatea ingi-nerului, personaj de o frumoasă inteligenţă calmă, evidentă pe fizionomia lui şi pe un cap masiv, alesese întregul itinerar de urcare şi scoborîre a mîţelor lui, construindu-le o scară cu trepte de la geam la pămînt. O pisică bolnavă îl turbura profund pe acest om de ispravă, ca de vreo patruzeci de ani.

Hansi era prezent la prima trompetă, auzită din fundul depărtat al lagărului cu drumuri şi răspîntii. Dacă vorbeai cu el se trezea brusc din plăcerile mîngîierii, ciulea o ureche şi dădea fuga într-acolo, luînd comanda, mîndru şi tri-umfal. Ofiţerii îl chemau: Hansi! Soldaţii stri-gau: Hansi! Deţinuţii îl răsfăţau: Hansi! Nimic nu-i turbura solemnitatea şi, dealtfel, ştia numai nemţeşte. Hansi era o personalitate acceptată, ca şi colonelul comandant, alăturea de care cîinele inspecta cele două fronturi de gărzi, aliniate unul în faţa celuilalt, în curtea comandamentului, cu zăbrele la Şoseaua Naţională a judeţului Gorj, studiată cu de-amănuntul de către deţinuţi, în vederea unei invazii nocturne a gestapoului şi unei lupte către Novaci.

Apoi, la retragerea gărzii precedente, Hansi conducea compania pînă la cazărmile din latura teritoriului, din zare, şi venea îndărăt civil.

Îşi făcuse datoria şi se întorcea să-şi acorde şi plăcerile odihnei meritate, fără să uite să treacă pe la bucătărie. Participa la jocurile de fotbal, voleibal şi baschet, urmărea zborul mingii, apuca prietenește pe jucători de pantaloni, primind de

la fiecare bucata de zahăr, păstrată pentru el într-un buzunar. Noaptea, pe frig, el își muta domiciliul în chilia cea mai caldă și dormea, cînd la o cucoană de la cabana numărul 8, cînd la numărul 10 la picioarele unui american, cînd la un fost general sau profesor de literatură turcă și arabă, sforăind subt pat ca un om, cu nasul în dușumea.

— *Hansi du bist ein Pole !* . . .

Hansi, patriot și conștient, se ridica în picioare și urechea lui se întorcea ca o antenă înspre Varșovia lui Kosciusko . . .

1946

PELERINAJ LA IZBUC

S-a putut citi în ziare că zilele astea, episcopul de Oradea convoacă pe credincioșii ortodocși la Izbuc, izvorul cel făcător de minuni, pentru o închinare smerită.

Cititorul va fi fost uimit să afle că s-a mai ivit un Maglavit și probabil că n-a mai auzit numele onomatopeic al Izbucului niciodată.

Povestea e frumoasă, și pentru că jos-iscălitul a trăit-o de la începutul ei pînă la sfîrșitul tragic al arhimandritului Atanasie Popescu, întemeietorul și ctitorul, dimpreună cu defunctul episcop Ciorogariu, un ierarh fără succesor valabil al mînăstirii de la Izbuc, o pot împărtăși cititorilor adevărată și exactă.

Arhimandritul Atanasie era prietenul și aș putea zice duhovnicul meu. În ceasurile grele nu am cunoscut om mai curat și mai apropiat de inima și de cugetul meu. Acum vreo douăzeci de ani, l-am scăpat din ițele și diavoliile unui episcop de Buzău, un zurbagiu Papură-Împărat, care trăgea cu pistolul prin palatul episcopiei. În conflict spiritual permanent, și cu arhiereii și cu călugării călcători de pravilă, cinici, nesocotiți și vicioși, Atanasie, a pribegit prin cîteva eparhii și nu s-a putut înțelege pînă la vîrsta de patruzeci de ani, bine trecuți, cu stricăciunea și cu putregaiul nicidecum.

Într-o bună zi m-am pomenit cu el, după o absență lungă, mai palid și mai slab ca de obicei.

Arhimandritul se hrănea cu cîteva fărămituri de pîine și mai mult cu împărtășania liturghiei decît cu mîncare.

— Nu mai pot să mă împac cu fețele bisericești, mi-a spus. Trebuie să fac o începătură nouă. Vreau să ridic o mînăstire! . . . Viu de la Oradea Mare, unde am găsit un moșneag cu frica lui Dumnezeu, pe prea sfințitul Ciorogariu. I-am spus gîndul meu și s-a însuflețit. În apusul țării nu e nici o mînăstire. Am adunat cîțiva frați culeși din cîteva schituri și cu care mă bizui să înființez o chinovie cinstită. M-am și apucat de lucru și am strîns din cerșit, cu monahii mei, prin toată țara, banii trebuincioși. Am căpătat și șaptezeci de pogoane de pădure lîngă izvorul Izbuc.

A scos din traistă o carte nemțească, document de trei sute de ani, care face dovada că limba românilor era demult veche prin partea locului. Textul german cita numele românesc al Izbucului, care vine de la verbul a izbucni. Într-adevăr, izvorul are o particularitate ciudată căreia i s-a atribuit un caracter supranatural: piere cîtva timp, și, cînd curge, izbucnește. Mi-a arătat și o confirmare a geografului, profesorul Mehedinți, într-o scrisoare.

În puțini ani, mînăstirea cu chiliile ei a fost zidită, dotată cu toate uneltele și odăjdiile de cult. De-ajuns ca ura să mocnească și la acel capăt depărtat al țării. Murind Ciorogariu, urmașul în rang l-a dat pe arhimandritul Atanasie afară din mînăstirea lui, cu jandarmii. I-a șters prin zdrobirea argintului și aurului și numele de pe sfintele vase. Episcopul i-a oprit simbria de stareț și l-a gonit aproape gol din Izbuc, răpindu-i îmbrăcămintea, rufăria, așternutul și chiar scufia și camilavca.

Iată-l din nou jidov rătăcitor pe nefericitul ieromonah și numit stareț a celei mai dărăpănate mînăstiri din eparhia Ungro-Vlahiei: Ghighiul. S-a silit

s-o restaureze. N-a putut însă restaura dezordinea morală a mînăstirii. Într-o noapte, după utrenie, sfîntul a fost asasinat. Ca să-i pedepsească imaculata feciorie, i s-au rupt în fața bisericii părțile bărbătești.

Izbucul evocă toate fărădelegile suferite de întemeietorul lui. El va fi odată și odată tema unei dezbateri care nu s-a putut face la timp, acum cinci ani, și care am motiv să cred că nu poate fi deschisă în presă nici azi. Implicațiile merg departe.

Chiar mormîntul Marelui Călugăr a fost profanat de o acuzare infamă.

1946

O CASĂ DE ODIHNĂ: ELISABETHEU

Mi-a rămas din nu știu ce orient, că dacă n-ai acasă un bătrîn, să te duci să-l cumperi. Bătrînețea nu e un antagonism al tinereții decît pentru tinerii fără tradiții. Ea reprezintă, atunci cînd unu încremenește în funestul egoism și în răzbunarea zbîrciturilor agresive, știința trăită, inima iertătoare și experimentul util, cu toate că păținile unei generații nu slujesc prea mult generației succesorale.

Tangent, am cunoscut în trecut unele așa-numite aziluri. Azilul Slătineanu, pentru cucoane scăpătate, azilul mitropolitul Ghenadie, așezăminte domnești și spitalicești, ca acele ale Eforiei Spitalelor Civile, Domnița Bălașa, Spiridonia, case de bătrîni, crescătorii de copii . . . le-am văzut prin coincidență, păstrînd proporțiile, și în străinătate, pentru orbi, surdo-muți, infirmi, nebuni, cîte și mai cîte orori și mizerii organizate.

Nu m-aș fi așteptat ca o viață de mîhniri în ceea ce privește datoriile sociale, să capete o dezmințire radicală tocmai acum și tocmai în București.

Mă feresc din răsputeri să mă las emoționat de leșinurile calculate și de formule, dar ce-am putut vedea cu ochii, obișnuiți să contemple lucrul semenilor cu întristarea unui suspin ascuns, ce am putut vedea săptămîna trecută, m-a zdruncinat. Sînt dator să comunic pentru învățătură cititorilor mei creștini, sentimentul cu care m-am întors de la o vizită neașteptată la un cămin evreiesc.

Reticent, rebarbativ și bolnav, am acceptat o invitație, care pe dinafară nu-mi spunea nimic. Ceea ce m-a hotărît să fac față invitației ca de neobicei, a fost, nu ascund, că invitația, din pricina distanței la care locuiesc de oraș, a fost urmată de un automobil. « Elisabetheu »! Ce putea să fie acest « Elisabetheu», despre care nu știam nimic? Mi se părea că voi face cunoștință cu ceva ca un atheneu, cu conferințe și discursuri.

Mașina s-a oprit la un colț de stradă, clădit în stilul caselor de acum vreo cincizeci de ani. Cîteva trepte. Era seara. Intrare cum ar fi într-o gospodărie din vechii Pitești, de la Caracal ori de la Craiova, a unui moșier de pe timpuri. Vestibul încăpător. O ușe, altă ușe. O doamnă. Cîțiva domni. Recomandații ca recomandațiile, din care auzi din patru silabe numai două: nu poți reține numele persoanelor cu care dai mîna, una după alta, mai vîrstnice și mai tinere. Doamna blondă înaltă, cu surîsul fraged, face onorurile simple ale primirii. Și alți cîțiva domni. Un domn președinte. Bustul președintelui în stînga ultimei uși la intrare, așezat în curba unei firide.

Întîia surpriză, salonul de intrare. Lumini atenuate cu tonuri opalescente. Parchete de gresie măruntă. Bănci și mese în pereți. O masă în mijlocul încăperii. Zugrăvite pe pereteie circular cu scene delicate: cîte doi, trei bătrîni. Cercetez gospodărește ca să găsesc defecte: nici un defect. Asperitățile tencuielii de calciu vechi dau picturii o expresie de ceață. Atmosferă de pace, de odihnă, de castel din Midi, acurat, căutat, izbutit, senin. Parcă te-ai întors din străinătăți depărtate după o absență de o sută de ani și-ți găsești toată familia în viață și juvenilă. Nu m-am mai simțit atît de bine nicăieri de la Fribourg încoace, orașul medieval de pe Sarina. Mă las în voia conversației agreabile și personajele se înmulțesc prin ediții succe-

sive. Vin, salută, spun ceva, se așază. Dăm din cap și din mîini. Parcă aș trăi un moment într-un ceasornic de catedrală, care la ora prînzului se deschide și ies din el cei doisprezece apostoli în ținută seculară și dispar prin partea opusă.

Ne mișcăm să vizităm așezămîntul. Galeria camerelor celor o sută optzeci de pensionari și pensionare nu e nicăieri atît de frumoasă și de curată, dacă mă gîndesc la hotelurile și sanatoriile chiar din Elveția. Camerele simple, oneste, de mînăstire de maici. Băi pentru femei, băi pentru bărbați, bucătărie, cămară, totul alb. Fiind vineri seara, e slujbă la Templu. Așezămîntul are un Templu. Ni se atrage atenția să nu ne descoperim. La bucătărie eram cu capul gol și-n biserică intrăm cu pălăria în cap. Îmi vine nu știu cum.

Sala de adunare a pensionarilor, e sala de mîncare. Ajungem la ea străbătînd grădina din interior pardosită cu dale pătrate, încadrate în gazon. Mese mici pentru cîte patru persoane, în majoritate feminine. Păr bătrîn la toate mesele și numai fețe tihnite, bucuroase. Mă sfiiesc, vizitatorii par în casele acestea de mare liniște, niște spectatori indiscreți, niște curioși turbulenți. Îmi aduceam aminte — că am trăit și eu într-un schit — de Costică Disescu, care venea călare cu o sumedenie de cuconițe, amatoare de senzații. Dar a surîs o bunică mică, au surîs cu bunătate și tinerețe și alte bunici. Atîta bătrînețe tăcută și vioaie.

Parcă am trecut prin jucării, printre idile filozofice tehnicolor și păpuși. Nu mă mai pot despărți cu gîndul de această fericită ambianță. E un cămin admirabil.

În salonul, unde ne-am întors, găsesc o veche cunoștință, pe domnul Siegmund Schwartz, patronul firmei « Socec ». Nu l-am mai văzut de cîțiva ani. Îmi explic și rînduiala și eleganța și inteligența întocmirii lăcașului acestuia. Din mîi-

nile omului de viziune, de energie, de acțiune, nu putea să iasă altceva decît o creație model. Pe negîndite s-a îndrăgostit de o operă care nu fusese a lui și a făcut-o a lui. A cheltuit cu ochii închiși, dar a lucrat cu ei bine deschiși. În fiecare dimineață domnul Schwartz se duce întîi să-și vadă bătrînii, să-i întrebe, să le îngrijească lista de bucate. Copiii lui sînt toți de două, trei ori mai bătrîni ca tatăl sufletesc.

« Elisabetheul » întemeiat în 1875 pe numele primei noastre regine și devastat și reconstruit și înzestrat acum, e o mare pildă de rîvnă și destoinicie și o mustrare pentru noi. Noi n-am fost nici pe departe în stare să împlinim pentru ai noștri, pentru copii, pentru studenți, pentru bătrîni, ceea ce au putut, pe tăcute, să zămislească o mînă de oameni uniți, pentru bătrînii lor. Noi vorbim, făgăduim și nu ținem; ei realizează.

— Ni s-a imputat, spune cineva, că facem lux. E un simplu confort.

— Pentru aprovizionări de iarnă ne trebuiesc imediat un minimum de trei sute de milioane, și n-avem în casă nimic.

— Cum adunați dumneavoastră sutele și miile de milioane trebuincioase? întreb.

— Din cerșit! Cei mai mulți refuză. Plecăm și ne întoarcem și nu lăsăm pe nimeni în pace. Trebuie să dea toți cîți au adunat. Dar trebuie să știi și să ceri . . . E complicat . . . Ei, vedeți, pe lîngă pensionarii noștri interni, se mai ospătează la noi și peste o sută de intelectuali nevoiași.

Du-te, prietene creștin și ortodox, în strada Romulus 62, la Casa de odihnă pentru bătrîni, unde vei fi bine primit, și după ce vei fi văzut ce am văzut și eu, uită-te în oglindă și cîrpește-ți două palme, cum am făcut și eu.

1946

O FAMILIE ROMÂNESCĂ

În noaptea de Anul nou, împotriva deprinderi-lor casnice, de a sta la răspîntia vremilor schimbate, pe loc, m-am dus cu cîrdul meu, din marginile ultime ale orașului, la prietenul nostru inginerul, tocmai în Calea Victoriei, departe. Gazdele ne-au trimis o mașină a lor, din cele cîteva sute de auto-mobile ale societății « Săgeata », care împînzeau înaintea războiului, zvelte, elegante și albastre, Dobrogea și toată țara.

Inginerul și asociatul lui, alt inginer, azi defunct, dar neuitat o secundă, cumpătați amîndoi, stă-pîni ai destinului și hărniciei lor, păzită de o inte-lectualitate înaltă, de o cinste unică și de o morali-tate candidă, s-au multiplicat în inițiative și con-cepții îndrăznețe realizîndu-le pe toate, într-o for-mulă de mînă de fier, îmbrăcată totuși în catifea. Ceea ce-i sugestiv, într-o catifea de culoarea cerului instelat, de azur.

Într-o sală, improvizată gospodărește, dintr-o ma-gazie așternută pe părți cu cetină și ramuri de brad, am găsit o sută șaizeci de persoane: familia întreagă. O tradiție a familiei, răspîndită de la Sălișteîn cîteva provincii, poruncește ca, la fiecare început de an, oricum ar fi anul, de pace sau răz-boinic, de libertate sau nu, de belșug ori sărăcie, părinții, fiii, fiicele, bunicii, verii, cumnații, nepoții să fie adunați laolaltă, iar a doua zi toate pîlcurile și cetele se întorc la casele lor, în București, în Ardeal, în Rîmnicul Olteniei, în Moldova, în

Bucovina, cale de multe zeci de poștii. Soția inginerului, o distinsă româncă și maică a cinci copii, e o doamnă din osul sfințit al lui Vodă Ștefan, iar mama inginerului, femeie de fină inteligență și aristocratică plugărie, e o mare cucoană de munteancă.

Inginerul și-a amplificat personalitatea științifică în Franța. Fratele lui asociat și el în firma industrială care unifică și face să trăiască vioaie, active și generoase vreo zece alte industrii adunate într-o singură înțelepciune, e doctor în filozofia germană și un puternic intelect. Cei o sută șaizeci de membri ai dinastiei sînt împărțiți în toate vocațiile și profesiile cu putință, de la catedră, amvon și comandă militară pînă la curățitul pieilor brute și transformarea lor în talpă și piele. Unul e preot, profesor de universitate și academician. Altul a fost șeful Marelui Stat Major. Tehnica, gîndirea, muzica și poezia urzesc împrejurul admirabilului trib o rețea de lumini și un păienjeniș diafan de haruri și simțăminte.

Principiile lui sînt o credință nezdruncinată în Cel de Sus și în rădăcinile grele și adînc împlintate ale patriei; o simplicitate de moravuri rustică; omenia dărniciei de sine; munca niciodată istovită și înmulțirea neamului neîntreruptă. Ieri au fost cinci copii, mîine vor fi șase, și cei doi frați nădăjduiesc ca, la vîrsta firelor albe de la tîmple, să numere împreună douăzeci și patru de feți frumoși, ca și bunii și străbunii lor dintre piscurile carpatine.

Pe două socluri, încadrate în verdeață, din fundul sălii, urna cu lacrimi: două portrete: unchiul, general, și asociatul dispărut, alunecați în viața eternității anul trecut . . .

1947

ÎN INEFABIL

Cunoșteam odinioară un prelat, care instalîndu-și telefon, se uita la el zile întregi cu venerație și frică. Avea pe cineva în casă, străin, poate pe diavolul însuși. Aparatul îi împrospăta simțul religios, dat oarecum uitării, în treburile prea omenești ale bisericii practice și cam îngrijorat să se vadă asaltat de probleme de existență și inexistență, modestia prelatului era și profund turburată. Nu se putea ca telefonul să nu fi avut o corespondență cu vreun serviciu misterios, cu vreo centrală a Treimii, care pentru anumite treburi, mai urîte, antipatice corurilor îngerești, ar fi putut să utilizeze și cetele negre cu coarne de ied.

Pînă-atunci, viața prea sfințitului cursese lină și bucuroasă și, deodată, i s-a stricat toată ceasornicăria. Nu s-a mai învrednicit să tragă blîndul chiul alimentar, cu ouă și lapte, postului negru călugăresc și a trebuit să încerce din nou metaniile din tinerețe, uitate și ele. Un bun monah e dator să se canonească și cel mai acceptat canon al lui e căderea cu fața-n jos, repetată de treizeci, patruzeci de ori și ridicarea alternativă în picioare, însoțite, și căderea și ridicarea, de semnul crucii pornit din pămînt pînă la frunte: punctat o dată pe umărul drept și o dată pe umărul stîng, amin.

De la o vîrstă încolo metania ajungea nevoioasă. Prelatul se chinuia fel și chip cu ochii la sticlirile iscoditoare ale nichelului de la receptor, indiscret și gata să-l pîrască. Temerile lui n-au rămas necu-

noscute. Un confrate de treaptă şiret, aflîndu-i suceptibilitatea, începuse să i-o exploateze. Îl suna din părţile depărtate ale lumii şi-i cerea socoteală de gingaşele lui nelegiuiri, săvîrşite cu furculiţa şi paharul, şi-i poruncea noi metanii şi canoane, care-i făceau viaţa de bătrîn nesuferită. Unchiaşul cu tiară cu tot să fi avut un cot şi jumătate.

Bisericii nu i-au lipsit pînă la o vreme arhiereii cu naivitatea curată care stă atît de frumos preoţiei. Ca să scape de ispitirile neînţelese, prelatul şi-a făcut pe neaşteptate geamantanele, pe tăcute, a slujit sărbătoreşte ultima lui liturghie în catedrală şi s-a mutat la o mînăstire, unde nu ajunsese încă blestematul telefon. De atunci nu l-a mai chinuit Necuratul niciodată, şi părintele a trecut în tărîmul celălalt liniştit.

Am trecut astă-toamnă pe la mînăstirea lui şi i-am găsit mormîntul în cimitirul paraclisului de peste heleşteu: o cărămidă pătrată cu numele lui. Cine a fost, cum l-a chemat nu se mai cade, în faţa veciilor, şi ele trecătoare, să se ţie minte.

Dar prea sfinţitul n-a putut să strige niciodată « alo! ». I se părea că stupidul şi necesarul apel telefonic îi murdăreşte gura frumoasă. « Cum o să zic aşa? » se plîngea smerit şi înfricoşat gingaşul meu arhiereu. I se părea că e o vorbă de ruşine.

1947

MEDICINA MICĂ

Prietenul meu Haralambie, călugăr din republica mînăstirească a Sfîntului Munte, are o vie și o prisacă într-o pădure din Ilfov. În vreo patruzeci de ani de cînd își îngrijește strugurii și albinele și culege buruienile prin crînguri, pentru ceaiurile cele de sănătate, toate satele din plășile vecine au trecut prin podgoria lui norocoasă, ca printr-o școală de avuție. Pomii și vița s-au răspîndit pretutindeni împrejur, stupii s-au înmulțit în partea locului, deopotrivă cu finii de căsătorie și botez. Părintele-i nașul de sute de ori al ținutului pe care l-a însuflețit, și povățuitorul tuturor. El e și medicul beteșugurilor de tot felul, oamenii alergînd la el cu încredere în semnul lor cel mai înțelept, care-i și judecătorul lor. L-am văzut cum știe să asculte, să cerceteze omul și să-l trimită acasă întărit și încredințat.

Arsurile dese din timpul treieratului le vindecă repede cu o pomadă de gălbenuș frecat cu tot atîta unt cît și gălbenușul. Icterul are la el un leac infailibil: vin, zărdicea, revent și șofran, macerate. Piatra rinichiului și a ficatului se topește cu un hap de tămîie albă, ajutată cu fiertură de sunătoare. Și așa mai departe. Bineînțeles, leacurile nu se plătesc, medicina fiind o preoție și nu o marfă a tîjghelii. Pătlagina, urechea-iepurelui, bune la rană, și mușețelul, cresc pretutindeni, și probabil că plantele rupte din vii și din pămînt, au, în stadiul mai nou al științei, care a găsit

vitamina, o superioritate particulară, comparată cu alcaloidul lor.

Poporul şi-a căutat întodeauna de sănătate singur, şi pe lîngă reţetele de vrăjitorie şi descîntec, a putut să descopere şi medicamente adevărate, care, cu titlul minor de empirice, s-au strecurat în farmcopeea ştiinţifică oficială. Evoluînd, medicul de pe timpul lui Rabelais şi Molière, a început să cedeze. Monopolizator, pe nesimţite el devine tolerant. Poate că în suta de ani următoare nu va mai rămîne din toată meseria lui decît chirurgia, restul trecînd în competinţa noţiunilor generale.

De mii de ani copiii chinezi îşi exercită buricele degetelor pentru o dentistică utilă, zmulgînd dintr-o scîndură ţintele, bătute din ce în ce mai adînc. La douăzeci de ani, un tînăr galben e apt pentru scoaterea celor mai crîncene rădăcini şi măsele şi, de bună seamă, contactul cald şi elastic al pipăitului e preferabil cleştelui rece şi dur. Chinezii ştiu şi o artă medicală subtilă, necunoscută în Europa, reflexoterapia. Un punct de foc în nas, in interiorul căruia sumedenii de vîrfuri de nervi urzesc sensibilităţile corpului întreg, corespunde unui reper şi vindecă o afecţiune depărtată. Un fier fierbinte pe talpa piciorului influenţează un punct dureros din subsuoară . . .

Nimeni în publicul de azi nu ştie să se servească de o seringă, să facă un pansament, să puie cîteva ventuze: trebuie căutat un medic, medicul stă departe, şi el trebuie chemat numai pentru stabilirea unui tratament, aplicabil de fiecine.

Dacă aş fi medic, aş propune ministerului să introducă obligatoriu în şcoală, odată cu anatomia chibzuită, un curs al medicinii sanitare, necesar pacientului prieten sau vecin şi medicului care prescrie metoda şi regimul.

P.S. Un « Dr. » indescifrabil, desigur un medic, îmi scrie de pe undeva, din țară, o pagină cît se poate mai caligrafică, însă numai pînă la iscălitură.

Aș fi preferat un curaj întreg. M-aș fi mulțumit chiar și cu o jumătate din curajul curent, cu care anumiții doctori descurajează bolnavii, lipindu-le pe frunte timbrul de tuberculoși.

1947

PRIMAVERA, *GIOVENTÚ* . . .

Trebuie să-i spun pe nume, de vreme ce are un nume atît de nou! Domnișoara Păsăraru.

Domnișoara face parte din redacția *Adevărului*. E acea persoană simpatică și expeditivă, cu un accent al inteligenței personal, energică și francă, un personaj din pictura lui Renoir, gata întotdeauna să dea un răspuns precis la telefonul secretariatului și care, fată sprintenă și băiat bun, rezolvă o sumedenie de firimituri de probleme cu o iuțeală îndatoritoare. Lucrăm din depărtare împreună și pe nevăzute, eu mîzgălind hîrtia, adesori imposibil de citit, iar domnișoara copiind rîndurile la mașina de scris pe curat. Cînd îmi citește tableta la telefon, îmi dau seama de fiece dată, cu părere de rău, ce intonație justă a sensului intim al frazei ar fi cîștigat teatrul nostru, atît de sărac dinspre rostirea feminină, dacă domnișoara Păsăraru se făcea artistă. Ar fi avut și claritate, și prestanță, și nerv, și seriozitate fără pedanterie, necesară.

Alaltăieri, răsfoind gazetele parcurse zilnic pentru întrebuințările sale de gazetăriță, domnișoara a citit un articol, nu știu din ce foaie, *Primăvara* . . . Poate că din țăcănitul mașinei de scris în pauza unui punct de text, auzise pe deasupra din cerul de peste redacție și de peste ruinele Teatrului Național, și cocorii. Căci într-adevăr alaltăieri, înșelați pîn-acu de două ori, au trecut peste capitala întristată cocorii.

De astă dată ei au ținut să dea întoarcerii în patrie un caracter de sărbătoare, venind la noi, la lumina zilei, într-o zi de soare mare arborată la toate balcoanele și ferestrele ca stindarde de aur. La zece martie trecuseră, ferindu-și fustele și năframele să atîrne în noroi, toate Babele lui martie. Din casă în casă, circula în periferii strachina cu mucenici, dată de pomană în amintirea morților la netimp, pe o tavă așternută cu peșchir. Mai fusese o coincidență cu soarele și cu cocorii! Mărțișorul, fuiorul de mătase și brelocul de la grumazul fetelor, licărit de un relief.

Directorul activ al ziarului nostru m-a sunat, pe seară, la telefon. Cine l-a pus, în ziua Babelor, a mucenicilor, a soarelui și a cocorilor, să se numească Soreanu?

— Uite ce spune domnișoara Păsăraru . . . Ar fi voit să citească o primăvară și într-o tabletă a dumitale. Nu e prea satisfăcută cu ce a găsit. Primăvara scrisă nu prea corespunde cu primăvara din geamul dumisale . . . Ar fi voit să intre pe subt sulul mașinii de scris o picătură din ulciorul cu farmece limpezi care trece acum din om în om și din pom în pom prin văzduh . . . Aș voi ceva ca o frăgezime, ca o nevinovăție, ca o speranță . . . la vezi . . . Să nu pierdem primăvara, că nu vine de două ori într-un an și nici la locul ei nu e de două ori aceeași într-o viață.

Iată, m-am executat. Făcui și eu la repezeală un ciucure atîrnat de acest manuscris, ca să prindă litera și hîrtia un simulacru de scînteie. Nu cred că a ieșit ce ar fi dorit domnișoara, dar fiecare mugure de condei are primăvara lui, și mugurele ăsta e al domnișoarei Păsăraru.

1947

CORESPONDENȚA

Un domn doctor îmi scrie din Craiova o epistolă interesantă plină de tot felul de timbre, pe care n-am mijloc să i le restitui fără să mă coste mai mult. Cu toate timbrele de dus și întors amabilul meu corespondent din capitala Olteniei a cheltuit șase mii de lei, prețul unei case sau a unei moșii de acum patruzeci de ani.

L-a interesat o tabletă în care fusese vorba de vindecările unui prieten al meu, fost monah, dintr-o regiune unde-și cultivă albinele și via. În lipsă de medici, tăbărîți cei mai mulți în București (un total de patru mii), orașul unde, mîncîndu-se mai gras, intestinele, stomacul și duodenul oferă domnilor doctori un cîmp aurifer mai comod, sătenii se caută cu babele, și cînd babele se încurcă în diagnostic, aleargă la Haralambie. Diagnosticul pare să fie adevărata cheie a medicinii, remediile fiind cunoscute de ajuns.

La premiera *Seringii*, un tînăr medic, din categoria științei, care nu face din doctorat tijghea, mi-a povestit cazul unei femei, căutată de un neuro-chirurg din Iași, candidat actual la o catedră universitară. O durea pe clientă capul, și medicul chirurg i-a deschis craniul în latura din stînga, ca să-i extragă o tumoare a creierului prezumată. Asemenea operație durează cinci ore la o temperatură de cincizeci de grade. Chirurgul n-a găsit nimic. I-a cusut și i-a lipit țeasta la loc, clienta, dintr-o fericită întîmplare, aproape s-a vindecat în

două luni, cînd eminentul viitor profesor i-a spus că tumoarea trebuie căutată în cealaltă parte a creierului, în dreapta; ceea ce implica o a doua deschidere a capului.

Bolnava, înainte de operație, s-a mai dat în vorbă cu omul de serviciu al sălii de chirurgie, un fel de neamț. El învățase fără carte și diplomă, ca un vulgar autodidact, din practică, intuiția medicală și o sumedenie de medicină. A luat bolnava deoparte și i-a dat o doză de santonină. Bolnava a făcut, cum se spune în estetica terapeutică, o serie de limbrici frumoși, s-a simțit foarte bine, i-a trecut capul și a scăpat de tumoare.

Va să zică, monahul are ceea ce lipsește savanților cu pergamente și decorații.

Dar ce-mi scrie domnul doctor de la Craiova? Întîi, că părintele Haralambie să-și adune rețetele într-o broșură — ceea ce nu e, desgiur, rău. Al doilea, nu mai e medicină, e viticultură și apicultură. Doctorul ar vrea niște coarde de viță ca să le planteze, și niște stupi, să înceapă o prisacă . . . Ce m-a descurajat e că mai vrea să cumpere și cîteva kilograme de miere și că n-am un borcan de asemenea substanță, ca să i-l trimit. Stupii mei sînt goi, în coșar.

Concluzia e dramatică: în 1947 județul Dolj, fostul grînar al României vechi (32 de județe) nu mai are din grădinile lui de mare abundență, o lingură de miere, nici un butuc de vie și nici un buduroi.

Îi răspund doctorului că viile lui Haralambie s-au uscat și au degerat, că grîul și ovăzul lui n-au mai răsărit, că albinele i-au murit . . . Ce să fac cu timbrele?

Hic jacet lepus, domnule doctor!

1947

MEDICINA PRACTICĂ

Cititorii sănătoşi îşi aduc aminte, poate, că m-am oprit cîteodată la mormîntul doctorului Grigoriu-Argeş, ca dinaintea unui fost mare vindecător. Îi eram şi-i sînt şi-i voi rămîne todeauna dator. Osîndit de medicina oficială şi atunci cînd mai aveam de trăit cîteva zile, redus după un an de « tratament » în stare de larvă, neuitatul meu medic mi-a dat pînă una alta, iată, încă nouă ani de trăit.

Personal, viaţa mea nu mă interesa peste măsură de mult. Trebuia însă imperativ prelungită pentru a nu se dezechilibra viaţa acelor a cărora răspundere mă chinuia. Se ştie ce se alege de copiii nevîrstnici ai unui scriitor dispărut la netimp. Eşti contemporan numai cît nu-ţi cade din mînă condeiul, cît îţi aperi sălaşul vigilent, şi cît inspiri, dacă nu teamă, cel puţin ruşine. Prăpastia pîndeşte, uşile se închid.

Cititorii bolnavi îşi amintesc şi ei de numeroasele scrisori ce mi-au trimis, de tragicele lor apeluri la telefon. Cîtă vreme doctorul Grigoriu avea o adresă i-am îndrumat cu dragă inimă pe toţi şi le-am pregătit celor cu mijloace puţine o primire în camera de consultaţii a medicului, împăcată cu lipsa şi cu demnitatea stingherită a omului constrîns la aşteptarea gratuităţii obligatorii. Mai tîrziu nu le-am mai putut fi de nici un folos. Le indicam un cavou dintr-un drum sucit, din cimitir.

Mulți m-au întrebat dacă medicul defunct nu și-a lăsat formula medicamentului secret, utilizat cu atîta succes în șaisprezece mii de cazuri vindecate, ale căror dovezi precise le-am avut în mînă. Formula fusese un timp depusă la o bancă din Londra, apoi retrasă. Ministerul Sănătății urmînd tratative cu medicul ca să-și asigure proprietatea formulei pentru stat (ceea ce ar fi asigurat statului și o valută bună din răspîndirea medicamentului monopolizat, în străinătate) a fost împiedicat să izbutească, de comisiile și paracomisiile, în care se concentrase ura sălbatică profesională.

Singur codexul german putuse să creeze un Neuro-Yatren, oarecum echivalent, dar obținerea acestui leac, supus unui *modus operandi* foarte delicat, era cu neputință de căpătat în război și mai ales după război. După indicațiile primite de unii pacienți în stare să plătească orișicît, medicamentul nu a putut să fie găsit după ocuparea Reichului în nici una din cele patru zone. Se pare că și uzina seriei de yatrene, puse în farmacii și exportate, a dispărut.

Îmi vine știrea că formula aflată în posesia moștenitorilor medicului, dimpreună cu materiile prime de fabricație a fost luată asupră-și de un medic neintimidat de campania concurenții și că medicul stă la dispoziția bolnavilor din clasa reumaticilor, cu plată pentru cei cu dare de mînă și creștinește pentru cei dovediți într-adevăr meritorii pentru serviciul de milostenie practicat de medicul decedat. Prepararea medicamentului și folajul sînt date în seama experimentatei asistente a doctorului Grigoriu.

Nu cunosc nici personal, nici din reputație pe domnul doctor N. Vasilescu, succesorul doctorului Grigoriu-Argeș. Mi s-a spus că locuiește în

str. Vasile Boerescu, 8, şi că are teletonul 3 73 02.

Sper că după cele de mai sus, cititorii bolnavi de nervrită şi polinevrită se vor adresa direct acolo unde trebuieşte.

1947

MANIFESTĂ-TE, SPIRITE AL LUI HAȘDEU!

În marginile sentimentului religios, între credință și știință, se intercalează o zonă, care nu e nici știință nici credință, o aproximație de una și alta, un teritoriu moral, unde circulă un alt soi de monedă, falsă oarecum și pentru spiritualitatea dogmatică și pentru legile, să zicem, ale fizicii. Pe această îngustime se iscă incredubilitatea în preceptele sacre și poziția de incertitudine în raportul dintre intelectual aţîţat și șovăitor și așa-numitele cuceriri științifice, traduse în viața de toate zilele cu o continuă sporire de confort, dar în viața de peste diurn și nocturn falimentare. Mi se pare că vorba următoare aparține catolicului Brunetière: « Pe măsură ce se întinde știința, sporește și ignoranța ». Ba parcă ignoranța științifică e mai adîncă decît ignoranța « omului unei singure cărți », al *Bibliei*, care avea răgazul să stagneze, să cugete și să imagineze, pentru timpurile noastre pierdute.

Vrăjitoria, cabalistica, spiritismul, ghicitul, astrologia, ocultismul, indică o pripă precipitată de a ști ceea ce nu oferă nici altarul, nici laboratorul, care, dimpotrivă, le interzic ca pe niște rătăciri, și de a modifica ignoranța. Mesele și paharele se învîrtesc mereu și creioanele *mediumnice* acoperă mii de coli de hîrtie cu un scris diagonal, cunoscut celor cîți au asistat la chemarea din lumea cealaltă a spiritelor ilustre, de obicei căzute subt nivelul intelectual din timpul vieții. S-a fotografiat și ecto-

plasma, ca o spumă băloasă ieșită din persoana omenească.

Cu colaborarea escrocheriei amatorilor aventurieri, care au indus în eroare și cîțiva învățați, se ajunsese la certitudinea că un obiect poate fi ușor deplasat de la sine dintr-un loc într-altul. În anumite « societăți de psihologie » nu se mai îndoia nimeni de adevărul curent că plouă petale dintr-un tavan și că mobilierul umblă prin apartamente împins de puteri nevăzute: fenomenul se multiplicase pretutindeni, pe glob. În plină epidemie spiritistă a căzut propunerea doctorului Gustave le Bon, directorul importantei *Bibliotheque de philosophie scientifique*. Savantul oferea din averea lui personală o sumă irezistibilă și ispititoare, în schimbul unei fotografii, a unui obiect surprins în aer, mutat de pe o mobilă pe alta. În patruzeci de ani, cîți îs de atunci, nu s-a ivit în toată lumea nici o asemenea fotografie, dar nici nu s-a mai vorbit, în afară de broșurile învechite ale lui Allan Kardec, douăzeci de ani de spiritism.

Totuși, ceva nelămurit transpare în toate încercările oamenilor, dezamăgiți de ordinea lumii acesteia, împinși să evadeze din împrejurări și timp. În perfectă sinceritate ceva este, dar cu aceeași sinceritate trebuie spus că nu se pricepe anume ce. Să fie și altă realitate că tainele preferă să fie percepute cu precădere de către cei săraci cu duhul și că refuză să fie dezvăluite celor mai inteligenți?

1947

SPIRITISM

În urma unei tablete recente m-am ales cu o corespondență bizară. Unii cititori au înțeles că sînt spiritist . . . a fi spiritist este, dacă țin minte ce părea că spun, a sta de vorbă cu morții, mutați de la noi într-o regiune geografic-este misterioasă, undeva departe, cine știe unde, într-alte tărîmuri. Chiar sufletele decedaților celor nepunctuali și care n-au știut să se ție de vorbă în timpul vieții, sînt după moarte de o exactitate și politețe extraordinare. Puteai, pe vremea cînd funcționau într-un minister să pierzi săptămîni de antecameră, fără să obții o audiență. Excelența sa a fost silit să plece de urgență: mai treceți, pe joi, pe vineri . . . Domnul secretar general e într-o comisiune, o să-i spui că l-ați căutat.

Acum, cînd nu mai au consilii și ședințe, cele mai aglomerate personaje din fosta existență, vin din fundurile universului unde sălășluiesc, îndată ce le chemi și se lasă chemate de cine vrea: de domnul Mitică, de doamna Margareta, de domnișoara Niculina. Dacă-i citezi în spațiu, sosesc numaidecît și Napoleon Bonaparte, Victor Hugo, Eminescu și fac drepți dinaintea mesei de experiență, a cîtorva persoane, adunate pentru pătrunderea tainelor ascunse inteligențelor normale. Numai că toate ilustrele figuri din trecut sînt îndeobște dedesubtul nivelului, cu care se obișnuiseră în viața lor pămîntească. Banalitățile exprimate de marile spirite, decepționează. Trecînd fruntariile lumii,

se pare că geniul se micșorează pînă la proporțiile neutre ale « mediului » care slujește asistenței de aparat de înregistrare. Într-adevăr, spiritele nu acceptă să ia contact cu grupurile de curioși sau fervenți, fără un delegat intermediar de obicei modest înzestrat în ceea ce privește bagajul de subt pălărie, însă prevăzut în schimb cu o sensibilitate capabilă să vibreze, ca firul de păr higrometric al lui Saussure, la cea mai ușoară adiere din lumea cealaltă și la pasul aerian al Domniței Ruxandra, invitată să coboare din dantelele de azur pînă la deslușirile cerute de domnul Constantinescu.

Am făcut o aluzie mai zilele trecute la facultatea unora de a citi într-un fel și de a înțelege alături. Amabilii mei corespondenți sînt încredințați că, în lipsă de o treabă vulgară, cum ar fi mîzgălirea hîrtiei, subsemnatul învîrte mesele din gospodărie, ca să aflu cîte toate. Ei trimit și timbre de răspuns, voind să știe care-i unealta cea mai proprie pentru o legătură serioasă cu țara de dincolo de văzduhuri, însăși masa fără cuie de fier, planșeta sau paharul așezat cu gura în jos? . . . Mărturisesc o totală și regretabilă ignoranță.

Odinioară, acum vreo douăzeci de ani, publicam o fițuică zilnică, literară, *Bilete de papagal*. Mă bucuram și atunci de un curier destul de variat. M-a mișcat între alte multe scrisori, o cerere de la o doamnă din Ardeal, proprietara cîtorva caterinci cu papagal sau șobolan, distribuite prin tîrguri pentru aflarea norocului scos dintr-o cutie. Colega de literatură voia să-i expediez de urgență patru feluri de « planete »: pentru doamne, pentru domnișoare, pentru flăcăi și bărbați maturi. Era încredințată și doamna că sînt și eu antreprenor de flașnete la București.

Nu e nici un păcat. Puteam să fiu și atunci flașnetar și astăzi spiritist.

1947

PARLAGHIA

Pa, Vu, Ga, Di, Che, Zo, Ni, Pa . . .

S-ar părea că e o denumire prescurtată, de so-cietate, de instituție; o firmă sau mai multe reunite în inițiale. E gama muzicală pe bisericește . . . Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si, Do . . . Și se scrie într-alt fel decît pe portativ, fiecare notă avînd, în același timp cu numele ei, un semn deosibit. O notație fără cele cinci linii paralele obișnuite, a încercat și Jean-Jaques Rousseau, rămasă-n cantoanele Confederației pentru trebuințele corale, ale copiilor din ciclul primar.

*Ergo, **parlaghia***, e muzica de strană, la pupitrele din dreapta și stînga, alternată cu cîntările de stil modern, degenerate la liturghie în operetă. Dumi-nica, se poate auzi uneori la radio vocea gîlgîită, a unui diacon, flatat desigur să realizeze un axion cu materialele guturale voluminoase din *Voievo-dul țiganilor* și să dea rugăciunii gingașe o izbuc-nire de răget hohotit.

Psalții, veniți din seminarii și școlile de cîntă-reți, educați în larma gălăgiilor nemoderate de către dascălii de « muzichie », la rîndul lor lipsiți de o inițiere adecuată, au făcut din zborul glasu-rilor dulce și dintr-un elan sufletesc o brutalitate. Mulți oameni sînt goniți din biserici de zgomotul de vătraie, doage și putini goale, ale « psaltichiei » și alții, și mai mulți, auditori obișnuiți ai concerte-lor laice sînt convinși că parlaghia e o monstruo-zitate făcută să înspăimînte sfiielile inimii în genu-flexia omului trist, apropiat de altar.

Dimpotrivă. Şcoala bună de psaltichie e mînăstirea, şi nu orice mînăstire, influenţată pe deasndoasele de evoluţiile mireneşti ale cultului cu tradiţiile rupte. Trebuia ascultat mitropolitul Iosif Gheorghian cîntînd icoasele, troparele şi heruvicul în catedrala mitropoliei din Bucureşti, unde se şi citea liniştit, bine punctat şi cu tot înţelesul pe carel comportă parabolele şi naraţiunea activităţii miraculoase a lui Iisus, din cele patru Evanghelii. Ca un zvon de viori şi cobze în surdină, cîntările ultimului mitropolit de rasă al bisericii româneşti, emoţionau cu adevărat.

Un cîntăreţ de aceeaşi calitate a fost şi arhiereul Evghenie Humulescu, adormit întru Domnul, un nepot al lui Ion Creangă şi înrudit printrso boierie ciudată, dar bănuită, cu fostul mitropolit Calinic, un prelat în catifea « bordò », care creştea în parcul reşedinţei lui papagali. E acelaşi Calinic, care sa zvonit că pe patul de moarte sa împărtăşit catolic. Pe temeiul acestei afirmaţii, făcută de el, canonicul Ioseph Baud, un francez monegasc, a trebuit, subt injocţiunea regelui Carol I să părăsească ţara pe care o iubise, retractînd şi denunţîndusse, ca un disciplinat ucenic al Vaticanului, că afirmaţia lui a fost făcută în stare de inconştienţă . . .

Père Baud, cum i se zicea încă în zilele noastre la mitropolie, era prietenul prea învăţat şi al lui Iosif Gheorghian, cu care exersa şi el uneori parlaghia, întrun salon, pardosit de jur împrejur, pe toţi pereţii, pînăn tavan, cu icoane de argint şi aur bizantine. Era o confruntare melodică pe notele minore a muzichiei călugăreşti din muntele Athos, cu vocalizele catolicei *Schola cantorum*.

Dintre laici cîntăreţul de frumoasă şi bună muzică bisericească a fost neuitatul Folescu.

1947

APROAPE ŞTIUTE

RESPECTUL PENTRU MORŢI: *Facla*, an. II, nr. 32, 6 august 1911, p. 114—115, semnat T.A.

ACADEMIA VANDALILOR: *Facla*, an. 3, nr. 29, 21 iulie 1912, p. 569—570, semnat Blok-Notes.

REPAOSUL DUMINICAL: *Facla*, an. 3, nr. 34, 25 august 1912, p. 682—684, semnat B.N.

CENUŞA MORŢILOR: *Seara*, an. IV, nr. 1145, 24 martie 1913, p. 1, semnat T. Arghezi.

MAJESTATEA SA PROPIETARUL: *Seara*, an. IV, nr. 1178, 29 aprilie 1913, semnat T. Arghezi (Reprodus în volumul *Pagini din trecut*, E.S.P.L.A., Bucureşti, 1955, p. 36).

LĂSAŢI NOAPTEA BERĂRIILE DESCHISE: *Seara*, an. IV, nr. 1291, 20 august 1913, p. 1, semnat I.N.T.

CEI ŞAPTE ŞVABI: *Bilete de Papagal*, nr. 25, 1 martie 1928, p. 3, semnat T. A.

PRIMĂVARA LUI COCÒ: *Bilete de Papagal*, nr. 59, 9 aprilie 1928, p. 1, semnat T. Arghezi.

BISERICA ZLĂTARI: *Bilete de Papagal*, nr. 87, 18 mai 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

ANIMALELE NOASTRE: *Bilete de Papagal*, nr. 91, 24 mai 1928, p. 1, semnat T. Arghezi.

ŞOSEAUA PLOIEŞTI: *Bilete de Papagal*, nr. 97, 31 mai 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

PROBLEME DE CIRCULAŢIE (I): *Adevărul literar şi artistic*, an. IX, nr. 395, 1 iulie 1928, p. 1, semnat T. Arghezi.

ELOGIUL BUCUREŞTILOR: *Bulete de Papagal*, nr. 207, 6 octombrie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

BUCUREȘTII: *Bilete de Papagal*, nr. 222, 24 octombrie 1928, p. 1—2, semnat Cocò.

ALO! CENTRALA: CINE-I ACOLO ?: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 328, 1 martie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

COMERȚUL AMBULANT: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 340, 15 martie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

ZIDURI . . .: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 363, 13 aprilie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

CHINEZUL INTERIMAR: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 409, 10 iunie 1929, p. 1, semnat T. Arghezi.

GRĂDINARII ȘI POMPIERII: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 436, 12 iulie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

SFÎNTUL GHEORGHE: *Realitatea ilustrată*, an. IV, nr. 169, 24 aprilie 1930, p. 4, semnat Tudor Arghezi.

MUNICIPIUL: *Bilete de Papagal*, an. III, nr. 468, 3 august 1930, p. 2—3, nesemnat.

ȘTRANDURILE: *Bilete de Papagal*, an. III, nr. 469, 10 august 1930, p. 4, semnat B. de P.

PRIMARUL DOBRESCU: *Progresul social*, an. I, nr. 2, 20 aprilie 1932, p. 50—53, semnat Tudor Arghezi.

SPIRITUL DE FUDULIE: *Progresul social*, an. I, nr. 3, 20 mai 1932, p. 67—69, semnat Tudor Arghezi.

COMPETINȚELE CURATE: *Progresul social*, an. I, nr. 3, 20 mai 1932, p. 69—70, semnat Tudor Arghezi.

PÎINE ȘI TELEFON: *Progresul social*, an. I, nr. 9—10, 20 noiembrie 1932, p. 102—103, semnat T. Arghezi.

TABLETĂ DE ANUL NOU: *Adevărul literar și artistic*, an. XII, nr. 630, 1 ianuarie 1933, p. 3, semnat T. Arghezi.

AJUTOR: *Adevărul literar și artisctic*, an. XII, nr. 646, 23 aprilie 1933, p. 3, semnat T. Arghezi.

ALO, CENTRALA!: *Dimineața*, an. 29, nr. 9483, 25 mai 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

SUGACISMUL: *Dimineața*, an. 29, nr. 9487, 29 mai 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

AUTOMAT: *Dimineața*, an. 29, nr. 9494, 5 iunie 1933, p. 3, semnat T. Arghezi.

REPAOS DUMINICAL: *Dimineața*, an. 29, nr. 9518, 29 iunie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

PERIFERIA MUNICIPALĂ: *Dimineața*, an. 29, nr. 9535, 16 iulie 1933, p. 1, T. Arghezi.

IMPOZITUL GORILEI: *Dimineața*, an. 29, nr. 9546, 27 iulie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

TELEFONUL (I): *Dimineața*, an. 29, nr. 9602, 21 septembrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

EU FAC ASFALT, TU FACI ASFALT...: *Dimineața*, an. 29, nr. 9613, 2 octombrie, 1933, p. 1, semnat T. Arghezi,

MARMORĂ ŞI MĂMĂLIGĂ: *Dimineața*, an. 29, nr. 9617, 6 octombrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

CONSERVATORUL: *Dimineața*, an. 29, nr. 9620, 9 octombrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

DOMNUL TÎRNĂCOP: *Dimineața*, an. 29, nr. 9623, 12 octombrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

METODA DIRECTĂ: *Dimineața*, an. 29, nr. 9648, 6 noiembrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

TELEFONUL (II): *Adevărul literar şi artistic*, an. XII, nr. 675, 12 ioiembrie 1933, p. 3, semnat T. Arghezi.

CIRCULAŢIA ÎN CAPITALĂ: *Autojurnal*, an. 1, nr. 4, 13 noiembrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

PRIMARUL: *Adevărul literar şi artistic*, an. XIII, nr. 695, 1 aprilie 1934, p. 3, semnat T. Arghezi.

ESTETICA DOMNULUI VASILESCU: *Adevărul literar şi artistic*, an. XIV, nr. 775, 13 octombrie 1935, p. 3, semnat T. Arghezi.

CÎINELE MEU: *Informația zilei*, an. III, nr. 464, 15 aprilie 1943, p. 1, semnat T. Arghezi.

O VOCE DIN CER: *Bilete de Papagal*, an. XVII, nr. 40, 5 februarie 1945, p. 1, semnat T.A.

FOTO-FOTO: *Adevărul*, an. 60, nr. 16.650, 29 august 1946, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

S.T.B.: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.784, 9 februarie 1947, p. 1, semnat T. Arghezi.

LOVIREA LA PUNGĂ: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.831, 5 aprilie 1947, p. 1, semnat T. Arghezi.

GHERASIM SAFIRIN: *Facla*, an. II, nr. 21, 21 mai 1911, p. 344, semnat Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, fost diacon în Mitropolia din București a Ungro-Vlahiei.

INTERVIU CU I.P.S. MITROPOLIT PRIMAT D.D. ATHANASIE MIRONESCU: *Facla*, an. II, nr. 21, 21 mai 1911, p. 356—360, semnat Reporterul Faclei.

MITROPOLITUL ATHANASIE: *Facla*, an. II, nr. 22, 28 mai 1911, p. 364—365, semnat Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, fost diacon în Mitropolia din București a Ungro-Vlahiei.

I.N.R.I.: *Facla*, an. II, nr. 23, 4 iunie 1911, p. 384—485, semnat Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, fost diacon în Mitropolia Ungro-Vlahiei din București.

PROCESUL DE LA SINOD: *Facla*, an. II, nr. 25, 18 iunie 1911, p. 431—433, semnat Iosif N. Theororescu, fost diacon în Mitropolia Ungro-Vlahiei din București.

NIFON AL DUNĂRII DE JOS: *Facla*, an. II, nr. 26, 25 iunie 1911, p. 454—455, semnat Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu. (A apărut cu titlul: Episcopul Nifon al Dunării de Jos.) Reprodus în volumul *Pagini din trecut*, Editura E.S.P.L.A., București, 1955, p. 5—14.

SENTINȚA SINODULUI: *Facla*, an. II, nr. 27, 2 iulie 1911, p. 1—3, semnat Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu.

DIN CARNETUL UNUI ARHIEREU ROMÂN: *Facla*, an. II, nr. 29, 16 iulie 1911, p. 50, semnat Ierodiaconul Iosif. (A apărut la rubrica: *Note, conflicte.*)

MAIMUȚOII JUDECĂTORI: *Facla*, an. II, nr. 36, 3 septembrie, 1911, p. 183—185, semnat Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, fost diacon în Mitropolia din București a Ungro-Vlahiei.

VIZITE CANONICE?: *Facla*, an. II, nr. 36, 3 septembrie 1911, p. 190, semnat I.T.

CELIBATUL PREOȚILOR VĂDUVI: *Facla*, an. II, nr. 37, 10 septembrie 1911, p. 217—218, semnat I.N.T.

TROPARELE ZILEI: *Facla*, an. II, nr. 44, 29 octombrie 1911, p. 347—351, semnat Ierodiaconul Iosif N. Theodo-

rescu, fost diacon în Mitropolia Ungro-Vlahiei din Bucureşti.

TROPARE ŞI ALTELE . . .: *Facla*, an. II, nr. 45, 5 noiembrie 1911, p. 372—375, semnat I.N.T.

ÎNGERII DE PAZĂ . . .: *Facla*, an. II, nr. 46, 19 noiembrie 1911, p. 391—393, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu.

MOARTEA LA MITROPOLIE: *Facla*, an. II, nr. 52, 31 decembrie 1911, p. 508—509, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif.

KONON EPISCOPUL: *Facla*, an. 3, nr. 2, 14 ianuarie 1912, p. 36—37, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif.

DOI EPISCOPI NOI: *Facla*, an. 3, nr. 6, 11 februarie 1912, p. 102—103, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, fost diacon în Mitropolia Ungro-Vlahiei din Bucureşti.

POSTUL CEL MARE ŞI TEATRUL: *Facla*, an. 3, nr. 6, 11 februarie 1912, p. 114—115, semnat I.I.N.T. (Reprodus în volumul *Pagini din trecut*, E.S.P.L.A. Bucureşti, 1955, p. 14—16.)

KONON ARĂMESCUL DONICI: *Facla*, an. 3, nr. 7, 18 februarie 1912, p. 122—123, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu, fost diacon în Mitropolia Ungro-Vlahiei din Bucureşti.

CUZA ŞI BISERICA: *Facla*, an. 3, nr. 21, 25 mai 1912, p. 407—408, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif.

SESIUNEA SINODULUI DE PRIMĂVARĂ: *Facla*, an. 3, nr. 23, 9 iunie 1912, p. 448—498, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif.

CUVINTE DUHOVNICEŞTI: *Facla*, an. 3, nr. 25, 23 iunie 1912, p. 496—498, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif.

JUSTIŢIA LA POPI: *Facla*, an. 3, nr. 27, 7 iulie 1912, p. 531—533, semnat Ex-Ierodiaconul Iosif N. Theodorescu.

MĂRTURISIRI: *Seara*, an. IV, nr. 1147, 26 martie 1913, p. 1, semnat T. Arghezi.

DOMNUL DISSESCU ŞI AFACEREA SAFIRIN: *Seara*, an. IV, nr. 1164, 12 aprilie 1913, p. 1, semnat I.N.T.

SFINTELE PAŞTI: Seara, an. IV, nr. 1166, 14 aprilie 1913, p. 1, semnat T. Arghezi.

DOMNUL TAKE IONESCU ŞI EPISCOPUL GHERASIM SAFIRIN: *Seara*, an. IV, nr. 1179, 30 aprilie 1913, p. 1, semnat I. N. Theodorescu.

EPISCOPATUL NOSTRU: *Seara*, an. IV, nr. 1180, 1 mai 1913, p. 1, semnat I. N. Theodorescu.

PREŢUL BISERICII: *Seara*, an. IV, nr. 1183, 4 mai 1913, p. 1, semnat I. N. Theodorescu.

O EPISCOPIE VACANTĂ: *Facla*, an. 4, nr. 18, 4 mai 1913, p. 355—357, semnat Ex-lerodiaconul Iosif.

ALEGEREA EPISCOPULUI: *Seara*, an. IV, nr. 1185, 6 mai 1913, p. 1, semnat I. N. Theodorescu.

POPA IAPĂ LA REGE: *Facla*, an. 4, nr. 19, 11 mai 1913, p. 377—378, semnat Ex-lerodiaconul Iosif.

DEBUTUL EPISCOPAL AL PREA SFINŢITULUI SOFRONIE: *Seara*, an. IV, nr. 1203, 24 mai 1913, p. 1, semnat I.N.T.

FRUMUSEŢEA: *Seara*, an. IV, nr. 1223, 13 iunie 1913, p. 1, semnat T. Arghezi.

PRESA ŞI POPA IAPĂ: *Seara*, an. IV, nr. 1229, 19 iunie 1913, p. 1, semnat I.N.T.

PORTRETUL LUI IISUS HRISTOS: *Seara*, an. IV, nr. 1337, 5 octombrie 1913, p. 1, semnat I.N.T.

LEPRA BISERICII: *Seara*, an. IV, nr. 1367, 4 noiembrie 1913, p. 1, semnat I. N. Theodorescu.

LEFURILE PREOŢILOR: *Seara*, an. IV, nr. 1438, 18 ianuarie 1914, p. 1, semnat T.

EPISCOPII DIN SENAT: *Seara*, an. IV, nr. 1479, 28 februarie 1914, p. 1, semnat I. N. Theodorescu.

LITERATURA DE PAŞTI: *Seara*, an. IV, nr. 1516, 6 aprilie 1914, p. 1, semnat I. N. Theodorescu.

MORALITATEA CLERULUI: *Seara*, an. IV, nr. 1521, 14 aprilie 1914, p. 1, semnat I.N.T.

CLERUL MONAHICESC: *Cuvîntul*, an. I, nr. 8—9, mai-iulie 1922, p. 216—217, semnat T. Arghezi.

CĂLUGĂRII: *Lumea*, an. I, nr. 13, 1 februarie 1925, p. 1—2, semnat Ex-lerodiaconul Iosif N. Theodorescu, pentru conformitate T. Arghezi.

ORGANIZAREA CINULUI CĂLUGĂRESC: *Țara noastră*, an. VIII, nr. 1—2, 23 ianuarie 1927, p. 10—13, semnat T. Arghezi.

LABORATORUL: *Bilete de Papagal*, nr. 10, 12 februarie 1928, p. 2, semnat T. Arghezi.

O ALBINĂ ÎNTR-UN PUSTIU: *Bilete de Papagl*, nr. 10, 12 februarie 1928, p. 2—3, semnat T. Arghezi.

SIMȚUL NOU DE PRECIZII: *Bilete de Papagal*, nr. 40, 18 martie, 1928, p. 1, semnat T. Arghezi.

COCÒ LA HYPOCRAT: *Bilete de Papagal*, nr. 53, 2 aprilie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

PRELAȚII DIN SENAT: *Biletede Papagal*, nr. 55, 4 aprilie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

COSÎNZEANA DIN GALAȚI: *Bilete de Papagal*, nr. 62, 13 aprilie 1928, p. 2, semnat Cocò.

PORUMBIELUL DE OȚEL: *Bilete de Papagal*, nr. 66,20 aprilie 1928, p. 1, semnat T. Arghezi.

DOUĂ MISTERE: *Bilete de Papagal*, nr. 60, 20 aprilie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

CUTREMUR: *Bilete de Papagal*, nr. 68, 22 aprilie 1928, p. 3, semnat B.P.

DIN BIBLIA APOCRIFĂ: *Bilete de Papagal*, nr. 82, 11 mai 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

MITROPOLIA ȘI POLIȚIA: *Bilete de Papagal*, nr. 87, 18 mai 1928, p. 2—3, semnat T. Arghezi.

BISERICA DEZERTEAZĂ: *Bilete de Papagal*, nr. 99, 2 iunie 1928, p. 4, semnat B de P.

POPA PISTOL: *Bilete de Papagal*, nr. 115, 21 iunie 1928, p. 1—2, semnat Cocò, pentru conf. T. Arghezi.

RECORDUL: *Bilete de Papagal*, nr. 125, 2 iulie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

POLIȚIA ENGLEZĂ: *Bilete de Papagal*, nr. 140, 20 iulie 1928, p. 4, semnat B. de P.

POEZIA BROAȘTELOR: *Bilete de Papagal*, nr. 159, 11 august 1928, p. 1, semnat T. Arghezi.

COCÒ-EXPRES: *Bilete de Papagal*, nr. 172, 26 august 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

BUZEUL SATANIZAT: *Bilete de Papagal*, nr. 187, 13 septembrie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

CARNAVALUL TIMPULUI: *Bilete de Papagal,* nr. 196, 23 septembrie 1928, p. 4, semnat Papagalul verde.

HIBRIZII ŞI GARSONII: *Bilete de Papagal,* nr. 208, 7 octombrie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

SEPARAŢIA BISERICII DE STAT: *Bilete de Papagal,* nr. 218, 19 octombrie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

PE URMELE LUI BEETHOVEN: *Bilete de Papagal,* nr. 225, 27 octombrie 1928, p. 4, semnat Papagalul albastru.

COCÒ ÎNTRE SEMENI: FABRICA DE AVIOANE DIN BRAŞOV: *Bilete de Papagal,* nr. 235, 8 noiembrie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

EPISTOLĂ LUI SABIN DRĂGOI: *Bilete de Papagal,* nr. 246, 21 noiembrie 1928, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

NUD: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 299, 25 ianuarie 1929, p. 4, semnat A. & B.

PAŞTELE ORTODOX: *Bilete de Papagl,* an. II, nr. 300, 27 ianuarie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

TUTUNUL REGIEI: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 317, 16 februarie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

A TREIA HOTĂRÎRE A SINODULUI: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 327, 28 februarie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

UN STAREŢ VÎNĂTOR: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 334, 8 martie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

SECUNDA: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 343, 18 martie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

PAŞTELE ŞTIINŢIFIC: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 355, 4 aprilie 1929. p. 1—2, semnat T. Arghezi.

DE VORBĂ CU UN STAREŢ: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 368, 19 aprilie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

DE CIOCOLATĂ: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 370, 21 aprilie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

MITROPOLIE ŞI REGENŢĂ *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 372, 24 aprilie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

DOMNUL ZICE, DOMNUL AUDE . . .: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 374, 27 aprilie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

DOUĂ FRUMUSEŢI: *Bilete de Papagal,* an. II, nr. 383, 9 mai 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

FABRICA DE AVIOANE DIN BRAȘOV: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 388, 17 mai 1929, p. 1—3, semnat T. Arghezi.

UN SEMINAR CĂLUGĂRESC: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 396, 26 mai 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

BANCRUTA ORTODOXIEI: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 410, 12 iunie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

BISERICA ȘI EPISCOPATUL: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 427, 1 iulie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

ÎNGERUL A STRIGAT: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 429, 4 iulie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

UN CORB ALB: EPISCOPUL ROMAN CIOROGARIU: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 430, 5 iulie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

CE BINE ESTE SĂ FII CE ȘTIU EU . . .: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 432, 7 iulie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

DESCOPERIRI CARE VOR PRODUCE MILIOANE: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 440, 17 iulie 1929, p. 4, semnat B. de P.

PRIN EPISCOPIA BUZEULUI: *Bilete de Papagal*, an. II, nr. 447, 25 iulie 1929, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

PARAZITUL MĂTUȘII: *Radio și radiofonia*, an. III, nr. 81, 6 aprilie 1930, p. 1, semnat T. Arghezi.

OILE PATRIARHALE: *Bilete de Papagal*, an. III, nr. 464, 6 iulie 1930, p. 3—5, semnat B. de P. (A apărut fără titlu la rubrica: *Tablete*).

O CRONICĂ A MODEI: *Conferință radio*, decembrie 1931.

UN SCHIT ȘI UN CĂLUGĂR: *Adevărul literar și artistic*, an. X, nr. 596, 8 mai 1932, p. 3, semnat T. Arghezi.

ASTĂ-VARĂ LA CRĂCIUN: *Dimineața*, an. 29, nr. 9429, 29 martie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

BENEFICIU, COMISION, ȘPERȚ ȘI BACȘIȘ: *Dimineața*, an. 29, nr. 9464, 6 mai 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

DOUĂ SCRISORI: *Dimineața*, an. 29, nr. 9497, 8 iunie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

MAȘINILE: *Dimineața*, an. 29 nr. 9511, 22 iunie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi. (A apărut cu titlul *Esteticul ridicul*.)

TEOLOGIE CU FETE: *Dimineața*, an. 29, nr. 9526, 7 iulie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

CĂUTĂTORII DE MOARTE: *Dimineața*, an. 29, nr. 9543, 24 iulie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

C.F.R. ambigen: *Dimineața*, an. 29, nr. 9550, 31 iulie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

BISERICA ȘI SINAGOGA: *Dimineața*, an. 29, nr. 9618, 7 octombrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

O TREABĂ NEFĂCUTĂ: *Dimineața*, an. 29, nr. 9631, 20 octombrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

MINUNI: *Adevărul literar și artistic*, an. XII, nr. 678, 3 decembrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

BAZA CRANIULUI ȘI APENDICITA: *Dimineața*, an. 29, nr. 9676, 4 decembrie 1933, p. 1, semnat T. Arghezi.

CĂLUGĂRUL: *Ramuri*, an. XXVI, nr. 3, iulie 1934, p. 108—112, semnat T. Arghezi.

PREA SFINȚITUL NICODIM: *Adevărul literar și arstistic*, an. XIV, nr. 740, 10 februarie 1935, p. 3, semnat T. Argezi.

LOTERIA, O MORALĂ: *Adevărul literar și artistic*, an. XIV, nr. 760, 30 iunie 1935, p. 3, semnat T. Arghezi.

VORBE OFILITE: *Adevărul literar și artistic*, an. XIV, nr. 778, 3 noiembrie, 1935, p 1, semnat T. Arghezi.

TELEFONUL: *Informația zilei*, an. III, nr. 487, 15 mai 1943, p. 1, semnat T. Arghezi.

SCHITUL ICOANA: *Informația zilei*, an. III, nr. 519, 17 iunie 1943, p. 1, semnat T. Arghezi. (A apărut complet, cenzurat.)

PĂMÎNT SAU CENUȘE: *Informația zilei*, an. III, nr. 584, 22 august 1943, p. 1, semnat T. Arghezi.

TEHNOLOGIE: *Informația zilei*, an. III, nr. 622, 29 septembrie 1943, p. 1, semnat T. Arghezi. (Reprodus în volumul *Pagini din trecut*, E.S.P.L.A., București 1956, p. 441—442.)

DOMNUL STAREȚ: 1943, nepublicat, cenzurat.

NEANT: *Bilete de Papagal*, an. XVII, nr. 19, 11 ianuarie 1945, p. 1, semnat T. Arghezi.

VORBEȘTE ELVEȚIA: *Bilete de Papagal*, an. XVII, nr. 22, 14 ianuarie 1945, p. 1, semnat T. Arghezi.

UN PRINȚ ARHIEREU: *Bilete de Papagal*, an. XVII, nr. 27, 20 ianuarie 1945, p. 1, semnat T. A.

SPIRITUL DE ZĂMISLIRE ÎN BISERICA ROMÂNEASCĂ: *Bilete de Papagal*, an. XVII, nr. 30, 24 ianuarie 1945, p. 1, semnat T. Arghezi.

LITURGHIA: *Bilete de Papagal*, an. XVII, nr. 38, 3 februarie 1945, p. 1, semnat T. Arghezi.

HANSI: *Adevărul*, an. 60, nr. 16, 612, 14 iulie 1946, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

PELERINAJ LA IZBUC: *Adevărul*, an. 60, nr. 16645, 22 august 1946, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

O CASĂ DE ODIHNĂ: ELISABETHEU: *Adevărul*, an. 60, nr. 16.703, 30 octombrie 1946, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

O FAMILIE ROMÂNEASCĂ: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.764, 16 ianuarie 1947, p. 1, semnat T. Arghezi.

ÎN INEFABIL: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.765, 17 ianuarie 1947, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

MEDICINA MICĂ: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.813, 15 martie 1947, p. 1, semnat T. Arghezi.

PRIMAVERA, GIOVENTÙ . . .: *Adevărul*, an. nr. 16.814, 16 martie 1947, p. 1, semnat T. Arghezi.

CORESPONDENŢA: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.834, 9 aprilie 1947, p. 1, semnat T. Arghezi.

MEDICINA PRACTICĂ: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.835, 10 aprilie 1947, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

MANIFESTĂ-TE, SPIRITE AL LUI HAŞDEU!: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.982, 8 octombrie 1947, p. 1—2, semnat T. Arghezi.

SPIRITISM: *Adevărul*, an. 61, nr. 16.993, 21 octombrie 1947, p. 1, semnat T. Arghezi.

PARLAGHIA: *Adevărul*, an. 61, nr. 17.011, 11 noiembrie 1947, p. 1—2, semnat T Arghezi.

MITZURA ARGHEZI

CUPRINS

APROAPE ȘTIUTE

(Din cronica Bucureștilor)

Respectul pentru morți	7
Academia vandalilor	10
Repaosul duminical	14
Cenușa morților	19
Majestatea sa proprietarul	21
Lăsați noaptea berăriile deschise	23
Cei șapte șvabi	26
Primăvara lui Cocò	28
Biserica Zlătari	30
Animalele noastre	34
Șoseaua Ploiești	37
Probleme de circulație	41
Elogiul Bucureștilor	46
Bucureștii	49
Alo ! Centrala : Cine-i acolo ?	52
Comerțul ambulant	56
Ziduri . . .	59
Chinezul interimar	62
Grădinarii și pompierii	65
Sf. Gheorghe	68
Municipiul	72
Șrandurile	75
Primarul Dobrescu	77
Spiritul de fudulie	83
Competințele curate	87
Pîine și telefon	90
Tabletă de Anul nou	93
Ajutor !	98
Alo, centrala !	103

Sugacismul 105
Automat 107
Repaos duminical 110
Periferia municipală 113
Impozitul gorilei 116
Telefonul I 119
Eu fac asfalt, tu faci asfalt . . 122
Marmoră şi mămăligă 124
Conservatorul 126
Domnul tîrnăcop 128
Metoda directă 130
Telefonul II 132
Circulaţia în capitală 136
Primarul 140
Estetica domnului Vasilescu 144
Cîinele meu 147
O voce din cer 150
Foto:foto 152
S.T.B. 155
Lovirea la pungă 158

NEMAIŞTIUTE

Gherasim Safirin 163
Interviu cu I.P.S. mitropolit primat d.d. AthanasieMironescu 166
Mitropolitul Athanasie 172
I.N.R.I. 175
Procesul de la sinod 179
Nifon al Dunării de Jos 185
Sentinţa sinodului 189
Din carnetul unui arhiereu român 194
Maimuţoii judecători 196
Vizite canonice? 201
Celibatul preoţilor văduvi 203
Troparele zilei 206
Tropare şi altele . . . 210
Îngerii de pază . . . 216
Moartea la mitropolie 221
Konon episcopal 224

Doi episcopi noi 227
Postul cel mare şi teatrul 230
Konon Arămescul Donici 233
Cuza şi Biserica 237
Sesiunea sinodului de primăvară 241
Cuvinte duhovniceşti 246
Justiţia la popi 250
Mărturisiri 256
Domnul Dissescu şi afacerea Safirin 259
Sfintele Paşti 261
Domnul Take Ionescu şi episcopul Gherasim Safirin 263
Episcopatul nostru 266
Preţul bisericii 269
O episcopie vacantă 273
Alegerea episcopului 278
Popa Iapă la rege 282
Debutul episcopal al prea sfinţitului Sofronie 287
Frumuseţea 290
Presa şi popa Iapă 292
Portretul lui Iisus Hristos 295
Lepra bisericii 299
Lefurile preoţilor 303
Episcopii din senat 306
Literatura de Paşti 310
Moralitatea clerului 313
Clerul monahicesc 317
Călugării 320
Organizarea cinului călugăresc 326
Laboratorul 331
O albină într-un pustiu 333
Simţul nou de precizii 335
Cocò la Hypocrat 338
Prelaţii din senat 341
Cosînzeana din Galaţi 344
Porumbielul de oţel 346
Două mistere 348
Cutremur 350
Din biblia apocrifă 352

Mitropolia și poliția 355
Biserica dezertează 357
Popa Pistol 359
Recordul 363
Poliția engleză 366
Poezia broaștelor 369
Cocò›Espres 371
Buzeul satanizat 375
Carnavalul timpului 380
Hibrizii și garsonii 382
Separația bisericii de stat 386
Pe urmele lui Beethoven 390
Cocò între semeni: Fabrica de avioane din Brașov 392
Epistolă lui Sabin Drăgoi 397
Nud 401
Paștele ortodox 403
Tutunul regiei 406
A treia hotărîre a sinodului 409
Un stareț vînător 412
Secunda 415
Paștele științific 418
De vorbă cu un stareț 421
De ciocolată 425
Mitropolie și regență 428
Domnul zice, domnul aude . . . 431
Două frumuseți 434
Fabrica de avioane din Brașov 437
Un seminar călugăresc 442
Bancruta ortodoxiei 445
Biserica și episcopatul 448
Îngerul a strigat 451
Un corb alb: episcopul Roman Ciorogariu 454
Ce bine este să fii ce știu eu . . . 457
Descoperiri care vor produce milioane 460
Prin episcopia Buzeului 463
Parazitul mătușii 467
Oile patriarhale 471
O cronică a modei 475

Un schit și un călugăr 481
Astăzvară la Crăciun 485
Beneficiu, comision, sperț și bacșiș 487
Două scrisori 489
Mașinile 492
Teologie cu fete 495
Căutătorii de moarte 498
C.F.R. ambigen 501
Biserica și sinagoga 504
O treabă nefăcută 506
Minuni 508
Baza craniului și apendicita 512
Călugărul 514
Prea sfințitul Nicodim 519
Loteria, o morală 523
Vorbe ofilite 527
Telefonul 530
Schitul Icoana 533
Pământ sau cenușe? 535
Tehnologie 538
Domnul stareț 540
Neant 543
Vorbește Elveția 545
Un prinț arhiereu 548
Spiritul de zămislire în biserica românească 550
Liturghia 553
Hansi 556
Pelerinaj la Izbuc 559
O casă de odihnă: Elisabetheu 562
O familie românească 566
În inefabil 568
Medicina mică 570
Primavera, gioventù . . . 573
Corespondența 575
Medicina practică 577
Manifestăte, spirite al lui Hasdeu! 580
Spiritism 582
Parlaghia 584

Note bibliografice 587

Lector: TRAIAN RADU
Tehnoredactor: ION GHICA

Bun de tipar 15.09.1980. *Coli ed.* 21,62. *Coli tipar* 19

Tiparul executat sub comanda nr. 82 la I. P. „ARTA GRAFICĂ"
Calea Şerban Vodă nr. 133, Bucureşti
Republica Socialistă România